

Universitat de Lleida

La responsabilitat jurídica de l'actuació dels àrbitres i jutges en les competicions esportives a Espanya en el marc de les funcions públiques delegades

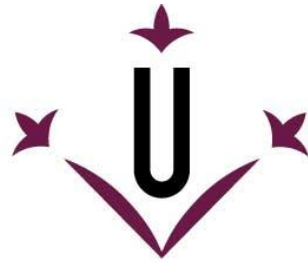
Núria Pol i Vilagrasa

<http://hdl.handle.net/10803/575370>

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi doctoral i la seva utilització ha de respectar els drets de la persona autora. Pot ser utilitzada per a consulta o estudi personal, així com en activitats o materials d'investigació i docència en els termes establerts a l'art. 32 del Text Refós de la Llei de Propietat Intel·lectual (RDL 1/1996). Per altres utilitzacions es requereix l'autorització prèvia i expressa de la persona autora. En qualsevol cas, en la utilització dels seus continguts caldrà indicar de forma clara el nom i cognoms de la persona autora i el títol de la tesi doctoral. No s'autoritza la seva reproducció o altres formes d'explotació efectuades amb finalitats de lucre ni la seva comunicació pública des d'un lloc aliè al servei TDX. Tampoc s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant als continguts de la tesi com als seus resums i índexs.

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis doctoral y su utilización debe respetar los derechos de la persona autora. Puede ser utilizada para consulta o estudio personal, así como en actividades o materiales de investigación y docencia en los términos establecidos en el art. 32 del Texto Refundido de la Ley de Propiedad Intelectual (RDL 1/1996). Para otros usos se requiere la autorización previa y expresa de la persona autora. En cualquier caso, en la utilización de sus contenidos se deberá indicar de forma clara el nombre y apellidos de la persona autora y el título de la tesis doctoral. No se autoriza su reproducción u otras formas de explotación efectuadas con fines lucrativos ni su comunicación pública desde un sitio ajeno al servicio TDR. Tampoco se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al contenido de la tesis como a sus resúmenes e índices.

WARNING. Access to the contents of this doctoral thesis and its use must respect the rights of the author. It can be used for reference or private study, as well as research and learning activities or materials in the terms established by the 32nd article of the Spanish Consolidated Copyright Act (RDL 1/1996). Express and previous authorization of the author is required for any other uses. In any case, when using its content, full name of the author and title of the thesis must be clearly indicated. Reproduction or other forms of for profit use or public communication from outside TDX service is not allowed. Presentation of its content in a window or frame external to TDX (framing) is not authorized either. These rights affect both the content of the thesis and its abstracts and indexes.

Universitat de Lleida

TESI DOCTORAL

La responsabilitat jurídica de l'actuació dels àrbitres i jutges en les competicions esportives a Espanya en el marc de les funcions públiques delegades

Núria Pol i Vilagrasa

Memòria presentada per optar al grau de Doctora per
la Universitat de Lleida
Programa de Doctorat en Activitat física i esport

Director
Dr. Andreu Camps i Povill

2017

INEFC

 **Generalitat
de Catalunya**

Amb el suport de l'Institut
Nacional d'Educació Física de
Catalunya (INEFC) de la
Generalitat de Catalunya.

ÍNDEX

ABREVIACIONS	5
RESUM	9
RESUMEN	10
ABSTRACT	11
INTRODUCCIÓ	13
CAPÍTOL I. NATURESA JURÍDICA DE L'ACTIVITAT ARBITRAL	19
1. Concepte d'àrbitre o jutge esportiu.....	19
2. Regulació normativa de la figura d'àrbitre o jutge esportiu	23
3. Naturalesa jurídica de les federacions esportives	30
4. Naturalesa jurídica de l'activitat arbitral	33
4.1. Àmbit laboral	34
4.1.1. Treballador per compte aliè.....	34
4.1.1.1. Treballador de les federacions esportives.....	34
4.1.1.2. Treballador de les lligues professionals	48
4.1.1.3. Treballador dels clubs esportius	54
4.1.1.4. Treballador de l'administració	55
4.1.1.5. Esportista professional	56
4.1.2. Treballador per compte propi	62
4.2. Àmbit civil.....	64
4.2.1. Contracte d'arrendament de serveis	64
4.2.1.1. Clubs esportius	64
4.2.1.2. Lligues professionals	67
4.2.2. Contracte de mandat.....	68
4.3. Àmbit administratiu	69
4.4. Altres supòsits.....	72
4.4.1. Professió liberal.....	72
4.4.2. Taxa	73

5. Regulació de la relació entre els àrbitres i les federacions en altres països.....	76
5.1. França	76
5.2. Itàlia.....	77
5.3. Argentina	78
5.4. Brasil.....	79
CAPÍTOL II. APLICACIÓ DE LES REGLES PER PART DELS	
ÀRBITRES I JUTGES	81
1. Tipologia de normes o regles esportives	81
2. Les funcions dels àrbitres i jutges esportius.....	87
3. L'acta arbitral	94
CAPÍTOL III. LA POTESTAT DISCIPLINÀRIA ESPORTIVA.....	101
1. Concepte i àmbit d'aplicació de la disciplina esportiva.....	101
2. Exercici de la potestat disciplinària esportiva. L'àrbitre és titular de la potestat disciplinària esportiva?	104
3. Naturalesa (pública o privada) de la potestat disciplinària esportiva atribuïda als àrbitres o jutges	110
4. L'àrbitre com a subjecte passiu de la disciplina esportiva	135
CAPÍTOL IV. LES DECISIONS ARBITRALS. TIPUS DE DECISIONS I	
REVISIÓ	141
1. Tipus de decisions	141
1.1. Decisions tècniques i decisions morals	141
1.2. Decisions subjectives i decisions objectives	143
2. La revisió de les decisions arbitral.....	144
2.1. Òrgan competent per a la revisió de les decisions arbitral	150
2.1.1. Revisió pel mateix àrbitre o jutge o davant un òrgan tècnic superior	150
2.1.2. Revisió davant òrgans disciplinaris.....	153
2.1.2.1. Òrgans disciplinaris federatius	155
2.1.2.2. Òrgans disciplinaris no federatius	160
2.1.3. Revisió davant la jurisdicció ordinària.....	164
2.1.4. Alternativa a la resolució dels conflictes esportius per via	

administrativa	165
2.2. La discrecionalitat dels àrbitres i jutges	173
2.3. Nous sistemes de decisió arbitral	175
2.4. Conseqüències de la revisió de les decisions arbitrals	179
2.5. L'error arbitral	182
CAPÍTOL V. RESPONSABILITAT DERIVADA DE L'ERROR ARBITRAL ..	183
1. Responsabilitat civil derivada de l'error arbitral.....	183
1.1. L'acció o l'omissió	186
1.2. El dany	189
1.2.1. El dany emergent i el lucre cessant	193
1.2.2. La pèrdua d'oportunitat.....	196
1.3. La relació de causalitat.....	198
1.4. La culpa.....	201
1.5. Teoria del risc	208
1.6. Causes d'exoneració de la culpabilitat.....	209
1.7. L'assumpció del risc per part dels participants	212
1.8. Clàusules de limitació de la responsabilitat civil	216
1.9. Responsabilitat civil per un acte d'un tercer	223
1.10. Responsabilitat de les federacions esportives	229
1.10.1. Responsabilitat de les federacions per la via de l'article 1903 del Codi Civil	230
1.10.2. Responsabilitat de les federacions per la via de l'article 1902 del Codi Civil	234
1.10.3. Responsabilitat derivada de la imposició d'una sanció disciplinària....	236
1.11. Responsabilitat de les lligues professionals	237
2. Responsabilitat patrimonial de l'administració.....	238
2.1. Responsabilitat pel funcionament dels serveis públics	245
2.2. Responsabilitat patrimonial derivada de l'anul·lació d'actes o resolucions administratives.....	248
2.2.1. Resolucions federatives anul·lades per l'òrgan administratiu	

competent	249
2.2.2. Resolucions federatives confirmades per l'òrgan administratiu competent	254
CONCLUSIONS	257
RECURSOS DOCUMENTALS.....	261
Bibliografia.....	263
Normativa de les federacions esportives	268

ABREVIACIONS

AC	Aranzadi Civil
ACB	Associació de Clubs de Bàsquet
AEBA	Associació d'Àrbitres Espanyols de Bàsquet
AFA	Associació de Futbol Argentí
AIP	Acord d'Interès Professional
CC	Codi civil espanyol
CEDD	Comitè Espanyol de Disciplina Esportiva
CSD	Consell Superior d'Esports
CSDD	Consell Superior de Disciplina Esportiva
CTA	Comitè Tècnic d'Àrbitres o Judges
EDJ	El Derecho Editores Jurisprudència
FEB	Federació Espanyola de Bàsquet
FER	Federació Espanyola de Rugby
FEBOX	Federació Espanyola de Boxa
FESBA	Federació Espanyola de Bàdminton
FIBA	Federació Internacional de Bàsquet
FIE	Federació Internacional d'Esgrima
FIFA	Federació Internacional de Futbol Associat
GLT	Goal Line Technology
IAAF	Federació Internacional d'Atletisme
IFAB	International Futbol Association Board
IFH	Federació Internacional d'Handbol
IJF	Federació Internacional de Judo
IPF	Federació Internacional de Pàdel
ITF	Federació Internacional de Tennis

JUR	Jurisprudència Aranzadi Westlaw
LGCFE	Llei 13/1980, de 31 de març, general de la cultura física i de l'esport
LGT	Llei general tributària
LNFP	Lliga Nacional de Futbol Professional
RD	Reial Decret
RDL	Reial Decret Legislatiu
RFEA	Reial Federació Espanyola d'Atletisme
RFEC	Reial Federació Espanyola de Caça
RFEF	Reial Federació Espanyola de Futbol
RFEG	Reial Federació Espanyola de Golf
RFEGM	Reial Federació Espanyola de Gimnàstica
RFEH	Reial Federació Espanyola d'Hoquei
RFEHB	Reial Federació Espanyola d'Handbol
RFEN	Reial Federació Espanyola de Natació
RFEP	Reial Federació Espanyola de Patinatge
RFET	Reial Federació Espanyola de Tennis
RFEV	Reial Federació Espanyola de Voleibol
RFHE	Reial Federació Hípica Espanyola
RFME	Reial Federació Motociclista Espanyola
RJ	Repertori de Jurisprudència Aranzadi
RJCA	Repertori de Jurisprudència Contenciosa Administrativa Aranzadi
RTC	Repertori Aranzadi del Tribunal Constitucional
SAP	Sentència de l'Audiència Provincial
SSTS	Sentències del Tribunal Suprem
STC	Sentència del Tribunal Constitucional
STS	Sentència del Tribunal Suprem

STSJ	Sentències del Tribunal Superior de Justícia
TAD	Tribunal Administratiu de l'Esport
TAS	Tribunal Arbitral de l'Esport
TSJ	Tribunal Superior de Justícia
UEFA	Unió d'Associacions Europees de Futbol

RESUM

La professionalització de l'esport i, en conseqüència, de totes les activitats que es desenvolupen dins d'aquest àmbit, i en el qual hem d'incloure la dels àrbitres i jutges esportius, ens ha fet qüestionar la responsabilitat que s'ha de derivar d'una errada arbitral en l'aplicació de les regles de cada modalitat esportiva en el marc d'una competició oficial. I és que una decisió arbitral que no s'ajusti a les regles de joc, a part del perjudici esportiu pot suposar un greu perjudici econòmic. Perjudici que ha d'ésser reparat pel causant directe del dany o per una altra persona que hagi de respondre de la conducta d'aquell.

Aquesta responsabilitat serà valorada tant en l'àmbit civil com en l'administratiu. En el primer, l'exigència de responsabilitat es basa en el principi general del Dret *alterum non laedere*, la vulneració del qual duu implícita l'obligació de reparació el dany causat, sempre, és clar, que concorrin els requisits que la llei exigeix i que la jurisprudència constantment interpreta. La segona, la responsabilitat administrativa es planteja com a conseqüència de la publicació de la potestat disciplinària esportiva, l'exercici de la qual s'atribueix clarament com a funció pública delegada a les federacions esportives i, de forma més ambigua, als àrbitres i jutges esportius durant les proves i partits en aplicació de les regles de joc o competició.

Per treure una conclusió al respecte és imprescindible conèixer, a partir d'un anàlisi normatiu, doctrinal i jurisprudencial, la situació jurídica en què es troba el col·lectiu arbitral en el nostre ordenament jurídic, així com la configuració de les federacions esportives en les quals s'integren els àrbitres i jutges i la relació jurídica que mantenen aquests dos subjectes. Igualment, és necessari determinar la naturalesa de la potestat disciplinària esportiva que exerceixen els àrbitres i jutges esportius quan apliquen les regles de joc i, finalment, fer un breu anàlisi de com és configura la institució restitutòria en la legislació i jurisprudència espanyoles i com es pot aplicar aquesta a l'activitat arbitral.

RESUMEN

La profesionalización del deporte y, en consecuencia, de todas las actividades que se desarrollan dentro de éste ámbito, y en la que se incluyen la de los árbitros y jueces deportivos, hace que nos cuestionemos la responsabilidad que puede derivar de un error arbitral en aplicación de las reglas de de cada modalidad deportiva en el marco de una competición oficial. Y es que una decisión arbitral que no se ajuste a las reglas de juego, aparte del perjuicio deportivo puede suponer un grave perjuicio económico. Perjuicio que debe ser reparado por el causante directo del daño o por otra persona que tenga que responder de la conducta de aquél.

Esta responsabilidad será valorada tanto en el ámbito civil como en el administrativo. En el primero, la exigencia de responsabilidad se basa en el principio general del Derecho *alterum non laedere*, la vulneración del cual lleva implícita la obligación de reparación el daño causado, siempre, claro está, que concurren los requisitos que la Ley exige y que la jurisprudencia constantemente está interpretando. La segunda, la responsabilidad administrativa se plantea como consecuencia de la publicación de la potestad disciplinaria deportiva, el ejercicio de la cual se atribuye claramente como función pública delegada a las federaciones deportivas y, de forma más ambigua, a los árbitros y jueces deportivos durante las pruebas y partidos en aplicación de las reglas de juego o competición.

Para llegar a una conclusión al respecto es imprescindible conocer, a partir de un análisis normativo, doctrinal y jurisprudencial, la situación jurídica en que se encuentra el colectivo arbitral en nuestro ordenamiento jurídico, así como la configuración de las federaciones deportivas en las que se integran los árbitros y jueces y la relación jurídica que mantienen estos dos sujetos. Igualmente, es necesario determinar la naturaleza de la potestad disciplinaria deportiva que ejercen los árbitros y jueces deportivos cuando aplican las reglas de juego o competición y, finalmente, hacer un breve análisis de cómo se configura la institución resarcitoria en la legislación y jurisprudencia españolas y su aplicación a la actividad arbitral.

ABSTRACT

The professionalization of sport and, consequently, of all the activities that take place within this area, including the referees and sports judges, makes us question if an arbitration error in the rules application of each sport within the framework of an official competition can carry some kind of liability. A referee decision that does not apply to the rules of the game, apart from sports disadvantage it can also cause serious economic harm. Such harm must be compensated by the agent that has caused it or by another person responsible of the former.

This liability will be valued in both the civil and administrative fields. In the first one, the liability demand is based on the general principle of the law *alterum non laedere*, the infringement of which implies the obligation to compensate the caused damage, provided that the law requirements are complied and that jurisprudence is constantly interpreting them. The second one, administrative liability arises as a result of the inclusion of disciplinary power of sports as a public function, the exercise of which is clearly attributed as a public function delegated to sports federations and, more ambiguously, to referees and sports judges during the tests and matches in application of the rules of the game or competition.

In order to reach a conclusion on this matter it is essential to know based on a normative, doctrinal and jurisprudential analysis, the legal situation in which the referees community is located in our legal system, the sports federations configuration in which referees and judges are integrated as well as the legal relationship that these two subjects maintain. Likewise, it is necessary to determine the nature of the disciplinary power exercised by referees and sports judges when applying the rules of the game or competition and, finally, make a brief analysis of how the institution of redress is set up in Spanish legislation and jurisprudence and how it can be applied to arbitration.

INTRODUCCIÓ

La meua afició a l'esport ja de ben jove, tant pel que fa a la pràctica com una aficionada més com al meu entusiasme per l'esport com a espectacle, sobretot pel futbol (entusiasme que amb els anys ha desaparegut no sé si fruit de la transformació que ha patit aquest esport o bé perquè una altra afició ha copsat el meu temps lliure) em va dur a compaginar els estudis de dret amb els de ciències de l'activitat física i l'esport, disciplines que posteriorment vaig vincular amb el Màster de Dret Esportiu i que ara culmino (a nivell acadèmic que no d'aprenentatge) amb aquesta investigació.

No és una novetat que l'esport ha adquirit en els darrers anys una rellevància econòmica molt notable, fins al punt que a l'Estat Espanyol, l'any 2016, s'estima que l'esport ha generat entorn del 2% del Producte Interior Brut. El Preàmbul de la Llei 10/1990, de 15 d'octubre, de l'esport (en endavant, Llei 10/90), ja va posar de manifest l'arrelament i la capacitat de mobilització i convocatòria de l'esport, situació que també va reflectir el Consell d'Estat en la seva Memòria de l'any 1991¹.

Certament, estem davant un fenomen social sense precedents, la pràctica esportiva en general ha tendit cap a un alt grau de professionalització, no només pels esportistes sinó per tots els operadors que hi intervenen². La mercantilització d'aquest sector ha estat posada de manifest en moltes ocasions, una activitat econòmica on hi tenen lloc relacions laborals i mercantils d'elevat interès econòmic, no només consubstancials a l'esport en sí, sinó a d'altres que han sabut aprofitar el seu ressò. Aquesta evolució ha estat en part propiciada pels mitjans de comunicació que en la cerca d'una major

¹ Consell d'Estat (1992). Memòria de l'any 1991. Madrid: Publicaciones del Consejo de Estado, p. 78. "El Deporte ya no es sólo el ejercicio físico entendido como juego o un espectáculo catalizador de pasiones y de rivalidades contenidas; es un producto de consumo, una adecuada utilización del ocio, un medio fantástico de publicidad, una fuente de salud y de empleo, un modo de vestir, un gran negocio y un instrumento de poder. Ignorar estos hechos es ignorar el mundo en que vivimos."

² Independentment de la situació econòmica dels clubs o societats anònimes esportives en l'esport professional que com bé assenyala Barba Sánchez són conseqüència d'una gestió econòmica inadequada. Barba Sánchez, R. (2010). El deporte profesional y la reforma de su régimen jurídico. Dins A. Millán Garrido (coord.). *La reforma del régimen jurídico del deporte profesional* (p. 11-23). Madrid: Reus, p. 13. El Preàmbul del Reial decret 1835/1991, de 20 de desembre, sobre federacions esportives espanyoles i registre d'associacions esportives (en endavant, Reial decret de federacions), posa de manifest el gran desenvolupament assolit per l'esport professional.

audiència han trobat en l'esport en general i en el futbol en concret una mina, de moment i sembla que per molt de temps, inesgotable.

En aquest marc, els jutges i àrbitres han estat des de sempre un dels centres d'atenció de les competicions esportives, doncs són els encarregats d'aplicar les regles de joc i determinar-ne els resultats. És per això que són l'origen de moltes discussions i el punt de descàrrega de la ira que genera una derrota, en ocasions, immerescuda. No només per part dels aficionats, sinó també pels esportistes i clubs que es veuen frustrats en les seves expectatives i desemparats de qualsevol possibilitat de modificar el resultat o veure compensats els seus esforços de cap altra manera.

Una simple equivocació arbitral pot comportar un perjudici molt greu tant a nivell esportiu com patrimonial i inclús moral. Per aquest motiu ens qüestionem, en primer lloc, si els àrbitres o jutges esportius tenen permès equivocar-se i, en cas de fer-ho, quines conseqüències jurídiques se'n poden derivar. I en segon lloc, si només són aquests subjectes qui han de respondre o també altres persones amb qui hi mantenen un vincle determinat.

L'objectiu d'aquest treball és, doncs, determinar la responsabilitat en què eventualment pot incorre un àrbitre o jutge esportiu (i no només aquest) com a conseqüència d'una errada comesa en el marc d'una competició oficial, independentment de la valoració tècnica a què pugui estar sotmès per part de la federació.

En aquest sentit, estudiarem la situació jurídica en què es troben els àrbitres i jutges en el nostre ordenament jurídic, que no és precisament una de les matèries a les quals el legislador ha dedicat més atenció.

En lògica congruència, haurem d'analitzar com es configuren les federacions esportives en el si de les quals s'integren (concepte que ha donat lloc a molta literatura) els àrbitres i jutges, que encara que pugui semblar un tema tancat per tota la jurisprudència i opinió doctrinal que han dedicat infinitat de comentaris, queden pendents d'aclarir alguns aspectes de la seva activitat.

I és que l'atribució de funcions públiques a les federacions o més ben dit –segons la doctrina- la publicació de certes funcions federatives ha donat peu a una gran

conflictivitat doctrinal i, com no, judicial. La potestat disciplinària esportiva, en concret, ha estat una de les funcions més controvertides i més quan la llei l'ha atribuït a altres subjectes com ara els jutges i àrbitres, que l'exerceixen durant els partits o proves amb subjecció a les regles establertes en les disposicions de cada modalitat esportiva.

La llei, al nostre entendre, no ha acabat de delimitar correctament la naturalesa de la funció atribuïda als àrbitres i jutges, que si bé la configura de forma clara com una funció pública quan l'atribueix a les federacions, és certament ambigua la seva redacció respecte la potestat disciplinària arbitral.

No sense dificultats, hem negat la condició de funció pública d'aquesta potestat disciplinària que exerceixen els àrbitres, i és que el fet que determinades decisions arbitrals basades en l'aplicació de les regles de joc (de caràcter indiscutiblement privat) puguin donar lloc a l'inici d'expedients disciplinaris que poden acabar essent resolts per la jurisdicció contenciosa administrativa, no ajuda, certament.

Així, hem contextualitzat la responsabilitat derivada de l'actuació dels àrbitres i jutges en el marc de la potestat disciplinària esportiva en l'àmbit civil i en l'administratiu.

En el primer, ens hem qüestionat si l'àrbitre o jutge que com a conseqüència de l'aplicació de les regles de joc causa un dany o un perjudici està obligat a reparar-lo. O per contra, si els clubs o esportistes han d'assumir el risc derivat de la pròpia competició i acceptar el dany que un error arbitral li pugui ocasionar.

Per arribar a una conclusió versemblant, hem adoptat la classificació que la doctrina ha fet de les decisions arbitrals: objectives i subjectives. Creiem que és un bon punt de partida per determinar quan un àrbitre ha de respondre per la seva conducta, sempre és clar que es compleixin els requisits que estableix la legislació i que ha matisat la jurisprudència.

No només l'àrbitre o jutge ha de respondre pels danys i perjudicis causats per la seva actuació, sinó que entitats com les federacions o les lligues professionals amb les quals aquell hi té un vincle determinat, per la seva manca de diligència, hauran d'assumir una responsabilitat directa i solidària juntament amb l'autor material dels danys, l'àrbitre o jutge, qüestió que també és objecte d'estudi.

Com dèiem, la potestat disciplinària esportiva ha estat publicada, circumstància que ens ha dut a valorar també la possibilitat d'imputar responsabilitat a l'administració pels danys causats com a conseqüència d'una decisió arbitral. Aquesta responsabilitat no deriva tant de la decisió arbitral en sí, sinó de les conseqüències disciplinàries que aquesta pot portar implícita. I és que una decisió arbitral pot, en ocasions, motivar l'inici d'un expedient disciplinari per part de la federació, la resolució de la qual és susceptible d'ésser impugnada en via administrativa davant l'òrgan competent (el Tribunal Administratiu de l'Esport -en endavant, TAD- o l'homòleg autonòmic).

Aquesta situació ens ha dut a plantejar la responsabilitat patrimonial de l'administració per les dues vies que la llei i la jurisprudència han admès. D'una banda, la responsabilitat pel funcionament dels serveis públics, valorant qualificar com a tals l'activitat federativa i, més en concret, l'activitat arbitral. I d'altra, la responsabilitat derivada de l'anul·lació d'actes o resolucions administratives, com a conseqüència de considerar els actes de les federacions dictats en exercici de funcions públiques delegades com a actes administratius. Finalment, hem tingut en compte també la responsabilitat derivada de la revocació per part de la jurisdicció contenciosa administrativa de les resolucions dictades pel TAD que confirmen les decisions federatives.

El treball que ara es presenta està estructurat en cinc capítols, el primer dels quals està dedicat a la naturalesa jurídica de l'activitat arbitral. En aquest capítol s'analitza la naturalesa de la relació que mantenen els àrbitres i jutges amb les diferents persones amb qui es relacionen en l'exercici de la seva activitat, en especial amb les federacions esportives, a les quals hi dediquem un apartat.

En el segon capítol tracta sobre les funcions que duen a terme els àrbitres i jutges, el tipus de regles i normes que preveuen tant la legislació esportiva com la normativa interna de les federacions esportives i el document on es plasmen les manifestacions arbitrals conseqüència de l'aplicació d'aquestes regles i normes.

El capítol tercer està dedicat a la potestat disciplinària esportiva. Es pretén determinar-ne el seu concepte, l'àmbit d'aplicació i la seva naturalesa pública o privada, en concret,

respecte la potestat exercida pels àrbitres i jutge com a subjecte actiu i també com a subjectes passius de la disciplina esportiva.

En el capítol quart, relatiu a les decisions arbitrals derivades de l'aplicació de les regles de joc, hem distingit els diferents tipus de decisions d'acord amb la doctrina i la possibilitat que aquestes siguin revisades o no per diferents òrgans, des del mateix àrbitre o jutge que pren la decisió fins als òrgans jurisdiccionals ordinaris.

Finalment, en el capítol cinquè hem analitzat el marc teòric de la responsabilitat i la seva aplicació als danys i perjudicis derivats d'una decisió arbitral no ajustada a les regles de joc o competició,. Tant en l'àmbit civil sobre la base del principi *non alterum laedere*, i com en l'administratiu com a conseqüència del caràcter públic de la potestat disciplinària esportiva.

La metodologia emprada en aquest estudi és l'habitual en l'àmbit de les ciències jurídiques i es basa essencialment en l'anàlisi de la normativa, la doctrina i la jurisprudència.

Pel que fa a la normativa, hem tractat tant la normativa general aplicable en l'àmbit de la responsabilitat (codi civil, legislació administrativa...), com la normativa específica en l'àmbit esportiu (lleis de l'esport i normes de desenvolupament, normes internes de les diferents institucions esportives...).

Quant a la doctrina, també ens hem centrat en la doctrina que ha estudiat la institució restitutòria, tant civil com administrativa, i la doctrina en el marc estrictament esportiu. Opinions doctrinals que en ocasions han estat adoptades pels jutges i tribunals per motivar les seves resolucions.

En darrer lloc, l'anàlisi de la jurisprudència més consolidada i de la més controvertida en els dos camps d'estudi, el de la responsabilitat i en l'esportiu, a través de la cerca en bases de dades (Aranzadi, El Derecho i el Centre de Documentació Judicial del Consell General del Poder Judicial). En l'àmbit esportiu ha estat necessari estudiar també les resolucions dictades pels diferents òrgans disciplinaris de les federacions esportives, així com la dels òrgans administratius que posen fi a la via administrativa, bàsicament

hem analitzat les resolucions del desaparegut Comitè Espanyol de Disciplina Esportiva (en endavant, CEDD) i del TAD.

Pel que fa a qüestions de llengua, hem cregut oportú no traduir les resolucions judicials i les opinions doctrinals, ja que en ocasions amb la traducció d'aquests textos es perd o es desvirtua l'essència del que l'autor intenta transmetre. En canvi, sí que hem traduït les lleis i les normes federatives, ja que la interpretació que se'n desprèn és més objectiva i la seva traducció no varia el seu sentit.

Finalment, creiem necessari justificar l'ús del masculí com a genèric al llarg de tot el treball. Doncs, si bé és cert que en el món de l'arbitratge esportiu es veuen implicats individus dels dos sexes (àrbitre/àrbitra i jutge/jutgessa), els homes predominen sobre les dones. Per això, en aquest estudi, per un motiu quantitatiu i per evitar l'ús de formes dobles (ja que no hem trobat un mot col·lectiu o una forma genèrica que englobi els dos sexes) que dificultaria la lectura del text, hem fet ús del masculí.

CAPÍTOL I. NATURALES JA JURÍDICA DE L'ACTIVITAT ARBITRAL

1. Concepte d'àrbitre o jutge esportiu

Per poder analitzar la naturalesa de la funció que duen a terme els àrbitres o jutges esportius en el marc d'una competició esportiva, és necessari primer de tot obtenir una definició d'aquests dos termes.

En primer lloc, és interessant detenir-nos en la definició que recull l'Institut d'Estudis Catalans sobre l'àrbitre o jutge esportiu. En aquest sentit, observem que es defineix àrbitre/àrbitra en l'accepció esportiva del mot com la "persona encarregada de dirigir una competició i d'interpretar i fer complir el reglament". Alhora, pel que fa al mot jutge, l'Institut d'Estudis Catalans no conté una accepció esportiva del terme, però sí que fa referència al mot jutge de línia, el qual defineix com el "jutge que controla que no se sobrepassin els límits reglamentaris de l'àrea de competició" i com "l'auxiliar que té la missió d'ajudar l'àrbitre a dirigir un encontre de futbol". Per tant, veiem com al mot àrbitre li dóna un significat més ampli i, en canvi, al jutge el limita a aquells esports que el reglament preveu una limitació del terreny de joc o un àrbitre auxiliar que assisteix al principal, com en el futbol, en el bàsquet o en waterpolo, on s'anomena també àrbitre assistent. No obstant això, considerem que ambdós termes s'han d'emprar indistintament, doncs depenent de l'esport se n'utilitza un o un altre, si bé les funcions són les mateixes i en la nostra legislació, com veurem, s'utilitzen també com a sinònims, de manera que en endavant emprarem de forma indiferent els mots àrbitre o jutge³.

Per exemple, en futbol (regla de joc 5) el partit és controlat per un àrbitre; en handbol (regla de joc 17:1) els partits estan dirigits per àrbitres; en voleibol (regla de joc 22) es

³ En aquest punt, és interessant destacar la contradicció interna en la que suposadament incorre la Llei 10/1990, de 15 d'octubre, de l'esport (en endavant, Llei 10/90), atès que en alguns dels seus articles (art. 30.1) fa referència a àrbitres i jutges mitjançant l'ús de la conjunció copulativa "i" el que implica diferències entre ambdós termes, mentre que en altres preceptes (art. 74.2) anomena ambdós paraules per mitjà de la conjunció disjuntiva "o", cosa que implica equivalència d'ambdós termes. Entenem que aquesta contradicció és més aparent que real si tenim en compte que en algunes modalitats esportives s'utilitza el mot jutge per denominar a la persona a la qual se li atribueix la funció de dirigir una competició i d'interpretar i fer complir el reglament, és a dir, a l'àrbitre.

distingeixen els àrbitres, que són els encarregats de dirigir el joc, i els jutges de línia que controlen la línia final i lateral del camp; en tennis es preveu la figura d'un jutge de cadira, de línia i de xarxa, que actuen durant el partit; el reglament de natació (article 8 títol II llibre IV) contempla els àrbitres de waterpolo, jutges de salts, jutges de natació sincronitzada; en ciclisme (regla tècnica I-B.4) s'empra el terme jutge àrbitre; i en gimnàstica, s'estableixen panells formats per jutges.

En línies generals, veiem com en els esports d'equip en què hi ha oposició entre els jugadors dels diferents equips i col·laboració entre els jugadors del mateix equip (handbol, futbol, voleibol, waterpolo...), la persona que dirigeix el partit és anomenada àrbitre, i en els esports individuals -hi hagi oposició o no- (atletisme, natació, tennis, gimnàstica...) o en els esports d'equip en què no hi ha oposició entre els esportistes (natació sincronitzada) es parla de jutge. Aquesta distinció terminològica sembla que també comporta una diferència en l'activitat dels àrbitres i dels jutges. Doncs, l'actuació dels àrbitres exigeix una activitat física considerable i, en canvi, la dels jutges no, inclús en moltes ocasions romanen asseguts durant el partit o la prova. És clar que també trobem figures intermèdies com són els àrbitres auxiliars, l'actuació dels quals no implica una activitat física significativa.

En aquest sentit, autors com Cruz Feliu⁴ diferencien el jutge de l'àrbitre en el fet que el primer intervé en esports sense oposició –gimnàstica o patinatge artístic-, en els quals el jutge avalua l'actuació de l'esportista en base a uns criteris prefixats en el reglament, i requereix precisió i objectivitat per part de l'avaluador. Mentre que l'àrbitre actua en esports amb oposició –futbol, bàsquet...- i sanciona les infraccions al reglament, de manera que el resultat depèn només de la preparació física i tècnica dels esportistes i de la tàctica utilitzada.

D'altra banda, la definició que ens proposa l'Institut d'Estudis Catalans requereix l'existència d'una competició, de manera que l'àrbitre o el jutge només intervindrà en

⁴ Cruz Feliu, J. (2001). Asesoramiento psicológico en el arbitraje y juicios deportivos. Dins G. Balagué Bea, T. Blasco Blasco, L. Capdevila Ortís, J. Cruz Feliu *et. al.* *Psicología del deporte* (p. 245-269). Madrid: Síntesis. En aquesta obra, l'autor posa de manifest la importància del factor psicològic en l'arbitratge i judici esportiu.

aquells enfrontaments esportius, ja siguin individuals o per equip, en què el resultat sigui transcendent.

Pel que fa a les normes estatutàries de les federacions espanyoles de les diferents modalitats esportives, les podem dividir en dos blocs: per una banda, aquelles federacions que regulen la figura de l'àrbitre o jutge esportiu, les quals dediquen uns articles dels seus estatuts a definir què és un àrbitre o jutge i regulen els seus drets i les seves obligacions (bàsquet, voleibol, handbol, rugby, gimnàstica, tennis, etc.), i, per altra banda, aquelles federacions que no inclouen cap concepte i simplement preveuen aquesta figura com a membre integrant de la federació (rem, bàdminton, natació, ciclisme, judo, etc).

Per exemple, l'article 108 dels Estatuts i l'article 55 del Reglament general de la Federació Espanyola de Bàsquet (en endavant, FEB), defineixen l'àrbitre com la persona física que amb la llicència federativa corresponent s'ocupa de l'aplicació de les regles de joc i demás normes durant les competicions, i és la màxima autoritat dins del terreny de joc. En el mateix sentit, l'article 58 dels Estatuts i l'article 79 del Reglament general de la Reial Federació Espanyola de Voleibol (en endavant, RFEV) i l'article 30 dels Estatuts de la Reial Federació Espanyola d'Handbol (en endavant, RFEHB). Per la seva banda, l'article 12 dels Estatuts de la Federació Espanyola de Rugby (en endavant, FER) defineix l'àrbitre com la persona que, desitjant col·laborar perquè el desenvolupament del joc sigui net i es realitzi amb esportivitat, està en possessió d'una llicència federativa a l'obtenir mitjançant proves la titulació corresponent. L'article 90 dels Estatuts de la Reial Federació Espanyola de Gimnàstica (en endavant, RFEGM) estableix que són jutges les persones físiques amb títol reconegut per la RFEGM que tenen cura del compliment de les regles oficials en les competicions. L'article 19 dels Estatuts de la Reial Federació Espanyola de Tennis (en endavant, RFET) consideren jutges-àrbitres totes aquelles persones físiques, titulades com a tals per la RFET d'acord amb els criteris tècnics i formatius establerts pel Comitè Tècnic de Jutges i Àrbitres de la RFET i que es trobin en possessió de la corresponent llicència federativa en vigor, i al corrent del pagament de la mateixa.

D'aquestes definicions en podem extreure una sèrie de característiques que es repeteixen, en major o menor mesura, en totes les normatives federatives i que són

comunes als àrbitres i als jutges. En primer lloc, els àrbitres i jutges han de ser persones físiques i es descarta, per tant, que l'activitat arbitral sigui exercida per persones jurídiques o per mitjans tecnològics, com ara ordinadors. En segon lloc, s'exigeix una titulació atorgada per cada federació, que impliqui el coneixement suficient de les regles de joc i de competició. En tercer lloc, s'exigeix que els àrbitres i jutges siguin titulars d'una llicència emesa per la federació corresponent (més endavant, veurem quines implicacions jurídiques comporta la llicència). En quart lloc, s'estableix que la funció dels àrbitres i jutges és aplicar les regles de joc i altres normes durant les competicions – en algunes ocasions l'activitat arbitral s'estén als moments anteriors i posteriors al joc o prova en si- emeses per la federació respectiva. Finalment, se'ls confereixen el títol de màxima autoritat en el terreny de joc, de manera que, amb els matisos que més endavant veurem, les decisions arbitrals adoptades durant una prova o partit són fermes.

Pel que fa la doctrina, Guerrero Ostalaza⁵ defineix l'àrbitre com “una especie de juez al que se le encomienda la impartición de justicia –deportiva- en eventos deportivos de una relativa transcendencia social”.

Hernanz Angulo⁶, per la seva banda, defineix l'àrbitre com “aqueel deportista o grupo de deportistas, que durante el ejercicio de una prueba o competición deportiva, aplica y hace respetar las reglas de juego de la modalidad deportiva, otorgando validez a los resultados que se obtengan”.

Segons Carretero⁷ “entendemos por juez o árbitro deportivo la persona que cuida de la aplicación del reglamento deportivo, o la que tiene por misión dirigir los encuentros deportivos”.

⁵ Guerrero Ostalaza, J. M. (1999). Naturaleza jurídica de la relación de servicios prestada por los árbitros de fútbol. Comentario a la Sentencia del TSJ de Galicia de 4 de febrero de 1999. *Revista Española de Doctrina, Jurisprudencia y Bibliografía*(5), p. 2037-2038.

⁶ Hernanz Angulo, R. (2003). Las relaciones jurídicas de los árbitros y jueces deportivos. *Derecho Deportivo*(5), p. 87-94.

⁷ Carretero Lestón, J.L. (2004). Los jueces y arbitros en el ordenamiento jurídico andaluz. *Anuario Andaluz de Derecho Deportivo*(3), p. 43-49. Citat per Rodríguez Ten, J. (2006). Los árbitros y la organización arbitral en el ordenamiento jurídico-deportivo andaluz. *Anuario Andaluz de Derecho Deportivo*(6), p. 19-57.

En definitiva, podem definir l'àrbitre o jutge esportiu com la persona física que, en possessió d'un títol reconegut per una federació esportiva i titular d'una llicència emesa per aquesta entitat, té un coneixement suficient de les regles de joc o competició de la modalitat esportiva corresponent, i en aplicació d'aquestes regles abans, durant o després d'una prova o partit en determina el seu resultat.

2. Regulació normativa de la figura d'àrbitre o jutge esportiu

En aquest apartat analitzarem la normativa que fa referència als àrbitres o jutges esportius, des d'un punt de vista de les lleis i reglaments dictats pels òrgans estatals i de les normes privades emeses per les federacions esportives espanyoles. Tan pel que fa a unes i altres normes, ens cenyirem a l'àmbit estatal, ja que l'anàlisi de la legislació autonòmica i la normativa de les federacions territorials excedeix de les pretensions d'aquest treball, tenint en compte a més a més que la legislació autonòmica ha suposat una reproducció en gran part de la Llei 10/90, tret de les llei més recents que sembla que es volen desmarcar en determinades qüestions. No obstant això, puntualment farem referència a les qüestions que ens resultin més rellevants i que divergeixin de la normativa estatal.

El primer punt de referència el trobem en la Llei 10/90, que tot i ser la norma que dedica més línies a la figura de l'àrbitre o jutge esportiu, ho fa de manera imprecisa i no sistemàtica, i no li dedica cap precepte de forma exclusiva com sí ho fa amb altres subjectes del panorama esportiu com ara els clubs, les federacions o les lligues, tenint en compte que més endavant se li atribueixen determinades funcions. A més a més, tampoc n'estableix una definició ni determina la naturalesa jurídica de la seva actuació. Val a dir que, tot i aquesta manca de regulació legislativa, l'actual Llei suposa un avenç respecte l'anterior Llei 13/1980, de 31 de març, general de la cultura física i de l'esport (en endavant, LGCFE), la qual no feia cap menció als àrbitres o jutges esportius.

Així mateix, hi ha una sèrie de normes de desenvolupament de la Llei 10/90 que també fan referència als àrbitres o jutges i que són el Reial decret 1835/1991, de 20 de desembre, sobre federacions esportives espanyoles i registre d'associacions esportives (en endavant, Reial decret de federacions), i el Reial decret 1591/1992, de 23 de

desembre, pel qual s'aprova el reglament de disciplina esportiva (en endavant, Reial decret de disciplina esportiva).

La primera al·lusió a la figura d'àrbitre o jutge esportiu que trobem en la Llei 10/90 és en l'article 30.1 relatiu a les federacions esportives espanyoles i que determina que aquestes estan integrades, entre altres entitats i persones físiques, pels jutges i àrbitres. A continuació, l'apartat tercer de l'article 31 (encara dins del capítol dedicat a les federacions) atorga als jutges i àrbitres, juntament amb altres subjectes, un dret de sufragi actiu i passiu en els òrgans de govern i representació de les federacions esportives. Tanmateix aquesta consideració, veiem com el mateix article 31 exigeix una sèrie de requisits, que en el cas dels jutges i àrbitres queda vagament definit quan diu que "els tècnics, jutges i àrbitres, i altres col·lectius interessats, així mateix en circumstàncies similars a les assenyalades en el paràgraf anterior precitat". Circumstàncies similars que en cap moment la Llei puntualitza. Així, veiem com novament la legislació esportiva relega a l'àrbitre a la imprecisió, en aquest cas com a membre integrant d'una federació esportiva espanyola.

Així mateix, en el Títol XI de la Llei de referència relatiu a la disciplina esportiva, l'article 74.2 atribueix als jutges o àrbitres l'exercici de la potestat disciplinària esportiva durant el desenvolupament dels partits o les proves, d'acord amb les regles establertes en les disposicions de cada modalitat esportiva. Igualment, inclou als jutges i àrbitres en el catàleg de subjectes passius de la potestat disciplinària que exerceixen les federacions esportives espanyoles.

De forma immediata i en el mateix Títol, l'article 79.1.c) estableix la possibilitat d'imposar sancions de caràcter econòmic per la comissió d'infraccions esportives, als esportistes, tècnics, jutges o àrbitres sempre que aquests percebin una retribució per la seva tasca. Aquestes sancions no les quantifica la Llei, sinó que ho han de preveure el reglament disciplinari i els estatuts de la federació corresponent.

En darrer lloc, l'article 82.1 de la Llei 10/90, quan estableix les condicions generals i mínimes dels procediments disciplinaris, determina que els jutges o àrbitres exerceixen la potestat disciplinària durant el desenvolupament de l'activitat esportiva (partits o proves); així mateix, estableix el principi d'immediatesa en l'actuació d'aquests, la

intervenció dels quals se cenyeix al moment de l'exercici de l'activitat esportiva; i preceptua la necessitat d'establir "un adequat sistema posterior de reclamacions", el desenvolupament del qual deixa a l'empара de normes de rang inferior.

En aquest sentit, els apartats 2 i 3 del mateix article 82 atorguen a les actes subscrietes pels jutges o àrbitres del partit, prova o competició, la consideració de mitjà documental necessari, en el conjunt de la prova de les infraccions a les regles i normes esportives.

A diferència de la Llei 10/1990, les homòlogues autonòmiques de la Rioja -Llei 1/2015 de 23 de març (art. 20)-, de la Comunitat Valenciana -Llei 2/2011 de 22 de març (art. 20)-, de Galícia -Llei 3/2012 de 2 d'abril (art. 38)- i d'Andalusia -Llei 5/2016 de 19 de juliol (art. 48), intenten donar més rellevància a aquesta figura i dediquen un article exclusivament als àrbitres i jutges, en el qual regulen alguns aspectes d'aquest col·lectiu i, fins i tot, la Llei andalusa ofereix una lleugera definició on configura els àrbitres o jutges com aquelles persones que duen a terme funcions d'aplicació de les regles tècniques en el desenvolupament de competicions esportives.

En segon lloc i com a normativa de desenvolupament de la Llei 10/90, ens referirem al Reial decret de federacions. El primer article, apartat 2, del Reial decret de federacions insisteix en la integració dels jutges i àrbitres en les respectives federacions esportives; l'article 3.2 els declara, de forma genèrica, subjectes a les funcions de tutela, control i supervisió per part de les federacions; mentre que l'article 14.1.c) recorda la condició d'electors i elegibles dels òrgans de govern d'aquestes entitats, sense concretar amb més detall que la pròpia Llei 10/90, les circumstàncies que permeten al col·lectiu de jutges i àrbitres tenir tal consideració, ja que es limita a reproduir literalment el mateix text que la Llei. I el segon paràgraf de l'apartat 2 d'aquest article 14, determina que la circumscripció electoral dels àrbitres i jutges és estatal.

Així mateix, l'article 22 del Reial decret de federacions disposa la constitució imperativa, en el si de les federacions esportives, d'un Comitè Tècnic d'Àrbitres o Jutges (en endavant CTA), el president del qual és escollit per l'homòleg de la federació espanyola respectiva, estableix totes les funcions d'aquest Comitè, entre les que destaquen la de classificar tècnicament als jutges o àrbitres i proposar els candidats a jutge o àrbitre internacional.

Per últim, la disposició addicional segona, relativa a les lligues professionals, també fa referència al Comitè Tècnic, però en aquest cas, només d'àrbitres.

A continuació, per ordre cronològic, hi ha el Reial decret de disciplina esportiva, que recull el que preveu la Llei 10/90 respecte l'exercici de la potestat disciplinària per part dels jutges o àrbitres (art. 6.2.a)) i la posició dels jutges i àrbitres com a subjectes passius de la potestat disciplinària exercida per la federació respectiva i com a membres d'agrupacions de clubs d'àmbit estatal (art. 6.2.c) i e)).

Pel que fa a les infraccions, qualifica com a molt greus els comportaments, actituds i gestos agressius i antiesportius dirigits a l'àrbitre (art. 14.d) i e)); com a infraccions greus els incompliments reiterats d'ordres i instruccions emanades dels àrbitres, jutges, etc. (art. 18.a)) i com a infraccions lleus les observacions formulades a jutges, àrbitres, etc. (art. 19.2.a)) i les actituds passives en el compliment de les ordres i instruccions rebudes de jutges, àrbitres, etc. (art. 19.2.c)).

Per la seva banda, l'article 27.1 del Reial decret de disciplina esportiva preveu que només es poden imposar sancions personals que consisteixin en una multa en els casos en que els jutges o àrbitres percebin retribució per la seva feina.

L'article 33.1.a) estableix com a condició general i mínima dels procediments disciplinaris que els jutges i àrbitres exerceixen la potestat disciplinària durant el desenvolupament dels partits i proves, de forma immediata. L'apartat 2 d'aquest article determina que les actes subscrietes pels jutges o àrbitres són un mitjà documental necessari en el conjunt de la prova de les infraccions a les regles i normes esportives, així com les ampliacions o aclariments a aquestes. Finalment, l'apartat 3 determina, en relació amb la disciplina esportiva, que les declaracions de l'àrbitre o jutge es presumeixen certes, tret d'error material manifest.

Creiem que és interessant destacar, com hem anat veient, que en tots aquests articles, sense cap criteri aparent, el legislador intercala l'ús de les conjuncions "i" i "o" entre els termes jutge i àrbitre, i també alterna l'ordre dels dos mots. De manera que hem d'entendre, en defecte d'una definició normativa, que els dos mots són utilitzats com a

sinònims, sense entrar en el fons de les funcions que puguin exercir a la pràctica uns i altres o l'ús que es fa en els diferents reglaments federatius.

Val a dir, com hem vist, que en la disposició addicional segona del Reial decret de federacions, quan es parla dels convenis de coordinació entre les lligues professionals i les federacions, només es fa referència als àrbitres. Aquest fet ens fa pensar que el legislador reserva l'ús del terme àrbitre per aquells esports que tenen competicions oficials de caràcter professional i, per tant, als esports d'equip. De fet, aquesta diferenciació terminològica es plasma en els diferents reglaments federatius, com hem vist.

També volem destacar el fet que l'article 22.2 del Reial decret de federacions per referir-se als àrbitres i jutges utilitza la paraula col·legiats. Aquest concepte es presta a certa confusió en el sentit que els àrbitres puguin ser considerats com a professionals que formen part d'un col·legi professional com a corporació de dret públic, si bé com veurem aquesta opció ha estat rebutjada per la doctrina. Tal com posa de manifest Palomar Olmeda⁸ aquest confusió prové del fet que històricament els àrbitres s'organitzaven en col·legis territorials que alhora s'integraven en un col·legi nacional. Actualment, segons aquest autor, aquesta fórmula d'integració no és compatible amb el sistema electoral que preveu la Llei 10/90 en el marc federatiu.

En darrer lloc, i pel que fa la normativa interna de les federacions esportives, tenim per una banda, els estatuts que regulen l'estructura interna i el funcionament d'aquestes entitats, el contingut mínim del qual ve fixat per llei; i d'altra banda, els reglaments que desenvolupen i complementen els estatuts i regulen diversos aspectes de la pràctica esportiva de la modalitat corresponent (reglament general, de competició, electoral o disciplinari). És interessant destacar en aquest punt que habitualment les anomenades regles del joc, és a dir, les normes que regulen la forma en que ha de desenvolupar-se la corresponent prova esportiva no són fruit d'una capacitat reguladora de les federacions nacionals, sinó que solen estar dictades per les federacions internacionals –de les quals

⁸ Palomar Olmeda, A. (2000). La profesionalización del arbitraje en el ámbito deportivo: una realidad controvertida. Dins A. Palomar Olmeda (coord.). *Cuestiones actuales del fútbol profesional* (p. 423-459). Madrid: Real Federación Española de Fútbol, p. 435.

les federacions nacionals en són membres- en interès de l'harmonització internacional d'aquestes regles, com veurem més endavant.

Finalment i pel que fa a les normes internes de les federacions espanyoles, veurem com tracten la figura de l'àrbitre i jutge. Analitzarem a continuació els estatuts i reglaments de tres federacions espanyoles, que regulen de forma diferents aquests subjectes: la Reial Federació Espanyola de Futbol (en endavant, RFEF), la Reial Federació Espanyola de Golf (en endavant, RFEG) i la Federació Espanyola de Rugby (en endavant, FER).

Primerament, els Estatuts de la RFEF, per una banda, reiteren la integració del col·lectiu arbitral en la Federació (art. 2) i determinen les competències que aquest ens té sobre els àrbitres (formació, titulació i qualificació en l'àmbit de les seves competències –art. 4.e-); i per altra banda, estableixen el dret de participació dels àrbitres en la vida federativa i els hi reserven un espai en els òrgans de govern, concretament en l'assemblea general mitjançant un sistema d'eleccions i a la comissió delegada de l'assemblea (art. 28 i 31).

Així mateix, recullen les funcions i facultats del denominat CTA –òrgan que ja preveu la Llei 10/90 i que desenvolupen els Estatuts i el Reglament general de la RFEF-, al qual atribueix el govern, la representació i l'administració de les funcions atribuïdes als àrbitres i una sèrie de competències en relació amb aquests subjectes (establir nivells de formació, classificar i proposar àrbitres, designar els àrbitres en les competicions...). És interessant destacar que els àrbitres no poden ser recusats ni abstenir-se de dirigir un partit pel qual han estat designats, si no és per motius de força major (art. 37 Estatuts).

Per la seva banda, el Reglament de la RFEF (art 167) regula la col·legiació⁹ dels àrbitres, determina els requisits per ser àrbitre i les incompatibilitats. Considera tres tipus d'àrbitres (principal, assistent i quart àrbitre). També regula altres aspectes com ara les categories arbitrals, les obligacions dels àrbitres, la compensació econòmica, les regles sobre descensos, els uniformes i la publicitat, etc.

⁹ Veiem com la normativa de la RFEF manté la terminologia de col·legiats respecte als àrbitres, tot i que actualment no s'organitzen en col·legis i és l'única federació que exigeix la formalització d'una sol·licitud de col·legiació davant el CTA de la federació autonòmica corresponent.

Pel que fa als Estatuts de la RFEG, de forma no tant extensa com la RFEF, també tenen en consideració als àrbitres i jutges. En aquest sentit, incideixen en la integració obligada dels jutges-àrbitres en la Federació quan vulguin exercir la seva activitat en les instal·lacions de clubs i associacions afiliades a la RFEG (arts. 9 i 14); regula també la seva condició d'electors i elegibles dels òrgans de govern i representació de la RFEG (art. 18.1.e)), i alhora preveu que els jutges-àrbitres tinguin representació en l'assemblea general (art. 19.1).

Igualment, regula l'existència del Comitè Tècnic de Regles i Jutges-àrbitres (art. 56), així com les seves funcions (art. 65). I fa palesa la potestat disciplinària de la RFEG sobre els jutges-àrbitres, entre altres (art. 89.1).

De forma encara més succinta que l'anterior federació, els Estatuts de la FER regulen la integració dels àrbitres en la Federació (art. 1); la representació d'aquests en l'assemblea general (art. 31); l'existència del Comitè Nacional Tècnic d'Àrbitres i les seves funcions (art. 77) i atribueixen l'exercici de la potestat disciplinària esportiva als àrbitres (art. 100).

El Reglament General de la FER sí que dedica més línies als àrbitres i preveu, a més a més, les titulacions d'àrbitre aspirant, àrbitre territorial i àrbitre nacional, i els requisits mínims per obtenir el títol (art. 176 i 177).

Veiem que els reglaments i els estatuts federatius són les normes que regulen més àmpliament la figura de l'àrbitre i jutge. Aquest fet juntament amb la manca de regulació legislativa ha provocat una confusió entorn a la naturalesa jurídica de l'activitat arbitral i a la relació d'aquests subjecte amb les federacions esportives, que exposarem en les línies que segueixen.

3. Naturalesa jurídica de les federacions esportives

Creiem oportú, abans d'entrar a analitzar la naturalesa jurídica de l'activitat arbitral, fer una breu referència al caràcter de les federacions esportives, en concret de les espanyoles.

Per primer cop, tal com es posa de manifest en el preàmbul de la Llei 10/90, es reconeix en la legislació (art. 30) la naturalesa juridicoprivada de les federacions esportives, a les quals s'atribueix personalitat jurídica pròpia (l'anterior LGCFE no ho recollia) i, tot i que no ho diu expressament, amb capacitat d'obrar. Concreta el primer article del Reial decret de federacions que tenen un patrimoni propi i independent dels seus associats i que són entitats sense afany de lucre¹⁰.

En relació amb el seu àmbit d'actuació, les normes de referència el delimiten al conjunt del territori de l'Estat espanyol, ajustant-se a l'organització del territori en comunitats autònomes, en el desenvolupament de les competències que li són pròpies de defensa i promoció de l'esport federat d'àmbit estatal.

A més a més, les federacions espanyoles estan integrades, *ex lege*, per federacions esportives d'àmbit autonòmic, clubs esportius, esportistes, tècnics, jutges i àrbitres, lligues professionals, si és el cas, i altres col·lectius interessats que promoguin, practiquin o contribueixin al desenvolupament de l'esport¹¹.

Pel que fa a les seves funcions, la Llei atribueix a les federacions esportives espanyoles, a part de les seves pròpies atribucions, l'exercici, per delegació, de funcions públiques de caràcter administratiu, i afirma que en aquest cas actuen com a agents col·laboradors de l'Administració pública.

¹⁰ Vid. Camps Povill, A. (1996). *Las federaciones deportivas. Régimen jurídico*. Madrid: Civitas, p. 75 i ss. Posa de manifest el caràcter públic de les federacions durant la Dictadura, com a òrgan depenent jeràrquicament de la Delegació Nacional d'Esports.

Totes les legislacions autonòmiques han seguit la mateixa línia que la legislació estatal, citen expressament aquest caràcter privat de les federacions i els hi atribueixen personalitat jurídica pròpia i independent dels seus integrants. Algunes, inclús, fan al·lusió a la capacitat d'obrar.

¹¹ En el mateix sentit, el Reial decret de federacions (art. 1); els Estatuts de la FEB (art. 2), els Estatuts de la Reial Federació Espanyola d'Handbol (en endavant, RFEHB) (art. 36), entre altres.

La jurisprudència, per la seva banda, es va pronunciar sota la vigència de la LGCFE sobre la naturalesa jurídica d'aquests ens federatius. Així, el Tribunal Constitucional en la seva Sentència¹² núm. 67/1985, de 24 de maig (RTC 1985/67), afirmava que la Llei no configura a les federacions espanyoles com corporacions de caràcter públic integrades en l'Administració i que apareixen configurades com associacions de caràcter privat, a les qual s'atribueixen funcions públiques de caràcter administratiu (FJ 4.B).

A més a més, el Tribunal Constitucional deixa clar que les federacions espanyoles no estan constituïdes a l'empara de l'article 22 de la Constitució Espanyola, relatiu al dret fonamental d'associació, ja que “el derecho de asociación reconocido en el artículo 22 no comprende el de constituir asociaciones cuyo objeto sea el ejercicio de funciones públicas de carácter administrativo relativas a un sector de la vida social” (FJ 3.B.d), fet que segons el Tribunal permet al legislador regular la constitució d'aquestes associacions exigint els requisits que consideri pertinents.

Posteriorment, la sala contenciosa administrativa, secció tercera del Tribunal Suprem en la seva Sentència de data 5 d'octubre de 1998 (RJ 1998\7731), moment en què ja estava vigent la Llei 10/90, arriba a la mateixa conclusió respecte de la naturalesa jurídica de les federacions esportives, i les qualifica com a associacions de caràcter privat, que si bé exerceixen, per delegació, funcions públiques de caràcter administratiu, sota la coordinació i tutela del Consell Superior d'Esports (en endavant, CSD), ho fan com a agents col·laboradors de l'Administració pública.

¹² La sala contenciosa administrativa de l'Audiència Nacional va plantejar una qüestió d'inconstitucionalitat sobre els articles 12.1, paràgraf 2n del 14.3 i 15 de la Llei 13/1980, per la seva possible contradicció amb els articles 22, 53.1 i 81.1 de la Constitució Espanyola, arrel del recurs contenciós administratiu presentat contra l'acord del CSD que desestimava la creació de la Federació Espanyola de Futbol Sala.

Per a Parada Vázquez és inacceptable la qualificació de les federacions que fa el Tribunal Constitucional “por estar en contradicción más que evidente con el régimen jurídico de las Federaciones Deportivas a las que es obligado pertenecer para participar, tanto en la actividad organizativa [...] como para la práctica profesional del deporte en competiciones oficiales” i és que per aquest autor “al tratar de esquivar la naturaleza corporativa y pública de las Federaciones Deportivas resuelve muy mal el problema de la libertad negativa [...] pues afirma contra la realidad, que no son asociaciones obligatorias”. Parada Vázquez, R. (1993). *Derecho administrativo II. Organización y empleo público* (7a ed.). Madrid: Marcial Pons, p. 315.

La polèmica sobre el caràcter públic (corporatiu) o privat (associatiu) de les federacions en el nostre país –també ha tingut lloc en països com França, Itàlia o Portugal-, es deguda segons Camps¹³, per una banda, a la tradicional manca de qualificació en les lleis de l'esport de les federacions com a subjectes de caràcter privats; i, per altra banda, al fet que la doctrina ha mantingut diverses postures al respecte.

Per aquest autor “el legislador español, en aras a la democratización de las estructuras deportivas de nuestro país, ha introducido innecesariamente elementos de confusión en el sustrato asociativo de la Federaciones. Se confunde con demasiada frecuencia a los participantes en la actividad deportiva, organizada por una Federación, con los asociados de ésta”¹⁴.

Per a Camps¹⁵ hi ha una sèrie de factors que podrien permetre afirmar el caràcter corporatiu de les federacions: a) totes les legislacions esportives utilitzen el terme integració dels seus membres –no associats-, enlloc de la unió d'aquests a les federacions; b) les assemblees generals de les federacions estan compostes per una representació proporcional dels diferents membres que la integren, i si es tractés d'una associació estaria composta pels associats. El fet que subjectes no associats es beneficiïn de l'activitat federativa és una tècnica molt similar a la que s'utilitza en dret administratiu per donar entrada als òrgans de gestió als usuaris de serveis públics i c) en alguns casos, el sistema de constitució de les federacions no respon al pacte associatiu i, per tant, a la voluntat dels associats de constituir-la i formar-ne part.

No obstant això, conclou que és indiscutible la base privada de les federacions, tot i que hi hagi elements en aquestes que les aproximïn a figures de caràcter corporatiu.

Altres autors com ParadaVázquez¹⁶ consideren que la Llei regula les federacions com a ens públics corporatius, ja que ho fa d'acord amb els principis de creació legal,

¹³ Camps Povill, A. *Las federaciones deportivas...* Op. cit., p. 120.

¹⁴ Camps Povill, A. *Ídem*, p. 123.

¹⁵ Camps Povill, A. *Ídem*, p. 124-135.

¹⁶ Parada Vázquez, R. (1993). *Derecho administrativo II*. Op. cit., p. 329-333. En opinió d'aquest autor “si las leyes lo pueden todo menos cambiar un hombre en mujer, como dicen los ingleses, tampoco pueden alterar el sexo, la naturaleza de las Instituciones, diciendo que es privado un ente cuyo carácter público se evidencia en la contemplación de sus ostensibles atributos, de su régimen jurídico”.

obligatorietat i monopoli, caràcters que no són predicables de les associacions privades, encara que siguin declarades d'utilitat pública. Equipara, doncs, les federacions esportives a les corporacions de dret públic, amb més competències públiques, en ocasions, que aquestes. En concret, és la potestat disciplinària esportiva que tenen atribuïdes les federacions com a funció pública la que fa decantar definitivament a aquest autor cap a una naturalesa corporativa i pública de les federacions.

Santamaria Pastor¹⁷ també inclou a les federacions esportives dins del grup d'entitats de l'anomenada autoadministració corporativa, la qual està sotmesa al dret administratiu quan actua en exercici de les funcions públiques que té delegades.

Finalment, Camps¹⁸ ha mostrat la seva disconformitat amb la fórmula utilitzada per la llei per definir les federacions, i ha confeccionat una definició que ens permet obtenir una idea més clara i exacta del que són aquests ens, determinant-ne la seva naturalesa, l'objecte i la finalitat. Així, per a aquest autor una federació és un “ente asociativo de segundo grado, que organiza, promueve y reglamenta dentro de su ámbito de incidencia territorial, uno o varios deportes con el fin de que todos los agentes activos implicados en el mismo puedan desarrollarlo y llevarlo a la práctica”.

4. Naturalesa jurídica de l'activitat arbitral

En aquest apartat intentarem fer un recull de totes les possibilitats que la doctrina i la jurisprudència han valorat envers la naturalesa jurídica de l'activitat arbitral o de la relació que els àrbitres i jutges mantenen amb terceres persones, ja sigui amb les federacions esportives, els clubs o societats anònimes esportives, les lligues professionals, l'administració o altres supòsits, amb la finalitat d'arribar a una conclusió plausible que ens permeti determinar les conseqüències jurídiques que es poden derivar dels eventuals danys i perjudicis resultants de les decisions adoptades pels àrbitres i jutges durant el transcurs de les proves o partits en aplicació de les regles de joc de cada modalitat esportiva.

¹⁷ Santamaría Pastor, J. A. (1988). *Fundamentos de derecho administrativo I*. Madrid: Centro de Estudios Ramón Areces, p. 951- 953.

¹⁸ Camps Povill, A. *Federaciones deportivas... Op. cit.*, p. 107.

Com veurem, hi ha una gran diversitat d'opinions entre la mateixa doctrina, algunes de les qual discrepen del criteri que ha adoptat la jurisprudència al respecte, que tot i que és escassa, ha estat unànime. A continuació, analitzarem la qüestió des dels diferents àmbits del dret: laboral, civil, i administratiu, així com també ponderarem altres situacions.

4.1. Àmbit laboral

Dins de l'àmbit laboral valorarem la possibilitat de considerar els àrbitres i jutges com a treballadors per compte aliè, tant respecte de les federacions esportives com dels clubs i les lligues professionals; la qualificació d'aquests com a esportistes professionals i, finalment, la seva consideració de treballadors per compte propi o autònoms.

En aquest aspecte no hi ha inconvenient per arribar a qualsevol de les conclusions anteriors, per bé que a Espanya i amb la legalitat vigent pugui resultar certament difícil.

4.1.1. Treballador per compte aliè

4.1.1.1. Treballador de les federacions esportives

Un cop determinat, tot i que amb alguna discrepància entre la doctrina, el caràcter innegablement privat de les federacions esportives –almenys en l'exercici de determinades funcions-, passarem a analitzar la naturalesa de la relació que uneix als àrbitres i jutges amb aquestes entitats, per poder determinar posteriorment si es pot circumscriure en l'àmbit d'una relació laboral.

Com hem dit, la Llei integra les federacions esportives d'àmbit autonòmic, clubs esportius, esportistes, tècnics, jutges i àrbitres, lligues professionals, i altres col·lectius interessats que promouen, practiquen o contribueixen al desenvolupament de l'esport dins l'estructura de les federacions esportives, no obstant això no esmenta quin és l'instrument ni el règim jurídic de la relació que implica la integració d'aquests subjectes en les federacions.

A nivell autonòmic, en canvi, trobem legislacions que manifesten explícitament la forma en què els membres s'integren en les federacions autonòmiques. Així, les lleis de l'esport de la Comunitat de Madrid, Navarra, Castella Lleó i Castella La Manxa determinen que la integració de les persones físiques o jurídiques en les federacions autonòmiques es produeix mitjançant l'expedició de la corresponent llicència federativa. En un sentit similar, les lleis de la Rioja, Comunitat Valenciana i Galícia estableixen que la llicència federativa atorga al seu titular la condició de membre d'una federació (en concret, estableix que la condició d'àrbitre s'acredita mitjançant la preceptiva llicència federativa, a part de la titulació corresponent), l'habilita per participar en les seves activitats esportives i competicions oficials i acredita la seva integració en la mateixa. Catalunya, per la seva banda, en el Decret 58/2010 (art. 158) diu que la llicència atorga a una persona la condició de federat.

Així mateix, Andalusia distingeix entre els àrbitres i jutges que actuen en les competicions oficials, els quals han d'acreditar la seva condició mitjançant la llicència federativa corresponent; i els que ho fan en competicions no oficials, les funcions dels quals han de ser regulades per l'organització de la competició i que, *a priori*, sembla que no han de posseir una llicència per poder exercir les seves funcions¹⁹.

Bona part de les lleis reguladores de l'esport emanades dels parlaments autonòmics i, juntament amb aquestes la legislació estatal, tan sols es limiten a declarar l'habilitació del titular de la llicència per a la participació en activitats i competicions esportives oficials sense clarificar quins subjectes han o no han de ser titulars de la llicència i quin és el contingut jurídic esportiu que s'ha d'atorgar al terme llicència. Si bé és cert que algunes lleis estableixen que la llicència implica la subscripció d'un contracte d'assegurança per cobrir els riscos derivats de l'activitat esportiva, tant de responsabilitat civil com d'assistència sanitària. Igualment, el Reial decret de federacions, de forma explícita, estableix que la llicència comporta la subscripció d'un contracte d'assegurances que cobreix el risc per a la salut, de manera que s'exclou la cobertura obligatòria de responsabilitat front a tercers derivada de la pràctica esportiva.

¹⁹ La Llei 5/2016, de 19 de juliol, de l'esport d'Andalusia introdueix una novetat interessant respecte la resta de legislacions esportives, atribueix a les federacions esportives andaluses la possibilitat d'organitzar competicions no oficials, els participants de les quals han de posseir un títol diferent de la llicència esportiva, terme reservat per a les competicions oficials.

En aquest sentit, la doctrina²⁰ ha distingit dos tipus de relacions entre les federacions esportives i els seus integrants, els quals es distingeixen entre persones físiques i persones jurídiques. Així, per una banda, la relació que s'estableix entre esportistes, tècnics, àrbitres, etc. i la federació, que es basa en la sol·licitud de llicència esportiva o fitxa per part d'aquests; i, per altra banda, la relació entre la federació i els clubs, les lligues i les federacions d'àmbit territorial inferior, que es basen en l'afiliació o integració. Aquesta afiliació segons Camps, es manifesta en un doble sentit, per una banda, és un acte jurídic pel qual una federació esportiva admet com a membre a una associació o societat esportiva; i d'altra, és una relació jurídica que vincula la federació amb cada associació o societat esportiva. Tot això és conseqüència del model associatiu d'estructura piramidal en què es basa el moviment esportiu espanyol.

En relació amb el contingut jurídic i esportiu de la llicència, tradicionalment han existit diferents posicions doctrinals.

En primer lloc, la tesi contractualista, defensada per alguns autors francesos²¹. Aquesta tesi contractualista es basa en el fet que la llicència la firmen tant la federació com l'esportista, de manera que l'esportista amb la signatura de la llicència accepta tots els reglaments federatius, per la qual cosa es considera que pot configurar-se com un contracte d'adhesió ja que l'esportista ha d'acceptar o rebutjar totes les clàusules en bloc, sense possibilitat de negociació. Aquesta tesi va ser refusada per la jurisprudència i doctrina franceses.

No obstant això, la jurisprudència espanyola²², recentment, ha qualificat la llicència esportiva com un document d'adhesió, tenint en compte que a l'hora de sol·licitar la llicència s'han d'acceptar totes les clàusules que conté aquest document sense opció per part del sol·licitant de rebutjar-ne cap ni molt menys de negociar-ne el seu contingut

²⁰ Camps Povill, A. *Las federaciones deportivas...* *Op. cit.*, p. 134.

²¹ Camps Povill, A. Ídem, p. 127, on cita a Gignoux, Ch. (1967). *Le sport et l'intervention de la puissance publique en France*, Tesis Doctoral, Lyon, p. 153 i ss. i a Mimiague, M.J. (1973). *Le problème du dopage en droit pénal comparé*, Tesis Doctoral, Bordeaux, p. 244 i ss.

²² Sentència del Tribunal Superior de Justícia (en endavant, STSJ) de Castella Lleó (Valladolid), sala contenciosa administrativa, secció 2a, núm. 1360/2011, de 14 juny (JUR 2011\245837), ratificada per la Sentència del Tribunal Suprem (en endavant, STS), sala contenciosa administrativa, secció 4a, d'11 de desembre de 2012 (RJ 2013\751).

amb la federació esportiva respectiva, de manera que s'ha considerat que no hi ha un consentiment lliure i voluntari respecte alguns dels compromisos que contenen les llicències.

Per una altra banda, Camps Povill²³ posa de manifest l'existència d'una altra tesi, que nega la naturalesa contractual de la llicència, i per la qual aquesta es considerada com un acte administratiu, que pressuposa la configuració de l'activitat esportiva com de tipus públic i implica de forma irremeiable que les federacions estiguin facultades per dictar actes administratius.

Segons Camps²⁴ aquestes teories no donen una solució a la qüestió, atès que pretenen una definició única i vàlida per a totes les llicències i en les federacions esportives existeixen diferents tipus de llicències (jugador, àrbitre, entrenador...) que no poden ser tractades de la mateixa manera. Per aquest autor la llicència esportiva es configura com un document que estableix una sèrie de relacions de naturalesa jurídica diferent entre qui la posseeix i l'ens emissor corresponent.

Així doncs, en primer lloc, la llicència es considerada com a un document d'identificació esportiva i un instrument de prova front a tercers. En segon lloc, la sol·licitud de la llicència per part de qui la posseeix significa la manifestació de la voluntat de formar part d'una associació esportiva en concret, de manera que es genera una relació privada contractual entre ambdós. A més a més, la llicència esportiva comporta una relació privada entre el posseïdor d'aquesta i una entitat asseguradora, que cobreix el risc derivat de la pràctica esportiva a la qual habilita la possessió de la llicència, per la qual cosa s'estableix una relació de base estrictament contractual entre ambdues parts. Per últim, la firma de la llicència significa la petició d'autorització per part del posseïdor per a la pràctica d'un esport determinat. Aquesta autorització l'ha d'atorgar la federació corresponent i es configura com un acte unilateral en el marc

²³ Camps Povill, A. *Las federaciones deportivas...* Op. cit., p. 128, on cita a Taupier, M. (1970). *Recherches sur la nature juridique des fédérations sportives et de leurs actes*. AJDA, p. 75-89, i a Plouvin, J. Y. (1976). *L'organisation et le développement du sport et la loi du 29 octobre 1975*. AJDA, p. 60-74.

²⁴ Camps Povill, A. *Ídem*, p. 129 i 130.

d'una potestat delegada i, com a conseqüència, sotmès a dret públic. Es tracta d'un acte d'autorització per a la participació en activitats que organitza la mateixa federació.

El Tribunal Suprem en la resolució d'un conflicte de competència plantejat entre la jurisdicció social i la contenciosa administrativa en relació amb la denegació de llicències esportives per part de les federacions, declara competent aquesta última quan afirma que la qüestió és "si en la esfera de este poder delegado, en el que la Federación y Asociación actúan como colaborador o agente de la Administración, debe o no incluirse la resolución sobre otorgamiento de licencias deportivas. La respuesta parece ser afirmativa". El Tribunal considera, per una banda, que les llicències constitueixen un títol que habilita per participar en competicions oficials d'àmbit estatal -article 32.4 de la Llei 10/90 i art. 7.1 del Reial decret de federacions- i, en conseqüència, el seu atorgament i contingut incideixen en l'organització de les competicions d'aquest àmbit. Per altra, la llicència es concep com un document expedit per la federació que permet la pràctica de l'esport federat i l'alineació en competicions oficials, constitueix una manifestació de l'administració corporativa, sotmesa al dret administratiu, els actes de la qual són susceptibles de recurs davant el CSD, les resolucions del qual esgoten la via administrativa²⁵.

En definitiva, podem concloure que el règim jurídic de les llicències federatives pel que fa a l'habilitació de l'activitat esportiva –és a dir, en l'àmbit d'intervenció de les federacions- és de naturalesa administrativa, sens perjudici de les relacions privades que s'estableixin amb altres subjectes diferenciats de les federacions i que han de formalitzar-se com una exigència prèvia (adscripció a una associació esportiva) o que neixen en virtut de la subscripció d'un contracte (subscripció d'un contracte d'assegurances).

Aquesta naturalesa administrativa²⁶ de les llicències esportives queda plasmada en el contingut d'algunes lleis que regulen la pràctica de l'esport en l'estat espanyol²⁷.

²⁵ Sentència del Tribunal Suprem (en endavant, STS), sala de conflictes de competència, Interlocutòria de 14 juny de 2001 (RJ 2001\9121) o STS, sala social, Sentència de 6 d'octubre de 2003 (RJ 2003\7382).

²⁶ Monge Gil considerava, sota la vigència de la LGCFE, la concessió d'una llicència federativa com un acte de l'activitat de policia de l'Administració pública, i afirmava el seu caràcter reglat, configurat simplement com un sistema de control i una font d'ingressos. Monge Gil, A. (1987). *Aspectos básicos del Ordenamiento Jurídico Deportivo*. Zaragoza: Diputación General de Aragón, p. 143.

Aquestes normes atribueixen a les federacions com a funció pública delegada l'expedició de llicències i a, més a més, disposen que l'expedició de les llicències té caràcter reglat, de manera que no es pot denegar la sol·licitud quan es compleixin les condicions fixades per les respectives federacions²⁸.

Així, com dèiem, la llicència esportiva és una acte d'habilitació que emet la federació per poder participar en les competicions²⁹ que aquesta organitza, sense que això converteixi al posseïdor de la llicència en un associat de la federació, ja que no és un títol de soci, sinó que és un símbol de pertinença a l'associació. D'aquí que l'àrbitre no sigui considerat com un soci d'aquella, i no estigui obligat a associar-se per dur a terme la seva activitat, exercint, d'aquesta manera, el dret fonament d'associació en la seva vessant negativa (de no associació) que preveu l'article 22 de la Constitució espanyola³⁰.

En conclusió, l'instrument mitjançant el qual l'àrbitre s'integra en la respectiva federació esportiva és la corresponent llicència federativa. No obstant això, la qüestió queda molt lluny d'estar resolta.

La relació entre els àrbitres i les federacions esportives és una qüestió veritablement complexa, i, com no podia ser d'altra manera, en aquests últims temps ha estat objecte

²⁷ No és el cas de la Llei 10/90, però sí el d'algunes legislacions autonòmiques. Per exemple, l'article 11 de la Llei 15/1994 de l'esport de la Comunitat de Madrid estableix que: "l'expedició de les llicències té caràcter reglat, no es poden denegar quan el sol·licitant reuneixi les condicions necessàries per a la seva obtenció, d'acord amb els requisits que estableixen els estatuts de les federacions esportives madrilenyes. Transcorregut el termini de dos mesos des de que se sol·licita en forma la llicència, s'entén atorgada per silenci administratiu, sempre que qui la sol·licita reuneixi els requisits necessaris per obtenir-la". En un sentit similar, art. 67 de la Llei 2/2011 de la Comunitat Valenciana, art. 112 de la Llei 1/2015 de la Rioja, art. 54 de la Llei 15/2001 de Navarra, art. 28 de la Llei 2/2012 de Galícia o art. 32 de la Llei 5/2015 de Castella la Manxa.

²⁸ En el marc d'aquesta funció pública delegada, hem de tenir en compte la possibilitat d'avocació per part de l'òrgan que l'ha delegat, com és el cas de l'avocació de la fixació de l'import d'expedició de la llicència de la modalitat d'esgrima a la Federació Andalusia d'Esgrima, mitjançant l'acord de 15 de juliol de 2016 de la Secretaria General per l'Esport d'Andalusia.

²⁹ Hem de tenir en compte, tal com recalca Andreu Camps (*op. cit.* p 129, quan cita a Bagneres, M. a *Les Federacions esportives: structures, nature juridique et prerogatives*, Tesis doctoral, Universidad de Nice, p. 135) que la llicència no significa el mateix en totes les activitats esportives ja que hi ha esports que no tenen competició i també existeix la llicència.

³⁰ Camps Povill, A. *Las federaciones deportivas... Op. cit.*, p. 130.

de discussió entre la doctrina. Així mateix, la jurisprudència que ha recaigut sobre aquest tema, tot i que és força escassa, tampoc ha estat exempta de crítica. Per això, mitjançant un anàlisi conjunt de la doctrina i la jurisprudència espanyoles, intentarem delimitar el contingut i límits d'aquesta relació.

Per aquest motiu, a continuació examinarem el vincle jurídic que uneix l'àrbitre amb la federació esportiva a la qual pertany, ja que considerem que es necessari per obtenir un perfil complet de la figura arbitral que ens permetrà analitzar posteriorment l'eventual responsabilitat derivada de les errades arbitrals, ja que les conseqüències poden no ser les mateixes si l'àrbitre és un treballador de la federació que si no ho és.

En primer lloc, en aquest apartat estudiarem la possibilitat de considerar a l'àrbitre o jutge com a un treballador de la federació esportiva, atès que és en aquest àmbit laboral en el qual ha recaigut la jurisprudència més controvertida.

Així, per tal de determinar si la relació entre l'àrbitre o jutge i la federació es pot circumscriure en aquest sector, hem de recórrer a la legislació prevista al respecte en el marc d'una relació laboral, amb la qual cosa la norma que ens servirà de pauta a aquests efectes és el Reial decret legislatiu 2/2015, de 23 d'octubre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei de l'estatut dels treballadors (en endavant, Estatut dels treballadors). En aquest sentit, l'article primer d'aquest text legal delimita el seu àmbit d'aplicació als treballadors que voluntàriament prestin els seus serveis de manera retribuïda per compte aliè i dins de l'àmbit de direcció i organització d'una altra persona, ja sigui física o jurídica, al qual denomina ocupador o empresari. D'aquesta forma l'Estatut dels treballadors fixa les premisses bàsiques per a l'existència d'una relació laboral i que són: voluntarietat, remuneració, treballar per compte aliè i dependència.

Si prosseguim en la lectura de l'Estatut dels treballadors observem que l'article segon qualifica com a especials una sèrie de relacions laborals, entre les quals hi trobem la dels esportistes professionals (art. 2.1.d), tanmateix no es fa cap referència a l'activitat arbitral, fet que ens deixa en el dubte de si es pot incloure a l'àrbitre en aquest tipus de relació laboral (extrem que analitzarem més endavant). Igualment, no existeix cap llei que, en aplicació de la facultat reguladora que ofereix aquest mateix article en el seu

darrer apartat (art. 2.1.i)), declari expressament l'activitat arbitral com a una relació laboral de caràcter especial.

No és la intenció d'aquest treball analitzar tots els requisits que exigeix l'Estatut dels Treballadors per poder considerar com a laboral un relació de treball entre dos subjectes, i més quan hi ha una unanimitat absoluta entre la doctrina i la jurisprudència en considerar que l'àrbitre presta els seus serveis de forma voluntària, retribuïda i per compte aliè, així que només examinarem la concurrència eventual de l'última de les condicions que la llei requereix per tal de determinar la realitat d'una relació laboral entre l'àrbitre i la federació respectiva. Així doncs, ens centrarem en el requisit de la dependència, és a dir, de si la prestació dels serveis arbitrals es produeix dins l'àmbit de direcció i organització d'una altra persona, en aquest cas, jurídica (una federació esportiva), ja que sembla ser que és aquest l'únic aspecte l'existència del qual genera una certa desavinença entre la doctrina.

En aquest sentit, ha estat objecte de plantejament davant els tribunals de justícia per part d'àrbitres de futbol, jutges d'atletisme o cronometradors d'esports d'hivern, el reconeixement de la condició de treballador de la federació respectiva i, per tant, de l'existència d'una relació laboral. Arrel d'aquests plantejaments, s'han dictat diverses Sentències³¹ que coincideixen en considerar que els àrbitres no realitzen la seva feina en l'àmbit d'organització i de direcció de la federació, si bé han acceptat explícitament la concurrència de la resta de notes a les quals es refereix l'article 1.1 de l'Estatut dels treballadors i això per tres motius:

³¹ STSJ de Galícia, sala Social, de 4 de febrer de 1999, recurs de suplicació 5239/1998. L'àrbitre demandant prestava els seus serveis en la RFEF en les competicions de la Lliga de Futbol Professional i percebia quantitats elevades. Finalitzada la temporada el CTA li comunica la proposta de descens de categoria a una lliga no professional. L'àrbitre interposa una demanda per acomiadament contra la RFEF. La Sentència dictada en primera instància pel Jutjat social 3 de Pontevedra desestima la demanda presentada per l'àrbitre i estima l'excepció d'incompetència de jurisdicció de l'ordre social per raó de la matèria interposada per la RFEF, sense entrar en el fons de l'assumpte. El Tribunal Superior de Justícia de Galícia desestima el recurs de suplicació i confirma la Sentència de primer instància. En el mateix sentit i també en l'àmbit del futbol, la STSJ de Castella La Manxa, sala Social, de 16 d'abril de 1997, recurs de suplicació 95/1996; i, igualment però sota una altra argumentació, la STSJ de la Comunitat Valenciana, sala de social, de 9 de març de 2000, núm. 961/2000, recurs 106/2000, i, en atletisme, la STSJ de Madrid, sala social, de 25 de febrer de 1998, recurs de suplicació 2153/1997. En l'àmbit dels esports d'hivern (cronometrador), amb el mateix parer, la STSJ d'Andalusia (Granada), sala social, de 18 d'abril de 2007, núm. 1164/2007 (el Tribunal Suprem no va admetre el recurs de cassació per unificació de doctrina).

1. Per una banda, es considera que els àrbitres i jutges no depenen de la federació esportiva, és a dir, no realitzen les seves tasques en l'àmbit d'organització i direcció d'aquesta, perquè segons la jurisprudència els àrbitres estan integrats en la federació -matisa que la Llei no empra la paraula dependència sinó integració- per imperatiu legal i, que aquesta integració té el seu origen en les funcions públiques de caràcter administratiu que exerceixen les federacions quan actuen com a agents col·laboradors de l'Administració pública (art. 30 de la Llei 10/90). A més, es considera que en l'execució per part dels àrbitres i jutges de la potestat disciplinària esportiva mitjançant l'aplicació de les regles de joc durant el desenvolupament dels encontres o proves, la federació no pot, legalment, interferir-hi, ja que aquesta actuació arbitral resta subjecta només a les regles establertes en les disposicions de cada modalitat esportiva, per determinació de l'article 74.2.a) de la Llei 10/90³².
2. Per altra banda, tampoc es pot interpretar, segons el criteri de la jurisprudència que estem estudiant, que la federació tingui facultats de classificació, promoció i formació professional dels àrbitres, atès que aquestes facultats radiquen en el CTA, i aquest Comitè es constitueix, per mandat de l'article 22 del Reial decret de federacions, com a organisme no dependent de la federació (en aquest cas de la RFEF) sinó que integrat en aquesta entitat -afirmació que no compartim, doncs la Llei no parla d'integració del CTA sinó de constitució en el si de la federació-, un altre cop, com a conseqüència de les funcions públiques de caràcter administratiu que exerceix amb caràcter complementari en qualitat d'agent col·laborador de l'Administració pública.
3. Per últim, els tribunals han conclòs que les federacions no tenen facultats sancionadores -de caràcter laboral- sobre els àrbitres, perquè, tant des del punt de vista de les reclamacions (d'acord amb el que preveu l'art. 82.1 de la Llei

³² Al respecte és interessant ressaltar que la Sentència dictada pel Jutjat Social de Pontevedra, de 23 octubre 1998, el recurs contra la qual va donar lloc a la STSJ de Galícia esmentada, manifesta que el fet que els àrbitres siguin considerats agents col·laboradors de l'Administració en l'exercici de la potestat disciplinària, no impedeix que existeixi una relació de dependència, i inclús encara que en la seva actuació no se sotmetin a instruccions concretes de la Federació. Així mateix, considera que determinades obligacions arbitrals són indicis de la dependència envers l'ens federatiu. Tanmateix, conclou que no existeix un poder sancionador laboral per part de la Federació i que l'àrbitre només està sotmès a la disciplina esportiva i, per tant, no té un poder de direcció jurídic (FJ 4t).

10/90) que es poden plantejar contra les seves actuacions, com del de les infraccions que aquests cometin que només poden ser imposades mitjançant el corresponent procediment disciplinari esportiu de caràcter administratiu i davant l'òrgan competent.

Com hem vist, la qüestió és pacífica entre la jurisprudència. No obstant això, recentment el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya³³ de forma implícita entenem que reconeix l'existència d'una relació laboral per compte aliè entre els àrbitres i les federacions esportives, ja que és aquest ens federatiu qui segons el Tribunal posseeix les facultats d'intervenir en l'actuació professional dels àrbitres i les facultats de classificació, promoció o formació, així com la potestat sancionadora o disciplinària sobre aquest, és a dir, en paraules del mateix Tribunal, un poder propi de direcció sobre l'àrbitre.

D'altra banda, aquesta qüestió suscita més discrepàncies entre la doctrina, de manera que no existeix unanimitat a l'hora de determinar si l'àrbitre en l'exercici de les seves funcions actua dins de l'àmbit d'organització i de direcció de l'ocupadora, és a dir, de la federació esportiva de la qual és membre, i, per tant, n'és treballador. Així, podem distingir tres criteris doctrinals:

1. En primer lloc, el sector que comparteix l'opinió generalitzada de la jurisprudència, segons la qual la relació de l'àrbitre amb la federació no pot subsumir-se en el concepte de treballador que regula l'Estatut dels treballadors, perquè considera que l'àrbitre no presta els seus serveis dins de l'àmbit de direcció i organització de la federació esportiva.

Bermejo Vera³⁴ afirma que “el árbitro o juez competicional no puede identificarse con el trabajador o empleado, ni tampoco con el profesional que ejerce una profesión libre, dado que ni responde a los perfiles o características configuradas en el Estatuto de los Trabajadores, ni forma parte de un colegio profesional sometido a la Ley de 13 de febrero de 1974”. Aquest autor afegeix

³³ STSJ de Catalunya núm. 3383/2015, de 25 de maig, dictada en el procediment d'acomiadament entre un àrbitre i l'ACB, que analitzarem més endavant.

³⁴ Bermejo Vera, J. (1994). Árbitros y jueces deportivos. *Revista Española de Derecho Deportivo*(4), p. 205-210.

que se tracta d'un agent de la federació esportiva que actua en representació executiva d'aquesta per a aplicar les regles competicionals i tècniques de la modalitat esportiva, i per a exercir la disciplina esportiva fixada pels reglaments federatius.

En aquest sentit, creiem que és interessant remarcar el fet que la llei exigeixi perquè es consideri relació laboral que la prestació del servei sigui remunerada. En aquest cas no són les federacions esportives les obligades al pagament de les retribucions arbitrals, sinó que els hi correspon als clubs que s'enfronten en cada partit abonar aquestes quantitats, si bé en algunes ocasions els àrbitres reben els seus honoraris directament de la federació o de la mateixa lliga (com és el cas de l'Associació de Clubs de Bàsquet, en endavant, ACB), però ho fan per compte dels clubs³⁵. Malgrat això, entenem que aquest trasllat de l'obligació de pagament als clubs no desvirtua la posició de la federació com a ocupador, ja que és aquesta qui fixa la retribució dels àrbitres i jutges.

2. En segon lloc, se situa el sector que considera que efectivament l'àrbitre actua sota la direcció i organització de la federació corresponent i, per tant, es compleixen tots els requisits per poder qualificar la relació amb la federació com a una relació laboral, inclosa la nota de dependència que neguen els tribunals.

En aquest sector doctrinal, trobem Irurzun Ugalde³⁶ que sosté que, en el cas de la modalitat esportiva del futbol, la RFEF posseeix facultats de direcció sobre l'activitat arbitral, i la qualifica d'activitat reglada en la qual tots els extrems sobre la funció de l'àrbitre en el terreny de joc estan preestablerts per la RFEF en els seus reglaments. En aquest sentit, aquest autor justifica la impossibilitat de l'ens federatiu d'intervenir l'activitat arbitral durant el transcurs de l'encontre, sota l'argument de què la no intervenció no ve determinada per la inexistència de poder per part d'aquell, sinó per la pròpia naturalesa de l'esport. Com a conclusió, opina que, en qualsevol cas, l'absència d'intervenció federativa

³⁵ Sentència de l'Audiència provincial (en endavant, SAP) d'Àvila, sala civil, núm. 148/2000, de 28 d'abril (AC 2000\1184).

³⁶ Irurzun Ugalde, K. (1999). La prestación de los árbitros: asunto pendiente en la industria del fútbol. *Aranzadi Social*, I(3), 2611-2616. A propòsit de la STSJ de Galícia de 4 de febrer de 1999.

durant l'activitat arbitral queda avalada per la doctrina estesa del Tribunal Suprem pel que fa a la relaxació de l'exigència de la nota de subordinació de manera que no es requereix una vigilància o control estrictes en determinades activitats, sempre que respongui a la satisfacció de l'ocupador.

Segons Fernández Domínguez i Fernández Fernández³⁷ la flexibilització d'aquest pressupòsit (actuar sota la direcció i l'organització de la federació corresponent) determina que “la falta de alguna de sus notas tradicionales no excluya, *per se y sin más*, la calificación de una relación jurídica de servicios com laboral”.

En aquest aspecte, un signe més que reforça aquesta situació de dependència de l'àrbitre respecte la federació és el fet que alguns reglaments federatius prohibeixen als àrbitres actuar en partits o competicions diferents de les organitzades per la federació, encara que no tinguin caràcter d'oficials, sense una autorització d'aquesta³⁸.

Respecte el fonament de la jurisprudència en virtut del qual el titular de les facultats de classificació, promoció i formació professional dels àrbitres és el CTA, Irurzun Ugalde matisa que el Comitè no té personalitat jurídica pròpia i que es tracta d'una estructura organitzativa dirigida a optimitzar l'operativitat de l'ocupadora, o sigui, de la federació, la qual sí que té personalitat jurídica pròpia i és amb qui l'àrbitre realment manté el vincle. A més a més, afegim, li correspon al CTA el govern, representació i administració de l'estament arbitral amb subordinació al president de la RFEF. Igualment considera, que tot i que es pretengui incloure la relació àrbitre-federació en l'àmbit de la jurisdicció contenciosa administrativa per entendre que el Comitè exerceix funcions públiques delegades, això no exclou que aquestes funcions es puguin exercir mitjançant personal sotmès a una relació laboral, com es fa habitualment entre Administracions.

³⁷ Fernández Domínguez, J. J., i Fernández Fernández, R. (2000). Sobre la laborización de la prestación de servicios de los árbitros de fútbol (Comentario a la STSJ Galicia de 4 de febrero de 1996). *Revista Española de Derecho del Trabajo*(101), p. 271-286.

³⁸ Art. 243 del Reglament general de la RFEF.

Aquesta opinió es recolzada per Fernández Domínguez i Fernández Fernández³⁹ en un comentari a la sentència del Tribunal Superior de Justícia de Galícia, quan afirmen que:

La conclusión a seguir, a nadie se escapa, pasa por constatar la dependencia de tal Comité respecto de la entidad federativa y por reconocerlo como órgano al cual le han sido encomendadas, por delegación, las funciones de formación, clasificación y promoción; pero la institución que ostenta en último lugar la titularidad de semejantes facultades es, como órgano delegante, la RFEF.

Per últim i quan a la potestat disciplinària de la federació sobre els àrbitres o jutges, Irurzun Ugalde defensa que és absolutament lògic que els reglaments de les federacions es limitin simplement a regular la potestat disciplinària en l'àmbit estrictament esportiu, i deixin a la legislació laboral els incompliments contractuals i les seves conseqüències, així com ho fa respecte dels esportistes professionals.

En aquest sentit, i amb l'objectiu de qualificar l'àrbitre com un treballador, Fernández Domínguez i Fernández Fernández⁴⁰, davant la negativa del Tribunal Superior de Justícia de Galícia d'atorgar un poder sancionador a la federació front l'àrbitre, defensen que s'ha de diferenciar dos ordres disciplinaris en l'àmbit del futbol: l'esportiu i el laboral; i afirmen la capacitat de la RFEF, en base als seus Estatus, d'exercir facultats disciplinàries en l'ordre laboral entre el col·lectiu arbitral. De manera que arriben a la conclusió que la prestació de serveis dels àrbitres reuneix totes les condicions exigides en una relació laboral comú.

Conclouen aquests autors que la Sentència esmentada s'equivoca al qualificar d'administrativa la relació entre l'àrbitre i la RFEF, ja que s'hauria hagut de declarar com a laboral, en virtut de la *vis atractiva* de la relació laboral sobre altres, sobretot quan hi ha una manca de regulació normativa com es dona en aquest cas.

³⁹ Fernández Domínguez, J. J., i Fernández Fernández, R. *Op. cit.*, p. 277.

⁴⁰ Fernández Domínguez, J. J., i Fernández Fernández, R. *Ídem*, p. 277 i 279.

En defensa d'aquesta posició, creiem que es important destacar el fet que, d'una banda, les federacions esportives contracten pòlisses per assegurar la responsabilitat civil derivada de l'activitat arbitral⁴¹, com ho fa qualsevol empresari respecte els seus treballadors, entenem que ho fa en defensa dels seus propis interessos per la possibilitat de ser-ne considerada responsable. I d'altra banda, el fet que les federacions contracten pòlisses per cobrir les eventuais incapacitats permanents i les defuncions del col·lectiu arbitral⁴².

3. Finalment, trobem autors que se situen en una posició intermèdia, en el ben entès que opinen que en l'activitat arbitral s'identifiquen clarament totes les notes de laboralitat, no obstant això i degut a les particularitats de la prestació del seu servei i de la pròpia organització institucional de l'esport resulta una relació més complexa que la relació laboral ordinària. Aquest és el cas de Mesa Dávila⁴³, qui, en relació amb el requisit de dependència en la relació entre l'àrbitre i la federació (en concret en l'àmbit del futbol), opina que és clar el fet que l'àrbitre en l'exercici de la seva activitat està sotmès a les normes internes d'organització i funcionament de la RFEF en general i del CTA en particular, ja que el desenvolupament dels aspectes organitzatius de la seva prestació (el programa i el lloc dels entrenaments, l'assistència a cursos i a proves físiques i tècniques, el control de la funció arbitral durant la competició, etc.) està subjugat al control disciplinari dels òrgans federatius competents, de manera que s'aproxima a la professionalització.

Com hem pogut observar, tota la jurisprudència i bona part de la doctrina es decanten per considerar que en la relació que mantenen l'àrbitre i la federació esportiva corresponent, el primer no desenvolupa les seves funcions dins de l'àmbit d'organització i de direcció de la federació, i, per tant, aquesta relació no encaixa en el

⁴¹ Landaberea Unzueta, J. A. (2009). La responsabilidad civil de los árbitros en el deporte. *Anuario Iberoamericano de derecho deportivo*, p. 367-396.

⁴² Així es posa de manifest en la circular del CTA de la RFEF relativa a les normes generals per a llicències i col·legiació emesa per a cada temporada.

⁴³ Mesa Dávila, F. *La actividad del árbitro de fútbol: aproximación a la naturaleza jurídica y perspectivas de profesionalización a través de su laboralización*. Consultat el 22 d'abril de 2012, des de www.iusport.es/opinion/arbitrosnat.htm

marc de l'Estatut dels treballadors. No obstant això, la mateixa jurisprudència manifesta la dificultat que suposa qualificar adequadament la naturalesa jurídica de la relació entre l'àrbitre i la federació, sobretot pel fet que, tot i que reuneix una sèrie de peculiaritats evidents que la distingeixen de les relacions de caràcter ordinari, no existeix una regulació especial que la contempli⁴⁴.

4.1.1.2. Treballador de les lligues professionals

La primera referència de l'existència de les associacions de clubs la trobem en la Sentència del Tribunal Suprem de data 16 de gener de 1984 (RJ 1984/49), la qual estima la inscripció de la associació de clubs de bàsquet al registre d'associacions i federacions esportives del CSD, després del silenci administratiu per part d'aquest òrgan respecte la sol·licitud d'inscripció de l'ACB⁴⁵. No obstant això, aquesta Sentència ens recorda que als Estatuts (art. 1) i al Reglament General (art. 57) de la FEB ja es preveia l'existència d'associacions de clubs, si bé en la llavors vigent LGCFC no es contemplava la possibilitat de constituir aquests tipus d'associacions.

Amb posterioritat a la Sentència de referència del Tribunal Suprem, es van dictar disposicions reglamentàries en les quals es regulaven les associacions de clubs de forma explícita, però no va ser fins l'actual Llei 10/90 que es van integrar en l'organització esportiva⁴⁶.

En aquest sentit, el preàmbul del Reial decret de federacions ja ho posa de manifest quan diu que “per primer cop i com a conseqüència del gran desenvolupament assolit per l'esport professional, la Llei reconeix a les lligues professionals com a figures jurídiques individualitzades, de naturalesa associativa privada i que s'han de constituir, obligatòriament, en el si de les estructures federatives”.

⁴⁴ En concret, així ho manifesta la STSJ de Galícia, de 4 de febrer de 1999, esmentada.

⁴⁵ Tot i que el silenci del CSD era positiu, en virtut del Reial Decret 177/1981, de 16 de gener, sobre clubs i federacions esportives, l'advocat de l'Estat va presentar un recurs al·legant que es tractava d'una federació encoberta i que es necessitava l'informe favorable de la FEB i del CSD, motius que el Tribunal Suprem va desestimar. En el mateix sentit, les Sentències del Tribunal Suprem (en endavant, SSTS) de 27 d'octubre de 1987 (RJ 1987/7033) i de 27 de febrer de 1989 (RJ 1989/1154).

⁴⁶ *Vid.* Terol Gómez, R. (1998). *Las ligas profesionales*. Pamplona: Aranzadi, p. 217 i ss.

Així, l'article 12 de la Llei 10/90 classifica a les lligues professionals com a associacions esportives, i estableix que "són associacions de clubs" la constitució de les quals és obligatòria i exclusiva quan hi hagi competicions oficials de caràcter professional i àmbit estatal. Igualment, l'article 41 estableix que en les federacions esportives espanyoles on hi hagi competició oficial de caràcter professional i àmbit estatal s'han de constituir lligues, i que aquestes han d'estar integrades exclusivament i obligatòriament per tots els clubs que participin en la competició.

Per tant, la Llei imposa l'obligatorietat de constituir associacions de clubs en l'estructura interna de les federacions, si bé ho supedita a l'existència d'una competició oficial de caràcter professional i d'àmbit estatal. No obstant això, la Llei deixa a discreció del CSD la qualificació de les competicions com a professionals i, per tant, queda sotmesa a la decisió d'aquest òrgan administratiu l'existència d'aquestes associacions privades⁴⁷.

Igualment, la Llei 10/90 obliga a tots els clubs que participen en competicions professionals a formar part de les lligues, les quals han d'estar constituïdes exclusivament per aquests clubs.

L'article 41 atribueix personalitat jurídica a les lligues professionals i autonomia per a la seva organització interna i funcionament respecte de la federació esportiva espanyola de la qual formen part. Tanmateix, estableix que els estatuts i els reglaments de les lligues professionals els aprova el CSD, amb l'informe previ de la federació esportiva

⁴⁷ L'article 46.2 de la Llei 10/90 determina els criteris per qualificar les competicions d'oficials i de professionals.

"Són competicions oficials d'àmbit estatal les que així es qualifiquin per la corresponent federació esportiva espanyola, llevat de les de caràcter professional, la qualificació de les quals correspon al Consell Superior d'Esports.

Els criteris per a la qualificació de les competicions oficials d'àmbit estatal poden ser establerts en les disposicions de desenvolupament d'aquesta Llei o, d'acord amb aquestes, en els estatuts federatius corresponents.

Són criteris per a la qualificació de competicions de caràcter professional, entre d'altres, l'existència de vincles laborals entre clubs i esportistes i la importància i dimensió econòmica de la competició.

La denominació de competició oficial d'àmbit estatal queda reservada, a tots els efectes, per a les regulades en aquest títol."

espanyola corresponent, els quals han d'incloure imperativament un règim disciplinari específic.

Finalment, el darrer apartat d'aquest article 41 delimita les competències pròpies de les lligues professionals, que són les següents: a) organitzar les seves pròpies competicions, en coordinació amb la respectiva federació esportiva espanyola i d'acord amb els criteris que, en garantia exclusiva dels compromisos nacionals o internacionals, pugui establir el Consell Superior d'Esports; b) desenvolupar, respecte dels seus associats, les funcions de tutela, control i supervisió establertes en aquesta Llei, i c) exercir la potestat disciplinària en els termes previstos en la Llei i les seves disposicions de desenvolupament. Igualment, preveu la possibilitat que les federacions esportives espanyoles deleguin funcions a les lligues professionals.

El Reial decret de federacions (art. 28) estableix que la coordinació entre les lligues i les federacions esportives es duu a terme mitjançant la subscripció de convenis entre les parts, i recull una sèrie de continguts que són susceptibles de d'ésser regulats en aquests convenis.

Un cop hem fixat aquest marc general, intentem aproximar-nos a la relació que els àrbitres mantenen amb les lligues professionals.

En aquest sentit, hem de distingir les dues lligues professionals espanyoles, la Lliga Nacional de Futbol Professional (en endavant, LNFP) i l'ACB, que han regulat de forma diferent la vinculació de l'àrbitre amb la lliga.

En primer lloc, en relació amb l'ACB, aquesta Associació i l'associació d'àrbitres espanyols de bàsquet (en endavant, AEBA) en data 31 d'agost de 2010 van subscriure un Acord d'Interès Professional (en endavant, AIP) per a la prestació de serveis d'arbitratge esportiu en les competicions organitzades per l'ACB. En aquest acord s'anuncia la independència i imparcialitat dels àrbitres, i s'estableix que la relació entre cadascun dels àrbitres i l'ACB és la pròpia del contracte d'arrendament civil de serveis professionals. Així doncs, podríem concloure sense cap mena de dubte, que entre els àrbitres i l'ACB no existeix cap vincle laboral.

No obstant això, aquesta no és l'única interpretació que s'ha fet. Recentment, el Jutjat Social núm. 26 de Barcelona (Sentència de 14 de març de 2014, acomiadament 892/2012), i, en segona instància, el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (sala social, secció 1a, Sentència núm. 3383/2015, de 25 de maig), s'han pronunciat en relació amb la demanda presentada per un àrbitre de bàsquet contra l'ACB en la qual sol·licitava la declaració d'improcedent del seu acomiadament, per haver estat donat de baixa del col·lectiu arbitral. L'ACB s'oposa a la demanda al·legant que la jurisdicció social no és la competent perquè no existeix cap vincle laboral entre les dues parts (entre altres peticions subsidiàries). Si bé ambdues sentències desestimen les pretensions del demandant, la valoració de la relació entre l'àrbitre i l'ACB són oposades.

Per una banda, la sentència del Jutjat Social refusa la falta de competència de l'ordre jurisdiccional social al·legada per l'ACB, i afirma el caràcter laboral de la relació entre ambdós subjectes, en tant que considera que concorren totes les notes d'una relació laboral especialment l'alienitat i la dependència, requisits que com hem vist la jurisprudència recaiguda fins al moment (tant en primera instància com en segona) ha negat sistemàticament respecte les federacions.

Aquesta Sentència afirma que des que l'ACB i l'AEBA van subscriure l'AIP (31 d'agost de 2010) concorre el requisit de l'alienitat, ja que és l'ACB qui abona totes les despeses que genera l'actuació arbitral (desplaçament, manutenció, allotjament...), qui facilita tots els mitjans necessaris (equipament) a l'àrbitre per exercir la seva tasca i qui retribueix l'actuació d'aquest (retribucions mensuals garantides).

Pel que fa la dependència de l'àrbitre respecte l'ACB, la Sentència d'instància en el fonament de dret cinquè diu literalment:

QUINTO.- [...] En materia deportiva la independencia del árbitro ha de ser total, ya sea laboral o civil la naturaleza del vínculo que fundamenta su intervención. Sólo está sujeto a las reglas de la modalidad deportiva y al régimen de disciplina deportiva legalmente previsto. Con sometimiento, al respecto, como antes también se ha apuntado, a la federación, que actúa como agente delegado de la Administración.

La nota de la dependencia y/o subordinación habría de buscarse, pues, en el resto de facetas de la actuación del demandante, como árbitro. Y lo cierto es que aquí sí puede apreciarse un nivel de absoluta dependencia del demandante respecto a la ACB, y desde antes de la temporada 2010/2011.

Así, la ACB ha dictado normas estrictas sobre desplazamientos, informes, hora de llegada al estadio, hora de salida, pernoctaciones, declaraciones a la prensa, comunicación con los clubs, etcétera. Incluso dictando reglamentos al efecto.

Como se ha declarado probado, la ACB convocaba a los árbitros periódicamente a sesiones técnicas, para contribuir a su formación y perfeccionamiento profesional; los sometía a pruebas médicas y físicas, para determinar su estado de salud y condiciones físicas; valoraba su trabajo; llegó a fijar objetivos, e incluso les impuso sanciones por incumplimientos de sus obligaciones (evidentemente, no en materia de disciplina deportiva).

La circunstancia de que no conste ninguna sanción desde la aprobación del AIP no significa que la ACB haya perdido o renunciado a su potestad disciplinaria. Especialmente cuando la misma se había ejercitado anteriormente por los órganos previstos en los correspondientes convenios de cooperación con la FEB, que continuaron vigentes tras la aprobación del AIP.

En definitiva, desde el 1 de septiembre de 2010, fecha de inicio de la temporada 2010/2011, coincidiendo con la celebración del contrato que las partes llamaron de arrendamiento de servicios, concurrían todas las notas de la relación laboral, especialmente la ajeneidad y dependencia, por lo que debe afirmarse el carácter laboral de la relación desde aquella fecha.

Per altra banda, la Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, que estima en part el recurs de suplicació interposat per l'ACB⁴⁸, conclou que no hi ha una relació laboral entre l'àrbitre i l'ACB perquè entén que l'àrbitre no actua dins l'àmbit de direcció i organització de l'ACB, ja que respecte a aquestes facultats hi intervé la FEB,

⁴⁸ La Sentència no entra en el fons del recurs de suplicació interposat per l'àrbitre, en el qual sol·licita que s'estimi la seva demanda, en el sentit de qualificar l'acomiadament com a improcedent amb les conseqüències que això comporta. Per la seva banda, l'ACB sol·licita que es declari la incompetència de la jurisdicció social per entendre que la relació entre l'actor i la demandada no és de caràcter laboral i que es remeti a l'actor a la jurisdicció contenciosa administrativa o, subsidiàriament, a la civil.

en virtut del conveni de col·laboració al qual la ACB hi resta subjecte. La Sentència diu concretament:

SÉPTIMO. En conclusión, no apreciamos que entre las partes existiera una relación laboral por cuenta ajena porque la demandada no tenía facultades de intervenir en la actuación profesional del actor, ni facultades propias para su clasificación, promoción o formación profesional; ni potestad sancionadora o disciplinaria, con carácter autónomo e independiente; esto es, un poder propio de dirección sobre el actor. Las funciones que con relación a tales facultades realizaba la ACB o bien eran ejercidas coordinadamente con la FEB (v. gr. la formación de los árbitros) o bien con la total intervención de esta (v. gr. facultad disciplinaria); derivando todo ello, en cualquier caso, de un acuerdo o convenio de coordinación con dicha Federación al que la ACB había de sujetarse para organizar la competición, sin que dispusiera de una libertad para dirigirla o conducirla conforme a los criterios que tuviera por convenientes y que serían los propios del ejercicio de la libertad de empresa (art. 38 C). De ahí que cuando en agosto de 2010 la ACB pactó con la AEBA el Acuerdo de Interés Profesional y el citado Reglamento para la Prestación del Servicio de Arbitraje también fueran objeto de supervisión tanto por parte de la FEB como por parte del Consejo Superior de Deportes, según lo refleja su prueba documental (documentos nº 19 y 20 del ramo de prueba de la ACB). Por todo ello, no puede afirmarse que exista entre el actor y la ACB una relación laboral por cuenta ajena y, por tanto, la acción que ejercita el demandante en este proceso no compete al orden social de la Jurisdicción.

Creiem que és interessant destacar que la Sentència del Jutjat social de Barcelona, exclou l'excepció per falta de competència que interessa l'ACB en el seu escrit de contestació, ja que considera que si alguna jurisdicció és competent per determinar o no l'existència d'una relació laboral és precisament la jurisdicció social i, per tant, es considera competent per resoldre el fons de l'assumpte, a diferència del que fan les sentències esmentades en l'apartat anterior, que declaren competent l'ordre contenciós administratiu i no el social, si bé entren igualment i incomprensiblement, al nostre entendre, en el fons de l'assumpte.

En segon lloc, la relació entre els àrbitres i la LNFP no ha estat objecte de cap conflicte, ja que la LNFP no ha subscrit cap conveni amb el col·lectiu arbitral i l'únic vincle que hi ha entre aquesta associació i els àrbitres deriva de la designació d'aquests en cada partit, com veurem més endavant.

Per tant, entre la LNFP i els àrbitres no existeix cap vincle laboral, ja que no hi ha cap dubte en el fet que l'àrbitre no actua per compte de la Lliga ni dins l'àmbit de direcció i organització d'aquesta.

4.1.1.3. Treballador dels clubs esportius

Tot i que no sempre és així, en molts casos són les federacions esportives o, en el seu cas, les lligues professionals, qui abonen als àrbitres i jutges els seus honoraris o despeses derivades de la seva actuació en els partits o proves. No obstant això, l'obligació d'aquest pagament recau sobre els clubs que reben els serveis arbitrals, tot i que la quantitat a percebre pels àrbitres la fixa la mateixa federació ja sigui directament o a proposta del seu CTA (p. e. RFEF).

Així ho fixen els reglaments d'algunes federacions com ara la FEB (art. 61) que estableix que els àrbitres tenen el dret a percebre dels clubs les compensacions econòmiques que s'estableixin; la Reial Federació Espanyola de Natació (en endavant, RFEN) (art. 7 del llibre VII) quan estableix l'obligació dels clubs d'abonar les despeses d'arbitratge, d'acord amb les normes de la Federació, i alhora ho fixa com un dret per part dels àrbitres; o la RFEF (art. 104) que estableix l'obligació dels clubs d'abonar les prestacions, honoraris, import econòmic dels rebuts arbitrals per tots els conceptes.

Davant aquesta situació ens veiem obligats a analitzar si entre els clubs i els àrbitres hi ha algun vincle laboral, és a dir, si podem entendre que els àrbitres són treballadors dels clubs esportius. Situació que queda més dubtosa en l'àmbit no professional, en què els clubs abonen directament els honoraris als àrbitres i jutges que els ha prestat el servei amb posterioritat a la prova o partit.

En aquest sentit, no creiem que en aquesta relació àrbitre-club es donin tots els requisits que exigeix l'Estatut dels Treballadors per poder considerar l'existència d'una relació de treball. És cert que els àrbitres presten els seus serveis de forma voluntària, retribuïda i

per compte aliè. No obstant això, no concorre la nota de dependència, és a dir, els àrbitres no presten els seus serveis dins de l'àmbit de direcció i organització dels clubs, ja que com hem vist aquesta potestat de direcció i control de l'activitat arbitral l'exerceix *de facto* la federació esportiva, tot i que la jurisprudència i una part de la doctrina no ho consideren així. Certament, els clubs no poden escollir l'àrbitre que ha d'actuar en cada partit, és la federació (ja sigui la nacional o l'autonòmica) o l'organitzador de la competició qui designa els àrbitres i jutges; els clubs tampoc tenen facultats disciplinàries sobre aquests, ni tenen capacitat de decisió sobre la seva indumentària o la seva classificació, per citar algun exemple.

Per la qual cosa, hem de descartar, tant en competicions organitzades per la federació com en altres competicions el fet que l'àrbitre sigui considerat un treballador del club al qual presta els seus serveis, tenint en compte a més a més que al llarg de la temporada esportiva, cada club rep els serveis de diferents àrbitres.

4.1.1.4. Treballador de l'administració

El fet que la jurisprudència hagi qualificat a l'àrbitre com a agent col·laborador de l'Administració i el que la Federació també gaudeixi *ex lege* d'aquesta consideració, juntament amb la concurrència en la relació àrbitre-federació de tots els requisits d'una relació laboral (opinió doctrinal a la qual ens hi sumem), fa que ens qüestionem si l'actuació dels àrbitres i jutges és la pròpia d'un servei de caràcter administratiu que queda al marge de l'Estatut dels Treballadors i podem incloure a aquests dins el concepte d'empleat públic.

Tal com la jurisprudència ha manifestat, entre el règim administratiu i el laboral no existeix cap diferència de contingut essencial pel que fa a la prestació de serveis a l'Administració, sinó que es una qüestió de tècnica organitzativa. Així, per la sala Social del Tribunal Suprem, Sentència de 2 d'abril de 1987 (RJ 1987\2320), "lo determinante y decisivo de su adscripción al área de la contratación administrativa, con exclusión de la laboral no es la naturaleza del servicio prestado, sino la existencia de una normativa con

rango de Ley (art. 1º. 3.a del ET) que la autorice y el sometimiento a la misma de los contratantes”⁴⁹.

Certament, si bé la jurisprudència, en concret el Tribunal Superior de Justícia de Galícia, en la Sentència de 4 de febrer de 1999, abans esmentada, va qualificar com a relació administrativa la que mantenen els àrbitres i les federacions, no hi ha una norma amb rang de llei que autoritzi la contractació de caire administratiu dels àrbitres i jutges i tampoc un sotmetiment per part d'aquests a normes administratives. Per tant, aquesta possibilitat queda descartada.

4.1.1.5. Esportista professional

Com hem tingut ocasió de veure, ni la legislació laboral ni l'esportiva estatal valoren l'opció de considerar els àrbitres i jutges com a esportistes professionals.

En aquest aspecte, l'article 1 del Reial decret 1006/1985, de 26 de juny, pel qual es regula la relació laboral especial dels esportistes professionals (en endavant, RD 1006/85), en desenvolupament del que estableix l'article 2.1 apartat *d*) de l'Estatut dels treballadors. Aquest article 1 determina que són esportistes professionals, aquells que, en virtut d'una relació establerta amb caràcter regular, es dediquin voluntàriament a la pràctica de l'esport per compte i dintre de l'àmbit d'organització i direcció d'un club o entitat esportiva a canvi d'una retribució.

Veiem com la norma de referència per definir l'esportista professional parteix de la fórmula que l'Estatut dels treballadors utilitza per definir una relació laboral ordinària, és a dir, exigeix els quatre requisits regulats en aquesta norma –voluntarietat, retribució, treball per compte aliè i subordinació–, i requereix, a més a més, que es tracti d'una relació de caràcter regular, es dediqui a la pràctica de l'esport i que l'ocupador sigui un club o una entitat esportiva.

Aquesta manca de previsió legislativa ha donat peu novament a la doctrina per pronunciar-se al respecte. Com veurem, autors com Rodríguez Ten o Fernández Domínguez i Fernández Fernández s'han mostrat favorables a considerar els àrbitres i

⁴⁹ Més recentment les SSTS, sala social, de 16 de maig de 2012 (RJ 2012\6523) o de 21 de juliol de 2011 (RJ 2011/6824).

jutges com a esportistes professionals, fet que implicaria la realitat d'una relació laboral en contra del que sosté la jurisprudència tal com hem vist en les línies precedents, si bé en aquest cas sotmesa al RD 1006/85. Tanmateix, aquesta norma també exigeix la nota de dependència que la doctrina jurisprudencial ha negat en la relació amb les federacions esportives, és a dir, que l'àrbitre actuï dins de l'àmbit d'organització i direcció d'un altre subjecte.

Dues són les qüestions que han impossibilitat que la doctrina accepti sense cap objecció que els jutges i àrbitres siguin considerats esportistes professionals: la dedicació a la pràctica esportiva i que l'ocupador sigui una entitat esportiva.

Per una banda, hi ha hagut una sèrie d'autors que han defensat la condició d'esportistes dels àrbitres i jutges. En aquest sentit, Rodríguez Ten⁵⁰ considera que en la figura de l'àrbitre concorren totes les notes d'una relació laboral especial d'esportista professional: voluntarietat, regularitat, retribució, desenvolupament de l'activitat en l'àmbit d'organització i sota la direcció d'una entitat esportiva com és una federació. Aquest autor resol el dilema de si l'àrbitre es dedica o no a la pràctica esportiva, equiparant-lo a l'entrenador i al tècnic esportiu⁵¹, ja que segons ell: “también desarrolla funciones deportivas, que ayudan al correcto desarrollo del deporte que se practica, limitando la forma en que se llevan a cabo las estrategias y tácticas individuales y colectivas de jugadores y entrenadores respectivamente”.

En la mateixa línia, Hernanz Angulo⁵² defineix als àrbitres, com hem exposat en apartats anteriors, com a esportistes, si bé l'argument d'aquest autor se centra en una qüestió, en paraules seves, de lògica, doncs si els escacs o la columbofília són considerats esports, conseqüentment també es pot considerar activitat esportiva la que exerceixen els àrbitres. A més a més, opina que tot i que l'objectiu de l'àrbitre no és obtenir la victòria –si que persegueix una autosatisfacció i busca promocionar a categories superiors o mantenir-s'hi- hi ha molts esports (aeròbic) en els quals tampoc

⁵⁰ Rodríguez Ten, J. (2010). *Régimen jurídico del arbitraje deportivo*. Barcelona: Bosch, p. 177-180.

⁵¹ Arran de la Sentència del Tribunal Suprem (en endavant, STS) de 14 de maig de 1985 es considera que els entrenadors i tècnics esportius són esportistes professionals i, per tant, queden inclosos dins l'àmbit d'aplicació del RD 1006/85.

⁵² Hernanz Angulo, R. *Op. cit.*, p. 89.

es busca aquesta finalitat i no per això deixen de ser considerats esportistes aquelles persones que el practiquen.

Igualment, Fernández Domínguez i Fernández Fernández⁵³ consideren que els àrbitres si que practiquen esport, ja que tot i que no intervenen directament en el joc, hi influeixen immediatament i la seva intervenció és indispensable per a un desenvolupament normal del joc. Aquesta interpretació més àmplia que implica la consideració dels àrbitres com a esportistes professionals, la fonamenten en el fet que l'activitat arbitral mostra moltes similituds amb la del futbolistes, tècnics i entrenador, i en què, si la finalitat del RD 1006/85 és la de regular l'esport professional, una interpretació finalista permetria incloure-hi totes les activitats que influeixen directament en les competicions oficials.

Per bé que tots els autors que hem esmentat només fan referència a la figura de l'àrbitre i, no parlen en cap cas dels jutges, entenem que també hi quedarien inclosos sota els arguments que la mateixa doctrina esgrimeix, des de l'equiparació al tècnic i entrenador esportiu –l'activitat dels quals és pràcticament nul·la en alguns esports, com per exemple el tennis- fins al fet que els jutges també cerquen la seva pròpia promoció a categories superiors o, inclús, en el fet que aquests són indispensables per al desenvolupament de les proves o partits. Deixant de banda, al nostre entendre, que l'ús de la paraula àrbitre es reservi habitualment pels esports en què aquest exerceix una activitat física ja sigui moderada (linier o quart àrbitre) o intensa (àrbitre principal), i la de jutge per aquells esports en què aquest resta pràcticament immòbil i, en moltes ocasions, assegut.

En aquest aspecte, volem destacar la novetat important, sota el nostre punt de vista, que la Llei 14/2006, de 17 d'octubre, de l'esport de les Illes Balears introdueix en el seu redactat, i és que l'article 31 atribueix als àrbitres i jutges –al mateix nivell que els tècnics- la condició d'esportistes, quan els exigeix una tecnificació específica d'acord amb cada esport i federació.

⁵³ Fernández Domínguez, J. J. i Fernández Fernández, R. *Op. cit.*, p. 280-282.

Si bé aquesta precisió de la Llei balear és interessant, desafortunadament no té efectes més enllà que els que preveu la mateixa Llei i, per tant, no té incidència en l'àmbit laboral.

D'altra banda, l'altre punt que genera discòrdia és la possibilitat d'encabir a les federacions dins el concepte d'entitat esportiva que acota el RD 1006/85 com a subjecte ocupador. Aquests autors hi responen afirmativament, tenint en compte que “para caracterizar el contrato de trabajo, no exige partir del empresario, sino realizar el proceso inverso: si existe una prestación de servicios libre, dependiente, por cuenta ajena y remunerada, quien la recibe es empresario”⁵⁴.

Per a Palomar Olmeda⁵⁵ la qüestió també radica en el fet de concretar qui és el receptor dels serveis arbitrals, és a dir, si una federació queda inclosa dins el concepte d'entitat esportiva que regula la norma. Per aquest autor la resposta és afirmativa, ja que la Llei 10/90 (art. 12) engloba dins una mateixa categoria jurídica -associacions esportives- els clubs i les federacions. Així mateix, posa de manifest que “se ha producido una disociación entre el concepto deportivo de deportista profesional y el concepto laboral de deportista profesional”.

Igualment, algunes legislacions autonòmiques qualifiquen explícitament a les federacions com a entitats esportives, tot i que tan sols als efectes de les respectives lleis. És el cas de la Llei de Castella Lleó (art. 11), Illes Canàries (art. 36), Catalunya (títol I) o Comunitat Valenciana (art. 56).

En conseqüència, la consideració de l'àrbitre i jutge com a esportista professional, com defensen aquests autors, implicaria la integració d'aquest en el règim general de la seguretat social, d'acord amb el Reial decret 287/2003, de 7 de març, pel qual s'integren en el Règim General de la Seguretat Social als esportistes professionals.

Malgrat que aquesta opinió sembla estar força estesa entre la doctrina, trobem un sector que ha interpretat de forma més restrictiva els requisits de la relació laboral d'esportista professional i han rebutjat la possibilitat d'incorporar a l'àrbitre en el marc del RD

⁵⁴ Fernández Domínguez, J. J. i Fernández Fernández, R. *Ídem...*, p. 282.

⁵⁵ Palomar Olmeda, A. (2000). La profesionalización... *Op. cit.*, p. 450-454.

1006/85. Mesa Dávila⁵⁶ considera que una federació esportiva no es pot enquadrar en el concepte de subjecte ocupador limitat pel Reial decret als clubs i entitats esportives, i que s'ha de tenir en compte també que la federació és l'ens organitzador de la competició, de manera que la federació es converteix en el subjecte creditor de la prestació i alhora ocupador d'aquesta com a conseqüència del monopoli organitzatiu que posseeix; així com que l'àrbitre dirigeix la competició i que no hi participa per vèncer als equips participants. Conclou que només seria possible la consideració de l'àrbitre dins l'àmbit laboral mitjançant la modificació del RD 1006/85 a través de la inclusió de la federació dins del concepte d'entitat esportiva que preveu aquesta normativa.

En aquest mateix sentit, per a Sagardoy y Guerrero Ostalaza⁵⁷ “en la actividad del deporte como objeto de relación jurídico-laboral sólo pueden configurarse como sujetos de contratación a nivel de empresario en sentido laboral los clubs o entidades deportivas, nunca las Federaciones Nacionales”.

Hem de dir que el RD 1006/1985 exclou de l'àmbit d'aquesta norma aquelles persones que es dediquen a la pràctica de l'esport dins l'àmbit d'un club i perceben d'aquest només la compensació de les despeses derivades de la seva pràctica esportiva. Per tant, entenem que aquest norma no és aplicable als àrbitres i jutges que percebin quantitats destinades a tan sols satisfer les despeses que li generi l'activitat arbitral i que no s'hi dediquin professionalment. Per la qual cosa, un cop més ens referim a les competicions d'àmbit professional (no només les qualificades com a tals pel CSD sinó totes aquelles en què les persones que hi intervenen –esportistes, àrbitres, entrenadors, tècnics...- s'hi dediquen professionalment).

Atesa la situació jurídica actual, sembla que el camí més efectiu perquè l'àrbitre sigui considerat un esportista professional, seria la modificació del criteri jurisprudencial. En aquest sentit, com a precedent tenim la Sentència del Tribunal Central del Treball, de 24 de juny de 1971, de resultes de la qual es reconeix per primera vegada que la relació que

⁵⁶ Mesa Dávila, F. *Op. cit.*, p. 6-7.

⁵⁷ Sagardoy Bengoechea, J. A. i Guerrero Ostalaza, J. M. (1991). *El contrato de trabajo del deportista profesional*. Madrid: Civitas, p. 40. També és d'aquest opinió Roqueta Buj, R. (1996). *El trabajo de los deportistas profesionales*. València: Tirant lo Blanch, p. 85.

uneix els futbolistes amb els seus clubs és de caire laboral i, per tant, que l'ordre jurisdiccional competent per solucionar els conflictes derivats d'aquesta relació és el social. Tanmateix, el legislador va trigar deu anys en plasmar aquest criteri, reiterat *a posteriori* per altres sentències, en una norma amb rang de llei com va ser el Reial decret 318/1981, de 5 de febrer, pel qual es regulava la relació laboral especial dels esportistes professionals (precedent del vigent RD 1006/85)⁵⁸.

No obstant això, fins a aquest moment, recordem que totes les sentències dictades per jutjats socials han declinat la seva competència a l'ordre administratiu. De manera que haurem d'estar a l'espera que com a conseqüència d'un descens de categoria d'un àrbitre o jutge o la retirada forçada de la seva activitat es dicti una sentència en què el jutjat social es declari competent per conèixer l'assumpte. Tanmateix, entenem, que a la vista de les escasses reclamacions interposades pels àrbitres i jutges esportius contra les federacions respectives i de les resolucions sistemàtiques⁵⁹ dels jutjats socials, seria més efectiu que el canvi vingués imposat pel legislador.

Per tot això, podem arribar a la conclusió que més que una dificultat jurídica d'incardinar a l'àrbitre en una de les situacions jurídiques ja existents, és una manca de voluntat per part del legislador sota interessos ocults de fer-ho, tal com apunta de forma molt encertada Rodríguez Ten⁶⁰ quan diu: “El estatuto de los jueces y árbitros y la regulación del arbitraje deportivo son aspectos olvidados por los legisladores y las Administraciones estatal y autonómicas, constituyendo un *limbo jurídico* caracterizado por la discrecionalidad, interesadamente definido por las normas federativas, admitido por los Poderes Públicos y asumido por un colectivo indefenso”.

⁵⁸ La Llei 16/1976, de 8 d'abril, de relacions laborals, qualificava el treball dels esportistes professionals com a relació laboral de caràcter especial. Criteri que han anat seguint les successives reformes fins al vigent Estatut del treballadors.

⁵⁹ Al nostre entendre les sentències es basen en resolucions precedents i no donen un argument prou contundent que ens permeti reconsiderar la falta de competència de la jurisdicció social .

⁶⁰ Rodríguez Ten, J. (2010). El tratamiento de los jueces y árbitros deportivos en el informe de la subcomisión de deporte profesional. Dins A. Millán Garrido (coord) (p. 661-666). *La reforma del régimen... Op. cit.*, p. 666.

4.1.2. Treballador per compte propi

El treballador per compte propi o autònom el trobem regulat en la Llei 20/2007, d'11 de juliol, de l'estatut del treball autònom (en endavant, Estatut del treballador autònom). L'article 1 considera que són treballadors autònoms "les persones físiques que realitzen de forma habitual, personal, directa, per compte propi i fora de l'àmbit de direcció i organització d'una altra persona, una activitat econòmica o professional a títol lucratiu, donin o no ocupació a treballadors per compte d'altri"⁶¹.

Com a conseqüència de l'obligació que recau sobre els àrbitres i jutges d'integrar-se en la federació respectiva, el monopoli esportiu d'aquestes i el fet que els àrbitres tinguin prohibit exercir l'activitat fora de l'àmbit federatiu i sense el consentiment d'aquesta institució, la doctrina ha descartat la possibilitat de considerar l'àrbitre com a treballador autònom (inclosa la figura de treballador autònom econòmicament dependent)⁶².

En l'actualitat els àrbitres i jutges no tenen subscrit un contracte de treball amb cap de les entitats amb les quals es relacionen (federació, lliga o club), per això la situació jurídica que més es podria adir a aquestes circumstàncies és la de treballador autònom. No obstant això i en base al principi *nomen iuris*, part de la doctrina, amb la qual hi estem d'acord, ha negat que els àrbitres puguin ser considerats treballadors per compte propi, ja que la situació encaixa *de facto* amb la del treballador per compte aliè.

Un cas especial és el de l'ACB, que com ja hem exposat en apartats anteriors, en virtut de l'AIP subscrit entre l'ACB i l'AEBA, es va acordar que la relació entre els àrbitres i l'ACB es basaria en un contracte d'arrendament de serveis.

En aquest cas, d'acord amb l'Estatut del treballador autònom, l'àrbitre hauria d'estar afiliat al règim especial de treballadors autònoms, ja que exerceix de forma habitual, personal i directa una activitat econòmica a títol lucratiu i no està subjecte a cap contracte de treball.

⁶¹ L'1 de gener de 2017 entra en vigor la disposició final desena de la Llei 27/2011, d'1 d'agost, sobre actualització, adequació i modernització del sistema de Seguretat Social, l'apartat 1 de la qual modifica aquest article en el sentit d'afegir la possibilitat que l'activitat autònoma es realitzi a temps complet o a temps parcial.

⁶² Rodríguez Ten, J. *Régimen jurídico...* Op. cit., p. 180-182.

Aquesta obligació de donar-se d'alta i cotitzar en el règim de treballadors autònoms només seria preceptiva en el cas que les remuneracions dels àrbitres superessin el salari mínim interprofessional, tal com interpreta la sala social número 4 del Tribunal Suprem en la seva Sentència de 29 d'octubre de 1997, la qual considera que el requisit d'habitualitat que exigeix la Llei, a manca d'una determinació per part d'aquesta, es susceptible de ser determinat en base a la retribució.

Com sigui que els ingressos del àrbitres que exerceixen en l'àmbit de l'ACB superen en escreix el llindar del salari mínim interprofessional, entenem que tindrien l'obligació de tributar en el règim especial de treballadors autònoms.

D'altra banda, en l'AIP es va proclamar la independència i imparcialitat dels àrbitres, apuntant que la relació entre cada un dels àrbitres i l'ACB era la pròpia del contracte d'arrendament civil de serveis professionals, aprovant fins i tot un model de contracte. No obstant això, es va pactar la possibilitat que els àrbitres fossin considerats treballadors autònoms econòmicament dependents i, per tant, integrats en el règim especial de treballadors autònoms de la Seguretat Social.

En aquest sentit, l'Estatut del treballador autònom considera treballadors autònoms econòmicament dependents a aquelles persones que realitzen una activitat econòmica o professional a títol lucratiu i de forma habitual, personal, directa i predominant per a una persona física o jurídica, del que depenen econòmicament, ja que perceben d'aquest, com a mínim, el 75% dels seus ingressos.

Igualment, l'article 3.2 de la Llei de referència, estableix que els acords d'interès professional són font del règim professional dels treballadors autònoms econòmicament dependents, i que prevalen per sobre de qualsevol contracte individual.

Així doncs, els àrbitres que treballen per l'ACB encaixen perfectament en aquesta figura de treballador autònom econòmicament dependent, una altra cosa és que en l'AIP s'hagi acordat qualificar la relació com un arrendament civil de serveis professionals.

Si bé és cert que aquesta possibilitat es predica de la lliga professional –en concret de l'ACB- i no de la federació esportiva, entenem que per analogia seria susceptible també de considerar l'àrbitre com a treballador autònom econòmicament dependent de la

federació, tot i que no creiem que sigui l'opció més favorable si tenim en compte el principi *in dubio pro operario*.

4.2. Àmbit civil

En l'àmbit civil, hem d'analitzar la relació jurídica que l'àrbitre manté amb les federacions esportives, les lligues professionals i amb les diferents associacions o clubs esportius, amb els quals té un vincle directe, ja que és el subjecte que sotmet l'actuació d'aquests últims a l'observança de les regles de joc aprovades per les federacions en relació amb la seva participació a les competicions o proves esportives.

En aquest sentit, s'ha analitzat l'existència de dos vincles contractuals, als quals creiem que és interessant fer referència tot i que d'entrada, en algun cas, es nega la seva virtualitat: per una banda, el contracte d'arrendament de serveis entre els clubs esportius i els àrbitres, i entre les lligues professionals i els àrbitres; i, per altra, el contracte de mandat entre les federacions esportives i els àrbitres.

4.2.1. Contracte d'arrendament de serveis

4.2.1.1. Clubs esportius

Com a conseqüència de l'obligació que tenen els clubs d'abonar els honoraris als jutges i àrbitres –ja sigui directament ja a través de la lliga o de la federació–, i de la prestació de serveis d'aquests últims als clubs, la doctrina s'ha plantejat si entre aquestes entitats i els àrbitres té lloc el contracte d'arrendament de serveis que preveuen els articles 1544 i següents del CC. En virtut d'aquest contracte, una de les parts s'obliga a executar una obra o a prestar a l'altra un servei –en el cas dels àrbitres i jutges– per un preu determinat.

En aquest sentit, Rodríguez Ten⁶³ considera que els clubs no subscriuen cap contracte amb els àrbitres que dirigeix els partits, ja que els clubs reben l'equip arbitral que els hi envia la federació almenys pel que fa a les competicions oficials i, per tant, nega rotundament aquesta possibilitat. Ara bé, reconeix aquesta eventual relació contractual

⁶³ Rodríguez Ten, J. *Ídem.*, p. 188-189.

en les competicions no oficials, en què en algunes ocasions els clubs contracten directament els serveis arbitral. Tanmateix, remarca que la nota de dependència a la qual estan sotmesos els àrbitres respecte la federació en la qual s'integren, no permet aquesta consideració.

Així mateix, apunta que la nota de temporalitat que caracteritza el contracte d'arrendament de serveis no és traslladable a l'activitat arbitral, ja que l'àrbitre dirigeix encontres durant tota la temporada però no entre els mateixos clubs.

Finalment, determinades característiques formals com la inexistència de factura i de la repercussió de l'impost sobre el valor afegit en les quantitats percebudes pels àrbitres, descarten de forma definitiva, per aquest autor, l'efectivitat d'aquest contracte d'arrendament.

Per altra banda, Alonso Gutiérrez⁶⁴, en l'àmbit de les competicions professionals, considera que és evident l'existència d'una relació contractual entre les societats anònimes esportives (i clubs) i els professionals de l'arbitratge esportiu a través de la federació espanyola corresponent, ja que entén que es compleixen tots els requisits legals pel naixement d'un contracte com preveu l'article 1261 del CC -el consentiment dels contractants, l'objecte cert del contracte i la causa de l'obligació-, per la qual cosa considera que aquesta relació es pot emmarcar perfectament en els termes que preveu l'article 1544 del CC per a l'arrendament de serveis.

En aquest sentit, podríem coincidir amb aquest autor en considerar l'existència d'un eventual contracte d'arrendament de serveis, a part de pel fet que es compleixen els requisits esmentats, pels següents motius.

En primer lloc i bàsicament, perquè els obligats al pagament dels honoraris o despeses als àrbitres com ja hem dit, són els clubs, tenint en compte a més a més que en determinades categories són els mateixos clubs qui paguen directament als àrbitres un cop finalitzat el partit o la prova. Si bé, en altres categories són la lliga professional o la

⁶⁴ Alonso Gutiérrez, A. (febrer de 1996). Apuntes y reflexiones sobre árbitros y jueces deportivos. *Revista de la Federación de Fútbol de Madrid*(4), p. 12-13. En el mateix sentit Mañueco, J. (novembre de 1996). La distinta culpabilidad de los árbitros. *Revista de la Federación de Fútbol de Madrid*(10), p. 4-5.

federació qui lliura les quantitats corresponents als àrbitres, no impedeix això el reconeixement d'aquesta situació contractual doncs s'ha d'interpretar com el pagament per tercer que preveu l'article 1158 del CC, ja que en el cas que la federació o la lliga avanci el pagament a l'àrbitre, aquesta té el dret de repetició contra el club deutor.

En segon lloc, pel que fa a l'aspecte de la temporalitat en l'actuació arbitral creiem que, efectivament, la temporalitat de la prestació s'adiu a un contracte de prestació de serveis, entenent que en cada partit s'hauria de subscriure un contracte entre l'àrbitre i el club obligat al pagament, admetent d'entrada la forma verbal del contracte.

En darrer lloc, en relació amb els aspectes formals de l'obligació d'emetre una factura i les obligacions fiscals respectives (impost sobre el valor afegit i impost sobre la renda de les persones físiques), creiem que no és obstacle per qualificar a aquesta activitat com un contracte d'arrendament de serveis, ja que el mateix CC no ho exigeix. Així com tampoc entenem que pot excloure l'existència d'un contracte d'aquest tipus, el fet que els clubs no puguin escollir els àrbitres i jutges que han de prestar-los-hi el servei.

No obstant això, si bé creiem que es podria defensar aquesta situació, considerem més encertada la posició que sosté una part de la doctrina, en virtut de la qual la relació àrbitre-club no és més que una obligació imposada per les federacions als ens organitzadors de les competicions esportives o clubs que pretenen participar en campionats oficials, compromís que assumeixen des que accepten prendre part en la competició. Per tant, l'abonament de les despeses arbitrals, que ha d'abonar el club als àrbitres i als jutges, és un requisit indispensable per participar en les competicions organitzades per la federació, i és responsabilitat dels delegats dels clubs que s'abonin els drets de l'arbitratge.

Al respecte, és un criteri unànim en la doctrina el fet que l'àrbitre no manté cap mena de relació amb el club o amb el participant en la competició esportiva. De manera que aquesta relació només existeix en tant que els respectius reglaments federatius ho prevegin, essent estrictament necessari per al (bon) desenvolupament de la competició. Per la qual cosa sembla clar que no existeix cap tipus de relació contractual civil, administrativa o laboral, entre el club i l'àrbitre, i sí una relació de naturalesa especial i imperativa, com a conseqüència de la acceptació voluntària dels clubs de participar en

les competicions oficials⁶⁵. És la mateixa federació qui, a través dels àrbitres i jutges, presta el servei arbitral, consistent en l'aplicació de les regles de joc de cada modalitat esportiva, als esportistes o als clubs que la integren.

4.2.1.2. Lligues professionals

Pel que fa a les lligues professionals, hem de diferenciar com hem fet anteriorment la LNFP i l'ACB, ja que respecte la primera no creiem que es pugui justificar l'existència d'un contracte d'arrendament de serveis subscrit amb els àrbitres, doncs no es donen cap dels requisits que hem comentat.

Respecte l'ACB, és precisament aquesta forma contractual d'arrendament de serveis la que s'acorda en l'AIP subscrit entre l'ACB i l'AEBA per a la prestació de serveis d'arbitratge esportiu en les competicions organitzades per l'ACB. En aquest acord, s'estableix que la relació entre cadascun dels àrbitres i l'ACB és la pròpia del contracte d'arrendament civil de serveis professionals i es posa de manifest la independència i la imparcialitat dels àrbitres respecte la lliga.

Des de l'entrada en vigor de l'AIP, és l'ACB qui fa efectives les retribucions als àrbitres i aquests emeten un factura mensual (des de setembre a juny) a l'ACB en la qual s'hi fa constar una quota fixa i les despeses de desplaçament i manutenció. Igualment, en l'AIP s'hi annexa un model de contracte d'arrendament civil de serveis professionals, un model de factura mensual i un model de factura anual indemnitzatòria.

Totes aquestes circumstàncies ens condueixen a la conclusió que efectivament entre els àrbitres i l'ACB hi ha un vincle contractual de caràcter civil. Tot i que com hem vist, el Jutjat Social núm. 26 de Barcelona no ho va considerar així, sinó que va declarar l'existència d'una relació laboral (recordem que aquesta Sentència va ser posteriorment revocada pel Tribunal Superior de Justícia de Catalunya).

⁶⁵ Bermejo Vera, J. Jueces y árbitros... *Op. cit.*, p. 210.

4.2.2. Contracte de mandat

Una altra opció que ha estat valorada per alguns autors com Guerrero Ostalaza⁶⁶ és el fet de considerar que la relació àrbitre-federació s'entengui com un contracte de mandat, previst en l'article 1709 del CC, en virtut del qual una persona (àrbitre-mandatari) s'obliga a prestar algun servei o a fer alguna cosa, per compte o encàrrec d'una altra (federació-mandant).

D'altra banda, autors com Rodríguez Ten⁶⁷ consideren que aquesta relació àrbitre-federació no es pot incloure en el contracte de mandat, atès que el CC quan fa referència al contingut del mandat estableix que aquest comprèn negocis del mandant o actes d'administració, i que, a més a més, l'àrbitre no resta sotmès als límits que fixa la llei en relació amb el mandatari respecte la independència de què gaudeix l'àrbitre en l'exercici de les seves funcions. En paraules d'aquest autor: "En el supuesto que nos ocupa, sería mandatario el árbitro, y mandante la Federación para la que presta sus servicios. Pero a su vez la Federación sería mandatario de los clubes que la integran, que serían sus mandantes, y ejercería un papel mediador entre los dos mandatos. O quizás ejercería el papel de agente o comisionista, ya que percibe cantidades por su gestión". Si bé, com hem dit, acaba per negar la possibilitat de l'existència d'aquesta situació jurídica.

No obstant això, l'Audiència Provincial de Madrid, secció 13a (sala civil), Sentència de 18 de febrer de 2003 (AC 2003/1021), resol sobre el fons de l'assumpte en un cas de baixa com a àrbitre en actiu per part del CTA de la RFEF. El Tribunal admet el recurs de l'àrbitre contra la Sentència del Jutjat de Primera Instància núm. 68 de Madrid que havia desestimat la demanda, i condemna a la RFEF a readmetre al demandant dins de l'organització arbitral en la mateixa categoria que tenia en el moment de ser donat de

⁶⁶ Guerrero Ostalaza, J.M. *Op. cit.*, p. 2037-2038,

⁶⁷ Rodríguez Ten, J. *Régimen jurídico... Op cit.*, 189 i 190 on cita a García Silvero, E.A. (2002). La relación jurídica de los árbitros andaluces con sus Federaciones deportivas: apuntes doctrinales y jurisprudenciales. *Anuario Andaluz de Derecho Deportivo, II*. Sevilla: Signatura Ediciones-Asociación Andaluza de Derecho Deportivo, p. 83.

En qualsevol cas, hem de tenir present que la gratuïtat no és una nota essencial del contracte de mandat, ja que l'article 1711 del Codi civil únicament estableix una presumpció de gratuïtat a manca de pacte en contra i inclús estableix una presumpció de remuneració en els casos en que el mandatari sigui designat per a realitzar una prestació que constitueixi la seva activitat habitual.

baixa. En conseqüència, la sala civil de l'Audiència Provincial es declara competent per conèixer la matèria⁶⁸.

4.3. Àmbit administratiu

Així com la Llei 10/90 (art. 30.2) qualifica a les federacions esportives espanyoles com a agents col·laboradors de l'administració quan actua en exercici de les funcions públiques delegades, als àrbitres i jutges no els atorga aquesta menció.

No obstant això, la doctrina s'ha qüestionat el fet de considerar l'àrbitre com un agent col·laborador de l'administrador en el marc de la funció que la Llei 10/90 li atribueix d'exercir la potestat disciplinària esportiva durant els partits o proves en aplicació de les regles de cada modalitat esportiva.

En aquest sentit, Gamero Casado⁶⁹, d'acord amb les funcions que té atribuïdes i el caràcter públic de les competicions esportives oficials, qualifica a l'àrbitre com *agent de policia*, entès el terme policia en l'accepció general tècnica administrativa. En aquest sentit, considera que són mesures de policia en sentit ampli les que es dirigeixen a preservar el respecte a la legalitat en el desenvolupament d'una activitat determinada. De tal manera que l'àrbitre és una autoritat facultada per a preservar el transcurs normal d'una competició esportiva, vetllar pel respecte a la legalitat, amb el compliment de les normes –regles de joc–, i que actua, així mateix, com a denunciador qualificat de les infraccions que es poden cometre.

⁶⁸ Amb anterioritat, l'àrbitre havia instat les seves pretensions davant la jurisdicció social (STSJ de Galícia de 4 de febrer de 1999), la qual es va declarar incompetent. Posteriorment, per remissió d'aquesta Sentència, l'àrbitre va presentar un recurs davant el CSD, que va declarar també la seva incompetència. Resolució que va ser impugnada davant el Jutjat Central Contencions Administratiu, el qual va dictar la Sentència de 25 de maig de 2000 que va inadmetre el recurs per manca de jurisdicció i va indicar que la competent era la jurisdicció civil.

No obstant això, desconeixem perquè es declara competent la jurisdicció civil, si per raó de la matèria o perquè davant la declaració d'incompetència dels ordres social i contencions administratiu, es veu en l'obligació d'acceptar la seva competència, en aplicació de l'article 9.2 de la Llei orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del Poder Judicial, que atribueix als jutjat i tribunals de l'ordre civil aquelles matèries no atribuïdes a cap altre ordre.

⁶⁹ Gamero Casado, E. (2004). La revisión de las decisiones de árbitros y jueces deportivos. *Revista Española de Derecho Administrativo*(123), 425-456.

Així, la doctrina s'ha plantejat si els àrbitres i jutges també són agents col·laboradors de l'administració en l'exercici de la potestat disciplinària esportiva. Al respecte, la doctrina ha negat la possibilitat de qualificar els àrbitres com a agents col·laboradors de l'administració, atès que com indica Bermejo Vera⁷⁰ “la potestad disciplinaria de los árbitros es de carácter cautelar, es decir, supone el ejercicio inmediato de la aplicación de las reglas de juego y de la ejecución de decisiones preparatorias o antecedentes de las medidas sancionadoras”. Així mateix, ha afirmat aquest autor que aquesta tasca “no puede desempeñarse al margen de la estructura federativa, de quien reciben los árbitros la habilitación y el mandato para ejercer dicha potestad, y quien controla su permanente adecuación a los requisitos técnicos exigibles para cumplir sus tareas”. La conclusió a la qual arriba, doncs, és que es tracta d'un agent de la federació esportiva que actua en representació executiva d'aquesta, la funció del qual és l'aplicació de les regles de competició i les regles tècniques de cada modalitat esportiva i l'exercici, en primera fase, de la disciplina esportiva.

Mayor Menéndez⁷¹ no considera raonable ni ajustat als principis del dret sancionador qualificar als àrbitres com a agents col·laboradors de l'administració pública i opina que les sancions que imposen aquests durant els partits no és fruit de ser titulars d'una potestat disciplinària ni de ser considerats com a col·laboradors de l'administració, sinó del fet que els àrbitres són les màximes autoritats en l'aplicació de les regles de joc durant els partits o competicions, regles dictades per associacions privades internacionals.

Per la seva banda, la jurisprudència sí que s'ha pronunciat, en diverses ocasions, a favor de la consideració de l'àrbitre com a agent col·laborador de l'administració. En aquest sentit, el Jutjat Social número 3 de Pontevedra, en el procediment 608/98 (cas Hernanz Angulo) argumenta⁷²:

⁷⁰ Bermejo Vera, J. *Árbitros y jueces... Op. cit.*, p. 207.

⁷¹ Mayor Menéndez, P. (1997). *La disciplina deportiva*. Dins P. Mayor Menéndez, E. Arnaldo Alcubilla, i C. del Campo Colás, *Régimen jurídico del fútbol profesional* (p. 275-309). Madrid: Civitas, p. 293.

⁷² En el mateix sentit, la STSJ de la Comunitat Valenciana núm. 961/2000 (sala de lo Social), de 9 març, la qual afirma que: “Al ejercer la disciplina deportiva los árbitros adoptan la posición de agentes colaboradores de la Administración en el ejercicio de la potestad disciplinaria, ostentando la condición de autoridad cuasi administrativa en dicho orden, además de en el técnico y deportivo”. També la STSJ de

CUARTO.- Ante todo, no cabe olvidar que, según señaló la S.T.C' 24-V-85 "las Federaciones aparecen configuradas como asociaciones de carácter privado, a las que se atribuyen funciones públicas de carácter administrativo, entre las que cabe resaltar el ejercicio de la potestad disciplinaria deportiva (art. 3.1.f del R.D. 1835/91 de 20 de Diciembre), que en el ámbito de desarrollo de los partidos se ejerce por los árbitros (arts. 6.2.a i 33.1.a del R.D. 1591/92 de 23 de Diciembre, sobre Disciplina Deportiva). Desde tal punto de vista, cabe admitir que los árbitros sean agentes colaboradores de la Administración en el ejercicio de la potestad disciplinaria deportiva, pero en cuanto tales agentes, ello no impide la existencia de una relación de dependencia (como muchos otros agentes de la Autoridad), aún cuando en su actuación técnica y disciplinaria no se sometan a instrucciones concretas de la Federación, sino que, sometidos al principio de legalidad, apliquen las normas generales emanadas de la FIFA o de la propia Federación, con carácter interpretativo general.

Aquesta jurisprudència ha optat per qualificar la relació entre els àrbitres i la federació com administrativa, en virtut de la naturalesa administrativa de la normativa que li resulta aplicable, des de la pròpia Llei 10/90 que determina la integració del àrbitre en la federació i la seva possible participació en els seus òrgans de govern, el Reial decret de federacions que preveu la constitució i funcions del CTA a qui encomana les diferents funcions en relació amb els àrbitres, i, en concret, el CTA constituït en el si de la RFEF, d'acord amb el que preveuen els seus Estatuts, aprovats pel CSD.

D'acord amb l'anterior, resulta que l'actuació arbitral està subjecta a normes de naturalesa administrativa, i el seu funcionament està regit pel CTA, al qual li correspon el govern, representació i administració de l'estament arbitral, entitat que es crea en el si de cada federació esportiva, que actua per delegació de l'Administració Pública.

Cal indicar que, a part de les conclusions a què arriba la Sentència esmentada per emetre la decisió, el Tribunal manifesta també que es decanta per aquest caràcter administratiu de la relació àrbitre-federació a propòsit de la Sentència de 30 maig 1988 de la sala Tercera del Tribunal Suprem, la qual accepta la seva competència en un cas anàleg en

Madrid núm. 242/1998 (sala de lo Social, Sección 1a), de 25 febrer, en relació amb un àrbitre d'atletisme.

què un àrbitre de futbol va plantejar una demanda davant el jutjat contenciós administratiu contra la Federació en matèria de descens de categoria.

Al respecte, entenem que els àrbitres i jutges contribueixen, com a denunciants qualificats (doncs a les seves manifestacions se li dóna, com veurem, certes prerrogatives) mitjançant la subscripció de les actes de les proves o partits, en els procediments disciplinaris iniciats com a conseqüència de conductes que tenen transcendència més enllà del mateix partit o prova on es produeixen i que són susceptibles de recurs en via administrativa, però no fins al punt de considerar l'àrbitre com un agent col·laborador de l'administració.

El Tribunal Superior de Justícia de Galícia, entre altres, reconeix que l'ordre jurisdiccional competent per conèixer dels descensos de categoria dels àrbitres per part de les federacions –CTA- és el contenciós administratiu perquè considera que la relació entre ambdós subjectes és de caràcter administratiu. No obstant això, amb posterioritat, el Tribunal Suprem, sala contenciosa administrativa, secció 7a, Sentència de 26 juny de 2001 (RJ 2001/8909), davant el mateix supòsit de descens de categoria considera que: “dado el carácter privado de las Federaciones Deportivas (STC núm. 67/1985 y Exposición de Motivos Ley 10/1990) y que en este caso no han ejercitado funciones públicas de carácter administrativo, su revisión jurisdiccional no corresponde, como reconoció la sentencia recurrida, a este orden de la jurisdicción”⁷³.

4.4. Altres supòsits

4.4.1. Professió liberal

La doctrina també ha estudiat la possibilitat de considerar l'àrbitre com a un professional que exerceix una professió liberal.

⁷³ En aquest cas, l'àrbitre va impugnar l'acord del CTA davant el CEDD, el qual es va declarar incompetent per considerar que no es tractava de matèria disciplinària. La resolució d'aquest òrgan va ser objecte de recurs contenciós administratiu, que va ser desestimat per la STSJ de Madrid, sala contenciosa administrativa, de 19 de octubre de 1994, la impugnació en cassació del qual va donar lloc a la STS de referència.

El fet de considerar l'àrbitre com un professional liberal implicaria que hauria de formar part d'un col·legi professional com a corporació de dret públic, amb personalitat jurídica pròpia i plena capacitat per al compliment de les seves finalitats, regulat en la Llei 2/1974, de 13 de febrer, sobre col·legis professionals (en endavant, Llei de col·legis professionals).

Per formar part d'un col·legi professional la Llei exigeix un titulació i el compliment de les condicions que estatutàriament s'estableixin. Certament, es podria equiparar la col·legiació als CTA que s'exigeix als àrbitres en algunes federacions, com ara la RFEF, a la col·legiació regulada per la legislació de col·legis professionals. No obstant això, ni el CTA ni les federacions són corporacions de dret públic reconegudes per l'estat ni tampoc existeix una llei que exigeixi als àrbitres incorporar-se a un col·legi professional, ja que són els reglaments interns federatius, en el seu cas, qui estableix aquestes exigències. Val a dir, que la Llei 10/90 emprà la mateixa terminologia que la Llei de col·legis professionals pel que fa a la integració dels seus membres en cada federació.

Autors com Bermejo Vera⁷⁴ han negat rotundament aquesta opció ja que l'àrbitre no forma part d'un col·legi professional sotmès a les regles de la Llei de col·legis professionals i tampoc està afiliat al règim general o a algun règim especial de la Seguretat Social.

4.4.2. Taxa

La contraprestació econòmica que els àrbitres i jutges reben per a l'exercici de la seva activitat ve fixada per la federació esportiva, en alguns casos, a proposta del CTA. Així mateix, és la federació la qual, mitjançant els reglaments federatius de cada modalitat esportiva, decreta la forma i el subjecte obligat a pagar la contraprestació a l'àrbitre. En alguns casos el subjecte obligat al pagament dels honoraris arbitrals és la pròpia

⁷⁴ Bermejo Vera, J. *Árbitros y jueces...* *Op. cit.*, p. 209.

federació, si bé en altres ocasions, l'obligat és l'ens organitzador de l'esdeveniment esportiu o el club que rep el servei⁷⁵.

Aquesta compensació econòmica que percep l'àrbitre per la seva actuació en les competicions esportives ha estat anomenada de moltes maneres en la diferent normativa esportiva i, inclús entre la doctrina se li ha donat diferents noms. Així, s'ha parlat de compensació econòmica, taxes i despeses arbitrals, emoluments arbitrals o despeses necessàries.

En aquest sentit, autors com Mesa Dávila⁷⁶ han intentat defensar la qualificació dels honoraris arbitrals com una taxa, sobre la base del caràcter obligacional que té l'abonament d'aquests honoraris per part dels clubs o associacions, atès que en alguns reglaments federatius està configurada com una obligació imposada als clubs (també apareix com un dret dels àrbitres) pel simple fet d'estar afiliats i integrats en la federació respectiva –amb la finalitat de participar en competicions oficials-.

La Llei⁷⁷ defineix la taxa com un tribut el fet imposable del qual consisteix, entre altres coses, en la prestació de serveis o la realització d'activitats en règim de dret públic que es refereixin a l'obligat tributari, l'afectin o el beneficiïn de manera particular. Aquesta prestació de serveis ha de reunir un dels següents requisits: o bé que el servei o activitat no sigui de sol·licitud o recepció voluntària per als obligats tributaris o bé que no es presti o es realitzi el servei pel sector privat.

⁷⁵ Així, el Reglament general de la RFEF preveu que els àrbitres de primera i segona divisió perceben dels clubs, per cada encontre en el qual intervinguin, els emoluments la quantia dels quals és determinada per la RFEF, així com les despeses de desplaçament, allotjament i manutenció (art. 176). El Reglament de competicions de la RFEGM (art. 71) prescriu que les despeses derivades de transport, allotjament i manutenció dels jutges inscrits per les federacions autonòmiques són a càrrec d'aquestes. El Reglament de la Federació d'Atletisme (en endavant, RFEA) (art. 13) estableix que les despeses ocasionades com a conseqüència de l'actuació dels jutges és a càrrec de l'organitzador, així com l'abonament de les dietes i despeses del personal designat per la RFEA. El reglament de l'estament arbitral dels Campionats d'Aragó per equips (art. 13) diu el següent: "Les despeses del jutge àrbitre i del jutge àrbitre adjunt, quan siguin procedents, en les competicions per equips van a càrrec de la Federació Aragonesa de Tennis".

⁷⁶ Mesa Dávila, F. *Op. cit.*, p. 11.

⁷⁷ Art. 2.2.a de la Llei 58/2003, de 17 de desembre, general tributària i art. 6 de la 8/1989, de 13 d'abril, sobre taxes i preus públics.

En el cas del servei arbitral, argumenta aquest autor, es dona la circumstància que els clubs o associacions esportives estan obligats per la diferent normativa federativa a abonar les despeses arbitrals pel simple fet de participar en la competició organitzada per aquestes. Així mateix, les federacions esportives tenen atribuït el monopoli en la qualificació i organització de les competicions esportives oficials en l'àmbit estatal i l'exercici de la potestat disciplinària esportiva funcions aquestes que les federacions executen mitjançant els àrbitres (més endavant matisarem aquesta qüestió, amb la qual no hi estem del tot d'acord). De manera que el servei arbitral, en aquest àmbit, no pot ser prestat pel sector privat.

A més a més, per aquest autor la conceptualització de la contraprestació arbitral com a taxa té el seu fonament en les activitats materials i tècniques que l'administració realitza (a part de les activitats jurídiques), que no impliquen cap modificació de situacions jurídiques o la producció d'efectes jurídics. Així, per exemple, la policia, a part d'emetre actes jurídics, vigila, patrulla, inspecciona, etc⁷⁸. En aquest marc d'activitats tècniques és en el qual s'ha englobat l'activitat arbitral, activitats tècniques que constitueixen el fet imposable de la taxa⁷⁹.

Per alguns autors⁸⁰, “la actividad arbitral deportiva, es sin duda, una actuación técnica administrativa, que en el caso de las federaciones deportivas, en su vertiente de organización del arbitraje en las competiciones, constituye una de sus funciones esenciales”.

Sobre aquesta qüestió no podem estar d'acord amb la qualificació dels honoraris arbitrals com una taxa, perquè l'activitat que exerceixen els àrbitres i jutges, d'aplicació de les regles de joc, no està dins de la funció pública d'organització de competicions

⁷⁸ Art. 13 Llei de taxes i preus públics: “Es poden establir taxes per la prestació de serveis o realització d'activitats en règim de dret públic consistents en: d) Actuacions tècniques i facultatives de vigilància, direcció, inspecció, investigació, estudis, informes, assessorament, comprovació, reconeixement o prospecció”. Els àrbitres en l'exercici de les seves funcions duen a terme activitats de direcció dels partits, vigilen, emeten informes, etc.

⁷⁹ Mesa Dávila, F. *Op. cit.*, p. 11 on cita a García de Enterría, E. i Fernández T.R. *Curso de derecho administrativo I* (8a). Madrid: Civitas, p. 802-805.

⁸⁰ Mesa Dávila, F. *Op. cit.*, p. 21, on cita a Parada Vázquez R. (1997). *Derecho Administrativo I* (9a). Madrid: Marcial Pons, p. 604.

que tenen atribuïdes les federacions esportives en el sentit de la Llei 10/90 (art. 33.1.a)) i, en concret, del Reial decret de federacions (art. 3.1.a)), postura que més endavant defensarem.

5. Regulació de la relació entre els àrbitres i les federacions en altres països

La naturalesa de l'activitat dels àrbitres i jutges esportius o de la relació entre aquests i les federacions esportives, segons del punt de vista des del que es miri, no només és una qüestió controvertida a Espanya, sinó que també ha estat un assumpte debatut en altres països i no a tots s'ha arribat a la mateixa solució.

5.1. França

A França, l'any 2006, es va modificar el Codi de l'Esport⁸¹ i es van introduir una sèrie de novetats legislatives relatives als àrbitres i jutges (aquesta norma també utilitza els dos termes). Aquesta nova regulació va tenir lloc en el capítol dedicat als esportistes, fet que implica un reconeixement tàcit dels àrbitres i jutges com a tals. Igualment, aquesta modificació legislativa considera als àrbitres i jutges encarregats d'una "missió de servei públic" a efectes del Codi Penal, de manera que els delictes dels que puguin ser víctimes en l'exercici de les seves funcions són punibles amb penes agreujades respecte les ordinàries.

Finalment, i pel que ara ens interessa, els àrbitres i jutges, segons la nova redacció, no poden ser considerats com a treballadors de la federació esportiva corresponent i exclou, per tant, l'existència d'una relació laboral. També es regula la tributació dels honoraris dels àrbitres i la seva cotització a la Seguretat Social, així com també estableix una exempció tant pel que fa a la tributació com a la cotització fins una determinada retribució.

D'aquesta forma, s'exclou explícitament la subordinació característica del contracte de treball entre l'àrbitre i la federació respectiva, de manera que l'àrbitre ja no pot ser

⁸¹ La LOI n° 2006-1294 du 23 octobre 2006 portant diverses dispositions relatives aux arbitres, que afegeix un nou capítol al Codi de l'Esport sota el nom de "Altres disposicions relatives als esportistes".

considerat un treballador de l'ens federatiu, i és qualificat com a treballador per compte propi, independent de la federació.

5.2. Itàlia

A Itàlia la situació és la mateixa que a Espanya, no existeix i mai ha existit un estatut professional per a la categoria dels àrbitres i jutges esportius, tot i que existeix també una llei que ordena la relació laboral de l'esportista professional, aquests subjectes estan exclosos del seu àmbit d'aplicació.

La jurisprudència italiana nega també la laboralitat de la relació entre les federacions i els àrbitres i jutges. La Cort Suprem de Cassació (secció laboral), Sentència núm. 10867, de 12 de maig de 2009 justifica la seva negativa en els següents motius:

- 1) La relació entre la federació (en concret, la Federació Italiana de Futbol) i els àrbitres és de caràcter associatiu. El subjecte ha acceptat lliurement la relació associativa formant-ne part, i acceptant els consegüents drets i obligacions inherents a la mateixa. Per aquest Tribunal, la necessitat de ser membre de la federació per poder ser àrbitre motiva aquest associacionisme entre els dos subjectes.
- 2) D'aquesta manera, exclou l'aplicació de la legislació laboral comuna, no perquè es tracta d'una associació esportiva, sinó que s'exclou en qualsevol context en què és evident un vincle associatiu. I a més a més, no considera aplicable als àrbitres la llei que regula els esportistes professionals, per no estar inclosos aquests dins el seu àmbit d'aplicació subjectiu.

Val a dir que, a diferència del RD 1006/85, la Llei italiana que regula els esportistes professionals inclou tant els entrenadors, com els directors i tècnics esportius.

La doctrina ha estat molt crítica amb aquesta solució jurisprudencial, la qual sosté que si el Tribunal de Justícia de la Unió Europea ha dictaminat que l'esport és una activitat econòmica, és difícil sostenir el caràcter purament associatiu de la relació entre els

àrbitres i les federacions. El fet que existeixi una relació associativa no impedeix l'existència d'una relació laboral⁸².

5.3. Argentina

Contràriament a la situació en què es troba el col·lectiu arbitral a Espanya i Itàlia, conseqüència com hem vist de la desregulació normativa a la qual s'afegeix el criteri jurisprudencial, i també a diferència de França, a l'Argentina recentment s'ha reconegut el caràcter laboral de la relació entre els àrbitres de futbol i l'Associació de Futbol Argentí (en endavant, AFA), a través de la signatura d'un conveni col·lectiu de treball entre el sindicat d'àrbitres argentins i l'AFA⁸³, de manera que en el moment de finalitzar el vincle entre ambdós subjectes resulta aplicable la normativa laboral. Tanmateix, aquesta situació només s'ha donat en el futbol i no en la resta d'esports.

No obstant això, aquest reconeixement no ha estat espontani per part del legislador argentí, sinó que ha estat conseqüència de la reiterada jurisprudència que ha recaigut en aquest sentit, la qual no ha dubtat en qualificar el contracte entre els àrbitres i l'AFA com una situació de frau laboral, en base al principi de primacia de la realitat.

Així la jurisprudència argentina, en base al principi *nomen iuris* ha conclòs que la relació àrbitre-federació es basa en un contracte de treball que es regeix per la legislació laboral i que realment existeix una relació de dependència vers la federació (en aquest cas, de futbol). En aquest sentit, qualifica als contractes de serveis que fins ara se subscrivien entre la federació i els àrbitres com a "meras máscaras formales para simular la relación laboral subyacente" i els declara nuls tot i haver estat acceptats pels treballadors sindicalitzats⁸⁴.

⁸² Vid. Todolí Signes, A. (2015). La relación jurídica de los árbitros deportivos desde la perspectiva comparada. *Revista Aranzadi de Derecho de Deporte y Entretenimiento*(49), p. 151-178.

⁸³ Conveni Col·lectiu de Treball 687/14, signat a Buenos Aires en data 13 de maig de 2014, entre el Sindicat d'Àrbitres Esportius de la República Argentina i l'AFA.

⁸⁴ Barbieri, P. C. (11 de febrer de 2014). *SAIJ*. Recuperat el 01 de 12 de 2015, de http://www.saij.gob.ar/doctrina/dacf140026-barbieri-arbitros_en_deporte_nuevos.htm#RJ000

No obstant això, d'acord amb el que preveu l'article 2 de la Llei 24.622 relativa al sistema integrat de jubilació i pensions, de data 16 de gener de 1996, dictada en l'àmbit del futbol professional, els àrbitres tenen la categoria d'autònoms als efectes de cotització a aquest sistema.

5.4. Brasil

A Brasil, igual que a Espanya, la jurisprudència ha considerat que l'àrbitre no és un treballador de la federació, entenent que no hi ha subordinació jeràrquica entre les parts, ja que l'àrbitre exerceix lliurement la seva activitat, amb una autonomia absoluta i només ha d'obeir la normes esportives regulades per l'organització esportiva.

La jurisprudència brasilera⁸⁵ considera que la manera d'analitzar aquesta relació és avaluar la proporció de la intervenció de l'autoritat federativa en l'activitat de l'àrbitre. En aquest sentit, conclou que el fet que el treballador estigui subjecte a les ordres, instruccions i supervisió de la federació, no implica subordinació jurídica fins al punt de ser considerat treballador. Més aviat al contrari, per la naturalesa mateixa del servei, l'àrbitre gaudeix de plena autonomia en el seu treball, i la federació no pot dirigir, manar, ni controlar la seva actuació. Reconeix que la formació que reben els àrbitres per part de la federació, la designació d'aquesta pel departament corresponent d'aquest ens, la possibilitat de sancionar als àrbitres i la classificació d'aquests, formen part de les peculiaritats de l'activitat, sense que això impliqui l'existència d'una relació laboral.

Conclou que no concorren els requisits que exigeix el Codi del Treball per la realitat d'una relació laboral, per la qual cosa no es pot reconèixer l'existència d'aquest tipus de relació entre les parts.

Com veiem doncs la tendència majoritària és reconèixer a l'àrbitre com un treballador per compte propi i no un treballador de la federació esportiva, si bé la qüestió de forma general ha estat resolta pels tribunals i tret de França no hi ha hagut cap norma que resolgui el conflicte.

⁸⁵ La sala 10 del Tribunal Regional del Treball de Campinas (Sao Paulo) en una demanda d'un àrbitre contra la Federació Paulista de Futbol.

CAPÍTOL II. APLICACIÓ DE LES REGLES PER PART DELS ÀRBITRES I JUTGES

1. Tipologia de normes o regles esportives

Els àrbitres i jutges quan exerceixen les seves funcions apliquen una sèrie de regles i normes que donen lloc a decisions que poden derivar en responsabilitats. Per això creiem que és interessant analitzar els tipus de regles i normes que es dicten o s'aproven en l'àmbit esportiu.

En aquest sentit, la Llei 10/90 i, en desenvolupament d'aquesta, el Reial decret de disciplina esportiva, així com les lleis de l'esport autonòmiques, fan referència a diferents tipus de regles i normes esportives. Aquesta referència a les regles i normes esportives es duu a terme en els títols dedicats a la disciplina esportiva.

Així, l'article 73 Llei 10/90 distingeix entre “regles del joc o competició i normes generals esportives tipificades en aquesta Llei, en les seves disposicions de desenvolupament i en les estatutàries o reglamentàries de clubs esportius, lligues professionals i federacions esportives espanyoles”.

Veiem com aquest article preveu dos tipus de normes, les regles de joc o competició i les normes generals esportives. Igualment, veiem que aquestes normes poden estar regulades en normes amb rang de llei, reglaments o normativa interna de diferents entitats esportives, de forma que s'entrecreuen dos ordenaments jurídics, el públic i el privat.

Pel que fa a les regles de joc o competició⁸⁶, el mateix article les defineix en base a la seva infracció, així determina que “són infraccions de les regles del joc o competició les accions o omissions que, durant el curs del joc o competició, vulneren, impedeixen o pertorben el seu desenvolupament normal. Aquesta definició, tant vaga i imprecisa, no

⁸⁶ Creiem que l'ús de la conjunció “o” no és adequat ja que, per nosaltres, les regles de joc i les regles de competició són diferents, tot i que en alguna ocasió pugui coincidir l'acte del joc amb el de la competició (en futbol, la supercopa d'Espanya).

permet fer-nos una idea de a quines normes fa referència la Llei i creiem que ha donat lloc a una confusió important, com veurem més endavant.

D'altra banda, el precepte citat estableix que són infraccions a les normes generals esportives les altres accions o omissions que siguin contràries al que disposen les dites normes, és a dir, al que disposin les lleis i reglaments estatals i les normes dictades per les associacions privades esmentades –clubs, lligues professionals i federacions-.

Com veiem l'article 73 Llei 10/90, empra una terminologia diferent per referir-se a unes i altres -regla i norma-, no obstant això i atès que són termes sinònims creiem que no té més importància. Més si tenim en compte que la distinció no té un caràcter orgànic, ja que tant les regles de joc o competició com algunes de les normes generals esportives són dictades pels mateixos ens federatius.

Per la seva banda, la doctrina també ha abordat el tema. Així, Camps⁸⁷ agrupa el contingut normatiu que recullen els reglaments reguladors de l'activitat esportiva en blocs temàtics que permeten veure la naturalesa i les conseqüències de cada una de les normes, tot i que, en paraules d'aquest autor, “en la práctica en los Reglamentos federativos se van mezclando unas con las otras y sea difícil su encuadramiento”.

A aquests efectes, aquest autor considera que en l'àmbit de la pràctica esportiva ens trobem amb dos blocs de normes ben diferenciats: per una banda, les normes reguladores del joc, i, per altra, les normes que regulen l'organització de les competicions⁸⁸.

Pel que fa a les primeres, les normes reguladores del joc, les considera com l'element clau o la característica principal que diferencia un esport d'un altre. Per la qual cosa, alhora de determinar la modalitat esportiva de què es tracti hem de tenir en compte les regles del joc, de manera que si les regles del joc són iguals o similars ens trobem davant un mateix esport.

⁸⁷ Camps Povill, A. *Federaciones deportivas...* *Op. cit.* p. 245 i ss.

⁸⁸ Agirreazkuenaga seguint el criteri de Camps fa també aquesta distinció. Agirreazkuenaga, I. *Intervención pública...* *Op. cit.* També, en aquest sentit, s'ha pronunciat Aguiar Díaz, A. Los límites a la revisión de las decisiones arbitrales, www.iusport.es.

Així mateix, com assenyala aquest autor, en ocasions és difícil delimitar la frontera entre una modalitat esportiva i una altra quan el canvi de les regles de joc no és molt significatiu. Aquest canvi es produeix, la majoria de vegades, com a conseqüència de l'adaptació d'aquestes regles de joc a condicions materials determinades.

Un exemple de la complexitat que implica la determinació d'una modalitat esportiva o d'una especialitat, el trobem en el futbol sala, on sorgeix la qüestió de si és pròpiament un esport diferent del futbol o bé es tracta d'una especialitat d'aquest. Certament, la jurisprudència s'ha pronunciat al respecte en diverses ocasions i, a més a més, no ha convingut en un mateix parer. En aquest sentit, a nivell estatal l'Audiència Nacional ha denegat la inscripció de la Federació Espanyola de Futbol Sala per no ser el futbol sala una modalitat esportiva reconeguda ni susceptible de reconeixement i la considera una mera especialitat del futbol, esport en el qual ja existeix una federació esportiva espanyola reconeguda i inscrita en el registre corresponent⁸⁹.

En canvi, la sala contenciosa administrativa del Tribunal Superior de Justícia d'Extremadura reconeix de manera molt explícita que el futbol sala sí que és una modalitat esportiva específica, doncs considera que la majoria de les normes són diferents del futbol, des del temps de durada del partit fins el número de jugadors, les dimensions del terreny de joc, de la pilota, de les porteries, etc. si bé en la Sentència estima el recurs, no ordena la inscripció de la Federació Extremenya de Futbol Sala, sinó que anul·la l'acte dictat per la Conselleria d'Educació i Joventut de la Junta d'Extremadura i ordena la continuació del procediment administratiu fins a la seva finalització, ja sigui inscrivint o no a la Federació⁹⁰.

⁸⁹ La Sentència de l'Audiència Nacional, sala contenciosa administrativa, secció 3, de 3 juliol de 2006, recurs d'apel·lació 29/2006. Fonamenta la seva decisió en que «la única conclusión válida y lógica en el seno del contenido de la causa y de la normativa "ad hoc" es que solo es posible una Federación por modalidad deportiva (art. 34-1 de la Ley 10/1990 y 1-5 del RD 1835/1991) y que el Fútbol sala, hoy por hoy, no es un modalidad deportiva reconocida ni reconocible sino una especialidad dentro de la modalidad del fútbol, modalidad para la que ya existe la correspondiente Federación y, que no se cumplen, además, otros de los requisitos que al efecto se marcan en el art. 8 del RD 1835/1991».

⁹⁰ El Tribunal Superior de Justícia d'Extremadura, sala contenciosa administrativa, de 15 de febrer de 2001 (RJCA 2001/513), literalment diu: "Negar hoy que el Fútbol Sala es una modalidad deportiva específica es cerrar los ojos a la realidad y sostener que es una modalidad de fútbol tiene en contra que todo es distinto de él: el tiempo de duración del partido, el número de jugadores, incluso las óptimas características físicas de éstos, las dimensiones y superficie del campo, del balón o las porterías; así se

Com veiem, no és unànime l'opinió entre la jurisprudència, com tampoc és uniforme la regulació que sobre aquesta qüestió –reconeixement d'un esport nou i, en conseqüència, d'una federació esportiva⁹¹ - contemplen les diferents comunitats autònomes. És per això que en relació amb el futbol sala hi ha autonomies que tenen la seva pròpia federació autonòmica i n'hi ha que no. Respecte aquesta divergència en la regulació de la matèria entre les legislacions autonòmiques, s'ha pronunciat el Tribunal Suprem, en el sentit de negar la vulneració del dret d'igualtat com pretenien algunes federacions territorials, sobre la base de que el reconeixement de la federació i la posterior evolució d'aquesta no han estat els mateixos en cadascuna de les comunitats autònomes, i, per tant, la diferència en el tractament no està basat en cap dels elements que l'article 14 de la Constitució espanyola prescriu en relació amb el principi d'igualtat⁹².

Dins de les regles de joc, Camps, amb l'objectiu de fer més senzilla la delimitació de les modalitats esportives entre sí, considera oportú distingir dos tipus de regles: les regles tècniques i les regles morals. Les primeres, les concep com aquelles regles necessàries per regular la pràctica esportiva, per garantir una competició en igualtat de condicions i

concede por numeroso grupo de deportistas, los clubes son independientes de los del propio fútbol y así se concibe también por diferentes Administraciones Públicas a que ya hemos hecho referencia que han reconocido estas federaciones de fútbol -sala y las han inscrito en los registros administrativos correspondientes. La propia Comunidad Autónoma de Extremadura así lo contempla y en la Convocatoria Autónoma de Extremadura al igual que en la Convocatoria de los Juegos Deportivos Extremeños para 1998/99 no solo la concibe de forma independiente del fútbol o el baloncesto, sino que utiliza las siguientes palabras para referirse a ella en el apartado 4.4 "la modalidad deportiva de fútbol-sala... De que se le ha reconocido carácter de deporte independiente en esta Comunidad Autónoma al Fútbol -Sala da cuenta la inscripción que en su día se llevó a cabo, que se canceló por la errónea interpretación de una sentencia como hemos demostrado, pero no porque no se concibiera el fútbol -sala como modalidad deportiva específica". També la STSJ de Catalunya, sala contenciosa administrativa, secció 5a, de 25 de juny de 2008, núm. 566/2008, rec. 61/2005. La Interlocutòria del Tribunal Superior de Justícia d'Andalusia, de 26 de març de 2002, anul·la la inscripció de la Federació Andalusia de Futbol Sala. Igualment, la STSJ d'Andalusia, de 3 de juliol de 2000, respecte la inscripció provisional de la mateixa Federació.

⁹¹ L'article 8.b) Llei 10/90 atribueix al CSD la competència per reconèixer l'existència d'una modalitat esportiva i l'article 10.2.a) Llei 10/90 atribueix a la Comissió Directiva del CSD la competència per autoritzar i revocar la constitució de les federacions esportives espanyoles i per reconèixer l'existència d'una modalitat esportiva. L'article 8.1 RDF estableix com a criteri per autoritzar o denegar la constitució d'una federació, el reconeixement previ de la modalitat esportiva corresponent. D'aquesta regulació destaca l'àmplia discrecionalitat del CSD a l'hora d'autoritzar o denegar la constitució d'una federació, fet que ha estat objecte de crítica per la doctrina.

⁹² STS, secció 4a, recurs de cassació núm. 3851/2002, en relació amb la Federació Castellana-Ileonesa de Futbol Sala. En el mateix sentit, STS, secció 4a, de 13 novembre de 2007, recurs de cassació núm. 3666/2003.

una comparació de resultats, es tracta de normes de caràcter universal determinades, normalment, per les federacions internacionals amb la finalitat d'obtenir una unificació normativa. Així, per exemple, són regles tècniques, en aquest cas aprovades per la Federació Internacional de Bàsquet (en endavant, FIBA), el nombre de períodes dels quals consta un partit, la determinació de l'inici o final d'un període, quan un jugador està en acció de tir, etc. En segon lloc, les regles morals estan configurades com a valors o pautes de comportament dels esportistes. Es consideren els principis bàsics de l'activitat esportiva i han estat denominades com l'"esperit esportista". Són regles morals el *fair-play*, l'obligació de discreció, o el principi de no discriminació, entre altres. En relació amb aquestes regles afirma el mateix autor que "desde esta óptica la competición deportiva no es sólo un enfrentamiento físico, sino también moral, que impide al deportista utilizar las argucias que estén a su alcance para ganar".

En referència amb el segon bloc normatiu, les normes que regulen l'organització de les competicions, són el conjunt de normes que estructurin la competició. Aquestes regles constitueixen els anomenats reglaments de competició. En aquest apartat, l'autor diferencia dos tipus de normes: d'una banda, les normes que regulen l'accés a la competició i que són aquelles que estableixen les condicions que els ciutadans han de reunir per poder participar en les competicions i ésser considerats esportistes o membres de les federacions -alguns reglaments engloben també en aquesta secció altres agents que intervenen en les competicions com són els clubs, entrenadors, àrbitres i delegats⁹³-; en aquest apartat s'han d'incloure les normes que instrumenten l'obtenció de la llicència com a mitjà per accedir a la competició, i, d'altra banda, les normes que permeten la sistematització de la competició, és a dir, aquell conjunt de normes que permeten la regularitat i el desenvolupament correcte de la competició esportiva, com per exemple, la classificació dels esportistes en categories, els criteris d'enfrontament o el sistema d'ascensos i descensos de nivell⁹⁴.

⁹³ Vid. el Reglament de bàsquet aprovat per la FEB, consta d'un títol primer dedicat als estatuts personals, i d'un títol segon que tracta de les competicions.

⁹⁴ Per un major aprofundiment en el tema vid. Camps Povill, A. *Federaciones deportivas... Op. cit.* p. 244-260.

Per la seva banda, Carretero⁹⁵ a l'hora de determinar les classes o tipus de faltes, adverteix l'existència de tres tipus de regles: 1) els reglaments de joc, que contenen les regles que fan possible l'exercici i la pràctica de cada esport i les aproven les federacions internacionals respectives; 2) les regles de la competició, en relació amb les quals accepta la definició que en fa la Llei, com aquelles normes que regulen l'activitat competitiva; 3) els estatuts i reglaments orgànics de les federacions esportives i les normes disciplinàries dels clubs.

Finalment, volem destacar el fet que algunes lleis autonòmiques⁹⁶ fan referència a un altre tipus de regles que apliquen els àrbitres per dirigir el joc o la competició, són les regles tècniques de cada modalitat esportiva. Aquestes legislacions distingeixen explícitament les regles tècniques de les regles de joc. No obstant això, tampoc ens donen una definició del que són les regles tècniques i al nostre entendre les úniques regles que aplica l'àrbitre durant els partits o proves són les regles de joc i de competició⁹⁷, per tant, hem de considerar que les regles tècniques queden incloses dins el concepte de regles de joc.

No obstant això, una part de la doctrina, sembla que també diferencia les regles tècniques de les regles de joc. Així, Tejedor Bielsa⁹⁸ afirma que la infracció de les regles tècniques pot suposar també, en alguna ocasió, una infracció de les regles de joc o competició, i que la regla tècnica i la regla de joc o competició es mouen en diferents

⁹⁵ Carretero Lestón, J.L. Carretero Lestón, J. L. (1985). *Régimen disciplinario en el ordenamiento deportivo español*. Málaga: Excma. Diputación provincial y Junta de Andalucía, p. 157-163.

⁹⁶ Navarra, País Basc, Madrid, La Rioja, Múrcia... En relació amb la funció arbitral precisen: "S'entén per infraccions de les regles del joc o de la competició les accions o omissions que durant el curs del joc, de la competició o de la prova vulnerin, impedeixin o pertorbin el seu normal desenvolupament. No es considera exercici de la potestat disciplinària esportiva la facultat de direcció del joc, prova o competició pels jutges o àrbitres mitjançant la mera aplicació de les regles tècniques de la corresponent modalitat o activitat esportiva".

⁹⁷ Les regles tenen diferents denominacions depenent de la modalitat esportiva. Per exemple: regles de joc (futbol, bàsquet, tennis, hoquei línia...), regles de competició (atletisme), normativa tècnica (gimnàstica rítmica i artística) o simplement regles (natació). Així mateix, en algunes modalitats esportives les regles de joc i les de competició estan plasmades en un mateix document i es poden confondre (atletisme). De la mateixa manera, segons la modalitat esportiva, els àrbitres no apliquen les regles de la competició (bàsquet, futbol, handbol...) i en altres sí (en tennis, el jutge àrbitre).

⁹⁸ Tejedor Bielsa, J.C. Tejedor Bielsa, J. C. (2003). *Público y privado en el deporte*. Barcelona: Bosch, p. 170, seguint el criteri de Real Ferrer.

plans. Igualment, Terol Gómez⁹⁹ quan distingeix en dos els tipus de decisions arbitrals: per una banda, les decisions en què s'apliquen regles tècniques i, per altra banda, les que, a més a més, constitueixen una sanció perquè són infraccions a les regles de joc o competició, per exemple, quan l'àrbitre expulsa del terreny de joc a un jugador per haver-ne agredit a un altre.

Igualment, el Comitè Espanyol de Disciplina Esportiva¹⁰⁰ (en endavant, CEDD) també ha distingit en algunes de les seves resolucions (núm. 120/1992 de 7 de maig) les regles tècniques de les regles de joc o competició, entenent que l'aplicació de les regles tècniques no són objecte de sanció a les infraccions de les regles de joc o competició i a les normes generals esportives.

Tanmateix, reiterem la nostra disconformitat amb aquesta diferenciació entre regles tècniques i regles de joc, d'acord, així mateix, amb la classificació doctrinal que hem esmentat en línies precedents, i que creiem que és deguda a la confusió en què incorre la Llei 10/90, com veurem més endavant.

2. Les funcions dels àrbitres i jutges esportius

En aquest aspecte, com sigui que la Llei 10/90 ni els reglaments que la desenvolupen, com ja hem vist, no regulen les funcions pròpies dels àrbitres i jutges esportius, haurem d'analitzar quines són aquestes funcions, qui els hi assigna i on estan plasmades.

En primer lloc, revisarem si el col·lectiu arbitral intervé en alguna de les funcions que exerceixen les federacions com a membres integrats en aquests ens, ja que, en cas afirmatiu, les conseqüències derivades d'aquestes funcions resultarien força rellevants per aquest treball.

Així, tal com hem exposat en línies precedents, les federacions esportives són entitats de caire privat, que per una banda, exerceixen les seves pròpies competències de govern,

⁹⁹ Terol Gómez, R. (1994). La configuración jurídica del acta arbitral en los procedimientos disciplinarios. *Revista Española de Derecho Deportivo*(4), p. 198-199.

¹⁰⁰ En endavant, quan parlem de CEDD farem referència a les resolucions d'aquest òrgan emeses abans de la creació del TAD.

administració, gestió, organització i reglamentació de cada modalitat esportiva; i d'altra banda, i sens perjudici d'aquest caràcter privat que tenen, les federacions exerceixen per delegació una sèrie de funcions públiques de caràcter administratiu. En l'exercici d'aquestes funcions públiques, les federacions esportives actuen com a agents col·laboradors de l'administració pública, i la pràctica d'aquestes funcions està sotmesa a la coordinació i tutela del CSD o de l'òrgan autonòmic competent. Així ho estableix la Llei 10/90 (arts. 30.2 i 33.1) i les diferents lleis autonòmiques¹⁰¹. En aquest sentit, la Llei 10/90 (art. 33) en primera instància, i el Reial decret de federacions (art. 3.1) en desenvolupament de la Llei, enumeren les funcions públiques de caràcter administratiu que corresponen a les federacions esportives espanyoles.

Abans d'entrar a analitzar les funcions arbitrals, creiem que és interessant fer un breu incís a la delegació de funcions per part de l'administració pública, la qual ve donada com a conseqüència de la publicació de l'activitat esportiva, que ha estat intensament examinada per la doctrina.

Segons Camps¹⁰², per poder parlar de publicació en l'àmbit federatiu és necessari que les competències que anteriorment exercien aquestes associacions hagin estat assumides pels poders públics. No existeix cap norma espanyola on s'expressi clarament l'assumpció de la titularitat d'una competència per després poder-la delegar, si bé és acceptat per la doctrina que la publicació no sigui expressa i es pugui deduir del context legal, per aquest autor hauria estat més positiu l'especificació en la llei de la publicació en aquesta matèria.

Per altra banda, la delegació de funcions per part de l'Administració es realitza mitjançant la instauració d'una relació especial entre aquesta i un subjecte particular derivada de la necessitat d'exercir una competència a través de subjectes intermedis, de manera que es traspassa l'exercici als particulars per tal que la desenvolupin. En el cas que ens ocupa, les persones beneficiades de la funció pública atribuïda són les mateixes

¹⁰¹ Igualment, el Tribunal Suprem s'ha pronunciat en aquest sentit, entre altres, en la Sentència de 29 de maig de 1990, sala 3a secció 3a (RJ 1990/4398), en relació amb la constitució d'una federació per a cada modalitat esportiva (esport Tamashiwari).

¹⁰² Per una major aproximació al tema, *vid.* Camps Povill, A. *Federaciones deportivas...* *Op. cit.*, p. 151-190.

que les que integren l'ens al qual s'atorga la funció, de forma que les federacions es converteixen en ens privats que exerceixen funcions públiques. D'aquesta manera, es produeix una atribució per l'ordenament jurídic mitjançant delegacions expresses de les administracions públiques, de funcions o serveis de caràcter jurídic públic a persones jurídic privades, amb la finalitat que aquestes, per diverses raons, entre altres, la insuficiència estructural o organitzativa dels poders públics, col·laborin o contribueixin i siguin corresponsables en l'exercici dels serveis o funcions esmentades¹⁰³. A aquesta tècnica la doctrina administrativa l'ha denominat autoadministració. Perquè tingui lloc aquesta autoadministració, segons la doctrina, han de confluïr dues circumstàncies: per una banda, que hi hagi una matèria de titularitat pública (l'activitat esportiva) i, per l'altra, que hi hagi una habilitació a un subjecte privat¹⁰⁴, habilitació que es duu a terme a les federacions esportives mitjançant la tècnica de la delegació de funcions.

Tanmateix, respecte aquesta delegació de funcions a les federacions esportives, Tejedor Bielsa¹⁰⁵ opina que:

No nos encontramos ante un supuesto de delegación que pudiera enmarcarse en los contemplados en la legislación administrativa general de régimen jurídico; sino ante un supuesto de delegación *sui generis*, que transfiere el ejercicio de determinadas funciones y potestades, salvaguardando las facultades administrativas de dirección, coordinación y control. [...] El régimen jurídico de la delegación de competencias, por ello, no fue concebido ni resulta fácilmente adaptable a la delegación que a favor de las federaciones deportivas incorporan la LD y las leyes del deporte de las diferentes Comunidades Autónomas.

Segons Sainz Moreno¹⁰⁶ l'exercici privat de funcions públiques en el dret actual és "la respuesta a la necesidad de romper la rígida distinción entre funcionario y profesional libre para dar cabida a los supuestos intermedios en los que el interés público exige, de

¹⁰³ Camps Povill, A. *Ídem*. p. 196-197.

¹⁰⁴ Habilitació que s'ha d'entendre segons Camps com una substitució, en sentit ampli, on una activitat, atribució o competència considerada pel dret positiu com a pròpia d'un subjecte l'exerceix un altre. Camps Povill, A. *Ídem. Op. cit.*, p. 197.

¹⁰⁵ Tejedor Bielsa, J.C. (2003). *Op. cit.*, p. 146 i ss.

¹⁰⁶ Sainz Moreno, F. (1983). Ejercicio privado de funciones públicas. *Revista de Administración Pública*, III(100-102), p. 1777-1780.

un lado, la incorporación de elementos profesionales con sus propias características (organización, competencia, iniciativa, etcétera), pero de otro exige también su sometimiento a un orden general y al control de la Administración”.

Per aquest autor l'exercici privat de funcions públiques, en sentit estricte, està caracteritzat per ser l'exercici privat d'una activitat professional que implica en tot o en part l'exercici d'una funció pública.

Per Aguirreazkuenaga¹⁰⁷ més que una delegació de funcions, el que té lloc és una publicació de funcions federatives, ja que totes les funcions que la Llei atribueix a les federacions ja són desenvolupades per aquestes independentment de la seva consideració com a públiques. Fet que no treu que pugui existir una delegació veritable de funcions en alguns àmbits concrets. Aquesta publicació es produeix mitjançant no només de l'enumeració de funcions que fa el legislador, sinó sobretot “a través de la intermediació de la tutela administrativa que possibilita la interposició del recurso ordinario frente a decisiones federativas. De donde cabe concluir que la publicación real de las funciones federativas coincide con los ámbitos de intervención administrativa en materia de deporte”.

Així doncs, l'article 33 de la Llei 10/90 i l'article 3 del Reial decret de federacions contenen un *numerus clausus* de funcions que amb caràcter públic i sota la coordinació i tutela del CSD, s'atribueixen a les federacions. Aquestes funcions són les següents: qualificar i organitzar, si s'escau, les activitats i competicions esportives oficials d'àmbit estatal¹⁰⁸; actuar en coordinació amb les federacions d'àmbit autonòmic per a la promoció general de la seva modalitat esportiva en tot el territori nacional; dissenyar, elaborar i executar, en col·laboració, si s'escau, amb les federacions d'àmbit autonòmic, els plans de preparació dels esportistes d'alt nivell en la seva modalitat esportiva respectiva; col·laborar amb l'Administració de l'Estat i la de les comunitats autònomes en la formació de tècnics esportius, i en la prevenció, control i repressió de l'ús de substàncies i grups farmacològics prohibits i mètodes no reglamentaris en l'esport;

¹⁰⁷ Aguirreazkuenaga, I. (1998). *Op. cit.*, p. 271-272.

¹⁰⁸ La STSJ de Galícia, sala contencións administratiu, de 16 de juny de 1997, entén que és dubtós considerar que aquesta funció sigui una funció pública delegada, doncs segons aquest Tribunal es tracta més aviat d'una activitat de caràcter intern federatiu.

organitzar o tutelar les competicions oficials de caràcter internacional que se celebrin en el territori de l'Estat; exercir la potestat disciplinària en els termes establerts en aquesta Llei i les seves disposicions de desenvolupament; exercir el control de les subvencions que assignin a les associacions i entitats esportives en la forma que es determini reglamentàriament¹⁰⁹.

Tanmateix, pel que fa a les competicions oficials de caràcter professional són les mateixes lligues professionals les que organitzen les seves pròpies competicions, si bé en coordinació amb la respectiva federació esportiva, d'acord amb els criteris que, en garantia exclusiva dels compromisos nacionals o internacionals, pugui establir el CSD i mitjançant la subscripció de convenis per regular les següents matèries: el calendari esportiu; els ascensos i descensos entre les competicions professionals i no professionals; arbitratge esportiu; la composició i el funcionament dels òrgans disciplinaris de les competicions professionals, i el nombre de jugadors estrangers no comunitaris que podrà participar en aquestes competicions¹¹⁰.

Pel que fa a la intervenció dels àrbitres i jutges en aquestes funcions públiques que hem enumerat, sembla *a priori* que intervenen en dues: per una banda, en l'organització de competicions esportives oficials d'àmbit estatal i, per l'altra, en l'exercici de la potestat disciplinària esportiva. Així ho entenen alguns autors com Mesa Dávila¹¹¹, per a qui, en l'exercici d'aquestes funcions –de naturalesa administrativa– l'àrbitre exerceix una funció pública per delegació.

No obstant això, la funció pública d'organitzar¹¹² competicions oficials atribuïda a les federacions només fa referència, segons el Reial decret de federacions (art. 3.1.a)), a la

¹⁰⁹ Agirreazkuenaga, I. *Op. cit.*, p. 271, en relació amb la delegació de funcions a les federacions ens mostra la seva disconformitat quan diu “o mejor, la publicación de la mayor parte de la funciones federativas despunta por su amplitud, por la delimitación poco clara de sus contornos, así como por su carácter abierto y multiforme. Sin exageración puede afirmarse que prácticamente no hay función federativa que se escape a la *lunga mano* de la intervención administrativa”.

¹¹⁰ Art. 41.4 a) Llei 10/90 i art. 28 Reial decret de federacions.

¹¹¹ Mesa Dávila, F. *Op. cit.*, p. 9 i 10.

¹¹² La STSJ de Galícia de 19 de febrer de 2014 (JUR 2014/66684) ha interpretat, de forma incorrecta segons el nostre punt de vista, que els clubs no poden organitzar competicions al marge de la federació (en aquest cas la RFEF).

regulació del marc general de les competicions establert en els reglaments federatius, és a dir, al sistema de classificació de la competició (per punts, eliminatòries, ascensos, descensos...), al número de llicències per cada club, a les característiques de l'equipament (numeració, nom...), al número mínim i màxim d'esportistes per club, a les exclusions de la competició, a les substitucions de jugadors durant un partit, etc.

En conseqüència, al nostre entendre, els àrbitres i jutges no intervenen en l'execució d'aquesta funció pública d'organització de competicions oficials en l'àmbit estatal, doncs són funcions que exerceix les mateixes federacions. A nivell autonòmic, la qüestió no està tan clara, ja que les lleis i decrets autonòmics no concreten a què fa referència aquesta organització de competicions i, per tant, el marc d'organització es pot entendre més ampli (Illes Balears, País Basc, Catalunya...), tanmateix creiem que les funcions arbitrals no hi queden incloses tampoc.

D'altra banda, els reglaments federatius confereixen als àrbitres una sèrie de funcions, les quals sí que es poden incloure en l'àmbit de l'organització de competicions esportives, si bé en un àmbit estrictament privat ja que són funcions atribuïdes per les federacions en el marc de la gestió, organització i reglamentació de cada modalitat esportiva i que no estan sotmeses a la coordinació i tutela del CSD o l'òrgan autonòmic corresponent. Són tasques que sens dubte influencien en el bon desenvolupament dels partits i de les proves i, per tant, en l'organització d'aquests així com de les competicions de les quals formen part.

Com a funcions de caràcter organitzatiu exercides pels àrbitres i jutges en el marc d'una competició esportiva podem destacar, sense ànim exhaustiu, les següents: inspeccionar l'estat i les condicions del terreny de joc, les pilotes i les porteries; comprovar les alineacions i l'equipament dels equips; aturar o posposar el joc quan ho consideri necessari; controlar l'accés al terreny de joc de persones no autoritzades; controlar que els jugadors i oficials a la zona de canvis no sobrepassin els límits; realitzar el sorteig d'inici del partit; comptar els gols/punts, anotar les amonestacions, exclusions i desqualificacions; controlar el temps de joc i el temps d'exclusió; complimentar l'acta del partit i remetre-la a l'autoritat competent, amb els incidents que hagin succeït abans, durant i després del partit, etc.

Certament, els àrbitres juguen un paper molt important en una competició esportiva i la seva presència i intervenció és essencial¹¹³, d'aquí que siguin considerats com a part integrant de l'organització de les competicions i imprescindible per al bon desenvolupament d'aquestes, i s'erigeixin com els màxims representants de les federacions esportives en el terreny de joc.

Per a Bermejo Vera¹¹⁴, “por un lado, los árbitros son pieza clave de la organización de las competiciones deportivas y, por otro lado, constituyen un indiscutible pilar para el correcto ejercicio de la potestad disciplinaria deportiva”.

A part d'aquestes funcions de caire organitzatiu, els àrbitres exerceixen funcions de caràcter tècnic i funcions de caràcter disciplinari.

Per una banda, les funcions tècniques se centren en l'aplicació de les regles de joc abans, durant o després d'un partit o prova per part de l'àrbitre o jutge. Així, són funcions tècniques determinar si la pilota ha tocat al taulell, si ha traspassat la línia de gol, si s'ha comès un fora de joc, si s'ha produït una doble falta, si s'ha trepitjat la línia dels carrils, si s'ha tocat la paret de la piscina, si s'ha colpejat correctament la bola al fer el swing, etc.

Per altra banda, pel que fa a les funcions de caràcter disciplinari creiem que és necessari examinar l'abast i naturalesa de la potestat disciplinària l'exercici de la qual la Llei 10/90 (art. 74.2) atribueix als àrbitres durant el desenvolupament dels partits o proves, amb subjecció a les regles establertes en les disposicions de cada modalitat esportiva. Qüestió que ha estat intensament debatuda per la doctrina i degut a la seva complexitat creiem oportú dedicar-li el següent apartat.

Totes les funcions que hem esmentat, com hem posat de manifest a l'inici d'aquest treball, depenent de la modalitat esportiva, les durà a terme un àrbitre, un jutge, un jutge de línia o de cadira, un cronometrador, anotador o un àrbitre auxiliar.

¹¹³ A diferència de les activitats esportives, distinció que la mateixa Llei 10/90 fa en l'article 33 esmentat, en què no és necessària l'actuació d'un àrbitre o jutge ja que no s'han de fer complir unes regles ni concretar un resultat.

¹¹⁴ Bermejo Vera, J. *Árbitros y jueces... Op. cit.*, p. 206.

3. L'acta arbitral

En les actes de les proves o partits els àrbitres o jutges hi anoten totes les incidències del partit, des del nom dels equips, l'equip arbitral, els jugadors/esportistes, els suplents, les substitucions, el número de temps morts, les faltes individuals, les faltes d'equip, la puntuació, les amonestacions, les expulsions, les exclusions, les incidències amb els tècnics i entrenadors, les incidències amb el públic, les deficiències en el terreny de joc o en les instal·lacions, etc.

Així, pel que fa a les infraccions, en aquests document s'hi anoten tant conductes que constitueixen infraccions a les regles de joc (faltes, amonestacions, expulsions...) o competició (alineacions indegudes, incompareixença o manca de puntualitat a un partit...), com conductes contràries a les normes generals esportives (actituds i gestos agressius, insults, provocacions al públic, alteració de les condicions del terreny de joc o del material esportiu, incentius extra esportius...).

Quan a la seva regulació legislativa, per una banda, l'article 82.2 de la Llei 10/90, dins del títol dedicat a la disciplina esportiva, preveu que les actes subscrietes pels jutges i àrbitres de la prova o competició constitueixen mitjà documental necessari, en el conjunt de la prova de les infraccions a les regles i normes esportives¹¹⁵. Igualment, l'article 33.2 del Reial decret de disciplina esportiva estén aquesta previsió respecte de les ampliacions o aclariments de les actes, ja siguin d'ofici, ja a sol·licitud dels òrgans disciplinaris.

Com es desprèn d'aquests articles, la llei predica la condició de l'acta arbitral, les seves ampliacions i els seus aclariments, de mitjà documental necessari, de manera que fa precisa l'existència d'aquest document per acreditar la comissió d'una infracció i iniciar, en el seu cas, un expedient disciplinari per part de l'òrgan competent.

¹¹⁵ Una altra vegada, la redacció emprada en la Llei 10/90 ens resulta ambigua. No ens queda clar a quin tipus de regles fa referència, si a les regles de joc o competició i a les normes generals esportives o bé només a aquestes últimes. És clar que aquesta precisió només serà imprescindible en el cas de les modalitats esportives en què les infraccions a les regles de joc pròpiament dites –no les que la Llei 10/90 considera com a tals– tinguin transcendència més enllà del partit en que es cometen i, per tant, la seva sanció per part de l'àrbitre o jutge pugui ser objecte de recurs davant l'òrgan disciplinari corresponent.

Al respecte, hem de tenir en compte que no en tots els esports els àrbitres o jutges subscriuen actes del partits o proves en què es facin constar les infraccions a les normes generals esportives. Per exemple, en gimnàstica rítmica els jutges confeccionen les fitxes de dificultat i d'execució dels exercicis i hi fan constar les penalitzacions, però no redacten actes que recullin les infraccions a les normes generals esportives. En aquest cas, és el comitè de competició constituït *ad hoc* per cada prova o competició l'encarregat d'aixecar les actes davant la infracció de les normes generals esportives¹¹⁶.

Per la qual cosa, aquest caràcter de necessari que la llei atorga a les actes arbitrals, té lloc en tant els reglaments federatius atribueixin als jutges o àrbitres l'obligació de subscriure-les (futbol, bàsquet, bàdminton, natació, hípica, handbol, hoquei sobre patins...).

No obstant això, la llei admet altres mitjans probatoris per acreditar la concurrència de fets rellevants per als procediments disciplinaris, que s'han d'aportar o practicar a instància de les persones interessades (art. 33.2 segon paràgraf del Reial decret de disciplina esportiva). Per exemple, actes o conductes constitutives d'una infracció que l'àrbitre o jutge no veu i per conseqüent no consigna en l'acta del partit o prova, però es poden acreditar amb altres mitjans de prova com ara imatges de vídeo, gravacions o testimonis que permeten obrir l'expedient disciplinari corresponent i imposar, si s'escau, una sanció. En aquest sentit, s'ha pronunciat el CEDD, en la resolució 172/1990, de 10 de desembre, en la qual exposa la doctrina reiterada que ha mantingut aquest òrgan, pel qual “si bien el acta arbitral ha de respetarse al máximo, no es razón suficiente para impugnar una sanción el hecho de que la acción no hubiere sido consignada en el acta”.

D'altra banda, sengles articles (art. 82 Llei 10/90 i art. 33 Reial decret de disciplina esportiva) en els respectius apartats tercers, regulen la possibilitat que en els reglaments

¹¹⁶ Art. 13 del Reglament de disciplina esportiva de la RFEGM estableix que: “En el cas de comissió d'infraccions a les normes generals esportives, el Comitè de Competició es limitarà a redactar una acta d'incidències en la que recollirà, si escau, els incidents que es produeixen i les mesures adoptades, les persones que hi intervenen, els testimonis recollits i les persones que els fan, així com qualsevol altra circumstància que sigui d'interès per a la resolució per part del Comitè de Disciplina Esportiva. Aquesta acta constituirà un mitjà documental necessari i gaudirà de la presumpció de veracitat. La mateixa naturalesa tindran les ampliacions o aclariments a les mateixes subscrietes pel Comitè de Competició, bé d'ofici, bé a sol·licitud dels altres òrgans disciplinaris”.

federatius es prevegi que, en l'apreciació de les faltes referents a la disciplina esportiva, les declaracions de l'àrbitre o jutge es presumeixin certes, tret d'error material manifest, que es pot acreditar per qualsevol mitjà admès en dret.

En aquest apartat, la terminologia emprada per la llei ens torna a desconcertar, ja que introdueix un nou terme "faltes" que no ha emprat en cap moment al llarg de tot el text normatiu. Podem interpretar, doncs, que la voluntat del legislador és atorgar veracitat a les declaracions dels àrbitres o jutges respecte les infraccions de les regles de joc d'aquelles modalitats en què se'ls denomina faltes i, a més a més, només d'aquelles modalitats en què les faltes facin referència a la disciplina esportiva –en el sentit de la llei-, és a dir, que tinguin efectes més enllà del partit en què s'han produït i que, per tant, poden ser objecte de reclamació davant els òrgans disciplinaris federatius, com succeeix en el futbol, per exemple.

Si donem per bona aquesta interpretació, la presumpció de veracitat només es predicaria de les actes arbitrals en comptats supòsits, per la qual cosa és prudent fer una altra interpretació. Així podem dir que la certesa és una característica de totes les actes arbitrals aixecades en totes les modalitats esportives en què així es reconegui en els respectius reglaments federatius.

La Llei preveu, doncs, la possibilitat –no obligació- que les declaracions de l'àrbitre o jutge, i per tant el contingut de les actes, siguin considerades veraces. És a dir, estableix una presumpció de veracitat de les actes arbitrals, els annexes i les seves modificacions condicionada a què les federacions esportives així ho recullin en les seves normes internes¹¹⁷. Tanmateix, aquesta presumpció de veracitat pot ser desvirtuada en cas d'error material manifest, de manera que ens trobem davant d'una presumpció *iuris tantum*, que admet prova en contra que ha d'ésser aportada per la persona interessada. La prova que desvirtuï les declaracions arbitrals ha de ser valorada pels comitès disciplinaris corresponents, tal com ha tingut ocasió de manifestar el CEDD, entre altres, en la resolució 172/1990 esmentada.

¹¹⁷ En el mateix sentit, algunes lleis de l'esport autonòmiques: art. 120 de la murciana (Llei 8/2015, de 24 de març, de l'activitat física i l'esport de la Regió de Murcia), art. 142 de la valenciana, art. 105 de la gallega (en aquest cas, la presumpció de certesa és preceptiva i no es deixa a l'àrbitre de les federacions) o art. 57 de la madrilenya.

Com veiem, la Llei 10/90 subordina la presumpció de veracitat de les actes arbitrals al fet que així ho recullin els reglaments emesos per les federacions, de manera que aquesta presumpció només s'atribueix a les actes –declaracions en general- que els àrbitres o jutges emetin en el marc d'una prova o partit oficial.

Pel que fa als reglaments interns federatius, alguns reglaments disciplinaris com el de la Reial Federació Hípica Espanyola (en endavant, RFHE) (art. 27.3) o el de la Reial Federació Espanyola de Natació (en endavant, RFEN) (art. 20.2) transcriuen literalment el text de la Llei, de manera que admeten la veracitat de les actes arbitrals. El Codi disciplinari de la RFEF (art. 27.3) estableix que en la apreciació de les infraccions referents a la disciplina esportiva, les decisions de l'àrbitre sobre fets relacionats amb el joc són definitives i es presumeixen certes, tret d'error material manifest. Altres federacions com ara la FEB, la RFEHB, la Reial Federació Espanyola de Patinatge (en endavant, RFEP) o la Federació Espanyola de Bàdminton (en endavant, FESBA) no recullen aquesta presumpció de forma explícita en els seus reglaments, per la qual cosa en els procediments disciplinaris iniciats en l'àmbit d'aquestes modalitats esportives, entenem que l'acta arbitral no pot gaudir d'aquesta veracitat.

No obstant això, la sala contenciosa administrativa del Tribunal Superior de Galícia, entre altres, en la Sentència núm. 981/2000, de 7 de juny (RJCA 2000/2438), ha acceptat aquest valor probatori que s'atribueix a l'acta arbitral, en un procediment disciplinari iniciat en ocasió d'una infracció a les normes generals esportives comesa durant el transcurs d'una cursa de patinatge, tot i que com hem dit el reglament disciplinari de la RFEP no ho recull, ni tampoc el de la Federació Gallega de Patinatge, el qual és una rèplica del primer.

El TAD també s'ha pronunciat en moltes ocasions sobre la presumpció de veracitat de les actes arbitrals, el qual entén que efectivament no és una presumpció *iuris et de iure*, sinó que admet prova en contra si bé exigeix que aquesta prova que pretengui desvirtuar la certesa de les actes ha d'acreditar l'existència d'un error material de manera que no es limiti “a acreditar que dicho error es posible o que pueda ser acertada otra apreciación distinta a la del árbitro, sino que ha de demostrar que los hechos recogidos en el acta son claramente erróneos y como tal aparezcan recogidos en dicho medio probatorio”, de

forma que es pugui arribar a la conclusió absoluta de que la versió de l'interessat és la correcta¹¹⁸.

Per altra banda, la Llei no fa referència a la presumpció de veracitat de les actes que no subscriuen els àrbitres o jutges, sinó altres òrgans com, en el cas de la gimnàstica rítmica, el comitè de competició. En aquesta modalitat esportiva, és el mateix reglament federatiu qui atorga la presumpció de veracitat a aquests documents, com hem vist. Per la qual cosa, seguint el criteri del Tribunal Superior de Justícia de Galícia, no hi hauria cap problema per presumir certes les actes emeses per altres subjectes diferents dels àrbitres o jutges –comitès de competició–, així com les declaracions arbitrals manifestades en el marc d'una competició no oficial.

Al respecte, tal com posa de manifest Palomar Olmeda¹¹⁹, la Llei atribueix a les actes arbitrals els mateixos efectes que documents formalitzats pels funcionaris als quals se'ls reconeix la condició d'autoritat i als fets constats per aquests, d'acord amb l'article 77.5 de la Llei 39/2015, de manera que s'equipara a les actes aixecades per la Inspecció de Tributs o de Treball, és a dir, actes emeses per funcionaris públics.

En aquest sentit, el Tribunal Constitucional¹²⁰ ha descartat que les actes de la Inspecció de Tributs tinguin el valor de simple denúncia, sinó que han de ser valorades com a prova.

Al nostre entendre, l'àrbitre no té la condició de funcionari, motiu pel qual ja hauria de decaure aquesta presumpció, sinó que actua, com ha dit part de la doctrina, com a denunciador d'uns fets que poden donar lloc a l'obertura d'un expedient sancionador.

¹¹⁸ Expedient núm. 180/2014 bis de 17 d'octubre. En el mateix sentit, l'expedient núm. 4/2014 de 28 de febrer o el 23/2016 bis de 23 de febrer.

¹¹⁹ Palomar Olmeda, A. La profesionalización... *Op. Cit.* p. 426-427, en vigència de la Llei 30/1992 derogada.

¹²⁰ La Sentència del Tribunal Constitucional (en endavant, STC) núm. 176/1990, de 26 d'abril (RC 1990/76), en motiu del recurs d'inconstitucionalitat presentat per 60 senadors contra la modificació de l'art. 145.3 de la Llei general tributària (en endavant, LGT) per part de la Llei 10/1985, de 26 d'abril de modificació parcial de la LGT, els quals van considerar que la nova redacció conforme la qual la declaració que els fets que consten en les actes d'inspecció gaudissin d'una presumpció *iuris tantum* de certesa no resultava compatible amb la presumpció constitucional d'innocència i col·locava al contribuent novament en una situació inconstitucional d'indefensió, per la impossibilitat pràctica de provar en contra fets negatius.

Aquesta condició de denunciant també l'ha manifestat el CEDD, en la resolució 172/90, en la qual ha afirmat que “el árbitro de un encuentro no puede ser calificado nunca como órgano jurisdiccional, en primera instancia el árbitro actúa tan solo como denunciante, valga la expresión, de unos hechos y no existe sanción hasta tanto no decide sobre esos hechos un comité disciplinario”.

A més a més, atès que l'acta és el document que pot donar lloc a l'inici d'un expedient sancionador en el marc d'una funció pública delegada, ens qüestionem si l'atribució d'aquest certesa pot vulnerar el principi d'innocència¹²¹.

Si l'àrbitre no és un treballador públic i tampoc exerceix una funció pública, com sosté bona part de la doctrina, no és coherent que a les seves declaracions plasmades en un document –acta- se'ls hi atorgui la força d'un document emès per funcionaris als quals se'ls reconeix la condició d'autoritat. No podem acceptar que les actes emeses pels àrbitres o jutges en el marc d'una funció estrictament privada tinguin el mateix valor en un procediment sancionador que el que tenen les actes aixecades per funcionaris.

Menys dubtes ens presenta, potser, la presumpció de veracitat de les actes emeses pels comitès de competició (com és el cas de la gimnàstica), que tot i que no és la Llei 10/90 qui els atorga aquesta presumpció sinó que són les mateixes federacions en la seva normativa interna, els comitès com a òrgans federatius exerceixen una funció pública delegada –potestat disciplinària esportiva-, que justificaria en major mesura el fet d'atorgar a les actes emeses en exercici d'aquesta funció la presumpció de veracitat.

Potser seria més prudent que la Llei 10/90 parlés de validesa de les actes arbitrals, que si bé està previst de forma explícita en la Llei 39/2015 respecte els actes de l'Administració, també és una presumpció reconeguda en les relacions entre particulars, ja que com assenyala Parada Vázquez¹²² “esa presunción de validez es más visible, y por otra parte necesaria, para el funcionamiento de las organizaciones [...] cuyos acuerdos se adornan de la misma técnica del Derecho administrativo de presumir válido

¹²¹ Val a dir que l'anterior Llei 30/1992 comú (art. 137.1), recollia de forma clara el principi d'innocència, en canvi, no ho fa així la nova Llei 39/2015 (art. 77.5); si bé la presumpció d'innocència es consagra en la Constitució Espanyola en el marc del dret fonamental a la tutela judicial efectiva.

¹²² Parada Vázquez, R. (2015). *Derecho Administrativo II* (22ª ed.). Madrid: Open, p. 66-67.

y ejecutivo el acuerdo de la organización imponiendo sobre el disidente la carga de recurrir en los plazos perentorios”.

CAPÍTOL III. LA POTESTAT DISCIPLINÀRIA ESPORTIVA

La disciplina esportiva ha estat objecte d'anàlisi per la doctrina en moltes ocasions. En aquest apartat intentarem fer un repàs del seu concepte i contingut, de les persones físiques i jurídiques que tenen atribuït l'exercici de la potestat disciplinària esportiva i del seu caràcter (o no) de funció pública delegada per l'Administració, extrem aquest últim que tot i que la voluntat del legislador pugui semblar clara si fem una primer lectura dels preceptes que la tracten, no resulta fàcil compartir-la íntegrament a mesura que es profunditza en el tema.

Així mateix, analitzarem les interpretacions jurisprudencials sobre la disciplina esportiva i el seu exercici, que han contribuït a delimitar-ne el contingut, tot i que no sempre han coincidit en un mateix parer.

1. Concepte i àmbit d'aplicació de la disciplina esportiva

En primer lloc, si examinem detingudament la Llei 10/90 i la normativa que la desenvolupa, veiem que manca una definició precisa del que és la disciplina esportiva. No obstant això, l'article 73.1 de la Llei 10/90 en delimita el contingut quan estableix que:

L'àmbit de la disciplina esportiva, als efectes d'aquesta Llei, i quan es tracti d'activitats o competicions d'àmbit estatal i, si escau, internacional, o afecti a persones que hi participin, s'estén a les infraccions de regles del joc o competició i normes generals esportives tipificades en aquesta Llei, en les seves disposicions de desenvolupament i en les estatutàries o reglamentàries de clubs esportius, lligues professionals i federacions esportives espanyoles¹²³.

¹²³ Amb un redactat idèntic els articles 2 i 4 del Reial decret de disciplina esportiva, algunes lleis de l'esport autonòmiques, així com els diferents reglaments disciplinaris federatius, com per exemple l'article 1 del Codi disciplinari de la RFEF, l'article 3 del Reglament disciplinari de la FEB, articles 3 i 4 del Reglament de règim disciplinari de la RFEH, etc.

Per una banda, l'article esmentat realitza una delimitació objectiva i una de subjectiva¹²⁴, de manera que limita l'abast de la disciplina esportiva a les activitats o competicions d'àmbit estatal i internacional i a les persones que participin en aquestes competicions, respectivament.

Aquesta delimitació ha generat controvèrsies a l'hora de determinar l'aplicació de la disciplina esportiva que regula la Llei 10/90 a les competicions esportives internacionals i a les persones que hi participen. Controvèrsies que, com no podia ser d'una altra manera, han estat objecte d'interpretació pels tribunals. Així, l'Audiència Nacional, sala contenciosa administrativa, secció 3a, Sentència de 16 de gener de 2009 (RJCA 2009/260) ha negat la competència del CEDD respecte la revisió de resolucions emeses per federacions esportives espanyoles en procediments disciplinaris iniciats per organismes internacionals, contra esportistes espanyols amb llicència, per considerar que la federació espanyola no exerceix funcions públiques delegades de l'administració pública espanyola sinó que actua com un ens privat per delegació de l'organisme internacional.

No obstant això, si bé ens pot semblar correcta aquesta posició, més recentment l'Audiència Nacional, sala contenciosa administrativa, secció 6a, Sentència de 17 de juny de 2014 (JUR 2014/192997) i també el Tribunal Suprem, sala contenciosa administrativa, secció 4a, Sentència d'11 de desembre de 2012 (RJ 2013/751), s'hi han pronunciat contràriament, i han resolt que efectivament les federacions espanyoles exerceixen funcions públiques de caràcter administratiu quan sancionen a un esportista que participa en una competició de caire internacional sempre que el fet infractor es cometi en territori espanyol¹²⁵.

Per altra banda, l'article 73.1 Llei 10/90 fa una delimitació normativa, en virtut de la qual es determina la infracció de quines regles i normes entren dins l'àmbit de la disciplina esportiva.

¹²⁴ L'article 73 de la Llei 2/2000, de 3 de juliol, de l'esport de Cantàbria delimita subjectivament la disciplina esportiva a les persones físiques i jurídiques que pertanyen a clubs federats i federacions.

¹²⁵ Totes les resolucions s'han dictat en el marc d'expedients sancionadors per infraccions en matèria de dopatge.

Primerament, es fa referència a les infraccions de les regles de joc o competició, que de conformitat amb l'apartat segon d'aquest article són infraccions de les regles del joc o competició aquelles “accions o omissions que, durant el curs del joc o competició, vulnerin, impedeixin o pertorbin el seu desenvolupament normal”.

A continuació, ens diu que la disciplina esportiva s'estén a les infraccions de les normes generals esportives tipificades en la mateixa Llei, en les seves disposicions de desenvolupament i en les estatutàries o reglamentàries de clubs esportius, lligues professionals i federacions esportives espanyoles i que, de forma residual, defineix com “les altres accions o omissions que siguin contràries a allò disposat per les normes esmentades”.

L'article 2.1 del Reial decret de disciplina esportiva, en desenvolupament de la Llei, fa una menció més genèrica i parla de normes estatutàries o reglamentàries de les diferents entitats que componen l'organització esportiva d'àmbit estatal, si bé després concreta quines són aquestes entitats.

Finalment, pel que fa al tipus de competició hem de remarcar que ni la Llei ni el Reial decret acoten l'àmbit de la disciplina esportiva a les competicions oficials, és a dir, a aquelles qualificades com a tals per les federacions o el CSD –respecte les professionals-. Així mateix, veiem com confereixen a entitats de caire estrictament privat (clubs, lligues i federacions) potestat per tipificar conductes que són objecte de disciplina esportiva.

En aquest aspecte, hi ha legislacions autonòmiques que sí delimiten l'àmbit de la disciplina a determinats tipus de competicions: competicions oficials (art. 101.1.b) de Navarra o art. 104 de Castella La Manxa), competicions públiques o federades (art. 91.1 de Castella Lleó) o competicions de tipus federatiu (art. 94.b) de Catalunya).

En segon lloc, la doctrina davant aquesta manca legal de definició de la disciplina esportiva, ha aprofundit sobre el tema i n'ha elaborat un concepte. Així, segons

Carretero¹²⁶ la disciplina esportiva es pot definir com “el sistema de normas que permite imponer sanciones a sujetos subordinados al ordenamiento-jurídico deportivo por la comisión de infracciones previamente tipificadas”.

Així mateix, Carretero distingeix una disciplina esportiva en sentit ampli, tant de caràcter administratiu com de caràcter privat, i una disciplina en sentit estricte, que inclou únicament la de caràcter administratiu.

La interpretació en sentit estricte, afirma aquest autor, ens porta a considerar que els actes disciplinaris que estan fora de l'activitat de caràcter públic dels òrgans esportius i que no són recurribles davant la jurisdicció contenciosa administrativa, no formen part de la disciplina esportiva. Així, els actes emanats dels òrgans esportius privats no entren dins l'àmbit de la disciplina esportiva.

Per contra, la interpretació àmplia d'aquest concepte, ens duu a considerar que tots els actes disciplinaris, ja siguin públics o ja siguin privats, formen part de la disciplina esportiva.

Finalment, si atenem al concepte de disciplina que ens ofereix l'Institut d'Estudis Catalans, veiem que la disciplina és el “conjunt de regles per a mantenir l'ordre i la subordinació entre els membres d'un cos, i l'observança d'aquestes regles”. En cap moment, s'utilitza la paraula sancionar, per tant, i sense entrar en el fons de l'assumpte perquè no és l'objecte d'aquest estudi, creiem que seria interessant que la Llei 10/90 també parlés de potestat sancionadora¹²⁷.

2. Exercici de la potestat disciplinària esportiva. L'àrbitre és titular de la potestat disciplinària esportiva?

La Llei 10/90 tracta en dos títols diferents l'exercici de la potestat disciplinària. En primer lloc, el Capítol III del Títol III dedicat a les federacions esportives espanyoles.

¹²⁶ Carretero Lestón, J. L. (1994). La disciplina deportiva: concepto, contenido y límites. *Revista Española de Derecho Deportivo*(3), p. 12-13. Sobre el concepte d'infracció esportiva *vid.* Carretero Lestón, J. L. (1985). *Régimen disciplinario... Op. cit.*, p. 140.

¹²⁷ En aquest sentit, podríem entendre que el conjunt de regles que regulen el joc o la competició per tal que aquests es desenvolupin normalment és disciplina, però no en el sentit que determina la Llei 10/90.

En concret, l'article 33 atribueix a les federacions esportives espanyoles, en el marc de les funcions públiques delegades i sota la coordinació i tutela del CSD, l'exercici de la potestat disciplinària en els termes establerts en la mateixa Llei i en les disposicions que la desenvolupen.

En segon lloc, l'article 73 i següents dins el Títol XI dedicat a la disciplina esportiva i l'exercici de la potestat disciplinària. L'article 74 de la Llei estableix que "la potestat disciplinària atribueix als seus titulars legítims la facultat d'investigar i, en el seu cas, sancionar o corregir a les persones o entitats sotmeses a la disciplina esportiva, segons les seves competències respectives".

Per a Carretero¹²⁸ la potestat disciplinària esportiva és aquella "que corresponde a los órganos específicos de la estructura del deporte para sancionar las infracciones (acciones u omisiones) de las reglas del juego, reglas de las competiciones y principios de conducta deportiva, establecidas por disposiciones reglamentarias estatales o federativas".

L'article 74.2 de la Llei 10/90 atribueix l'exercici de la potestat disciplinària esportiva als jutges o àrbitres, durant el desenvolupament dels partits o les proves, amb subjecció a les regles establertes en les disposicions de cada modalitat esportiva; als clubs esportius, sobre els seus socis o associats, esportistes o tècnics i directius o administradors; a les federacions esportives espanyoles, sobre totes les persones que formen part de la seva pròpia estructura orgànica; els clubs esportius i els seus esportistes, tècnics i directius; els jutges i àrbitres, i, en general, totes aquelles persones i entitats que, estant federades, desenvolupen l'activitat esportiva corresponent en l'àmbit estatal; a les lligues professionals, sobre els clubs esportius que participen en competicions oficials de caràcter professional i sobre els seus directius o administradors; i al TAD, sobre les mateixes persones i entitats que les federacions esportives espanyoles, sobre aquestes mateixes i els seus directius, i sobre les lligues professionals. L'article 6.2.e) del Reial decret de disciplina esportiva atribueix aquesta

¹²⁸ Carretero Lestón, J. L. *Régimen disciplinario...* *Op. cit.*, p. 63. Aquest autor delimita la potestat disciplinària esportiva a la normativa estatal i a la federativa, de manera que exclou els clubs i les lligues professionals –a diferència de la llei-. En aquesta obra, Carretero fa un recull exhaustiu del que la doctrina entén per disciplina esportiva.

potestat també a les agrupacions de clubs d'àmbit estatal, sobre totes les persones que formen part de la seva pròpia estructura orgànica, els clubs esportius associats i els seus esportistes, tècnics i directius; els jutges i àrbitres i, en general, sobre totes aquelles persones i entitats pertanyents a les esmentades agrupacions.

Com veiem, entre altres subjectes, la Llei atribueix als àrbitres i jutges l'exercici de la potestat disciplinària esportiva, és a dir, i segons la Llei, la facultat d'investigar i, si és el cas, de sancionar o corregir les conductes que contravinguin, durant el desenvolupament dels partits o les proves, les regles establertes (per les federacions –associacions privades-) en cada modalitat esportiva.

A diferència de la legislació estatal, algunes lleis de l'esport autonòmiques, a més a més d'atribuir a l'àrbitre l'exercici de la potestat disciplinària, li assignen la facultat de direcció dels encontres o proves mitjançant l'aplicació de regles tècniques, i la distingeixen explícitament de la potestat disciplinària, distinció que no considerem gaire afortunada, almenys pel que fa al seu redactat¹²⁹. Altres autonomies, ni tan sols atribueixen la potestat disciplinària als àrbitres, sinó que els hi atorguen solament la facultat de direcció dels partits mitjançant l'aplicació de les regles tècniques, expressant clarament que aquesta facultat no es considera exercici de la potestat disciplinària esportiva.

Com hem advertit en apartats anteriors, la introducció del concepte de regles tècniques en les legislacions autonòmiques no fa més que augmentar la confusió respecte les funcions atribuïdes als àrbitres. Així doncs, les úniques regles que aplica l'àrbitre durant els partits o proves són les regles de joc i de competició –ja tinguin caràcter tècnic ja disciplinari-, per tant, hem de considerar que les regles tècniques queden incloses dins el concepte de regles de joc. En conseqüència, i tenint en compte que la infracció de les regles de joc es considerada disciplina esportiva per totes les lleis autonòmiques excepte

¹²⁹ Si llegim l'art. 47.2.a) de la Llei 10/90 de la Comunitat de Madrid no podem arribar a entendre si l'àrbitre exerceix o no la potestat disciplinària. Aquest article diu literalment: "L'exercici de la potestat disciplinària esportiva correspon: a) Als jutges o àrbitres, durant el desenvolupament dels partits o proves, amb subjecció a les regles establertes en les disposicions de cada modalitat esportiva. No es considerarà exercici de la potestat disciplinària la facultat de direcció de les proves o partits atribuïda als jutges, cronometradors o àrbitres mitjançant l'aplicació de les regles tècniques de cada modalitat esportiva".

per la Llei de l'esport de Castella Lleó, hem d'arribar a la indefectible conclusió que els àrbitres, segons aquestes normes, sí que exerceixen la potestat disciplinària.

Amb la qual cosa i tal com defensa Carretero¹³⁰, no té sentit que la legislació esportiva de les comunitats autònomes que no atribueixen funcions disciplinàries als àrbitres mantinguin en el seu redactat que les infraccions de les regles de joc formin part de la disciplina esportiva, ja que són els àrbitres els únics encarregats de sancionar les infraccions d'aquest tipus de regles. Es qüestiona aquest autor si és que això implica el reconeixement tàcit de la potestat disciplinària dels àrbitres. Com hem dit, entenem que seria l'explicació més coherent si no fos perquè les mateixes legislacions ho neguen explícitament, fet que ens condueix, com a única sortida, a la via judicial per obtenir una interpretació satisfactòria i objectiva.

No obstant aquesta consideració, a continuació classifiquem en tres grups les comunitats autònomes segons el tractament que contenen respecte l'atribució de l'exercici de la potestat disciplinària esportiva en les respectives lleis de l'esport o en altres normes autonòmiques:

1. Un primer grup és el que adopta la postura de la Llei 10/90 d'àmbit estatal i que reconeix l'exercici de la potestat disciplinària, entre altres, als àrbitres i jutges. Aquestes lleis no diferencien la potestat disciplinària de la funció d'aplicació de les regles tècniques pròpies de cada modalitat esportiva, de manera que aquesta última funció s'ha d'entendre que queda englobada en la potestat disciplinària. Aquest grup està format per les Comunitats Autònomes d'Aragó, Astúries, Catalunya, Cantàbria, Extremadura, Galícia, Illes Balears, Illes Canàries i València.
2. Un segon grup, són el de les comunitats autònomes la Llei de l'esport de les quals atribueixen l'exercici de la potestat disciplinària als jutges o àrbitres, durant el desenvolupament dels encontres o proves, amb subjecció a les regles establertes en les disposicions de cada modalitat esportiva. No obstant això, exclouen expressament de l'àmbit de la disciplina esportiva la tasca de direcció

¹³⁰ Carretero Lestón, J.L. (2009). Algunas consideraciones sobre el Derecho disciplinario deportivo. Dins J.L. Carretero Lestón (coord.) (13-24). *El nuevo Derecho deportivo disciplinario*. Múrcia: Ediciones Laburum, p. 22-23.

de les proves o encontres mitjançant l'aplicació de les regles tècniques atribuïda als jutges. En aquest grup trobem la Comunitat Autònoma Madrid.

3. Finalment, un tercer grup està format pel sector de comunitats autònomes el criteri de les quals és totalment oposat a la Llei estatal, de manera que les respectives lleis de l'esport no reconeixen l'exercici de la potestat disciplinària als àrbitres. Així mateix, matisen que no es considera com a exercici de la potestat disciplinària esportiva la facultat dels àrbitres de dirigir els encontres a través de la mera aplicació de les regles tècniques de cada modalitat esportiva. Aquestes autonomies¹³¹ són Navarra, el País Basc, La Rioja, Múrcia i Andalusia.

En aquest aspecte, destaca, com hem dit, la Llei de l'esport de Castella-Lleó (art. 91), que no inclou la infracció de les regles de joc dins l'àmbit de la disciplina esportiva¹³² i no atribueix la potestat disciplinària als àrbitres, tanmateix dedica un article a determinar el caràcter i finalitat d'aquesta potestat, i la qualifica de forma expressa com a una funció administrativa que té per finalitat investigar i sancionar aquells fets tipificats com a infraccions disciplinàries esportives per la pròpia Llei. Així mateix, només atribueix la potestat disciplinària als òrgans disciplinaris de les federacions esportives de Castella-Lleó i al Tribunal de l'Esport d'aquesta Comunitat.

Finalment, ens crida l'atenció i creiem que és més encertada la redacció de l'article 106 de la recent Llei 5/2015, de 26 de març, de l'activitat física i l'esport de Castella la Manxa, que diu:

¹³¹ Així, la Llei 15/2001, de 5 de juliol, de l'esport de Navarra disposa en el seu article 102 que: "No es considera exercici de la potestat disciplinària esportiva la facultat de direcció dels encontres, proves o competicions, pels jutges o àrbitres a través de la mera aplicació de les regles tècniques de la corresponent modalitat o activitat esportiva". Art. 106 de la Llei 14/1998, d'11 de juny, de l'esport del País Basc, amb la mateixa redacció que la Llei de Navarra; art. 152.2 de la Llei de l'esport de La Rioja, i l'art. 108 de la Llei de l'esport de Múrcia, el qual afegeix que tampoc es considera exercici de la potestat disciplinària esportiva les decisions que els àrbitres adopten durant les competicions o encontres en aplicació dels reglaments esportius. Val a dir, que no s'han actualitzat els reglaments reguladors de la disciplina esportiva d'algunes comunitats i continuen vigents aquells aprovats en base a lleis de l'esport derogades i, per tant, és contradiuen. Per exemple, el Decret 7/1989, de 10 de gener, pel qual es regula el reglament de disciplina esportiva del País Basc.

¹³² No obstant això, el catàleg d'infraccions lleus que regula la Llei sí que conté una remissió a les infraccions de les regles de joc.

No té consideració d'exercici de la potestat disciplinària les decisions que adopten els jutges i àrbitres durant el transcurs de la competició, sens perjudici de la seva potestat de direcció i ordenació del joc amb autoritat sobre els participants que asseguri l'aplicació correcta de les regles tècniques. No obstant, les seves decisions amb conseqüències disciplinàries poden ser rebutades davant l'òrgan disciplinari en forma d'al·legacions.

Malgrat això, la Llei castellana manxega també inclou dins l'àmbit de la disciplina esportiva la infracció de les regles de joc, de manera que aquesta precisió respecte la potestat disciplinària de l'àrbitre tampoc eludeix la contradicció que hem posat de manifest anteriorment.

Finalment, creiem que també és interessant fer un breu incís al tractament que els reglaments interns de les federacions esportives fan de la figura de l'àrbitre, en el sentit d'observar si aquests atribueixen o no als àrbitres i jutges l'exercici de la potestat disciplinària esportiva.

Per una banda, hi ha les federacions que no han seguit el criteri de la Llei 10/90, de manera que no atribueixen als àrbitres i jutges l'exercici de la potestat disciplinària esportiva, com ara la RFEF.

D'altra banda, en consonància amb la Llei 10/90, la RFEV, disposa en el seu Reglament disciplinari (art. 106) que "els àrbitres exerceixen la potestat disciplinària durant el desenvolupament dels partits, de forma immediata. Es pot reclamar la seva actuació mitjançant la interposició d'un recurs davant el Comitè de Competició de la RFEVB". Amb un significat similar, el Reglament disciplinari de la RFEH (art. 39) estableix com a condicions generals o mínimes dels procediments disciplinaris esportius, entre altres, que els àrbitres exerceixen la potestat disciplinària durant el desenvolupament dels partits, de forma immediata, la qual cosa requereix un sistema de reclamació adequat i posterior".

En definitiva, seguint l'opinió de Carretero¹³³ considerem que els àrbitres i jutges, d'acord amb la normativa vigent, sí que exerceixen la potestat disciplinària esportiva. La qüestió radica, al nostre entendre, en determinar si aquesta potestat és de caràcter públic o de caràcter privat.

3. Naturalesa (pública o privada) de la potestat disciplinària esportiva atribuïda als àrbitres o jutges

Si atenem a la lletra de la llei, d'acord amb tota la legislació esportiva, ja sigui de forma explícita (Llei 10/90 i primer grup de comunitats autònomes) o implícita (resta de lleis autonòmiques), l'àrbitre exerceix la potestat disciplinària esportiva quan dirigeix els partits o proves, durant el seu transcurs, mitjançant l'aplicació de les regles de la modalitat esportiva concreta.

Tot i que com hem vist, no és una opinió unànime en la doctrina i algunes legislacions autonòmiques ho neguen rotundament, entenem que l'àrbitre sí que exerceix la potestat disciplinària esportiva. Una altra qüestió és si aquesta potestat és de caire públic o privat.

La publicació de la potestat disciplinària i la manca d'una delimitació més concreta del concepte i àmbit d'aquesta potestat en la Llei 10/90 i les seves normes de desenvolupament, ha generat confusió entre la doctrina i una gran controvèrsia en la seva aplicació pràctica, que ha donat lloc a molts recursos davant el TAD –anteriorment davant el CEDD- que han estat desestimats de forma sistemàtica per falta de competència evident –o pel que sembla no tant evident- d'aquest òrgan, així com en algunes ocasions pels jutjats i tribunals ordinaris.

Aquesta circumstància fa necessària la determinació de la naturalesa de la potestat disciplinària esportiva que exerceixen els àrbitres i jutges durant les proves o partits en aplicació de les regles de cada modalitat esportiva, tenint en compte que la potestat disciplinària exercida per les federacions esportives es configura clarament com una funció pública.

¹³³ Carretero Lestón, J.L. (1985). *Régimen disciplinario...* *Op. cit.*, p. 98, i Carretero Lestón, J.L. (1994). *La disciplina deportiva...* *Op. cit.*, p. 15.

El fet que determinades decisions arbitrals adoptades en un marc estrictament privat, com és un partit o una prova esportius, puguin, en ocasions, ser conegudes en primera instància per un òrgan administratiu i, amb posterioritat, pels jutjats contenciosos administratius, els quals resolen el fons de l'assumpte, com per exemple en el cas del futbol, és realment desconcertant (p. e. pot donar lloc a una sanció federativa el fet d'assenyalar una falta que segons les regles de joc implica l'amonestació al jugador que l'ha comès –targeta groga- de manera que si aquesta amonestació és la cinquena de la temporada, el jugador no podrà participar en el partit següent). Certament, aquests òrgans, com veurem, no tenen competència per modificar la decisió arbitral en sí mateixa, sinó la conseqüència que aquesta decisió porta implícita d'acord amb els reglaments federatius

És absurd, al nostre entendre, que òrgans de la jurisdicció contenciosa administrativa hagin hagut de resoldre sobre controvèrsies generades per l'aplicació de les regles de joc d'una modalitat esportiva aprovades per institucions privades i que regulen un acte – com és un partit o prova- indiscutiblement de naturalesa privada.

Entre la doctrina, aquesta confusió que s'ha generat entorn de la publicació de la potestat disciplinària esportiva s'ha fet palesa en la divergència d'opinions entre els crítics i els partidaris de la publicació.

En aquest sentit, la doctrina no ha arribat a una unitat de criteri i la interpretació de la qüestió és ben diversa. És per això que ens proposem arribar a una conclusió que ens permeti determinar si l'activitat arbitral és o no una funció pública, i, en cas afirmatiu, si l'àrbitre hauria de desaparèixer del catàleg de subjectes que tenen atribuïda *ex lege* la potestat disciplinària esportiva i, per tant, despublicar l'activitat arbitral o fins i tot la disciplina esportiva en totes les seves manifestacions, ateses les conseqüències que se'n podrien derivar d'aquesta qualificació de funció pública. A continuació veurem les diferents interpretacions, opinions i propostes que sobre el tema ha exposat bona part de la doctrina¹³⁴.

¹³⁴ Gamero Casado agrupa tres sectors doctrinals que mantenen diferents postures respecte aquest tema: un sector que coincideix amb la Llei (Carretero, Tejedor...); un sector oposat a la Llei segons el qual l'àrbitre és un mer aplicador de regles tècniques (Bermejo, Prados...) i un sector eclèctic pel qual quan

En aquest sentit, Real Ferrer¹³⁵ suggereix la distinció entre les diferents atribucions conferides als àrbitres, doncs, per una banda, considera que exerceixen una funció de direcció del joc, i, per tant, els àrbitres actuen com a subjectes privats a través de l'aplicació de les regles tècniques fora del règim disciplinari; i, per altra banda, creu que els àrbitres duen a terme una funció de caràcter públic com a “denunciants qualificats”, en la qual exerceixen la disciplina esportiva, això no obstant, sense facultat sancionadora. De manera que l'actuació dels àrbitres durant els encontres no s'adequa a la d'un òrgan sancionador, sinó que se circumscriu a la direcció de l'encontre i a vetllar per un desenvolupament ordenat d'aquest mitjançant l'adopció de les decisions corresponents en virtut de l'aplicació de les regles de joc de la modalitat esportiva determinada.

Per tant, segons aquest autor, les decisions arbitrals que tinguin conseqüències que poden tenir cert caràcter disciplinari –com ara l'expulsió d'un jugador per la infracció reiterada de les regles de joc-, no se'ls hi pot atribuir una naturalesa sancionadora, sens perjudici que s'iniciï posteriorment el procediment sancionador que correspongui. En la modalitat del futbol, quan un jugador es expulsat mitjançant una targeta vermella, s'ha d'entendre com una aplicació directa de les regles del joc –que preveuen que en determinades infraccions s'ha d'expulsar al jugador que l'hagi comès- i no com a l'exercici de la potestat disciplinària que només pot ser exercida una cop ha finalitzat l'encontre i per part dels òrgans competents. Creiem que és necessari posar de manifest que a diferència del futbol, en què les decisions arbitrals poden tenir transcendència més enllà del propi partit (un amonestació durant un partit pot afectar a altres encontres de la mateixa competició), en altres esports com ara el bàsquet, l'handbol o el hoquei, la decisió arbitral només té conseqüències en el mateix moment en què s'adopta, sense que aquestes conseqüències siguin susceptibles de recórrer davant cap altre òrgan.

Igualment, Tejedor Bielsa creu convenient partir d'una interpretació restrictiva de la disciplina esportiva. Per aquest autor, “la decisió arbitral de aplicació de la regla tècnica resulta netamente distinta de la decisió sancionadora de una conducta

l'àrbitre aplica regles tècniques no exerceix cap funció disciplinària (Real, desenvolupada per Terol). Gamero Casado, E. (2004). *La revisión Op. cit.*, p. 431-432.

¹³⁵ Gamero Casado, E. (2003). *Las sanciones deportivas*. Barcelona: Bosch, p. 429, on cita a Real Ferrer, G. (1994). *Los procedimientos disciplinarios. Revista Española de Derecho Deportivo*, p. 44 i ss.

antideportiva”¹³⁶. Així, considera necessari precisar el caràcter disciplinari d’algunes decisions arbitrals per tal de corregir el que titlla com un excés de la normativa esportiva, per acabar qüestionant-se, finalment, si la potestat disciplinària esportiva és una potestat pública en tots els seus aspectes o bé una manifestació de caire privat federatiu.

En la mateixa línia, Mesa Dávila¹³⁷ configura l’adopció de les decisions arbitrals d’acord amb les regles de joc, com l’exercici d’una potestat privada, que ve donada per l’autoritat esportiva que les mateixes regles del joc i les normes federatives li confereixen.

En aquest sentit, el CEDD en diverses resolucions s’ha declarat incompetent per conèixer els recursos interposats contra decisions arbitrals en aplicació de les regles tècniques. Així mateix, sobre aquesta aplicació considera que no entra dins l’àmbit de la disciplina esportiva (resolucions 120/1992 de 7 de maig, 6/1992 de 4 de març, 42/1993 de 29 d’abril o la 207/1995 de 22 de desembre). Per al CEDD, en la resolució 207/1995, “la cuestión esencial radica en delimitar la naturaleza de las funciones que realizan los jueces o árbitros y los Comités Disciplinarios. Corresponde a los árbitros aplicar los reglamentos sobre reglas de juego en el momento del desarrollo de la competición, tomando las decisiones que correspondan en cada caso. Sobre este punto, no pueden ser revisadas sus decisiones, que deben considerarse de carácter técnico”.

Palomar Olmeda opina que l’aplicació de les regles de joc per part dels jutges i àrbitres “es estrictamente deportiva y no debe ser objeto de juridificación, ya que si tal extremo se produce la actividad deportiva se convertiría en un absurdo y sería, literalmente hablando, irrealizable hasta el punto de desconocerse el resultado final de cada una de ellas hasta que la decisión tenga el carácter o la condición de acto firme”¹³⁸.

¹³⁶ Tejedor Bielsa, J.C. *Op. cit.*, p. 175.

¹³⁷ Mesa Dávila, F. *Op. cit.*, p. 10. En el mateix sentit, A. Palomar Olmeda. Reflexiones sobre la eventual oportunidad de la despublicación de la disciplina deportiva. Dins J.L. Carretero Lestón (coord.) (p. 193-222). *El Nuevo Derecho...* *Op. cit.*, p. 207.

¹³⁸ Palomar Olmeda, A. (2000). La profesionalización... *Op. cit.*, p. 426.

Si bé per una part de la doctrina les decisions arbitrals adoptades durant el transcurs d'una prova o partit no impliquen l'exercici de la potestat disciplinària, autors com Rodríguez Ten¹³⁹ consideren que la manifestació pura de la disciplina esportiva és la que apliquen els àrbitres com a conseqüència de la vulneració de les regles de joc o els reglaments competicionals, amb un doble efecte: directe i immediat en el joc, i indirecte i posterior a través de la sanció imposada pels òrgans disciplinaris competents.

Davant d'aquesta situació, Carretero¹⁴⁰ proposa que les infraccions a les regles de joc disciplinàries (entenent que les regles de joc tècniques no tenen naturalesa disciplinària) siguin sancionades pel àrbitres –com ja fan- i que, atesa la seva naturalesa privada, la Llei 10/90 no les reguli ni tan sols mencioni. Així mateix, es qüestiona si és convenient despublificar la disciplina esportiva. Davant la diversitat d'opinió que hi ha entre la doctrina conclou que, per una banda, les regles de joc tant tècniques com disciplinàries poden ser considerades clarament privades; i per altra, pel que fa a les regles de competició i normes generals esportives, no veu inconvenient en que part d'aquestes deixin de ser públiques ja que entén que l'interès públic no ho exigeix.

Per la seva banda, Rodríguez Ten¹⁴¹ després d'analitzar i defensar la concurrència, en la potestat disciplinària de l'àrbitre, de tots els drets, els principis i les garanties previstos en la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de les administracions públiques i del règim administratiu comú (en endavant, Llei 30/1992) -derogada per la Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques, en endavant, Llei 39/2015- i el Reial decret 1389/1993, de 4 d'agost, pel qual s'aprova el reglament per a l'exercici de la potestat sancionadora i, per tant, la consideració d'una efectiva potestat disciplinària arbitral –sota arguments com l'existència d'una relació de subjecció especial¹⁴² o el principi *pro competitione*-, arriba a la conclusió que els

¹³⁹ Rodríguez Ten, J. *Régimen jurídico del arbitraje...* *Op. cit.*, p. 295. Distingeix, en matèria esportiva, una potestat disciplinària (la que exerceixen els àrbitres) i una potestat sancionadora (la que apliquen els òrgans disciplinaris federatius i els comitès de disciplina esportiva).

¹⁴⁰ Carretero Lestón, J.L. *Algunas consideraciones...* *Op. cit.*, p. 22-24.

¹⁴¹ Rodríguez Ten, J. *La potestad disciplinaria de los árbitros*. Dins J. L. Carretero Lestón (coord.). *El nuevo Derecho...* *Op. cit.*, p. 85-136.

¹⁴² Recordem que la jurisprudència ha concebut la relació entre les federacions esportives i els membres que la integren com una relació de subjecció especial (entre altres, la STS de 4 d'octubre de 2002 -RJ 2002/9263- o la STS de 23 de novembre de 2006 -RJ 2006/9145-). Igualment, ha acceptat la modulació

àrbitres han de ser reconeguts com agents delegats de l'administració pública en l'aplicació de les regles de joc i com agents subdelegats de l'administració en aplicació dels reglaments de competició, com a objecte de la disciplina esportiva delegada a les federacions esportives.

Gamero Casado¹⁴³ rebutja aquesta hipòtesi basada en l'existència d'una relació de subjecció especial, tenint en compte que la llei ha qualificat com a funció pública la potestat disciplinària esportiva, fet que, segons aquest autor, “obliga a buscar el fundamento jurídico de su imposición en la teoría general de la potestad administrativa sancionadora y, por derivación en el principio de legalidad”. Segons Gamero Casado el motiu que ha mogut al legislador a conferir poder sancionador a entitats privades, com són les federacions esportives, és el monopoli de les competicions esportives oficials per part d'aquests ens. És aquest monopoli federatiu el que duu a l'autor a defensar a ultrança el model intervencionista en l'esport que segueix Espanya¹⁴⁴.

Així mateix, Gamero Casado fa patent la importància que té determinar l'abast de l'activitat sancionadora esportiva que ha estat publicada i sotmesa, en el seu exercici, al dret administratiu, i en el seu control judicial, a l'ordre contenciós administratiu. Fet que genera dubtes a aquest autor, degut a l'ambigüitat dels textos normatius en aquesta matèria.

Segons aquest autor, un dels principals arguments que justifica la intervenció pública en matèria de disciplina esportiva és “la necesidad de preservar ciertos valores inmanentes a la práctica deportiva, de extraordinario valor social y educativo”¹⁴⁵.

dels principis del dret sancionador en aquests tipus de relacions, sobretot pel que fa al principi de legalitat.

¹⁴³ Gamero Casado, E. *Las sanciones... Op. cit.*, p. 61.

¹⁴⁴ Camps posa en dubte aquesta teoria ja que el monopoli ja estava reconegut abans de la publicació de l'estructura esportiva espanyola. Camps Povill, A. *Las federaciones... Op. cit.*, p. 215.

¹⁴⁵ En aquest sentit, el Tribunal Suprem (sala contenciosa administrativa, secció 2a, Sentència de 20 de gener de 1989 -RJ 1989\150-) afirma: “TERCERO.- [...] la inclusión en el Texto constitucional no entraña únicamente un significado simbólico, ya que origina unas consecuencias sociales y políticas merecedoras de protección jurídica; así, el Poder constituyente al comprender la importancia del «hecho deportivo» en la sociedad moderna lo recoge en la Norma suprema manifestando implícitamente con ello su criterio de que el deporte en sus distintas expresiones, debe inspirarse en los principios fundamentales y esenciales de aquélla, lo cual tiene una importante repercusión en el Ordenamiento jurídico-deportivo, que por los intereses públicos en juego y la indudable utilidad pública que el deporte entraña, con

En aquest aspecte, Camps¹⁴⁶ afirma que “la publicación de la disciplina deportiva origina, según la opinión doctrinal dominante, la necesidad de aplicar los principios inherentes al régimen sancionador de la Administración, y en especial el principio de legalidad, tal y como se deriva de la Sentencia del Tribunal Constitucional 3/1988, de 21 de enero.”

Per a Camps la regulació que la legislació, tant espanyola com autonòmica, fa respecte la disciplina esportiva és excessiva, i considera que la legislació només hauria de fer referència a la potestat disciplinària de les federacions sobre els membres que la integren. En aquest sentit, ens recorda que cap de les legislacions esportives dels països del nostre entorn (ni tampoc fora d'aquest), regulen el règim disciplinari esportiu perquè es considera una qüestió de caire estrictament associatiu.

Segons Palomar Olmeda¹⁴⁷ és molt difícil trobar un fonament que justifiqui la intervenció pública en les infraccions de les regles de joc i de competició ja que la seva aplicació no incideix en l'interès general. Afirma que en una eventual modificació del model esportiu espanyol i, en concret, en matèria de disciplina esportiva, “lo primero que habría que considerar es que las competencias del árbitro no forman parte de la potestad disciplinaria sino del poder de organización y del incumplimiento de las reglas del juego y/o competición”. També proposa, juntament amb altres autors, la supressió de l'àmbit de la disciplina esportiva de tot allò que fa referència a la disciplina social entre

trascendencia al ámbito internacional que el movimiento olímpico representa y en el que las respectivas Federaciones inciden, hace que expresado Ordenamiento, y en particular el relativo al «régimen disciplinario» no se haya de reducir solamente a proporcionar los medios materiales para la actividad deportiva, sino también y en gran medida a procurar, mediante una normativa jurídica producida al efecto, que las relaciones entre los deportistas se desarrollen dentro de un marco legal suficientemente claro y susceptible de ser conocido respecto de sus consecuencias -principio de seguridad jurídica-, por todos los interesados, a fin de mejorar su «calidad de vida»; pues, la circunstancia de que el precepto constitucional citado establece con carácter general el deber de los Poderes públicos de «fomentar», junto a la «educación sanitaria la educación física y el deporte», formando parte de un precepto donde «se reconoce el derecho a la protección de la salud» -y los medios de la educación física y el deporte, van encaminados esencialmente a ese concreto fin-, indica que el «fenómeno deportivo» ha de estar también inspirado por el espíritu de referido «derecho» del ciudadano dirigido a la protección de su salud, máxime que en una sociedad progresista y moderna como la actual, aquel fenómeno no es reducto acotado de una minoría, sino que en sus diversas facetas, se ha convertido en una actividad general en la que todos los ciudadanos están interesados con mayor o menor intensidad [...]”.

¹⁴⁶ Camps Povill, A. *Las federaciones deportivas...* *Op. cit.*, p. 166.

¹⁴⁷ Palomar Olmeda, A. *La profesionalización...* *Op. cit.*, p. 209.

un club i els seus associats –igualment respecte les lligues professionals-, i per tant, la seva despublicació, amb les conseqüències que això implica, és a dir, la possibilitat de revisió dels seus acords per part dels òrgans disciplinaris de les federacions esportives, lligues professionals o associacions de clubs segons correspongui, el recurs de les decisions d'aquests òrgans davant el TAD i, finalment, la impossibilitat d'accedir *a posteriori* a la jurisdicció contenciosa administrativa, essent l'ordre jurisdiccional civil el competent per resoldre aquests conflictes directament en primera instància¹⁴⁸.

Sota aquest criteri, conforme el qual la potestat disciplinària que la llei atribueix als àrbitres, clubs, etc. és de caire públic, algunes comunitats autònomes han volgut despublicar alguns aspectes de la disciplina esportiva.

Per exemple, la Llei 14/1998 de l'esport del País Basc (art. 105.2) o la Llei 15/2001 de l'esport de Navarra (art. 103), estableixen que la potestat disciplinària que exerceixen els clubs sobre els seus membres es regeix per normes internes dels propis clubs i no és susceptible de cap recurs davant els òrgans federatius ni comitès autonòmics de disciplina esportiva, de manera que implícitament es remet a la jurisdicció civil per resoldre els conflictes disciplinaris sorgits en el marc d'actuació d'aquestes associacions¹⁴⁹.

Així mateix, com hem vist anteriorment, algunes comunitats autònomes en les corresponents lleis de l'esport han intentat excloure de l'àmbit de la disciplina esportiva

¹⁴⁸ Vid. Mayor Menéndez, P. *Régimen jurídico del fútbol... Op. cit.*, p. 299-304. Així mateix, en matèria de disciplina interna de clubs esportius, el Tribunal Suprem (sala civil, Sentència de 30 d'octubre de 1989 -RJ 1989\6975-) ha negat la competència de la jurisdicció administrativa en base al caràcter privat del club esportiu, independentment de les previsions dels articles 34.3 i 37.1 de la Llei 13/1980, relatiu a la potestat disciplinària esportiva que s'expressen en els mateixos termes que els actuals art. 74.2. b) Llei 10/90 i l'art. 6 Reial decret de disciplina esportiva (com la STC núm. 259/2000, de 30 d'octubre -RTC 2000/259 i les SSTS núm. 1155/1997 de 16 de desembre -RJ 1997/8689- o núm. 412/2008 de 26 de maig -RJ 2008/4154-). Si bé és opinió majoritària que la disciplina en el si d'un club esportiu és una qüestió purament civil i, per tant, competència de l'ordre jurisdiccional civil, en aplicació dels articles esmentats el Tribunal Suprem excepcionalment (sala contenciosa administrativa, Sentència de 25 d'abril de 1990 -RJ 1990\2897-) va declarar la competència del Consell Superior de Disciplina Esportiva (en endavant, CSDD) i, per tant, la naturalesa administrativa dels conflictes disciplinaris entre club i associats.

¹⁴⁹ Recordem que la Llei 10/90 estatal considera com a subjectes actius de la potestat disciplinària esportiva als clubs i a les lligues professionals i, a més a més, els compelen a preveure un sistema tipificat d'infraaccions, un sistema de sancions, els principis i criteris pels quals s'han de regir les sancions (proporcionalitat, *non bis in idem*, irretroactivitat), els procediments disciplinaris i un sistema de recursos (art. 75 Llei 10/90).

la facultat dels àrbitres de dirigir els partits o proves mitjançant l'aplicació de les regles de joc, fet que podríem entendre com un intent de despublicació expressa de l'activitat arbitral. Tot i que tal com hem exposat, no creiem que la fórmula emprada hagi estat satisfactòria.

Aquesta despublicació de la disciplina esportiva en relació amb l'activitat arbitral, ha estat defensada des d'un inici per Mayor Menéndez¹⁵⁰ qui assenyala que “se impone, pues una «despublicación» de la justicia deportiva, en su actual configuración, en lo relativo al menos a las infracciones de las reglas del juego o competición, lo que implica obviamente la modificación de la LD y de toda su normativa de desarrollo” en base a motius jurídics però també de sentit comú. Així doncs, considera que no existeix un interès públic en la correcta aplicació d'aquest tipus de regles i les conseqüències disciplinàries que poden tenir lloc. De manera que el model de justícia esportiva que proposa en relació amb les regles de joc o competició ha de tenir una dimensió estrictament privada.

Així mateix, Agirreazkuenaga¹⁵¹ ja es va qüestionar, al poc temps d'aprovar-se la Llei 10/90, aquest excés d'intervencionisme de l'administració en matèria esportiva (no entès així per tots, com hem dit), segon el qual “la intervención pública en materia de deporte resulta abrumadora en el ordenamiento jurídico español. Tanto la legislación autonómica como la estatal rezuman una profunda publicación de la organización del deporte” i, en concret, en l'àmbit de la disciplina esportiva opina que “[...] a efectos disciplinarios, no hay parcela del ámbito deportivo que no esté potencialmente administrativizada, lo que exige una reflexión sobre su pertenencia y utilidad”. En aquest sentit, segueix l'opinió de Bermejo Vera¹⁵² pel qual “la utilidad y eficacia de la publicación de la disciplina deportiva es mucho más que cuestionable”.

Agirreazkuenaga¹⁵³ proposa de *lege ferenda* la reducció de la intervenció pública en matèria disciplinària esportiva –en concret, proposa reduir la intervenció del CEDD (ara

¹⁵⁰ Mayor Menéndez, P. *Régimen jurídico del fútbol...* Op. cit., p. 286-291.

¹⁵¹ Agirreazkuenaga, I. Op. cit., p. 125 i 207.

¹⁵² Bermejo Vera, J. *Ámbito de la potestad disciplinaria*. Dins de II Congreso de derecho deportivo de Castilla y León, Valladolid, 1994, p. 21, citat per Agirreazkuenaga, I. Op. cit., p. 208.

¹⁵³ Agirreazkuenaga, I. Op. cit., p. 207-211. Aquest autor exposa lo ridícul que pot arribar a ser el fet que

del TAD)-, respecte les mesures disciplinàries que siguin conseqüència de l'aplicació de les regles de joc i les que deriven de la disciplina interna dels clubs; així com respecte les federacions i lligues professionals.

Igualment, un altre grup d'autors¹⁵⁴ ha criticat aquest excés d'intervencionisme de l'administració en l'àmbit esportiu en general, neguen l'existència de cap norma constitucional que atribueixi al poder públic cap competència per a ordenar l'esport, i rebutgen de forma absoluta aquesta intromissió en les competicions professionals. Per aquests autors:

La normativa vigente no es adecuada porque desconoce o no quiere conocer la singularidad del deporte, que en el orden disciplinario –también en lo demás- debe autorregirse, por cuanto aparte de que –se insiste- pertenece a la esfera de lo privado de la sociedad civil, es una actividad peculiarmente dinámica y sus partidos y competiciones no pueden estar a expensas de lo que decidan instancias supradeportivas meses, o incluso años, después de que finalicen unos u otras.

Espartero Casado¹⁵⁵ es mostra també contrari a la publicació de la disciplina esportiva quan, en relació amb el caràcter públic administratiu de la potestat disciplinària de les federacions regulada per la Llei 10/90 i posteriorment pel Reial decret de disciplina esportiva, opina que:

Por más resulte difícil ver dónde se halla aquí presente el interés público que determine y exija la “coordinación y la tutela” de la Administración, cuando lo que se está ejercitando resulta ser una potestad inherente a las facultades de organización interna de una supuesta “asociación”, y que se extiende, como señalan la Ley y el Reglamento, a las infracciones del juego y competición y a las normas generales

un òrgan administratiu hagi d'intervenir en relació amb una decisió arbitral –targeta groga- adoptada durant un partit de futbol. I destaca la conveniència que els conflictes esportius siguin resolts per instàncies estrictament esportives i, per tant, afegim, privades; sense que això impliqui la impossibilitat de recórrer a l'ordre jurisdiccional pertinent, si és precís.

¹⁵⁴ Sala Atienza, P., Zubizarreta Gutiérrez, J. M., Vara de Rey, F., i Samper Vidal, J. A. (1997). La actual justicia deportiva: estructura y límites. Dins P. Mayor Méndez, E. Arnaldo Alcubilla, i C. del Campo Colas, *Régimen jurídico del fútbol... Op. cit.*, p. 335-339.

¹⁵⁵ Espartero Casado, J. (2000). *Deporte, asociacionismo deportivo y derecho de asociación: las federaciones deportivas*. León: Universidad, Secretariado de Publicaciones, p. 306.

deportivas tipificadas en dicha Ley. De manera que en este contexto, en el que debería bastar el ámbito estatutario y, en caso de conflicto, la intervención de los Tribunales de Justicia ordinarios.

En aquest sentit Espartero Casado justifica la postura de Parada Vázquez respecte les federacions esportives considerant-les com a veritables corporacions públiques.

Respecte l'intervencionisme que duu a terme la Llei 10/90, alguns autors¹⁵⁶ consideren que “el intervencionismo, que ya dimana, con carácter general, del artículo 1º de la Ley del Deporte, arrogándose la facultad de ordenarlo, se consuma en su artículo 30, al incorporar, en cierto modo, a las Federaciones Deportivas a la propia Administración, al declarar de forma inequívoca que aquéllas «ejercen por delegación funciones públicas de carácter administrativo, actuando como colaboradores de la Administración»”.

Com és natural (d'altra banda no hi hauria discussió possible), en la doctrina trobem partidaris i detractors de considerar l'existència d'un dret disciplinari fora del dret administratiu¹⁵⁷, amb la qual cosa no per a tots els autors seria possible la despublicació de la disciplina esportiva.

Per a Tejedor Bielsa¹⁵⁸ la normativa disciplinària esportiva s'ha d'ajustar, en tant que impliqui exercici de la potestat sancionadora, als principis generals del dret sancionador que preveu la Llei 30/1992 (actualment, Llei 39/2015 i Llei 40/2015, d'1 d'octubre, del Règim jurídic del sector públic -en endavant, Llei 40/2015-).

Tejedor Bielsa, destaca la rellevància que la legislació esportiva atorga a les federacions, tant pel que fa a l'exercici de la potestat disciplinària com pel que fa a l'àmplia capacitat normativa que en aquesta matèria se'ls atribueix (art. 75 Llei 10/90 –capacitat que

¹⁵⁶ Sala Atienza, P., Zubizarreta Gutiérrez, J. M., Vara de Rey, F., i Samper Vidal, J. A. (1997). La actual justicia deportiva... *Op. cit.*, p. 337.

¹⁵⁷ Carretero Lestón, J.L. a *Régimen disciplinario...* *Op. cit.*, p. 41-50. Fa un recull d'opinions d'autors en els dos sentits, si bé ens sembla interessant l'opinió de Vedel i la qual compartim: “La existencia de un derecho disciplinario no es especial de la función pública, sino que se manifiesta en toda agrupación y traduce la necesidad de asegurar la vida ordenada del grupo. Dado este carácter amplio del derecho disciplinario, puede ser admitido no tan sólo por lo que respecta a la Administración, sino también en el campo del Derecho privado”.

¹⁵⁸ Tejedor Bielsa, J.C. *Op. cit.*, p. 164 i ss.

també atribueix als clubs i lligues professionals, com hem dit-). Així mateix, posa de relleu el reconeixement d'aquesta capacitat per part de la jurisprudència i afirma que és inqüestionable la configuració de les federacions esportives com a agents col·laboradors de l'Administració pública.

Aquest autor arriba a la conclusió que és absolutament necessari:

Precisar, en sentido restrictivo, el carácter disciplinario de ciertas decisiones arbitrales para corregir lo que puede considerarse un claro exceso de la normativa deportiva cuyo origen se encuentra en el brusco movimiento pendular desde una total exclusión jurisdiccional de la materia disciplinaria deportiva a la completa admisión de la posibilidad de recursos y la plena admisibilidad del sistema de garantías propio del Derecho Administrativo.

Pel que fa als principis generals del dret sancionador i, en concret, al principi de legalitat, que alguns autors veuen imprescindible en l'exercici del poder disciplinari esportiu en tant que matèria publicada, implica necessàriament que la tipificació de les infraccions es dugui a terme mitjançant una llei. Aquest principi deriva de l'article 25.1 de la Constitució espanyola, de conformitat amb el qual “ningú pot ser condemnat o sancionat per accions o omissions que en el moment de produir-se no constitueixin delictes, falta o infracció administrativa, segons la legislació vigent en aquell moment”. Principi que, com ha manifestat el TC en diverses ocasions, es fa extensiu a l'ordenament administratiu sancionador¹⁵⁹. Igualment, la Llei 40/2015, al regular el principi de tipicitat (art. 27) determina que “només constitueixen infraccions administratives les vulneracions de l'ordenament jurídic previstes com a tals infraccions per una llei”. Així mateix estableix que “les disposicions reglamentàries de

¹⁵⁹ Per totes, la STC núm. 60/2000, de 2 de març -RTC 2000\60- en el seu fonament jurídic tercer diu: “Es doctrina reiterada de este Tribunal (SSTC 42/1987, de 7 de abril [RTC 1987\42], F. 2, y 133/1999, de 15 de julio [RTC 1999\133], F. 2, entre otras) que el art. 25.1 CE reserva a la Ley la tipificación de los elementos esenciales de las infracciones administrativas, y que al Reglamento puede corresponder, en su caso, el desarrollo y precisión de los tipos de infracciones previamente establecidos por la Ley. Este canon de constitucionalidad ha sido precisado por este Tribunal en numerosas Sentencias. En lo que ahora importa, hemos dicho reiteradamente que, en materia de tipificación de infracciones, el art. 25.1 CE prohíbe la remisión de la Ley al Reglamento sin una previa determinación de los elementos esenciales de la conducta antijurídica en la propia Ley (entre otras, SSTC 42/1987, F. 2; 305/1993, de 25 de octubre [RTC 1993\305], F. 3; 341/1993, de 18 de noviembre [RTC 1993\341 y RCL 1993\3329], F. 10 b; y 116/1999, de 17 de junio [RTC 1999\116 y RCL 1999\1833], F. 16)”.

desenvolupament poden introduir especificacions o graduacions en el quadre de les infraccions o sancions establertes legalment que, sense arribar a constituir noves infraccions o sancions, ni alterar la naturalesa o els límits de les que la llei contempla, contribueixin a la identificació més correcta de les conductes o a la determinació més precisa de les sancions corresponents”.

En aquest sentit, la Llei 10/90 fa una sèrie de remissions a normes reglamentàries i disposicions estatutàries (articles 73 i 76) que, tal com ha assenyalat Lavilla Rubira¹⁶⁰, poden conculcar el principi de reserva de llei que preveu l'article 25.1 de la Constitució Espanyola. Aquest autor posa en dubte, també, que les relacions entre les federacions i els membres que les integren es puguin qualificar de subjecció especial.

No obstant això, la jurisprudència¹⁶¹ s'ha pronunciat en moltes ocasions en relació amb l'aplicació modulada del principi del dret sancionador a l'exercici de la potestat disciplinària esportiva i, més en concret, respecte el principi de reserva de llei, quan ens trobem, com és el cas, davant de relacions de subjecció especial. La Sentència del TS de 8 novembre de 2010 (RJ 2010\7956), que transcrivim per la seva claredat, en relació amb la col·laboració entre la llei i el reglament en la tipificació de les infraccions administratives raona que:

(1º) La doble garantía, formal y material, que comporta el principio de legalidad del artículo 25.1 de la Constitución ha sido objeto de matizaciones en el campo del Derecho sancionador por el Tribunal Constitucional. Y cuando la potestad sancionadora incide en relaciones de especial sujeción --como la que liga al recurrente con la Real Federación Española de Caza-- se ha declarado que el principio de reserva de la ley pierde parte de su fundamento material, al ser dichas relaciones expresivas de una capacidad de autoordenación que se distingue

¹⁶⁰ Lavilla Rubira, JJ. B) Infracciones y sanciones administrativas en el régimen jurídico de la disciplina deportiva. Dins P. Mayor Menéndez, E. Arnaldo Alcubilla, i C. del Campo Colás, *Régimen jurídico del fútbol...* Op. cit., p. 311-334.

¹⁶¹ El Tribunal Constitucional no ha estat unànime en entendre aquesta modulació dels principis del dret sancionador (en contra, STC de 29 de març –RTC 1990/61- i STC de 10 de desembre – RTC 1991/234-); no obstant això, sembla que la majoria de resolucions, les més recents sobretot, es decanten a favor d'aquesta flexibilització (STC de 21 de gener –RTC 1987/2-, de 20 d'abril –RTC 1989/69-, de 2 de novembre –RTC 1992/177-, 14 març -RTC 2005\54- o 28 gener -RTC 2013\13-).

del ius puniendi genérico del Estado. (2º) La garantía formal que supone la reserva de ley no ha sido incumplida en el caso enjuiciado. Existe una atribución legal de potestad sancionadora a la Real Federación Española de Caza en los preceptos de la Ley 10/1990 que se han visto y en sus reglamentos y las infracciones causantes de la sanción impugnada se han tipificado a través de normas legales y reglamentarias. (3º) La remisión expresa que hacen la Ley 10/1990 y el Real Decreto 1591/1992 a las normas reglamentarias constituye un supuesto de colaboración que no implica excepción a la reserva de ley, sino una modalidad de su ejercicio. La validez de esta técnica ha sido admitida por el Tribunal Constitucional siempre que se den los requisitos de que el reenvío normativo sea expreso, esté justificado en razón del bien jurídico protegido por la norma legal y la ley, además de la pena, contenga el núcleo esencial de la protección (STC 127/90, de 5 de julio (RTC 1990, 127)). (4º) Los anteriores requisitos se cumplen aquí. La remisión al reglamento federativo es expresa. También está justificada, pues, siendo necesario adaptar las normas legales y reglamentarias a las actividades singulares de las distintas federaciones deportivas y encaminándose las relativas a la disciplina deportiva a garantizar el respeto a las reglas del juego parece razonable que su incumplimiento constituya un ilícito disciplinario. A lo que se puede añadir que las distintas características de los diversos deportes hacen necesarias reglas del juego diferentes para cada uno. Esa variada regulación que es necesaria aconseja no llevar la tipificación de las conductas infractoras a la Ley y a sus reglamentos generales. Finalmente, no cuesta esfuerzo apreciar que esa Ley 10/1990 y su reglamento disciplinario recogen el núcleo esencial de las prohibiciones hechas valer, tanto en lo relativo al incumplimiento de las reglas del juego como en lo que respecta a las actitudes agresivas, ya que el respeto a las primeras está directamente impuesto y las segundas expresamente castigadas. (5º) Hemos de insistir en que estamos ante la vulneración de reglas voluntariamente aceptadas por quien libremente decidió federarse y, libremente, también, optó por participar en un campeonato organizado por la Real Federación Española de Caza y que, al dar esos pasos, asumió el conjunto de normas que rigen en una y otro. Por eso, en casos como este no se prescinde de las exigencias de la tipicidad en cuanto manifestación sustantiva del principio de legalidad. Y tampoco está ausente la imprescindible imposición por la Ley de las obligaciones esenciales cuyo incumplimiento constituye la infracción. En efecto, la finalidad de la tipicidad es dar a conocer anticipadamente al posible sujeto

pasivo de una infracción la concreta obligación cuyo incumplimiento configura el ilícito sancionable y tal finalidad se ha cumplido aquí por el deber de conocimiento de sus normas que pesa sobre quienes libre y voluntariamente deciden integrarse en las federaciones deportivas, normas parte de las cuales, como los reglamentos federativos, son elaboradas por ellas mismas. Dato éste revelador de que el legislador no ha sido ajeno a la definición de las obligaciones determinantes de las infracciones sancionadas pues ha optado por remitir su definición completa a la asociación cuyos miembros serán los propios sujetos pasivos de ellas.

Al respecte ja es va pronunciar de forma clara el Consell d'Estat en el Dictamen (1289/1992) relatiu al projecte de Reial decret que aprovava el Reglament de disciplina esportiva, a l'afirmar que:

Efectivamente, existe suficiente cobertura legal en la Ley 10/1990 para permitir su adecuado desarrollo -también en el ámbito sancionador- por una norma reglamentaria. De esta forma, destaca que dicha Ley no simplemente defiere sin más al reglamento la fijación del alcance de la potestad sancionadora (habilitación que sería contraria al artículo 25 de la Constitución si careciera de regulación material alguna), sino que el propio texto legal establece, a lo largo de los artículos 73 a 85, lo que denomina "principios y criterios" que deberán ser desarrollados por las oportunas normas reglamentarias y estatutarias, y que de esta manera se erigen, a la vez, en fundamento y límite de dicha actividad normativa inferior.

La Llei 10/90 tipifica una sèrie de conductes que, en tot cas, són objecte d'infracció, si bé sense distingir les que ho són a les regles de joc o competició i les que ho són a les normes esportives, fet que genera, si és possible, més confusió (art. 76 de la Llei 10/90). Igualment, la mateixa Llei 10/90 faculta a associacions privades per tipificar conductes objecte de disciplina esportiva. En aquest sentit, sembla, com diu Rodríguez Ten¹⁶², que el legislador ha acceptat que les regles de joc o competició (aprovades per associacions privades de caràcter internacional) de les diferents modalitats esportives es configuren com una font del Dret.

¹⁶² Rodríguez Ten, J. La potestad disciplinaria de los árbitros. Dins J.L. Carretero Lestón. *El nuevo Derecho... Op. cit.*, p. 89.

D'altra banda, la Llei 10/90 (art. 82) i també el Reial decret de disciplina esportiva (títol II) preveuen dos tipus de procediments disciplinaris; d'una banda, l'ordinari, aplicable per la imposició de sancions derivades de la infracció de regles de joc o competició, i d'altra, l'extraordinari, previst per les infraccions de les normes esportives generals¹⁶³.

Pel que fa al procediment ordinari, que és el que s'inicia, segons la llei, com a conseqüència d'una decisió arbitral adoptada durant una prova o partit derivada de la comissió d'una infracció de les regles de joc o competició que consti en l'acta subscripta per l'àrbitre o jutge (annexes o modificacions d'aquesta)¹⁶⁴ o es posi de manifest com a conseqüència d'un altre mitjà probatori, la llei remet a la regulació d'aquest procediment per part de les normes estatutàries o reglamentàries de les associacions esportives per cada modalitat esportiva.

No obstant això, els reglaments o codis disciplinaris de les diferents federacions esportives espanyoles quan regulen les infraccions a les regles de joc o competició, no contenen infraccions a les regles de joc pròpiament dites –igual que la Llei 10/90-, sinó que contenen un catàleg d'infraccions genèriques no vinculades a les regles dictades per les federacions internacionals i que regulen l'acte esportiu, és a dir, el joc o la competició. Per la qual cosa, hem d'entendre que la llei no preveu un procediment per l'incompliment d'aquest tipus de regles, sinó que és cada federació (ja sigui la internacional pel que fa a les regles de joc i les competicions internacionals o la federacions nacionals o les lligues professionals en relació amb les regles de les competicions nacionals) la que indica en les mateixes regles de joc les conseqüències o sancions que comporten el seu incompliment. Per exemple, la sanció d'exclusió de 2

¹⁶³ Tanmateix, determinar si s'ha d'iniciar el procediment ordinari o l'extraordinari en base al catàleg d'infraccions que conté l'article 76 Llei 10/90 no és fàcil (tot i que amb l'aprovació de la Llei 19/2007, d'11 de juliol, contra la violència, el racisme, la xenofòbia i la intolerància en l'esport i la LO 7/2006, de 21 de novembre, de protecció de la salut i lluita contra el dopatge en l'esport, ha quedat reduït el seu contingut) doncs com hem dit no distingeix quines infraccions ho són a les regles de joc o competició i quines a les normes esportives, i és que hi ha conductes que poden constituir alhora una infracció a les regles de joc i a les normes esportives. Per exemple, els abusos d'autoritat, el trencament de sancions imposades o els actes notoris i públics que atemptin a la dignitat esportiva.

¹⁶⁴ L'article 33.2 Reial decret de disciplina esportiva diu que "les actes subscriptes pels jutges o àrbitres del joc, la prova o competició, constitueixen un mitjà documental necessari en el conjunt de la prova de les infraccions a les regles i normes esportives".

minuts per una falta repetida en handbol o la falta desqualificant en bàsquet. Qüestió que, d'altra banda, entenem seria impossible de regular en la Llei 10/90.

Tanmateix, i pel cas que es pogués entendre que la Llei sí que fa referència a les regles de joc o competició pròpiament dites, l'article 84.3 de la Llei 10/90 exclou de l'aplicació de la Llei de procediment administratiu, el procediment de tramitació i resolució dels expedients derivats de la violació de les regles de joc o competició i estableix que es regiran per les normes esportives específiques (entenem que fa referència a les normes establertes en els reglaments federatius).

Quan a la potestat disciplinària relativa a la infracció de les normes generals esportives, no ens genera tants dubtes la consideració d'aquesta potestat com una funció pública delegada a les federacions esportives, tant pel fet que les infraccions estan tipificades en normes amb rang de llei, com perquè és la mateixa Llei 10/90 la que preveu el procediment disciplinari a seguir en els casos d'infracció d'aquests tipus de normes, la remissió que fa a la Llei 30/1992 (actualment, la Llei 39/2015) pel que fa a la seva tramitació i, finalment, la possibilitat d'acudir, un cop esgotada la via administrativa, a l'ordre jurisdiccional contenciós administratiu.

Com hem vist, la intervenció pública en l'àmbit esportiu que regula la Llei 10/1990 i els reglaments que la desenvolupen, no ha estat massa ben acceptada i ha estat objecte de crítica des dels seus inicis. En concret, el model disciplinari que contempla la Llei en què s'enquadra la disciplina esportiva en el catàleg de funcions públiques atribuïdes a les federacions, no sembla que hagi estat una bona opció per l'opinió doctrinal majoritària. Aquesta funció ha estat analitzada de forma exhaustiva per una bona part de la doctrina qui ha fet palesa en moltes ocasions la necessitat d'una reforma del sistema disciplinari esportiu espanyol –inclús del sistema esportiu en general- per adaptar-lo a les necessitats actuals, si bé algunes crítiques ja van ser posades de manifest des dels primers moments de vigència de la Llei, en els darrers anys s'han intensificat notablement, decantant-se cap a una despublicació de la disciplina esportiva. Aquesta exigència d'actualització ha estat predicada en major mesura respecte les competicions professionals, àmbit en el qual es considera prescindible de totes totes aquest intervencionisme per part de l'Administració pública, atesa la naturalesa i finalitat dels operadors que hi intervenen i la transformació que ha patit aquest sector cap a una total i

indiscutible mercantilització, sense que es pugui considerar l'existència en aquestes competicions de cap interès públic¹⁶⁵.

En aquest sentit, la doctrina ha convingut de forma pràcticament concorde que la disciplina esportiva en general sigui una matèria privada i, en concret, que l'activitat arbitral entesa com la facultat que tenen els àrbitres de dirigir les proves, partits o competicions mitjançant l'aplicació de les regles de joc i de competició no es configuri com l'exercici de la potestat disciplina esportiva o bé que es consideri aquesta com una funció estrictament privada.

Com hem vist, la disciplina esportiva és un tema complex, autors com Rodríguez Ten han buscat alternatives a la despublificació de la disciplina esportiva, adaptant en aquest cas i com hem vist, els principis del dret administratiu sancionador a la potestat disciplinària esportiva.

Pel que fa a la jurisprudència, el Tribunal Suprem en la Sentència de data 20 de gener de 1989, sota la vigència de la derogada LGCFE, justifica la intervenció pública en matèria de disciplina esportiva, en base a la innegable utilitat pública de l'esport, quan assenyala:

TERCERO.- [...] la circunstancia de que el precepto constitucional citado establece con carácter general el deber de los Poderes públicos de «fomentar», junto a la «educación sanitaria la educación física y el deporte», formando parte de un precepto donde «se reconoce el derecho a la protección de la salud» -y los medios de la educación física y el deporte, van encaminados esencialmente a ese concreto fin-, indica que el «fenómeno deportivo» ha de estar también inspirado por el espíritu de referido «derecho» del ciudadano dirigido a la protección de su salud, máxime que en una sociedad progresista y moderna como la actual, aquel fenómeno no es reducto acotado de una minoría, sino que en sus diversas facetas, se ha convertido en una actividad general en la que todos los ciudadanos están interesados

¹⁶⁵ Així, Barba Sánchez considera oportuna una reforma del règim jurídic de l'esport professional ja que "transcurridos veinte años desde su promulgación, es evidente que la Ley de 1990 adolece de deficiencias e insuficiencias, y que precisa ser reformada para establecer un marco normativo perdurable en el tiempo que contribuya a que el deporte profesional pueda superar los retos que debe afrontar". Barba Sánchez, R. La reforma del régimen jurídico... *Op. cit.*, p. 13-14.

con mayor o menor intensidad; de forma que, todas las referidas consideraciones llevan a la conclusión final de que teniendo la Ley 13/1980, de 31 de marzo, su fundamento en las normas constitucionales, también ha de tenerlo, en principio, el Real Decreto 642/1984, de 28 de marzo producto de la potestad reglamentaria conferida expresamente por aquélla.

La Sentència de la sala contenciosa administrativa del Tribunal Suprem, de 26 de juny de 2001 (RJ 2001/8909), fa un recull dels criteris establerts jurisprudencialment en torn a la naturalesa de les federacions esportives espanyoles i de les funcions públiques que tenen atribuïdes, entre les quals destaca la potestat disciplinària esportiva, en execució de les quals deixa clara la seva consideració d'agents col·laboradors de l'Administració pública.

Per la seva banda, el Tribunal Superior de Justícia de Madrid¹⁶⁶ ha considerat que l'aplicació de les regles de joc per part dels àrbitres i jutges no té naturalesa disciplinària. Així la sala contenciosa administrativa d'aquest Tribunal Superior, en la Sentència núm. 498/2002, de 7 maig (JUR 2002/239647), afirma que:

SEGUNDO.- [...] la Resolución –aquí impugnada– del Comité Español de Disciplina Deportiva de 25 de septiembre de 1998, –que consideró, ex art. 73 de la Ley 10/90 y art. 2º del Real Decreto de 23 de diciembre de 1992, que las infracciones de las reglas de juego o competición entran dentro del ámbito de la disciplina deportiva. Extremo del que discrepa la Sala, pues, si bien el art. 73.2 de la Ley 10/90 dispone que "Son infracciones de las reglas del juego o competición las acciones u omisiones que, durante el curso del juego o competición, vulneren, impidan o perturben su normal desarrollo, es lo cierto que jugar una bola como provisional cuando en realidad y según la Regla 27.2 era una bola en juego no "vulnera, impide o perturba el normal desarrollo" del juego.

Resumen y corolario de cuanto antecede es la falta de competencia del Comité Español de Disciplina Deportiva para revisar el Acuerdo de la Real Federación

¹⁶⁶ La competència d'aquest Tribunal Superior de Justícia de Madrid ve donada per la regla segona de l'article 14.1 de la Llei de la jurisdicció que estableix que són competents territorialment els tribunals superiors de justícia quan el recurs tingui per objecte actes de les administracions públiques en matèria de sancions, a elecció del demandant, el tribunal en la circumscripció del qual tingui aquell el seu domicili o en què es trobi la seu de l'òrgan autor de l'acte impugnat.

Española de Golf de 14 de octubre de 1997 al no ser materia disciplinaria, habiéndose adoptado dicha decisión en su calidad de asociación privada, sin que, por tanto, la misma sea revisable ni en sede administrativa ni en sede jurisdiccional contencioso-administrativa, por lo que –con reconocimiento de la necesaria legitimación activa de la demandante– procede declarar la nulidad –ex art. 62.b) de la Ley 30/1992 – de la tan citada Resolución de 25 de septiembre de 1998 por falta de competencia (potestad) del Comité Español de Disciplina Deportiva.

Examinada l'opinió de la doctrina i les interpretacions jurisprudencials sobre la matèria disciplinària esportiva, intentarem donar la nostra visió al respecte. En aquest sentit, considerem que la gran diversitat d'opinions doctrinals és deguda al fet que la redacció de la Llei 10/90 i de la normativa que la desenvolupa és ambigua i dóna lloc a una sèrie de confusions.

En primer lloc, la llei genera una confusió terminològica, que, al nostre entendre, és la generadora d'una bona part del conflicte, i és que la llei parla de “regles de joc” amb un sentit diferent del que entenem i del que les federacions estableixen com a tals regles, és a dir i com ja hem posat de manifest anteriorment, aquelles que caracteritzen cada modalitat esportiva i la diferencien d'una altra, que inclouen des de la forma de jugar (temps de joc, número de jugador, dimensions de la pilota o bola, fora de banda, bola en joc, bola provisional, elements obligatoris, precisió del moviment...) fins a les sancions o penalitzacions que impliquen contravenir la forma de jugar (cop franc, penal, expulsions, exclusions temporals, pèrdues de forat, desqualificacions, deducció de punts...). Aquestes són les regles que els àrbitres o jutges apliquen durant els partits o les proves. Les infraccions a aquestes regles entenem que no vulneren, pertorben ni impedeixen el desenvolupament normal del joc (art. 73.2 Llei 10/90), sinó que formen part d'aquest.

Tanmateix, el CEDD en un intent de delimitar l'aplicació del procediment ordinari ha interpretat el terme “pertorbar” d'una forma rigorosament estricta, de manera que el CEDD no interpreta el concepte de regles de joc en el termes que defensem, sinó que ho fa en el sentit de la llei (resolucions 17/1992 i 34/1992).

Per la seva banda, el Tribunal Superior de Justícia de Madrid, en la Sentència núm. 498/2002, de 7 maig, considera que la infracció d'una regla de joc del golf –jugar una bola com a provisional quan en realitat era una bola en joc (regla 27.2)- no vulnera, impedeix ni pertorba el normal desenvolupament del joc.

Així mateix, si mirem tant el catàleg d'infraccions a les regles de joc o competició que conté la Llei 10/90 i el Reial decret de disciplina esportiva com els reglaments disciplinaris de les federacions esportives espanyoles, observem com les conductes que cataloguen com a infraccions a les regles de joc o competició són, de fet, infraccions a les normes generals esportives (agressions, amenaces, coaccions, insults, protestes reiterades, provocacions al públic, etc.), tant pel seu propi caràcter com pel fet que els àrbitres i jutges no són qui controla aquestes conductes ni aplica les sancions a qui les contravé, si no que tan sols s'encarreguen de deixar-ne constància en les actes del partit.

Està clar que algunes d'aquestes infraccions a les normes generals esportives es poden confondre amb infraccions a les regles de joc, com ara agressions o actituds violentes contra els àrbitres o els adversaris, i l'àrbitre té potestat per prendre decisions al respecte, que independentment de les conseqüències en el partit en què es produeixen, poden tenir efectes disciplinaris posteriors, o inclús incorre en responsabilitat civil o penal.

Partint d'aquí, ignorem si la voluntat del legislador és atribuir la potestat disciplinària esportiva als àrbitres i jutges durant el transcurs de les proves o partits, aplicant les regles de joc o competició pròpiament dites, i llavors l'error es produeix en el moment de definir aquestes regles en la mateixa llei; o bé que l'error esdevé del fet mateix d'atribuir aquesta potestat als àrbitres i jutges, ja que el control de les regles de joc o competició –en el sentit que les defineix la llei- no correspon *de facto* a aquests subjectes.

Segons es desprèn de tot el text normatiu la voluntat del legislador sembla ser aquesta darrera, que els àrbitres i jutges no exerceixin la potestat disciplinària esportiva, i això s'infereix tant per la definició que la llei fa de les regles de joc o competició com pel catàleg d'infraccions d'aquest tipus de regles que estableixen les normes tan

administratives com reglamentàries o pel procediment disciplinari –ordinari- establert per a la infracció de les regles de joc o competició.

No obstant això, nosaltres mantenim sense cap dubte que els àrbitres i jutges exerceixen, a la pràctica, la potestat disciplinària esportiva en aplicació de les regles de joc o competició, tot i que des d'un altre punt de vista.

Així doncs, entenem que els àrbitres sí que exerceixen la potestat disciplinària esportiva en el terreny de joc, ja que realitzen, en paraules de la mateixa Llei 10/90 (art. 74), les investigacions necessàries per a un bon desenvolupament del joc (es mouen en el terreny de joc per poder observar totes les conductes, reproduïxen en mitjans televisius les jugades dubtoses, consulten amb els àrbitres assistents o amb el quart àrbitre, etc.) i sancionen o corregeixen les conductes que infringeixen les regles de joc o competició, en el sentit d'imposar un càstig a aquelles persones que no compleixen les regles establertes, amb la finalitat de mantenir l'ordre entre els participants a la competició. Per exemple, tocar la pilota amb el peu en bàsquet implica el càstig de perdre la possessió de la pilota, no fer una figura determinada en natació sincronitzada suposa una deducció de punts de penalització o arrossegar la pilota en golf implica la pèrdua del forat o de dos cops.

A més a més, hem de tenir en compte la potestat dels àrbitres i jutges en el terreny de joc. Certament, i molts reglaments federatius (regles de joc o reglaments generals) així ho recullen, els àrbitres i jutges són la màxima autoritat dins el terreny de joc i les seves decisions són inapel·lables¹⁶⁷. Per la qual cosa, les decisions arbitrals en aplicació de les regles de joc o competició no són susceptibles de cap recurs (tret de les revisions que veurem), i es fa palesa així l'ambigüïtat i confusió en què incorre la llei al preveure un procediment ordinari aplicable per a la imposició de sancions per infracció de les regles del joc o de la competició que asseguri el “normal desenvolupament de la competició,

¹⁶⁷ Apèndix VI de les regles de joc del tennis emeses per la Federació Internacional de Tennis (en endavant, ITF): “El jutge àrbitre és l'autoritat final en totes les qüestions de llei de tennis i la seva decisió és definitiva”. Regla de joc 5 de futbol emeses per la Federació Internacional de Futbol Associat (en endavant, FIFA): “Un partit és controlat per un àrbitre, qui té l'autoritat total per fer complir-hi les regles de joc”. Regla de joc 17:11 d'handbol Federació Internacional d'Handbol (en endavant, IFH): “Les decisions preses pels àrbitres en base a l'observació dels fets i els seus judicis són irrevocables”. Art. 73 del Reglament de gimnàstica: “En cap cas s'accepten reclamacions sobre les puntuacions atorgades pels jutges que no siguin degudes a errors informàtics o de transcripció de resultats”.

així com garantir el tràmit d'audiència dels interessats i el dret a recurs” (art. 82.1.c) Llei 10/90 i art. 36 Reial decret de disciplina esportiva).

En segon lloc, una altra qüestió de cabdal importància a què presta confusió la Llei 10/90 és el caràcter públic o no de la potestat disciplinària esportiva. No ens referim a la potestat que aquesta norma atribueix a les federacions esportives espanyoles, sinó a la potestat disciplinària regulada en l'article 74. Confusió entre públic i privat que deriva al nostre entendre de la ingerència de l'administració pública en l'àmbit esportiu. Si bé és cert que l'article 33 de la Llei 10/90 i el correlatiu del Reial decret de disciplina esportiva, qualifiquen com a funció de caràcter públic l'exercici de la potestat disciplinària esportiva atribuïda a les federacions; en cap moment, la llei fa aquesta qualificació respecte la potestat disciplinària esportiva que atribueix als àrbitres i jutges durant el desenvolupament dels partits o proves, amb subjecció a les regles establertes en les disposicions de cada modalitat esportiva. No obstant això, sembla que part de la doctrina ha fet aquesta interpretació, fet que ha donat lloc a la manifestació de les diferents opinions que hem exposat.

Al respecte, en la nostra opinió, la potestat disciplinària esportiva que la llei atribueix als àrbitres i jutges durant les proves o partits en aplicació de les regles de joc o competició és una potestat de caire estrictament privat; així com la que atribueix als clubs esportiu (respecte les lligues professionals seria més discutible). I això pels motius següents:

- L'article 74 de la Llei 10/90 no fa referència en cap moment al caràcter públic de la potestat disciplinària que atribueix a diferents subjectes i, en concret, als àrbitres i jutges.
- La legislació esportiva omet regular, en tots els aspectes, la figura de l'àrbitre i jutge. Si es tractés d'una funció pública aquesta hauria de regular, com a mínim, tant l'accés com la formació d'aquests¹⁶⁸.

¹⁶⁸ Al respecte per a Rodríguez Ten “en el seno de una actividad intensamente publicitada como es la deportiva, es lamentable que no exista preocupación alguna por la capacitación técnica de quien resulta un elemento clave en la misma”. Rodríguez Ten, J. *Régimen jurídico... Op. cit.*, p. 421. Igualment, segons García Silvero “resulta ciertamente complicado justificar la intervención pública operada por el legislador, tanto estatal como autonómico, en torno a la disciplina deportiva, puede que resulte todavía más intentar comprender como después de esa decidida publicación de la actividad arbitral el propio

- L'article 73 i següents de la Llei 10/90, així com el Reial decret de disciplina esportiva, no delimiten l'àmbit de la disciplina esportiva a les competicions oficials (és a dir, a aquelles qualificades com a tals per les federacions o pel CSD, a excepció de la potestat de les lligues professionals, evidentment), de manera que la disciplina esportiva regulada per la Llei 10/90 també té incidència a les competicions no oficials d'àmbit estatal, és a dir, competicions organitzades per entitats de naturalesa privada.
- Les regles de joc estan dictades per federacions internacionals, constituïdes al marge de l'ordenament jurídic espanyol. Tot i que, com hem dit, les regles de joc o competició que regula la legislació esportiva espanyola, no fan referència al que entenem per tals regles. Per tant, també descartem la possibilitat, apuntada per la doctrina, que el legislador vulgui configurar a les regles de joc o competició com a font del Dret.
- Entenem que és possible un dret disciplinari fora del dret administratiu, amb l'objectiu de regular i mantenir l'ordre d'un grup o associació determinada, en aquest cas, dels participants en una prova o partit. De manera que no és un obstacle el fet que en la potestat disciplinària arbitral no s'apliquin els principis del dret administratiu sancionador. En contra del que opinen alguns autors, entenem que els àrbitres i jutges no vetllen pel respecte a la legalitat.
- La jurisprudència (STS de 30 d'octubre de 1989) ha negat la competència de la jurisdicció contenciosa administrativa en matèria disciplinària de clubs esportius, fet que reforça l'afirmació que la potestat disciplinària regulada en l'article 74 de la Llei 10/90 no és una potestat de caire públic.
- No hi ha cap mena d'interès públic en l'aplicació de les regles de joc o competició que justifiqui la consideració de funció administrativa.
- L'article 84.3 de la Llei 10/90 exclou l'aplicació de la Llei 30/1992 (actualment, la Llei 39/2015) a les conseqüències derivades de la violació de les regles de joc o competició, que es regeixen per les normes esportives específiques. Igualment, l'article 36 del Reial decret de disciplina esportiva estableix que el procediment ordinari ha d'estar previst per les normes estatutàries o reglamentàries de les

legislador no intervenga en la mayoría de las ocasiones correlativamente a su formación". Citat per Rodríguez Ten, J. *Régimen jurídico...* *Op. cit.*, p. 421. Per nosaltres, aquest és un símbol més del caràcter privat de la funció arbitral.

associacions esportives per a les diferents modalitats esportives, per tant, una regulació mitjançant normes privades.

D'altra banda, també considerem, seguint una part de l'opinió doctrinal, que els àrbitres i jutges sí que contribueixen a la potestat disciplinària esportiva que com a funció pública per delegació exerceixen les federacions esportives, i ho fan en qualitat de denunciants qualificats. Tanmateix, aquesta contribució, segons la nostra opinió, és conseqüència de les infraccions a les normes generals esportives que constin en les actes arbitralis o en els seus annexes o modificacions, en cap cas de les infraccions a les regles de joc o competició.

En aquest punt es especialment rellevant el fet que en esports com el futbol algunes de les decisions adoptades pels àrbitres -en aplicació de les regles de joc- tenen transcendència més enllà del partit en el qual s'ha adoptat la decisió. Per exemple, l'acumulació de cinc amonestacions durant una temporada determina la suspensió d'un partit.

Aquestes decisions són susceptibles de recurs davant els òrgans disciplinaris federatius corresponents, les resolucions dels quals són recurribles davant el TAD, qui esgota la via administrativa, i posteriorment les resolucions d'aquest òrgan administratiu es poden recórrer, en la jurisdicció ordinària, davant el Jutjat Central Contenciós Administratiu.

No creiem oportú que decisions basades en regles de joc o competició hagin de ser revisades per un òrgan administratiu, ja que al nostre entendre aquestes decisions formen part de la potestat disciplinària dels àrbitres i jutges i, per tant, aplicables en un àmbit estrictament privat, insistint en què no revesteix cap mena d'interès públic la suspensió d'un partit imposada a un jugador de futbol que justifiqui la intervenció en última instància de la jurisdicció contenciosa administrativa.

Per això, entenem que aquestes decisions arbitralis no haurien de poder ser revisades en via administrativa, i que el recurs davant l'òrgan disciplinari federatiu, que entenem seria procedent si així ho estableixen els reglaments de la federació, hauria de ser l'última instància i, per consegüent, la seva resolució definitiva.

La Llei 10/90 preveu, com ja hem dit, que el procediment ordinari, aplicable a les infraccions de les regles de joc o competició, el prevegin les normes estatutàries o reglamentàries de les associacions esportives. En aquest aspecte, els reglaments disciplinaris de les federacions (FEB, RFEF, RFEN, RFEH o RFEV) preveuen que contra les resolucions disciplinàries dictades en qualsevol tipus de procediment -ordinari o extraordinari- es pot interposar recurs davant el corresponent comitè d'apel·lació i les d'aquest òrgan són impugnables davant el TAD. No obstant això, *de facto*, les decisions arbitrals en aplicació de les regles de joc (assenyalar un penal, anular un gol o assenyalar una doble falta) no són recurribles, sinó que són definitives i així ho indiquen les regles de joc i reglaments dictats per les mateixes federacions. Aquesta manca de precisió i contradicció en què incorren els reglaments federatius deriva de la confusió terminològica que aquestes normes adquireixen de la Llei 10/90.

Per tot això, arribem a la conclusió que la llei preveu una potestat disciplinària de caràcter públic exercida per les federacions esportives espanyoles –perquè així ho manifesta la mateixa Llei 10/90- i pel TAD –atès el seu caire administratiu-, i una potestat disciplinària de caràcter privat exercida pels àrbitres i jutges i pels clubs esportius (deixant al marge la potestat atribuïda a les lligues professionals tal com hem manifestat anteriorment i que ara no entrarem a analitzar). En conseqüència, *de lege ferenda* entenem que la llei no hauria de regular ni esmentar l'existència de les regles de joc o competició dins l'àmbit de la disciplina esportiva i, per tant, exclou de la relació de subjectes que tenen atribuïda la potestat disciplinària esportiva als àrbitres i jutges -i als clubs esportius-, així com també del catàleg d'infraccions i del procediment disciplinari ordinari.

4. L'àrbitre com a subjecte passiu de la disciplina esportiva

L'article 74.2.c de la Llei 10/90 inclou a l'àrbitre com un dels subjectes sotmesos a la disciplina esportiva exercida per les federacions. Aquest precepte estableix que "l'exercici de la potestat disciplinària esportiva correspon: c) a les federacions esportives espanyoles, sobre: totes les persones que formen part de la seva pròpia estructura orgànica; els clubs esportius i els seus esportistes, tècnics i directius; els

jutges i àrbitres, i, en general, totes aquelles persones i entitats que, estant federades, desenvolupen l'activitat esportiva corresponent en l'àmbit estatal”.

Així mateix, l'article 76 de la Llei 10/90 determina de forma genèrica quines conductes constitueixen infraccions a les regles de joc o competició o a les normes esportives generals, i considera l'àrbitre com a subjecte susceptible de cometre qualsevol d'aquestes infraccions, com ara els abusos d'autoritat, els trencaments de sancions imposades, les actuacions dirigides a predeterminar, mitjançant algun preu, intimidació o simples acords, el resultat d'una prova o competició, sense assenyalar específicament les infraccions pròpies dels àrbitres.

A continuació l'article 79.1.c) preveu la possibilitat d'imposar sancions de caràcter econòmic quan els esportistes, tècnics, jutges o àrbitres percebin una retribució per la seva tasca. Per a la imposició d'aquesta sanció, la Llei 10/90 no exigeix una tasca retribuïda quan aquests subjectes intervinguin en competicions professionals. Aquesta precisió tot i que sembla prescindible, no sempre tots els esportistes, tècnics i àrbitres que participen en aquests tipus de competicions, perceben contraprestacions econòmiques per la seva tasca, per la qual cosa hem d'entendre que qualsevol subjecte que intervingui en una competició professional, percebi o no retribució, pot ésser sancionat econòmicament. Les sancions econòmiques han d'estar quantificades en el reglament disciplinari i en els estatuts de la federació corresponent, així com, en el seu cas, de la lliga professional.

Els àrbitres o jutges també poden cometre infraccions com a membres directius dels òrgans de les federacions esportives espanyoles, la qual cosa els pot suposar la imposició de tres tipus de sancions: a) amonestació pública, b) inhabilitació temporal de dos mesos a un any, o c) destitució del càrrec (art. 79.2 Llei 10/90).

Per la seva banda, el Reial decret de disciplina esportiva transcriu literalment el contingut de la Llei 10/90 pel que fa al règim disciplinari¹⁶⁹, si bé són els diferents

¹⁶⁹ La disposició derogatòria única de la Llei 19/2007, contra la violència, el racisme, la xenofòbia i la intolerància en l'esport va derogar els apartats de l'art. 76 de la Llei 10/90 relatius a aquest tipus de conductes, així com també els preceptes de les normes d'igual o inferior rang que s'oposin a aquesta Llei, i, per tant, s'han d'entendre derogats els articles del Reial decret de disciplina esportiva en el mateix sentit que la Llei 10/90.

estatus i reglaments federatius els que han establert quines són les infraccions arbitrals específiques, en virtut del que preveu l'article 20 del Reial decret de disciplina esportiva que atorga a les federacions la facultat de tipificar conductes que constitueixin infraccions en funció de l'especialitat de cada esport o organització esportiva.

En aquest sentit, els reglaments de les diferents federacions esportives espanyoles han regulat les infraccions que poden cometre els jutges o àrbitres i les sancions corresponents. Per exemple, el reglament disciplinari de la FEB dedica tres articles (arts. 40-42) a concretar les faltes que són susceptibles de ser comeses per l'equip arbitral, i les gradua en molt greus (agressions, parcialitat, redacció incorrecta de l'acta...), greus (negativa a complir les seves funcions, incompareixença injustificada, falta d'informe, amenaces i coaccions...) i lleus (incompliments de temps i forma, actes de desconsideració, actituds passives...). Les sancions que preveu aquest reglament van des de la suspensió de la llicència, la pèrdua dels drets d'arbitratge i de la subvenció per desplaçaments en el cas d'infraccions molt greus i greus, fins a les simples advertències en el cas d'infraccions lleus.

La RFEGM, en la mateixa línia que la FEB, regula en el seu reglament disciplinari (arts. 27-29) els tres tipus d'infraccions –molt greus, greus i lleus- que poden cometre els jutges i les sancions respectives, tant de caràcter econòmic com d'inhabilitació, que han de ser graduades pels òrgans disciplinaris de la federació.

La RFEN preveu, en el reglament disciplinari (arts. 5-7), un conjunt d'infraccions comunes que són aplicables a tots els estaments de la federació i, a més, preveu infraccions aplicables específicament a cada estament, en concret, als jutges o àrbitres, i les classifica també d'acord amb la seva gravetat.

El codi disciplinari de la RFEF únicament contempla dues infraccions específiques que poden cometre només els àrbitres. Per una banda, la predeterminació de resultats (art. 75) i la redacció negligent de les actes arbitrals (art. 102), si bé l'àrbitre també pot ésser subjecte passiu d'altres infraccions que s'indiquen amb caràcter general per a altres estaments de la federació.

Com veiem, cap d'aquests reglaments disciplinaris considera com a una infracció dels àrbitres o jutges l'aplicació incorrecta de les regles de joc, és a dir, la comissió d'errors arbitrals sense que intervingui un ànim evident de parcialitat envers algun dels participants. De manera que, *a priori*, no sembla possible la iniciació d'un expedient disciplinari a un àrbitre o jutge com a conseqüència d'una mala actuació en aplicació de les regles de joc durant un partit o prova.

Com a regla general no es regula en les normes federatives (bàsquet, golf, natació, gimnàstica...) la possibilitat d'imposar una sanció de caràcter disciplinari als jutges o àrbitres com a conseqüència d'aplicar de forma incorrecta les regles de joc. No obstant això i com a excepció, els estatuts de la RFEF (art. 37.7) atribueixen al CTA una sèrie de competències, entre les quals destaca, com ja hem indicat en les primeres pàgines d'aquest treball, l'exercici de facultats disciplinàries sobre els àrbitres, limitades exclusivament als aspectes tècnics de la seva actuació. Així ho recull també el reglament general de la federació (art. 29.o)). Per desenvolupar aquesta funció, el reglament preveu la formació d'una comissió de disciplina que exerceix aquesta facultat en relació amb les actuacions arbitrals que es considerin tècnicament deficientes perquè vulneren les regles de joc (art. 33.2). Tanmateix cap d'aquestes normes realitza una tipificació de les conductes arbitrals que poden ser objecte de sanció ni una graduació de les sancions, de manera que l'exercici d'aquesta facultat disciplinària, si és que realment es pot considerar com a tal, queda a l'arbitri de la comissió. Igualment, tampoc es preveu un procediment d'impugnació de les sancions per part dels àrbitres afectats. Per la qual cosa, hem de concloure que en realitat aquesta potestat disciplinària que s'atribueix al CTA no és sinó un sistema que permet a aquest òrgan reprovar les conductes arbitrals i descendir de categoria aquells àrbitres que no actuen amb la diligència que se'ls pot exigir, sense que en cap cas es pugui considerar com l'exercici d'una potestat disciplinària.

La jurisprudència¹⁷⁰ ha deixat clara la incompetència dels CTA per exercir la potestat disciplinària sobre els àrbitres i jutges, ja que és una funció aliena a la valoració dels

¹⁷⁰ STSJ de Múrcia, sala contenciosa administrativa, secció 1a, núm. 505/1999, de 21 de juliol (RJCA 1999/2289) o la STSJ de Catalunya, sala contenciosa administrativa, secció 1a, núm. 167/2003, de 31 de gener (RJCA 2003/630).

aspectes tècnics que té assignada el CTA. Expedients disciplinaris que se segueixen sense cap mena de garantia pels sancionats i deixant a banda qualsevol principi del dret sancionador.

Així mateix, la jurisprudència ha exclòs, de manera encertada al nostre entendre, de l'àmbit d'aplicació de la disciplina esportiva les decisions relatives al descens de categoria dels àrbitres. Així, el Tribunal Suprem, sala contenciosa administrativa, en la seva Sentència de data 30 de maig de 1988 (RJ 1988/4831) –postura que també adopta en la posterior Sentència de 26 de juny de 2001 (RJ 2001/8909)- afirma que:

TERCERO.- [...] el descenso de categoría de actual referencia no encuentra su causa en ninguna sanción disciplinaria, sino de una manera objetiva formal, en una calificación de aptitud para el desempeño de su función arbitral, como resultante de las puntuaciones obtenidas por el señor de S. en las temporadas anteriores, lo que no significa que, el hecho de no alcanzar la «puntuación media» adecuada para mantenerse en la categoría de la primera división, haya de ser calificado de una infracción susceptible de una sanción; sino únicamente la consecuencia de un criterio determinante del mantenimiento, o del ascenso o descenso en la categoría arbitral, a través de una puntuación media obtenida como calificadora de su aptitud, lo que significa ocupar un lugar u otro en la Lista de Árbitros de naturaleza amovible [...].

CAPÍTOL IV. LES DECISIONS ARBITRALS. TIPUS DE DECISIONS I REVISIÓ

1. Tipus de decisions

L'aplicació o inaplicació per part dels jutges o àrbitres de les regles de joc durant els partits o proves, dona lloc a les decisions arbitrals. El caràcter o tipus d'aquestes decisions ens permetrà acotar el naixement d'una eventual responsabilitat pels danys o perjudicis causats com a conseqüència d'aquesta decisió, de manera que a continuació classificarem les decisions arbitrals en dos grups; d'una banda, en funció del tipus de regla de joc que s'aplica –tècniques i morals-, i d'altra, pel que fa al punt de vista des del qual s'adopta la decisió –objectives i subjectives.

1.1. Decisions tècniques i decisions morals

En relació amb la classificació doctrinal de les regles esportives que hem exposat anteriorment i pel que fa a l'activitat arbitral, ens centrarem en les regles de joc, tant tècniques com morals, atès que són aquestes les que l'àrbitre aplicarà durant el transcurs d'una prova o partit. En conseqüència, les decisions arbitrals les podem classificar, segons siguin resultat de la infracció d'una regla tècnica o d'una regla moral, en dos tipus: decisions de caràcter tècnic i decisions de caràcter moral.

Alguns autors com de la Iglesia Prado¹⁷¹ han diferenciat les decisions arbitrals, en base a la naturalesa de la regla de joc infringida, en dos tipus: decisions de caràcter tècnic i decisions de caràcter disciplinari.

En primer lloc, respecte les decisions tècniques, han estat definides com aquelles decisions que adopten els àrbitres o jutges com a conseqüència de l'aplicació de les regles de joc durant el transcurs de l'esdeveniment esportiu. De manera que en l'exercici d'aquesta funció els àrbitres realitzen la tasca de direcció de la competició o prova esportiva, i asseguren l'aplicació instantània de les regles tècniques, tenint en compte que la seva actuació comença en el moment d'entrar en el recinte esportiu i

¹⁷¹ De la Iglesia Prado, E.(2003). Errores arbitrales, resarcimiento del daño y responsabilidad civil extracontractual. *Revista Española de Derecho Deportivo*(3-4), 97-112.

acaba quan l'abandona¹⁷². Com hem vist, les regles tècniques identifiquen a cada modalitat esportiva i la distingeixen de les altres, i per tant són les regles que regeixen el desenvolupament del joc i determinen l'existència d'un vencedor i d'un vençut quan finalitza l'encontre o prova. Entre altres, són decisions tècniques la determinació de l'existència o no d'un gol, si es comet una doble falta en tennis, si s'ha mantingut la distància de cinc metres entre bots en piragüisme, etc.

Per altra banda, les decisions de caràcter disciplinari, segons aquests autors, són el resultat de les sancions de naturalesa disciplinària que els àrbitres o jutges estan capacitat per imposar durant el transcurs de la prova o partit que dirigeixen i serveixen de base perquè, un cop dictada la resolució del òrgan competent, s'adoptin les mesures pertinents en base a la decisió adoptada pels àrbitres.

Dins de les decisions de caràcter disciplinari, distingeixen dos subtipus de decisions: per una banda, les decisions que són irrevocables, perquè són decisions adoptades durant el transcurs del mateix esdeveniment esportiu, com és l'expulsió d'un jugador, que ha d'abandonar el terreny de joc i, per tant, no pot acabar de jugar el partit. Aquestes decisions s'executen *ipso facto* i són inexorables, de manera que no poden ser anul·lades. Per altra banda, aquelles altres decisions que tenen transcendència més enllà del partit o prova en què s'han adoptat, de manera que l'adopció d'aquest tipus de decisions pot comportar l'inici d'un expedient disciplinari i un procediment que pot finalitzar amb la imposició d'una sanció, mitjançant la resolució de l'òrgan disciplinari corresponent. Les conseqüències derivades d'aquest tipus de decisions arbitrals no són directes i immediates, i a més a més són susceptibles d'un recurs ulterior.

Davant les diferents posicions doctrinals envers la classificació de les normes esportives i, per consegüent, de les decisions arbitrals, al meu entendre, podem equiparar les decisions de caràcter moral –seguim en aquest punt la classificació que proposa Camps– amb les disciplinàries, atès que ambdues responen a criteris de comportament dels participants en el terreny de joc, és a dir, decisions que han de qualificar conductes en base a la seva bondat o malícia, que responen a l'ètica esportiva com pot ser una

¹⁷² Arana García, E. (2002). Actuación arbitral y órganos disciplinarios federativos. Una referencia especial a los jurados de competición. *Anuario Andaluz de Derecho Deportivo*, 111-122.

conducta antiesportiva, escopir a un adversari, abandonar el terreny sense el permís de l'àrbitre, reiterar en la infracció de les regles de joc, etc. Aquestes decisions són les que determinen la posterior imposició o no d'una sanció disciplinària, a través del procediment disciplinari corresponent. Així doncs i com a recull dels comentaris anteriors sobre el caràcter disciplinari de les decisions arbitrals, considerem que és més adequada la utilització del terme "moral" per a referir-nos a aquest tipus de regles i en conseqüència les decisions adoptades; així evitem els dubtes que pugui generar l'ús del terme "disciplinari" que quedarà relegat per denominar les decisions adoptades pels òrgans disciplinaris.

1.2. Decisions subjectives i decisions objectives

D'altra banda, autors com de la Iglesia Prado¹⁷³ proposen una nova classificació de les decisions arbitrals, tenint en compte un component més psicològic, el punt de vista des del qual s'adopta la decisió. En aquest sentit, suggereix la qualificació de les decisions dels àrbitres i jutges en subjectives i objectives.

Per aquest autor són decisions de caràcter subjectiu aquelles que depenen de l'apreciació visual o interpretativa de l'àrbitre. Si un àrbitre no sanciona una infracció de les regles de joc –p. e. assenyalar un fora de banda- perquè no ha apreciat si ha tingut lloc la infracció, és a dir, perquè segons la seva interpretació la conducta típica no s'ha produït –no ha sortit la pilota per la línia de banda-. En l'adopció d'aquest tipus de decisions poden intervenir altres factors aliens a la voluntat i interpretació de l'àrbitre i jutge, que impedeixen que adverteixi totes les conductes que es mantenen en el terreny de joc, per exemple, l'habilitat d'un esportista en cometre infraccions a esquenes de l'àrbitre¹⁷⁴, la interposició d'un jugador entre l'àrbitre i la pilota, etc.

Per la seva banda, les decisions de caràcter objectiu, són decisions que no depenen de l'apreciació de l'àrbitre o jutge, sinó que depenen estrictament de l'aplicació de les regles de joc, són decisions conseqüència directa de les subjectives. De manera que

¹⁷³ De la Iglesia Prado, E. Errores arbitrales... *Op. cit.* p. 100-102.

¹⁷⁴ Recordem la polèmica mà d'Henry en el partit de classificació per al Mundial de 2010 (França contra Irlanda) o la llegendària mà de Maradona, en el partit entre Argentina i Anglaterra en el Mundial de Mèxic de 1986.

l'àrbitre no s'hauria d'equivocar en l'adopció d'aquestes decisions, ja que és o hauria de ser un bon coneixedor de les regles del joc i, per tant, conèixer la conseqüència que comporta haver adoptat una determinada decisió subjectiva. En bàsquet, en el cas que un àrbitre assenyala una falta personal comesa sobre un jugador que està en acció de tir, el qual ha transformat en cistella, l'àrbitre el dóna com a vàlid i, posteriorment, concedeix dos tirs lliures, estem davant una decisió errònia des del punt de vista objectiu, ja que les regles de joc determinen que en aquest supòsit solament es concedeix un tir lliure. Aquest és un error d'aplicació de les regles de joc, en primer lloc, s'ha adoptat una decisió subjectiva (assenyalar la falta personal) i, a continuació, s'ha adoptat una decisió objectiva (concedir dos tirs lliures), en aquest cas, equivocada, atès que les regles de joc estableixen una conseqüència diferent per al supòsit en concret.

Com veurem més endavant, aquesta és la classificació de les regles de joc que més transcendència té pel nostre treball, ja que és la que ens permetrà marcar el límit de la imputació o no de responsabilitats als àrbitres o jutges com a conseqüència de decisions errònies.

2. La revisió de les decisions arbitrals

Tot sovint, davant d'una decisió arbitral, la part a la qual se li crea un perjudici per un error evident de l'àrbitre o jutge es planteja que hauria passat si aquest no s'hagués equivocat. Davant d'aquesta situació ens qüestionem la possibilitat que les decisions arbitrals siguin revisades, i, per tant, si és procedent, modificades.

Una primera aproximació a la revisió eventual de les decisions arbitrals, la trobem al Reial decret de disciplina esportiva, en l'article 33.1.a), en desenvolupament de l'article 82.1.a) de la Llei 10/90, que estableix:

Els jutges i àrbitres exerceixen la potestat disciplinària durant el desenvolupament dels partits o proves, de forma immediata, en aquest cas s'ha de preveure un adequat sistema posterior de reclamació.

A aquests efectes s'entén com a proves en les quals s'ha d'establir un sistema posterior de reclamacions adequat, aquelles confrontacions en les quals la imposició de sancions té lloc un cop finalitzada la confrontació.

Per als partits, entesos com aquelles confrontacions en les quals les sancions s'imposen durant el seu desenvolupament, i es pot interrompre momentàniament el seu transcurs, els reglaments federatius poden preveure, en funció de les característiques pròpies de cada esport, els sistemes de reclamació front les sancions que s'imposin durant el desenvolupament d'aquests.

Per un banda, aquest precepte fa una distinció terminològica en base al moment en què l'àrbitre o jutge pren la decisió d'imposar una sanció derivada de l'aplicació de les regles de joc. Així, distingeix les proves del partits. En les primeres, el jutge imposa les sancions un cop ha finalitzat la confrontació entre els participants. Com a regla general, en les modalitats esportives en que les sancions s'imposen amb posterioritat a l'activitat (atletisme, piragüisme, natació...) –habitualment anomenada prova- els reglaments federatius utilitzen la paraula jutge. Per contra, en els partits l'àrbitre imposa la sanció durant el seu transcurs, de manera que interromp el joc per imposar-la i el reprèn posteriorment. En aquestes modalitats esportives és habitual l'ús dels termes partit i àrbitre (futbol, bàsquet, waterpolo, rugby...).

A partir d'aquesta diferenciació entre proves i partits, la llei exigeix que en aquelles proves en què les decisions arbitrals, en concret, la imposició de sancions, s'adoptin un cop finalitzada la confrontació, s'estableixi ineludiblement un sistema adequat de reclamació que permeti revisar i, per tant, modificar, si és el cas, aquestes decisions. Pel que fa als partits, deixa a l'àrbitre de la federació corresponent la previsió en els seus reglaments de sistemes de reclamació front les sancions imposades durant el desenvolupament d'aquests per part dels àrbitres.

Com veiem, el precepte indicat fa referència a les sancions imposades pels àrbitres i jutges, però no queda clar al nostre entendre quines decisions es consideren sancions i quines no, si tota infracció de les regles de joc –tècniques i morals- (tocar la pilota amb el peu en handbol o jugar fora de les línies que delimiten el terreny de joc) o només aquelles que tenen caràcter moral i que són susceptibles d'iniciar un expedient

disciplinari i finalitzar amb una sanció més enllà de la prova o partit on s'ha produït l'acció punible.

Per respondre aquesta qüestió, hem de tenir en compte la regulació que al respecte recullen els reglaments federatius, de manera que podem concloure que la revisió de les sancions arbitrals no es limita únicament a les sancions imposades contra les infraccions de les regles de joc de caràcter moral sinó que fa referència a les infraccions de tot tipus de regles.

Així, doncs, en aquest punt, seguint el criteri que sosté Gamero Casado¹⁷⁵, entenem que el terme sanció emprat pel Reial decret de disciplina esportiva és desafortunat, ja que el text quan parla de sancions es refereix a les decisions arbitrals, no al càstig en si que comporta la comissió de la infracció de les regles de joc. Si entenem el contrari, en la nostra opinió, no tindria cap lògica i inclús podem dir que ratllaria la discriminació el fet d'exigir un adequat sistema de reclamació en les proves en les quals la sanció s'imposa amb posterioritat a la finalització de l'enfrontament (en piragüisme si el jutge detecta una infracció durant la prova mostra una bandera vermella al final de la carrera, i s'imposa la sanció corresponent) i no exigir-lo, respecte d'aquelles disciplines esportives en què les sancions s'imposen durant el seu transcurs (futbol, hoquei, waterpolo, tennis, etc.).

És fonamental analitzar la qüestió des dels dos punts de vista que hem exposat respecte de la potestat disciplinària de l'àrbitre i que s'entrecreuen en l'ordenament jurídic estatal i els autonòmics. Aquesta controvèrsia, com veurem, també es produeix entre la legislació esportiva i la doctrina dels comitès disciplinaris i l'opinió doctrinal majoritària.

En primer lloc, si partim de la filosofia de la Llei 10/90 i el primer grup de comunitats autònomes que hem agrupat amb anterioritat, les quals estenen a l'àmbit de la potestat disciplinària l'actuació de l'àrbitre relativa a la direcció de les proves i partits mitjançant l'aplicació de les regles establertes en cada modalitat esportiva, hem de considerar que totes les decisions adoptades per l'àrbitre en aplicació de les regles de joc, tant les

¹⁷⁵ Gamero Casado, E. *Las sanciones...* Op. cit. p. 434.

tècniques como les disciplinàries o morals, són susceptibles de reclamació i, en conseqüència, de modificació.

En segon lloc, si ens acollim a la via adoptada pel grup de comunitats autònomes que no concedeixen la potestat disciplinària a l'àrbitre, hem d'arribar a la conclusió que les decisions adoptades per l'àrbitre durant o després del partit o prova no queden incloses en aquest precepte reglamentari i a no ser que es disposi el contrari en la normativa de cada modalitat esportiva, hem d'entendre que no són susceptibles de reclamació.

En darrer lloc, respecte aquelles autonomies que distingeixen explícitament la potestat disciplinària dels àrbitres de la facultat de direcció del partit o prova mitjançant l'aplicació de les regles tècniques, es pot entendre que només són susceptibles de revisió o reclamació les decisions de caràcter disciplinari o moral.

En aquest sentit, en relació amb el fet que les decisions arbitrals siguin revisables, Gamero Casado¹⁷⁶, seguint la línia del Reial decret de disciplina esportiva, distingeix les decisions arbitrals en funció del moment en què s'adopten, és a dir, diferencia entre les decisions adoptades abans i després del joc i les que s'adopten durant aquest. De manera que les proves en les quals la decisió arbitral es pren un cop ha finalitzat la confrontació han de ser susceptibles de revisió i exigeix a aquests efectes a les federacions d'aquestes modalitats esportives un sistema de revisió o reclamació adequat. Per contra, en els partits on les decisions es prenen durant el seu transcurs, aquesta possibilitat de revisió queda a l'àrbitri de l'ens organitzador.

En primer lloc, aquest autor considera que les decisions adoptades abans i, sobretot, després del joc (natació, atletisme, piragüisme, eslàlom en esquí...) han de ser susceptibles de revisió. En aquestes modalitats esportives en les quals la decisió es pren, normalment, amb posterioritat a la celebració de la prova, el jutge valora l'actuació dels esportistes durant el desenvolupament d'aquesta, de manera que adverteix si un esportista infringeix alguna regla de joc, per exemple, si trepitja la línia de separació de carrils, sobrepassa la línia del salt de longitud o no fa el viratge correctament en natació, amb la finalitat de determinar un vencedor en la prova. La revisió de les decisions en

¹⁷⁶ Gamero Casado, E. Ídem, p. 440.

aquest tipus d'esports queda supeditada al fet que existeixin mitjans de prova que permetin percebre l'error arbitral, i sigui perfectament possible la modificació de la decisió adoptada sense haver de repetir la prova o, en ocasions i si el reglament ho preveu, es pugui repetir¹⁷⁷. De forma que si no s'ha comès la infracció (no s'ha sobrepassat la línia en el salt de longitud o l'atleta no ha trepitjat la línia de separació dels carrils), la revisió dels fets controvertits pot esmenar l'error arbitral, afavorir a l'afectat i, en alguns casos, perjudicar a l'infractor, atès que si en realitat s'ha comès la infracció i l'àrbitre no ho ha percebut, ha d'aplicar-se, *a posteriori*, la sanció corresponent (entesa com la conseqüència inherent a la infracció de les regles del joc)¹⁷⁸.

En aquest cas, en que el jutge pren la decisió amb posterioritat a la finalització de la prova, sembla clar que són susceptibles de revisió totes les decisions derivades de l'aplicació de les regles de joc, tant les decisions de caràcter tècnic com les disciplinàries o morals.

En segon lloc i pel que fa a les modalitats esportives on la decisió arbitral s'adopta durant el transcurs del partit, com són la majoria d'esports d'equip i alguns d'individuals, no sembla admissible ni lògic que una decisió arbitral en aplicació de les regles de joc sigui revisable un cop finalitzat l'enfrontament. Si bé, al nostre entendre sí que són perfectament revisables, i la pràctica ens ho ha demostrat, les decisions adoptades durant el desenvolupament del partit quan un dels equips o el propi àrbitre o jutge sol·licita la revisió d'una jugada dubtosa. Aquesta revisió, evidentment, resta

¹⁷⁷ Així ho preveuen les regles de competició de la Federació Internacional d'Atletisme (en endavant, IAAF), que en el seu article 146.4 que estableix que: "Una reclamació es pot realitzar davant una sortida falsa no anul·lada pel jutge de sortides. La reclamació només pot fer-la un atleta, o en nom seu, qui hagi acabat la cursa. Si la reclamació és acceptada, qualsevol atleta que hagi comès la sortida falsa i que sigui objecte de desqualificació segons l'article 162.7, ha de ser desqualificat. Hi hagi o no alguna desqualificació el jutge àrbitre té la facultat d'anul·lar la prova, així com que es disputi de nou si, segons el seu criteri, la justícia ho exigeix".

¹⁷⁸ Per exemple, en els Jocs Olímpics de Londres 2012 en atletisme en la final de la prova relleus 4x100, els canadencs van traspasar la línia de meta en tercera posició i van obtenir la medalla de bronze, però després de la revisió els jutges van determinar que el capità canadenc Jared Connaughton, que havia estat el tercer rellevista, havia trepitjat lleugerament la línia que separa els carrils just abans de cedir el testimoni al seu company Justyn Warner, qui en els 100 últims metres de la cursa havia aconseguit passar del cinquè lloc al tercer. Aquesta infracció de les regles de joc va suposar la desqualificació de l'equip canadenc i va permetre accedir al podi a l'equip de Trinitat i Tobago, que havia quedat en la quarta posició.

subordinada a l'existència o no de mitjans de revisió immediata que permetin una revocació i un canvi de decisió *ex post facto* pel mateix àrbitre que l'ha adoptat o bé a què intervinguin àrbitres assistents com és el cas del waterpolo, tennis, futbol, etc. que orientin a l'àrbitre principal sobre la realitat dels fets (tot i que com hem pogut veure en la pràctica, l'àrbitre principal del partit no està obligat a seguir les indicacions dels assistents). En tot cas, aquestes revisions i, si és el cas, modificacions s'han de fer abans de concloure l'enfrontament i sempre que les regles de joc ho prevegin, ja que trobem alguns reglaments esportius que no permeten la rectificació dels errors arbitrals ni pel propi autor de la decisió tret de situacions taxades.

Els reglaments federatius d'algunes modalitats esportives preveuen que les decisions dels àrbitres o jutges són definitives i inapel·lables. El Reglament de la RFEV (art. 79) qualifica a l'àrbitre com la màxima autoritat dins el terreny de joc. En el mateix sentit, les Regles de joc de bàsquet (art. 47.8) declara que les decisions adoptades pels àrbitres són definitives, sense que es puguin discutir ni ignorar. L'article 73 del Reglament general de competicions de la RFEGM recull que no s'accepten reclamacions sobre les puntuacions atorgades pels jutges que no siguin degudes a errors informàtics o de transcripció de resultats. L'article 236 del Reglament general de la RFEF considera l'àrbitre com l'autoritat esportiva única i inapel·lable, en l'ordre tècnic, per dirigir els partits. I les Regles de joc emeses per la FIFA (regla 5) disposen que "les decisions de l'àrbitre sobre els fets relacionats amb el joc, inclosos el fet de si s'ha marcat o no gol i el resultat del partit, són definitives".

En el cas, com hem dit, que es prevegin reglamentàriament la possibilitat i els mecanismes de revisió de les decisions arbitrals, la qüestió que sorgeix és determinar quin és l'òrgan competent per revisar les decisions adoptades pels àrbitres i jutges. En aquest sentit, a continuació veurem l'eventual competència dels òrgans tècnics i dels òrgans disciplinaris de les federacions per a tal fi¹⁷⁹.

¹⁷⁹ Vid. Gamero Casado. E. *Las sanciones...* Op. cit., p. 442 i ss.

2.1. Òrgan competent per a la revisió de les decisions arbitrals

Del que hem exposat i de la pròpia pràctica esportiva, podem convenir que les decisions arbitrals basades en l'aplicació de les regles de joc són perfectament revisables sempre que s'hagin implementat els mecanismes o els sistemes necessaris que permetin la seva revisió i es prevegi així en els respectius reglaments interns de les federacions esportives. La qüestió radica en determinar quins òrgans són competents per a tal finalitat.

2.1.1. Revisió pel mateix àrbitre o jutge o davant un òrgan tècnic superior

D'entrada, hem de diferenciar, d'una banda, les modalitats esportives en les que l'àrbitre o jutge director del partit o prova és considerat pels reglaments federatius la màxima autoritat en el terreny de joc, de manera que és aquest qui pren l'última decisió que resulta inapel·lable. D'altra banda, els esports en els quals existeix un òrgan tècnic superior a l'àrbitre o jutge que dirigeix la prova o partit.

En el cas que l'àrbitre o jutge sigui considerat en els reglaments de les federacions com el suprem aplicador de les regles de joc i les decisions d'aquest prevalguin per damunt de tot, fins al punt que la seva decisió sigui definitiva i inapel·lable, hem de veure si aquestes normes recullen la possibilitat de revisió d'aquesta decisió pel mateix autor de la decisió, és a dir, per l'àrbitre o jutge.

En el supòsit que, efectivament, es prevegi la revisió de les decisions arbitrals pels mateixos subjectes que les han dictat, hem d'examinar quin mecanisme o sistema de revisió s'estableix, si un sistema que permeti reproduir la jugada o el fet controvertit, de manera que l'àrbitre pugui advertir l'error eventual que hagi comès, o bé que aquest pugui consultar la decisió adoptada amb els àrbitres assistents, el quart àrbitre o amb els assessors –el nom d'aquests varia en funció de la modalitat esportiva -, i ratificar o modificar la seva decisió.

En bàsquet, les Regles de joc (art. 44.1) disposen que els àrbitres poden corregir un error si de forma involuntària han ignorat una regla exclusivament en una de les tres situacions següents: concedir un o diversos tirs lliures als quals no es té dret, no

concedir un o diversos tirs lliures als quals es té dret, concedir o anul·lar punts per error o permetre llançar un o diversos tirs lliures al jugador equivocat. Igualment, estableixen que les decisions adoptades pels àrbitres són definitives i no es poden discutir ni ignorar (art. 47.8).

En esgrima (Regla tècnica 42) es preveu la possibilitat de revisió dels tocats mitjançant el vídeo arbitratge. Per bé que després que l'àrbitre hagi analitzat l'acció amb el vídeo consultant, la decisió que dona aquest és definitiva i no es pot sol·licitar cap altra verificació de la mateixa acció.

En canvi, en futbol, les Regles de joc (núm. 5) preveuen que les decisions de l'àrbitre sobre fets relacionats amb el joc, inclosos el fet de si s'ha marcat o no gol i el resultat del partit, són definitives. Tanmateix, l'àrbitre pot modificar la seva decisió únicament si s'adona que és incorrecta o, si ho jutja necessari, d'acord amb una indicació per part d'un àrbitre assistent o del quart àrbitre, sempre que no s'hagi reprès el joc o finalitzat el partit.

En tennis (apèndix VI de les Regles de joc) es permet una petició per a una revisió electrònica d'un cant d'un jutge de línia o una correcció per part d'un jugador només després d'un cop definitiu o quan un jugador pari el joc al disputar un punt durant un piloteig. Així mateix, la decisió final del jutge de cadira serà el resultat de la revisió electrònica i no és apel·lable.

En bàdminton, qualsevol decisió oficial serà definitiva excepte si està en ús el sistema de revisió instantània, cas en què el jutge àrbitre pot modificar la decisió sobre qualsevol línia (Regla de joc 17.5.2).

Igualment, hem de tenir en compte que hi ha decisions adoptades per jutges o àrbitres que no són els principals, com ara en el tennis, on les decisions del jutge de línia poden ser revisades i, per tant, modificades pel jutge de cadira quan un jugador sol·licita una revisió electrònica de la pilota cantada, com hem vist; o en bàdminton, esport en què quan a criteri de l'àrbitre, hi ha un dubte raonable que un jutge de línia ha comès clarament un error, l'àrbitre ha de contradir la decisió del linier (Regla de joc 17.5.1).

Altrament, hi ha modalitats esportives en les quals els àrbitres o jutges no són la màxima autoritat de les proves o competicions, sinó que per damunt d'aquests se situen altres òrgans de caràcter tècnic facultats per a corregir les decisions dels àrbitres de camp, de manera que es constitueixen en una espècie de segona instància en l'àmbit d'aplicació de les regles de joc de cada modalitat esportiva.

Aquests òrgans tècnics tenen diferents denominacions segons la modalitat esportiva de què se tracti. Així, per exemple, el Reglament de competicions de gimnàstica (art. 67) preveu que els jurats de les competicions estan compostos per un panel de jutges i un jurat superior. Als efectes que ens interessa, aquest jurat superior ha de controlar i revisar les puntuacions atorgades pels jutges i, quan hi hagi un error greu de jutjament, ha de prendre les accions que consideri necessàries per corregir-lo (art. 68).

En el mateix sentit, el Reglament de competicions de la Reial Federació Espanyola de Caça (en endavant, RFEC), configura el jurat de competició com la màxima autoritat esportiva de la prova i, entre altres funcions, resol els errors materials o de fet comesos pels jutges resolent les discrepàncies entre aquests i altres qüestions que siguin sotmeses a la seva decisió. En un sentit similar el Reglament de caça menor amb gos de la RFEC (art. 18) que determina que les reclamacions s'han de presentar al jurat de competició qui ha de resoldre de forma immediata, la decisió d'aquest és inapel·lable.

El Reglament de competició (art. 44) de la Reial Federació Motociclista Espanyola (en endavant, RFME) concedeix al jurat de competició el control suprem de les competicions, però únicament pel que fa referència a l'aplicació del reglament esportiu i del reglament particular de competició, de manera que ha de resoldre qualsevol reclamació que es produeixi en el transcurs d'una competició. En conseqüència, l'àmbit d'actuació d'aquest jurat de competició se circumscriu a les regles de joc i de competició.

En atletisme, el Reglament de competicions (art. 119) preveu l'existència del jurat d'apel·lació, el qual es competent per atendre els recursos contra les resolucions del jutge àrbitre director de la prova, sobre les reclamacions relatives al resultat o al desenvolupament d'una prova (art. 146).

No obstant la varietat de denominacions que preveuen els diferents reglaments federatius, tots aquests jurats tenen una mateixa funció: resoldre les reclamacions que els esportistes fan en el si de la prova o partit front les decisions dels jutges o àrbitres principals d'aquesta, i modificar-les, si s'escau, o bé fer-ho d'ofici. Tal i com assenyala Gamero Casado¹⁸⁰ “se trata de órganos de naturaleza puramente arbitral, cuya función es culminar un procedimiento decisorio en el plano estrictamente técnico. En este sentido, los jurados de competición son la máxima autoridad arbitral durante el desarrollo de la prueba”.

Els jurats de competició o apel·lació són òrgans la funció dels quals no consisteix en la revisió de les decisions arbitrals en via disciplinària federativa, i, per tant, en l'àmbit de la funció pública delegada a les federacions –exercici de la potestat disciplinària esportiva-, sinó que actuen en el marc de la potestat disciplinària arbitral de caràcter privat, que hem defensat anteriorment.

Una nota significativa d'aquesta naturalesa no disciplinària dels jurats de competició o apel·lació, és el fet que l'existència de tots aquests òrgans ve regulada en els reglaments de competició de cada modalitat esportiva aprovats per la respectiva federació i no en els reglaments disciplinaris d'aquestes entitats.

En qualsevol cas, les resolucions emeses per aquests jurats, configurats com una segona instància en l'àmbit d'aplicació de les regles de joc i de competició, són decisions definitives i inapel·lables, de manera que no és possible la interposició de cap recurs contra aquestes.

2.1.2. Revisió davant òrgans disciplinaris

La Llei 10/90 (art. 74.2.c)) atribueix l'exercici de la potestat disciplinària, com a funció pública delegada, entre altres subjectes, a les federacions esportives espanyoles sobre totes les persones i entitats que formen part de la seva estructura orgànica, sobre els clubs esportius i els seus esportistes, tècnics i directius; els jutges i àrbitres, i, en general, totes aquelles persones i entitats que, estant federades, desenvolupen l'activitat

¹⁸⁰ Gamero Casado, E. *Ídem*, p. 442.

esportiva corresponent en l'àmbit estatal. Igualment, la Llei 10/90 (art. 74.c.e)) atribueix l'exercici de la potestat disciplinària al TAD¹⁸¹, sobre les mateixes persones i entitats que les federacions, sobre aquestes mateixes i els seus directius, i sobre les lligues professionals.

No obstant això, ni la Llei 10/90 ni el reglaments que la desenvolupen concreten de forma clara com es materialitza aquesta potestat disciplinària atribuïda *ex lege* a les federacions, és a dir, mitjançant quins òrgans les federacions exerceixen aquesta funció¹⁸².

A continuació analitzarem com s'exerceix aquesta potestat per part de les federacions. Així mateix, examinarem la facultat d'aquestes institucions i del TAD de conèixer les reclamacions interposades contra les decisions arbitrals dictades en aplicació de les regles de joc i competició abans, durant o després d'una prova o partit, i, per tant, la seva autoritat per modificar-les. Per bé que, *a priori* i en base al que hem exposat fins ara, no sembla que aquests òrgans estiguin facultats per entrar a conèixer sobre la correcta o no aplicació de les regles de joc o competició per part dels àrbitres o jutges, creiem que és interessant ateses les reclamacions que a aquests efectes i a la pràctica han rebut aquests òrgans.

¹⁸¹ La Llei 10/90 (art. 84) atribueix al TAD les següents funcions:

- a) Decidir en via administrativa i en última instància, les qüestions disciplinàries esportives de la seva competència, incloses les assenyalades en la Llei orgànica de protecció de la salut de l'esportista i lluita contra el dopatge en l'activitat esportiva.
- b) Tramitar i resoldre expedients disciplinaris a instància del CSD i de la seva Comissió Directiva, en els supòsits específics a què es refereix l'article 76 de la Llei 10/90.
- c) Vetllar, de forma immediata i en última instància administrativa, perquè els processos electorals en els òrgans de govern de les federacions esportives espanyoles s'ajustin al Dret.

¹⁸² Entenem, en defensa de la nostra postura respecte l'excés d'intervencionisme que practica la Llei 10/90, que no seria necessari que aquesta regulés els òrgans disciplinaris de les federacions esportives a través dels quals aquestes exerceixen la potestat disciplinària esportiva, però atesa la menció que fa d'aquests òrgans en diferents articles de la Llei i la regulació que per defecte recull en relació amb les competicions professionals, creiem que per coherència seria oportú que també regulés la composició i funcionament dels òrgans disciplinaris de les federacions en cas d'inexistència de lliga professional.

2.1.2.1. Òrgans disciplinaris federatius

Pel que fa a la potestat disciplinària de les federacions esportives, hem dit que la legislació esportiva no recull com s'exerceix aquesta potestat per part de les federacions. Tanmateix, sí que és cert que el Reial decret de disciplina esportiva (art. 6.1.b)) fa una referència, tot i que vaga, a l'existència d'òrgans disciplinaris federatius quan els atribueix la competència de resoldre els recursos interposats contra els acords dels clubs, però creiem que hauria estat més encertat dedicar-hi un apartat.

Igualment, aquest Reial decret (art. 6.1.c)) preveu l'existència d'òrgans disciplinaris federatius quan hi hagi una competició professional, la composició i funcionament dels quals, s'ha de determinar en els convenis de coordinació subscrits entre la federació i la lliga professional corresponents. En defecte de conveni, la mateixa norma regula la composició i funcionament d'aquests òrgans, de forma que la potestat disciplinària esportiva derivada d'aquesta competició i corresponent a aquestes federacions, s'exercirà per un comitè de competició format, bé per un jutge únic de competició designat de comú acord entre la lliga professional i la federació, o bé per tres persones, dues de les quals seran designades per la lliga professional i la federació respectivament, i la tercera per comú acord entre les dues entitats. En cas que no hi hagi acord entre les dues entitats per designar aquesta tercera persona, la nomenarà el CSD.

Per bé que en el cas de les lligues professionals veiem que es preveu la forma d'exercici de la potestat disciplinària, no es així respecte les federacions en què no hi ha competicions professionals, de manera que són les mateixes federacions qui estableixen, en els respectius reglaments, la composició i funcionament dels seus òrgans disciplinaris.

En aquest sentit, com a conseqüència de la previsió legislativa, en el si de les federacions esportives, els respectius estatuts han previst la constitució d'un o varis òrgans disciplinaris facultats per exercir la potestat disciplinària esportiva que la Llei 10/90 atribueix a les federacions. Així mateix, la composició i funcionament d'aquests òrgans han estat desenvolupats en els reglaments disciplinaris aprovats per les federacions.

Així, les federacions espanyoles d'aquelles modalitats esportives en les quals no hi ha una competició professional han adoptat, en major o menor mesura, l'estructura que recull el Reial decret de disciplina esportiva per les lligues professionals pel cas que no se subscrigui el conveni de coordinació esmentat. Per exemple, els Estatuts de la RFEN (art. 58) i de la RFEHB (art. 111) estableixen que els òrgans disciplinaris de la federació són el Comitè Nacional de Competició i el Comitè d'Apel·lació, el Reglament de disciplina esportiva de la RFEGM en termes similars estableix un Comitè de Competició i un Comitè de Disciplina Esportiva (art. 59), els Estatuts de la RFET preveuen com a òrgans disciplinaris el Jutge Únic de Competició i Disciplina Esportiva i el Comitè d'Apel·lació (art. 24), els Estatuts de la Reial Federació Espanyola d'Hoquei (en endavant, RFEH) regulen l'existència d'un Comitè de Competició i Disciplina Esportiva i un Comitè d'Apel·lació (art. 97) o els Estatuts de la FER (arts. 75 i 76) fan referència a un Comitè Nacional de Disciplina Esportiva i un Comitè d'Apel·lació.

Pel que fa a aquests òrgans disciplinaris, veiem com poden estar constituïts per un membre o un òrgan col·legiat en funció del que determini cada federació via reglamentària o segons el conveni de coordinació.

Per una banda, els anomenats comitès de competició tenen competència per resoldre en primera instància les qüestions disciplinàries que se suscitin com a conseqüència de la infracció de les regles de joc o de competició, o de les normes generals esportives.

Per altra banda, els comitès d'apel·lació són òrgans competents per conèixer tots els recursos interposats contra les resolucions dictades en primera instància pels comitès de competició. Així mateix, les resolucions que emeten aquests últims comitès, que esgoten la via federativa, són susceptibles de recurs davant el TAD.

Tanmateix, hi ha federacions que no preveuen una doble instància federativa, sinó un únic òrgan que exerceix la potestat disciplinària, les resolucions del qual són directament impugnables davant el TAD. Així ho preveuen, per exemple, els Estatuts de la Federació Espanyola de Boxa -art. 60- (en endavant, FEBOX), de la FESBA (art. 46) o de la RFEG (art. 73).

Un cop hem situat els òrgans disciplinaris de les federacions, hem d'analitzar la seva competència per revisar les decisions arbitrals derivades de l'aplicació de les regles de joc o competició.

Pel que fa als reglaments interns, cada federació ha regulat d'una forma diferent la competència dels seus òrgans disciplinaris per conèixer de les reclamacions interposades contra les decisions adoptades pels àrbitres.

El Reglament general de la RFEF (art. 236), com hem vist, reconeix a l'àrbitre com "l'autoritat esportiva única i inapel·lable, en l'ordre tècnic, per dirigir els partits", de manera que les decisions adoptades pels àrbitres en aplicació de les regles de joc no són revisables. Així mateix, el Codi disciplinari (art. 111.3)¹⁸³ de la mateixa Federació estableix com a competència única, exclusiva i definitiva dels àrbitres l'aplicació i interpretació de les regles de joc, i veda el coneixement d'aquestes als òrgans disciplinaris federatius, de manera que impossibilita la revisió de les decisions arbitrals que siguin resultat de l'aplicació d'aquest tipus de regles.

El Llibre IX del Reglament general de la RFEN relatiu al règim disciplinari (disposició addicional 2a) exclou implícitament la competència dels òrgans disciplinaris per conèixer dels errors tècnics dels àrbitres, quan determina que aquests han de ser resolts pel Comitè Nacional d'Àrbitres.

Tanmateix, gran part dels reglaments disciplinaris de les federacions espanyoles com la FEB, la RFEV, la RFEGM o la RFHE no recullen la incompetència dels òrgans disciplinaris per conèixer les reclamacions contra les decisions arbitrals, si bé del seu redactat es desprèn aquesta circumstància.

En aquest sentit, és criteri reiterat d'aquests òrgans disciplinaris que les decisions adoptades pels àrbitres i jutges són definitives, seguint la doctrina fixada pel CEDD i, actualment pel TAD. Com veurem en el següent apartat, el CEDD i el TAD en l'exercici de les seves funcions de resolució dels recursos interposats contra les resolucions dels

¹⁸³ Aquest article considera com a regla de joc la que aplica l'àrbitre durant el partit –tal com nosaltres defensem-, fet que es contradia amb la definició de regla de joc que preveu la Llei 10/90 i reproduceix literalment l'article 1.2 del mateix Codi disciplinari de la RFEF.

òrgans disciplinaris federatius, s'han pronunciat de manera reiterada en el sentit de qualificar els àrbitres com els suprema aplicadors de les regles tècniques o del joc, i decretar, així, que les seves decisions no són revisables amb posterioritat.

En concret, el Comitè de Competició de la RFEF ha afirmat que “la decisió adoptada pel col·legiat té una naturalesa estrictament tècnica i com a tal és inamovible, i se li dóna plena eficàcia per haver-se produït durant la celebració del partit” i que “la comesa d'aquest Comitè de Competició com a òrgan disciplinari no consisteix en buscar alternatives a les decisions tècniques dels àrbitres ni corregir-les, sinó només, si és el cas, fixar les conseqüències disciplinàries que es derivin d'aquelles”¹⁸⁴.

Igualment, el Comitè d'Apel·lació d'aquesta federació posa de manifest la manca de competència dels òrgans disciplinaris per conèixer de les reclamacions interposades contra les decisions arbitrals i, per tant, la facultat per part d'aquests de revisar-les i, en tot cas, modificar-les. En aquest sentit, aquest Comitè manifesta de forma molt clara que:

No podem compartir l'argumentació del recurrent, exposada de forma molt succinta, perquè no és competència dels òrgans disciplinaris, modificar el criteri subjectiu de l'àrbitre pel que fa a la qualificació de la jugada en qüestió, i substituir-lo per un altre diferent del propi Comitè [...] i això no deixa de ser una actuació pròpia i interna del jugador que l'àrbitre lliurement i subjectivament aprecia, i que per suposat pot ser, o no, compartida. No obstant, no és defensable de cap manera que el col·legiat, en aquesta valoració, hagi comès un error material i manifest, doncs és exclusivament aquesta circumstància, la que, en el cas que existeixi, permetria als comitès de disciplina, no només revisar els fets, sinó aplicar-los-hi una correcció disciplinària diferent, o la seva exempció, que sens dubte, no concorre en aquest cas. En definitiva, als comitès de disciplina tenim vedat l'exercici de la funció tècnica i inclús de la disciplinària arbitral –col·loquialment rearbitrar-, això sí, tret dels supòsits en els quals s'acrediti que el col·legiat, més enllà d'una possible

¹⁸⁴ Resolució del Comitè de Competició de 5 de febrer de 2003, cas UD Las Palmas-Elche CF, en què la UD Las Palmas sol·licita la repetició dels tres últims minuts, just a partir del moment en què es va cometre un error arbitral, i es va marcar un gol com a conseqüència d'una falta mal executada.

equivocació simple d'apreciació, hagi comès un error de caràcter material i manifest¹⁸⁵.

Per bé que els comitès disciplinaris de la RFEF són els que han tingut més oportunitats de pronunciar-se al respecte de la competència dels òrgans disciplinaris per resoldre recursos interposats contra les decisions arbitrals, ja que són els que han rebut més reclamacions, no són els únics que s'han pronunciat sobre aquesta matèria. Així, recentment, el Comitè Nacional de Competició de la RFEN, de forma més taxativa ha resolt que “com no pot ser d'una altra manera, no podem entrar a valorar els presumptes errors tècnics realitzats pels àrbitres durant el transcurs dels partits de waterpolo. Òbviament els Comitès de competició no estem capacitats ni tècnicament ni legalment per fer-ho. Clarament així es tipifica en la disposició addicional segona del llibre IX, del règim disciplinari de la RFEN”¹⁸⁶.

Aquesta opinió, conforme a la qual les decisions dels àrbitres són definitives i inapel·lables, és també generalitzada entre la doctrina, sobre la base del caràcter de jutge suprem que té l'àrbitre durant el joc¹⁸⁷.

Arribat aquest punt, hem de tornar a remarcar la diferència entre aquelles decisions adoptades pels àrbitres o jutges que no tenen transcendència més enllà del partit o prova en què s'han adoptat i aquelles en les quals les decisions arbitrals poden afectar a partits ulteriors (p. e. futbol). Respecte aquestes últimes, els òrgans disciplinaris de les federacions sí que tenen competència per revisar les decisions arbitrals quan sigui el pressupòsit de la imposició d'una sanció disciplinària posterior no imposada pels àrbitres sinó per l'òrgan disciplinari competent. En aquest cas, l'òrgan disciplinari es competent per verificar si realment ha concorregut la conducta en base a la qual s'ha pres la decisió arbitral. Tanmateix, la resolució d'aquest òrgan no revoca les decisions dels àrbitres ni encara menys el resultat de la prova o partit, sinó que tan sols valora si aquests han encertat o no en prendre una decisió determinada en aplicació de les regles

¹⁸⁵ Recurs interposat pel Real Madrid Castilla contra l'acord del Jutge de Competició de segona divisió B, de 23 de setembre de 2008.

¹⁸⁶ Resolució de 5 de març de 2012, davant el recurs presentat pel CN Atlètic - Barceloneta en relació a la final de la Copa del Rei de Waterpolo 2012.

¹⁸⁷ Vid. Carretero Lestón, J.L. *Régimen disciplinario... Op. cit.*, p. 100 i ss.

de joc i, en cas negatiu, alterar la conseqüència que aquesta decisió porta implícita segons les regles de competició. Si un àrbitre de futbol expulsa un jugador –li mostra una targeta vermella- per una infracció prevista en les regles de joc, l'òrgan disciplinari ha d'analitzar si en realitat s'ha produït la conducta que ha motivat a l'àrbitre a mostrar la targeta, sense que, en cap cas, es pugui revocar l'expulsió del jugador i sí evitar la imposició ulterior d'una sanció disciplinària com a conseqüència de l'expulsió, com ara la suspensió per un o més partits en el cas del futbol. De manera que, la impugnació, en aquest cas, de la decisió arbitral no té per finalitat la seva anul·lació, sinó que el que pretén és eludir els efectes disciplinaris posteriors que puguin derivar-se'n.

En aquest sentit, el Codi disciplinari de la RFEF preveu la possibilitat que els seus òrgans disciplinaris revisin les conseqüències de caràcter disciplinari que sorgeixen com a resultat de l'aplicació de les regles de joc per part dels àrbitres davant la comissió d'una infracció, per bé que requereixen perquè tingui lloc aquesta revisió que es produeixi un error material manifest¹⁸⁸.

2.1.2.2. Òrgans disciplinaris no federatius

En aquest apartat, valorarem la possible competència del TAD respecte la revisió de les decisions arbitrals adoptades en el transcurs d'una prova o partit.

El TAD és un òrgan col·legiat d'àmbit estatal, adscrit orgànicament al CSD i, per tant, ubicat fora de l'òrbita federativa. Actua amb independència del CSD i decideix en última instància, en via administrativa, les qüestions disciplinàries esportives que són de la seva competència. Com dèiem, és funció d'aquest Tribunal conèixer i resoldre, en via de recurs, les pretensions que es dedueixen en relació amb els actes dels òrgans esportius titulars de la potestat disciplinària que esgoten la via esportiva-federativa. Així

¹⁸⁸ Art. 130 Codi disciplinari: "Revisió de les decisions arbitrals. 1. Quan un jugador, tècnic o delegat comenten alguna infracció i resultin objecte d'amonestació o expulsió del terreny de joc, l'òrgan disciplinari ha d'imposar, respectivament, la sanció d'amonestació o un partit de suspensió llevat que el fet sigui constitutiu d'una infracció de major gravetat, amb l'accessòria pecuniària corresponent. 2. Les Conseqüències disciplinàries de les expulsions referides poden ser deixades sense efecte per l'òrgan disciplinari, exclusivament, en el supòsit d'error material manifest".

mateix, contra les resolucions que emet el TAD s'hi pot interposar un recurs davant l'ordre jurisdiccional contenciós administratiu¹⁸⁹.

En aquest sentit, el CEDD i el TAD en les resolucions dels recursos interposats contra els acords o resolucions dels òrgans disciplinaris federatius, mantenen el criteri de considerar els àrbitres o jutges com les màximes autoritats en el terreny de joc de manera que afirmen que les seves decisions no són revisables *a posteriori* per cap òrgan que exerceixi funcions disciplinàries.

Igualment, el CEDD ha afirmat la impossibilitat per part seva de valorar si la interpretació que realitza un àrbitre d'una jugada decisiva durant un partit és errònia o no, ja que segons aquest òrgan ens trobem davant l'aplicació de regles tècniques que no formen part de la disciplina esportiva, i s'ha declarat expressament incompetent per conèixer aquesta matèria. Així en la seva resolució 139/1989, de 8 de gener, el CEDD diu: "És reiterada doctrina d'aquest Comitè Superior la seva incompetència per entrar en reclamacions sobre decisions tècniques perquè s'arribaria a l'absurd de considerar revisables totes i cadascuna de les decisions arbitrals de totes les competicions que se celebren. En aquest cas la qüestió és encara més clara perquè així ho fixen els reglaments aplicables"¹⁹⁰.

El Tribunal Suprem, en la seva Sentència de data 30 de maig de 1988 (RJ 1988/4831), també s'ha pronunciat respecte la naturalesa del CEDD, en el sentit de considerar-lo un òrgan competent exclusivament en l'àmbit disciplinari. De manera que el Tribunal conclou que:

CUARTO.- [...] el Comité Superior de Disciplina Deportiva, aun siendo un Órgano adscrito al Consejo Superior de Deportes, actúa con independencia de éste en el ejercicio de sus funciones -artículo 34 de la Ley 13/1980-, circunscribiéndose

¹⁸⁹ La Llei Orgànica 3/2013, de 20 de juny, de protecció de la salut de l'esportista i de lluita contra el dopatge en l'activitat esportiva, dóna una nova redacció a l'article 84 de la Llei 10/90, i crea el TAD, òrgan al qual se li atribueixen les funcions que fins al moment exercien el CEDD i la Junta de Garanties Electorals. Mitjançant el Reial decret 53/2014, de 31 de gener, es desenvolupa la composició, organització i funcions del Tribunal Administratiu de l'Esport.

¹⁹⁰ Igualment les resolucions del CEDD 55/1992, de 7 de maig; la 148/2001, de 6 de juliol, o la d'1 de març de 2000, entre altres.

exclusivamente las competencias de aquél, al ámbito del régimen disciplinario, como resulta claramente de los artículos 34 y siguientes de la citada Ley, así como el artículo 45 del Real Decreto 2690/1980 de 17 de octubre; por lo que, carece absolutamente de competencia para conocer de cualquier otra cuestión que no constituya materia disciplinaria, cual acontece en el caso concreto que ahora nos ocupa.

En el mateix sentit, la sala contenciosa administrativa del Tribunal Superior de Justícia de Madrid, en la seva Sentència de 18 de juliol de 1995, nega la potestat del CEDD de revocar els acords adoptats pels àrbitres o jutges degut al seu caràcter tècnic i no disciplinari. La Sentència¹⁹¹ afirma que:

El Comité Español de Disciplina Deportiva, según los artículos 73, 74 y 84 de la LD tiene competencia en el ejercicio de la potestad disciplinaria sobre las mismas personas y entidades que las Federaciones Deportivas, sobre estas mismas y sus directivos y sobre las Ligas profesionales, decidiendo en última instancia las cuestiones disciplinarias propias de aquella competencia, que se limita reglamentariamente a la investigación, sanción y corrección de las infracciones respecto a las personas y entidades a su potestad disciplinaria sometidas, lo que excluye que le corresponda determinar si han sido aplicadas correctamente o incorrectamente, en pura apreciación técnica, las reglas de los distintos deportes en su proyección sobre cada competición, no pudiendo revocar acuerdos arbitrales al tener esta medida carácter técnico y no disciplinario.

En definitiva, els òrgans disciplinaris federatius i el TAD, tret que es dicti una disposició reglamentària expressa, no són competents per revisar les decisions arbitrales adoptades com a conseqüència de l'aplicació de les regles de joc o competició, ja que estan excloses del seu àmbit de competències. Tanmateix, aquests òrgans sí que són competents per a revisar les decisions arbitrales en relació amb la conseqüència disciplinària que comporta la seva adopció, sense que en cap cas es pugui modificar o anul·lar la decisió presa per l'àrbitre i sí deixar sense efecte la sanció ulterior que pugui

¹⁹¹ Sentència transcrita de l'obra de Mayor Menéndez, P. La disciplina deportiva. *Op. cit.*, p. 297, on cita una altra sentència d'aquest mateix òrgan en un sentit idèntic: la STSJ de Madrid de 28 de maig de 1992.

derivar de la infracció de les regles de joc o competició, un cop ha finalitzat la prova o partit.

Per això, quan parlem de la revisió de les decisions arbitrals, hem de tenir en compte, en primer lloc, l'òrgan davant el qual es pretén la revisió (si és un òrgan tècnic o disciplinari), i, en segon lloc, la naturalesa de la decisió, essent significativa la seva transcendència disciplinària.

D'aquesta forma, si el que es pretén és que la revisió de la jugada que ha propiciat una decisió errònia de l'àrbitre es dugui a terme pel mateix àrbitre o un òrgan tècnic superior (com els jurats de competició), i existeixen els mecanismes per poder-ho fer, hem d'admetre que la decisió arbitral és revisable. Si, al contrari, el que es persegueix és que sigui un altre òrgan diferent a l'arbitral –òrgan disciplinari- qui revisi la decisió i, en conseqüència, la revoqui i la modifiqui, hem de dir que la decisió arbitral no és susceptible de revisió, sens perjudici, està clar, de la facultat d'aquest òrgan de valorar els efectes posteriors que es deriven de la decisió arbitral per a l'interessat.

No obstant això, trobem també alguna resolució judicial que manté el contrari. Així la Sentència núm. 113/1995, de 6 febrer, del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears, sala contenciosa administrativa (RJCA 1995\57), en relació amb la competència del Comitè Balear de Disciplina Esportiva respecte l'anul·lació d'una cursa de trot per un error comès pel jutge de sortida a l'hora de fixar la distància de la cursa, diu literalment:

Deben conducir a estimar que la anulación producida de la carrera, objeto de la presente litis, debe considerarse como materia disciplinaria, al derivarse de los incidentes producidos en dicha competición, por infracción del desarrollo normal de la misma. Sentado esto, debe añadirse y declararse la competencia del Comité Balear para conocer del recurso interpuesto ante el mismo, ya que no se está en presencia de una actuación «vicarial» o de organización de competición, sino de una sanción impuesta por infracción de las reglas de juego.

Tanmateix, entenem que el criteri seguit per aquest Tribunal es degut a l'error conceptual en el qual incorre la Llei 10/90 respecte la definició de les regles de joc i competició, que hem defensat amb anterioritat.

2.1.3. Revisió davant la jurisdicció ordinària

Atès el caire estrictament privat que caracteritza l'actuació dels àrbitres o jutges en el transcurs de les proves i partits en aplicació de les regles de joc o competició, que al nostre entendre, com ja hem tingut ocasió de posar de manifest, no queda inclosa dins de les funcions públiques d'organització de competicions esportives ni d'exercici de la potestat disciplinària esportiva que tenen atribuïdes per llei les federacions, ens qüestionem si seria viable la impugnació de les decisions arbitrals davant la jurisdicció ordinària, en concret la jurisdicció civil¹⁹².

Tal com posa de manifest Rodríguez Ten¹⁹³, veiem com les diferents regles de joc i reglaments interns de les federacions esportives, estableixen la fermesa de les decisions arbitrals i, per consegüent, la seva inapel·labilitat, de manera que els clubs i els esportistes integrants de les federacions accepten aquesta impossibilitat de recórrer a qualsevol via, inclosa doncs la jurisdicció ordinària, per impugnar les decisions adoptades pels jutges o àrbitres. Per la qual cosa, podríem entendre que amb la integració a la federació els clubs i esportistes s'obliguen al compliment dels seus estatuts i, per tant, de tota la normativa interna federativa, de manera que renunciem no només al dret fonamental d'obtenir la tutela efectiva dels jutges i tribunals en l'exercici dels seus drets i interessos legítims que es poguessin considerar vulnerats durant el transcurs d'una prova o partit per part dels àrbitres o jutges, sinó també a qualsevol altra jurisdicció extraordinària.

La renúncia al dret fonamental a la tutela judicial efectiva, com apunta aquest autor, pot resultar nul·la. Com ha reiterat el Tribunal Constitucional en diverses ocasions¹⁹⁴ aquest dret fonamental té caràcter irrenunciable i indisponible. No obstant això, el mateix Tribunal admet la legitimitat de la renúncia a la tutela quan aquesta sigui més beneficiosa per l'interessat que l'exercici de l'acció renunciada, sempre que la renúncia sigui voluntària i transitòria.

¹⁹² Opció apuntada per Rodríguez Ten, J. *Régimen jurídico...* *Op. cit.*, p. 378.

¹⁹³ Rodríguez Ten, J. *Ídem.*, p. 380.

¹⁹⁴ STC núm. 27/1981, de 20 de juliol (RTC 1981/27), STC núm. 76/1990, de 26 d'abril (RTC 1990/76), STC núm. 51/2003, de 17 de març (RTC 2003/51) o STC núm. 65/2009 de 9 de març (RTC 2009/65).

En el cas que se'ns planteja, no podem acceptar que la renúncia a l'acció judicial contra les decisions arbitrals sigui més avantatjosa pels esportistes o clubs, ja que el dany que pot causar un àrbitre o jutge en l'exercici de la seva potestat mai pot ser més beneficiós que el resultat de l'exercici de la tutela judicial contra la seva actuació. Així mateix, es tracta d'una renúncia permanent i no voluntària, ja que no es pot considerar que els clubs o esportistes es comprometen lliurement a no exercir la tutela judicial quan la subscripció d'una llicència i, en conseqüència, l'acceptació de totes les normes federatives, és una condició indispensable per poder participar en les competicions que organitza la federació.

A més a més, el Tribunal Constitucional ha exigit que tota renúncia a un dret fonamental ha de ser "explícita, clara, terminante e inequívoca", requisits que no reuneix la renúncia que contenen els reglaments federatius, els quals es limiten a determinar la fermesa i inapel·labilitat de les decisions adoptades pels àrbitres o jutges, sense especificar explícitament ni clarament que no poden ser objecte de recurs davant cap tipus de jurisdicció.

L'objectiu d'aquesta impugnació seria, per una banda, anul·lar la decisió arbitral errònia que ha causat el resultat, sempre que es pugui acreditar que un error concret és el causant del dany, i, per altra banda, repetir el partit o la prova des del moment en què es va prendre la decisió o, fins i tot, repetir el partit íntegrament en el cas que es pogués acreditar que el resultat obtingut va ser conseqüència d'una acumulació d'errades per part de l'àrbitre o jutge, deixant de banda el rescabament del dany econòmic causat, que serà objecte d'anàlisi més endavant.

2.1.4. Alternativa a la resolució dels conflictes esportius per via administrativa

Tal com hem exposat, queda clar que, en base a la normativa actual, les decisions arbitrals adoptades abans, després o durant el transcurs d'un partit o competició com a conseqüència d'una infracció de les regles de joc o competició no són revisables davant els òrgans disciplinaris de les federacions i, per tant, són decisions fermes.

Ara bé, com hem vist, les decisions adoptades pels àrbitres o jutges en el transcurs d'una competició que impliquen l'obertura posterior d'un expedient sancionador (i la

imposició d'una sanció) per part dels òrgans disciplinaris federatius corresponents, sí que poden ser objecte de revisió i, per tant, és factible la modificació (anul·lació o modulació) de la sanció que la decisió arbitral porta implícita per part de l'òrgan disciplinari corresponent. Així mateix, en última instància, en via administrativa, l'òrgan encarregat de revisar les resolucions d'aquests òrgans disciplinaris és el TAD.

En aquest aspecte, en una clara tendència cap a la privatització de la disciplina esportiva, diversos autors, com veurem, ha proposat un sistema alternatiu de resolució dels conflictes derivats de l'aplicació de les regles de joc que tenen conseqüències més enllà del partit en qüestió, per part dels àrbitres o jutges. Així, s'ha manifestat la conveniència que aquestes controvèrsies se sotmetin a un sistema d'arbitratge privat, de manera que un cop esgotada la via federativa (tant si és una instància com dues) les parts interessades se sotmetin de forma imperativa a un òrgan arbitral privat.

Pel que fa a la regulació d'aquests sistemes de resolució de conflictes en la legislació espanyola, d'una banda, la Llei 10/90 preveu la possibilitat d'aplicar fórmules d'arbitratge i conciliació, i, d'altra, tot el que no prevegi la Llei 10/90 (que no és gens exhaustiu) es regeix per la Llei 60/2003 de 23 de desembre, d'arbitratge (en endavant, Llei d'arbitratge).

Així, la Llei 10/90 en el seus articles 87 i 88, preveu la possibilitat de resoldre “les qüestions litigioses de naturalesa jurídica esportiva” mitjançant l'aplicació de fórmules de conciliació o arbitratge. No obstant això, impedeix l'ús d'aquests sistemes extrajudicials de resolució de conflictes amb ocasió de l'aplicació de regles esportives incloses en la mateixa Llei i en les seves disposicions de desenvolupament directe. Per la seva banda, l'article 34 del Reial decret de federacions en desenvolupament dels articles esmentats de la Llei 10/90, matisa que les regles esportives no han de ser de lliure disposició entre les parts i la seva vulneració no ha de ser objecte de sanció.¹⁹⁵

¹⁹⁵ Segons Camps “NO EXISTE NINGÚN ASPECTO DE LA RELACIÓN DEPORTIVA QUE PUEDA SER OBJETO DE ARBITRJE A TENOR DE LA LEY 10/90” i considera que aquestes concrecions que fa la Llei 10/90 no tenen sentit i el legislador hauria hagut de fer una remissió a la Llei d'Arbitratge. Camps Povill, A. (1992). La conciliación extrajudicial del deporte en España. Dins J.L. Carretero (dir.), *Derecho del deporte... Op. cit.*, p. 237-238. Així mateix, per a Carretero no és adequada aquesta delimitació ja que hi ha qüestions indisponibles diferents a les disciplinàries; i creu que seria suficient indicar que “son cuestiones deportivas arbitrables las cuestiones disponibles, es decir, las derivadas de

Finalment, la Llei 10/90 preveu que siguin els clubs esportius, les federacions esportives espanyoles i les lligues professionals els que, en el seu cas, prevegin estatutàriament aquests sistemes de conciliació o arbitratge, però amb subjecció a unes regles mínimes. Exclou d'aquesta manera i inexplicablement que altres entitats esportives puguin preveure l'aplicació d'aquests sistemes, per bé que entenem que també ho poden regular¹⁹⁶.

Per la seva banda, la Llei d'arbitratge determina, pel que ens interessa, que són susceptibles d'arbitratge les controvèrsies sobre matèries de lliure disposició conforme a dret. Així mateix, estableix que el conveni arbitral en el qual es plasmi la voluntat de les parts de sotmetre's a arbitratge, pot adoptar la forma de clàusula incorporada en un contracte o d'acord independent.

En aquest sentit, la incorporació de clàusules d'arbitratge ha estat la fórmula emprada en l'àmbit esportiu internacional, en el qual les federacions esportives internacionals, a través dels seus estatuts, han imposat als seus afiliats la submissió obligatòria a òrgans arbitrals (Tribunal Arbitral de l'Esport, en endavant TAS, o altres creats per les pròpies federacions), jurisdicció que consideren com exclusiva i exclouent, i prohibeixen explícitament en alguns casos l'accés a la jurisdicció ordinària i obliguen a les federacions nacionals a incloure en els seus estatuts la prohibició que els seus membres s'emparin en els jutjats ordinaris, sota l'amenaça de ser sancionades¹⁹⁷.

Tanmateix, l'ús d'aquest tipus de clàusules presenta diversos inconvenients jurídics, com ha posat de manifest la doctrina. En primer lloc, segons Camps¹⁹⁸, no tots els subjectes que intervenen en el marc esportiu estan sotmesos a les normes de les

relaciones jurídico privadas". Carretero Lestón, J.L. (2010). La resolución extrajudicial en el deporte. *Revista Española de Derecho Deportivo*(26), p. 11-34.

¹⁹⁶ La LNFP ha inclòs en els seus Estatuts (art. 91) l'obligació de resoldre els conflictes jurídic esportius i econòmic financers mitjançant fórmules de conciliació o arbitratge a través del Tribunal Arbitral del Fútbol. La RFEN preveu en el Reglament general (disposició addicional 4a del llibre IX) la possibilitat de resoldre mitjançant el TEAD les qüestions litigioses en matèria esportiva i de lliure disposició.

¹⁹⁷ L'exemple més significatiu el trobem en l'art. 68 dels Estatuts de la FIFA i els art. 60-62 dels Estatuts de la Unió d'Associacions Europees de Futbol (en endavant, UEFA), però també l'art. 9.5 dels Estatuts de la FIBA, l'art. 4.4 dels Estatuts de la Federació Internacional de Pàdel (en endavant, IPF) o els arts. 10.2 i 29.4 dels Estatuts de la Federació Internacional de Judo (en endavant, IJF).

¹⁹⁸ Camps Povill, A. La conciliación extrajudicial... *Op. cit.*, p. 225.

federacions o dels clubs, ja que com hem vist en apartats anteriors, la llicència no implica afiliació a una federació i tampoc tots els subjectes estan obligats a associar-se a entitats esportives per practicar l'esport. Per la qual cosa, aquestes clàusules d'arbitratge o compromissòries no són efectives en la seva totalitat.

En segon lloc, alguns autors¹⁹⁹ han posat de manifest que la submissió de conflictes a determinats òrgans pot suposar una posició d'avantatge a favor de l'entitat que imposa la clàusula d'arbitratge, atesa la relació estreta i directa entre aquesta i la institució arbitral i, per tant, una situació de desigualtat entre les parts.

En tercer lloc, si equiparem la llicència o els estatuts de les associacions esportives a un contracte d'adhesió, en virtut del qual el sol·licitant de la llicència o els associats accepten íntegrament la totalitat de les clàusules estatutàries, sense possibilitat de negociar individualment cadascuna d'aquestes, haurem de valorar també la validesa d'aquestes clàusules, en el sentit que puguin se declarades abusives i, per tant, nul·les de ple dret²⁰⁰. En aquest tipus de clàusules es fa palès, per una banda, la manca de voluntat lliure i expressa per part de qui sol·licita l'afiliació a una associació esportiva o l'expedició d'una llicència esportiva, document en el qual sovint s'introdueix una clàusula de submissió a arbitratge, com a requisit *sine qua non* per poder participar en competicions oficials, i, per l'altra, la imposició per part de l'entitat esportiva de l'acceptació de forma exclusiva d'una jurisdicció determinada que exclou expressament l'ordinària.

¹⁹⁹ Javaloyes Sanchís, V. (2014). *El régimen jurídico del Tribunal Arbitral del Deporte*. Pamplona: Aranzadi, p. 65 i ss.

²⁰⁰ Sobre la consideració dels estatuts com a contractes d'adhesió hi ha diferents opinions doctrinals. Camps nega aquesta possibilitat. Camps Povill, A. La conciliación extrajudicial... *Op. cit.*, p. 246. Tanmateix, trobem autors que sí equiparen els estatuts federatius a un contracte d'adhesió, Javaloyes Sanchís, V. *El régimen jurídico...* *Op. cit.*, p.67, o Colomer Hernández, I. (2009). *Deporte y medios de solución de conflictos*. Dins A. Palomar Olmeda (dir.). *El deporte profesional (739-772)*. Barcelona: Bosch, p. 758-760.

Igualment, la STSJ de Castella Lleó (Valladolid), sala contenciosa administrativa, secció 2a, núm. 1360/2011 de 14 juny (JUR 2011\245837), ratificada per la Sentència del TS, sala contenciosa administrativa, secció 4a, d'11 de desembre de 2012 (RJ 2013\751) assenyala que: "En el presente caso no consta que el recurrente haya prestado libremente su consentimiento a la sumisión al TAS, pues no se puede considerar que se ha otorgado libremente dicho compromiso si se exige como requisito sine qua non para ejercer su profesión, estando la cláusula compromisoria incluida en un documento de adhesión (la licencia federativa)".

El Jutjat de Primera Instància núm. 6 d'Almeria, en la seva Interlocutòria de data 25 d'abril de 2006²⁰¹ sosté de forma clara el caràcter de contracte d'adhesió de les llicències federatives:

Se basa dicha cuestión en la existencia de la cláusula de sumisión expresa contenida en la solicitud de licencia que deben suscribir todos aquellos deportistas que quieran obtener un título administrativo que les habilite para participar en competiciones deportivas oficiales, no pudiendo obviarse que dicha cláusula se encuentra impresa en todas las solicitudes, sometiéndose las partes contratantes a los tribunales del domicilio de la UCI, habiendo sido puesta por una de las partes que precisamente goza de una posición de superioridad, pues debe ser asumida por todos los deportistas que decidan solicitar la licencia federativa, siendo la UCI una entidad supranacional de carácter privado, estando integrada la RFEC, entidad también de carácter privado con personalidad jurídica propia en aquella, creando disposiciones normativas que son aplicadas por las federaciones nacionales, y que deviene obligado suscribir dicha licencia para participar en eventos deportivos oficiales de carácter profesional, sometiendo a todos los ciclistas deportivos que obtengan dicha licencia a los tribunales de su domicilio. [...] sin embargo, tal cláusula de sumisión expresa debe devenir ineficaz, pues ha sido impuesta por la parte contratante que claramente goza de una posición de superioridad frente al deportista, que se ve obligado a aceptarla si desea federarse y ejercer su profesión, forzando al mismo a acudir a unos tribunales muy lejanos de su domicilio, la sede de la UCI en Suiza, ocasionado una indefensión a la parte más débil, con los consiguientes costes e inconvenientes que ello acarrea, y no habiendo sido aceptada de forma expresa y clara, no podrá resultar vinculante dicha cláusula de sumisión en un contrato de adhesión, como es la solicitud de licencia en la cual la parte solicitante se adhiere a las condiciones previamente impuestas por la Real Federación Española de Ciclismo.

Així, la introducció de clàusules d'arbitratge en aquests tipus de documents, com a mecanisme per excloure l'accés a la jurisdicció ordinària, han estat qüestionades pel que fa a la seva constitucionalitat al considerar-se que aquestes estipulacions vulneren l'article 24 de la CE relatiu al dret a la tutela judicial efectiva de jutges i tribunals i en el

²⁰¹ Sentència transcrita de l'obra de Colomer Hernández, I. *Op. cit.*, p. 758-759.

mateix sentit pel seu caràcter d'irrenunciable i indisponible, que hem esmentat en l'apartat anterior.

En aquest sentit, el Tribunal Constitucional, en la seva Sentència núm. 104/1999, de 14 juny (RTC 1999\104) ha assenyalat que “los Estatutos sociales, como ejercicio de la potestad de autonomía han de acomodarse no sólo a la Constitución, sino también a las Leyes que, respetando el contenido esencial de tal derecho lo desarrollen o lo regulen”.

Igualment, el mateix Tribunal en la Sentència núm. 75/1996 de 30 d'abril (RTC 1996\75) en relació amb l'establiment d'un sistema d'arbitratge institucional i imperatiu, conclou de forma molt clara que “la primera nota del derecho a la tutela consiste en la libre facultad que tiene el demandante para incoar el proceso y someter al demandado a los efectos del mismo. Quebranta, por tanto, la esencia misma de la tutela judicial tener que contar con el consentimiento de la parte contraria para ejercer ante un órgano judicial una pretensión frente a ella”.

En l'àmbit esportiu, la Sentència del Jutjat Central Contenciós Administratiu, de 2 d'octubre de 2006²⁰², afirma que:

En la materia que nos ocupa, de la disciplina deportiva, la exclusión de la jurisdicción resulta proscrita no sólo por contravenir el derecho fundamental a obtener la tutela de los jueces y tribunales, sino también el sistema jurídico interno deportivo que garantiza el acceso a la jurisdicción frente a las resoluciones del Comité Español de Disciplina Deportiva (art. 58 del Reglamento de Disciplina Deportiva).

D'altra banda, el TAS s'ha considerat competent per resoldre un recurs presentat per una federació internacional contra una resolució d'una federació nacional, en el marc del qual el ciclista afectat va qüestionar la competència d'aquest òrgan per considerar que era aplicable el dret administratiu espanyol. El TAS argumenta que el ciclista va acceptar la seva competència inclosa en el reglament de la federació quan va sol·licitar

²⁰² Sentència transcrita de l'obra de Colomer Hernández, I. *Ídem*, p. 746.

la llicència federativa²⁰³. Igualment, tal com assenyala Javaloyes Sanchís²⁰⁴, el Tribunal Federal Suís dóna validesa a la submissió al TAS mitjançant les clàusules estatutàries d'adhesió establertes per les federacions.

Si bé es cert que aquesta fórmula de submissió a l'arbitratge no encaixa amb la legislació espanyola vigent, la doctrina ha convergit en què l'arbitratge pot ser una bona eina per resoldre els conflictes derivats de la pràctica esportiva. Aquesta opinió unànime es basa en la rapidesa i l'eficàcia dels òrgans arbitrals, les resolucions del qual no són susceptibles, en la pràctica, d'anul·lació ni de revisió²⁰⁵, i, en conseqüència, el conflicte queda resolt amb la seva decisió. A diferència del que succeeix actualment, en què després de les instàncies federatives, l'assumpte passa a coneixement del TAD, la resolució del qual és susceptible de recurs davant la jurisdicció contenciosa administrativa, fet que provoca, en ocasions, que el procediment es dilati excessivament i que el contingut de la resolució sigui difícilment executable o el dret de qui ha estat indegudament sancionat no pugui ser restablert (independentment de la possibilitat de reparar el dany causat com a conseqüència de la revocació de les decisions que esgoten la via administrativa, com veurem més endavant).

En aquest sentit, Camps²⁰⁶ considera que “la dinámica deportiva, como cualquier otra dinámica social, requiere o necesita que los conflictos se resuelvan eficaz y rápidamente, elementos ambos que encuentran en el arbitraje una solución adecuada”.

Per a Terol Gómez²⁰⁷ “que los conflictos disciplinarios sean resueltos con rapidez y garantía parece que es necesario para el normal funcionamiento de la competición”.

²⁰³ TAS 2006/A/1119 UCI vs. Landaluce, Laude de 19 de desembre de 2006. Extret de Javaloyes Sanchís, V. *Op. cit.*, p. 195.

²⁰⁴ Javaloyes Sanchís, V. *Ídem*, p. 204.

²⁰⁵ Els laudes produeixen efectes de cosa jutjada i els motius d'anul·lació i de revisió d'un laude són taxats i no es permet, com a regla general, una revisió del fons de l'assumpte. L'article 41 de la Llei d'arbitratge regula els motius d'anul·lació d'un laude. Així mateix, l'article 510 de la Llei 1/2000, de 7 de gener, d'enjudiciament civil, regula els motius de revisió de les sentències fermes, que resulta aplicable als laudes arbitrals, per remissió de l'article 43 de la Llei d'arbitratge. Són competents per conèixer de la revisió dels laudes el Tribunal Suprem o els Tribunals Superiors de Justícia, de conformitat amb l'article 509 de la Llei d'enjudiciament civil i l'article 73.1.b) de la Llei orgànica del Poder Judicial.

²⁰⁶ Camps Povill, A. La conciliación extrajudicial... *Op. cit.*, p. 221.

Igualment, Mayor Menéndez²⁰⁸ opina que “es necesario que las infracciones a las reglas del juego o competición puedan ser investigadas y sancionadas a través de un sistema rápido, eficaz y que, sin merma de garantías jurídicas, asegure la buena marcha y el normal desarrollo de la competición. Tal situación no se produce en absoluto en el actual sistema de justicia deportiva establecido en nuestra LD”. Aquest autor considera que, en l'exercici de la potestat disciplinària federativa, no es lògic que puguin intervenir fins a tres instàncies en via administrativa, i encara menys que la sanció imposada pugui ser revisada per un òrgan judicial que pot trigar mesos o anys en resoldre la qüestió.

Segons Colomer Hernández²⁰⁹ “este crecimiento de la *res publica* dentro de la gestión y control dentro del deporte amenaza con excluir la posibilidad de utilizar métodos de solución de conflictos basados en la voluntad de los sujetos en litigio, tales como la conciliación extrajudicial o el arbitraje”.

A part de l'eficàcia i la rapidesa del procediment, l'arbitratge presenta altres avantatges que justifiquen la seva utilització en l'àmbit esportiu²¹⁰.

Per la qual cosa, a la vista de la legislació vigent, per poder instaurar un sistema alternatiu de resolució de conflictes, com és l'arbitratge, en l'àmbit de la disciplina esportiva derivada de l'aplicació de les regles de joc o competició per part dels àrbitres i jutges, s'hauria de modificar la Llei 10/90 i les normes que la desenvolupen, en el sentit de configurar la potestat disciplinària arbitral com una funció clarament i estrictament privada i, per tant, una matèria de lliure disposició per les parts.

No obstant això, en el cas que la Llei 10/90 permetés l'ús de fórmules de conciliació o d'arbitratge en matèria disciplinària derivada de les decisions adoptades pels àrbitres o jutges, i perquè aquests sistemes fossin eficaços, entenem que la sol·licitud de la llicència o d'afiliació a una entitat esportiva hauria d'incloure l'opció per part de qui la sol·licita d'acceptar o rebutjar lliurement la clàusula d'arbitratge, de manera que no

²⁰⁷ Terol Gómez, R. *Las ligas...* *Op. cit.*, p. 391.

²⁰⁸ Mayor Menéndez, P. La disciplina deportiva. *Op. cit.*, p. 288.

²⁰⁹ Colomer Hernández, I. *Op. cit.*, p. 754.

²¹⁰ *Vid.* Camps Povill, A. La conciliación extrajudicial... *Op. cit.*, p. 221-223.

pogués al·legar-se la seva abusivitat i configurar-se realment com un acord adoptat entre totes les parts implicades per tal de resoldre els conflictes sorgits en el marc de la seva relació²¹¹.

2.2. La discrecionalitat dels àrbitres i jutges

Els àrbitre i jutges en l'exercici de les seves funcions, en virtut de les quals adopten decisions durant un partit o prova o amb anterioritat o posterioritat a aquests, gaudeixen d'un cert grau de discrecionalitat o marge de llibertat de decisió, de manera que quan prenen una decisió en relació amb una jugada, actuen en part d'acord amb el seu propi criteri. Certament, hi ha modalitats esportives on el marge de discrecionalitat arbitral és més alt que en altres, ja que les decisions arbitrals s'adopten d'acord amb criteris subjectius, a diferència d'aquelles en que les decisions tenen un caràcter marcadament objectiu i es basen en l'aplicació directa d'una regla de joc o de competició per part dels àrbitres o jutges.

Aquesta discrecionalitat en la potestat decisòria arbitral ve precedida, en ocasions, per una valoració tècnica que els àrbitres realitzen de manera autònoma en base a una sèrie de regles preestablertes per les federacions esportives o els ens organitzadors de les competicions²¹².

Això no obstant, aquesta llibertat de decisió en l'exercici de la funció arbitral té alguns límits, que són els que determinen fins a quin punt són revisables les decisions arbitrals, si bé com hem conclòs les decisions arbitrals pròpiament no són revisables en moltes ocasions, extrem aquest que incideix directament en la seva discrecionalitat. En aquest aspecte, com hem vist, el CEDD ha manifestat reiteradament que les decisions arbitrals només són susceptibles de revisió i, si és el cas, de modificació –pel que fa a les

²¹¹ Per a Cremades l'arbitratge “siempre ha sido una manifestación fundamental de la libertad que tenemos los humanos de decidir por contrato en cuanto a nuestros bienes y derechos: si podemos disponer de un elemento de nuestro patrimonio y transigir una diferencia que sobre él mantengamos con alguien, igualmente nos es posible pactar de común acuerdo que sea un tercero quien dé solución a tal conflicto”. Cremades Sanz-Pastor, J. A. (2014). *El arbitraje de derecho privado en España*. València: Tirant lo Blanch, p. 15.

²¹² Les regles de competició de la IAAF (art. 146.4.b) preveuen la possibilitat d'anul·lar una prova, així com que es disputi de nou si, segons el criteri del jutge, la justícia ho exigeix.

conseqüències ulterior de les decisions arbitrals- quan en l'actuació s'aprecii que concorre un error manifest.

El CEDD manté la seva postura en relació amb el fet que les decisions dels àrbitres són intocables, en tant que considera que la qüestió essencial radica en delimitar la naturalesa de les funcions que realitzen els jutges o àrbitres i els comitès disciplinaris. Així mateix, en opinió d'aquest Comitè únicament quan del resultat de l'activitat probatòria poden apreciar-se errors materials substancials sobre qüestions no estrictament tècniques, poden els comitès de disciplina esportiva determinar l'existència o no de la infracció i, en conseqüència, la procedència de la corresponent sanció, i revocar-la, modular-la o ratificar-la²¹³.

La independència i la imparcialitat en l'actuació dels àrbitres i jutges són pressupòsits bàsics de la seva discrecionalitat, en virtut d'aquestes la Llei 10/90 preveu la presumpció de veracitat *iuris tantum* de les declaracions arbitrals, tret d'error material manifest²¹⁴, i configura les actes arbitrals com a mitjà documental necessari per a qualsevol procediment disciplinari. Tant la imparcialitat com la independència es veuen reflectides en els diferents reglaments els quals estableixen causes d'abstenció i recusació, tot i que en ocasions es limiten genèricament a supòsits de força major que ha de valorar el comitè corresponent²¹⁵.

Per tant, la discrecionalitat arbitral troba el seu límit en la comissió per part de l'àrbitre d'un error material manifest o evident en el si d'un procediment disciplinari, si bé la decisió en si mateixa no és objecte de cap control posterior en moltes de les modalitats esportives, de manera que la discrecionalitat dels àrbitres o jutges –la llibertat d'apreciació i aplicació de les regles de joc o competició- en aquells esports en què són considerats la màxima autoritat no té cap altre límit que l'exercici de facultats de control sobre els àrbitres centrades exclusivament als aspectes tècnics de la seva actuació, que poden derivar en descensos de categoria o en la no designació per altres partits (conegut

²¹³ Resolucions del CEDD 207/1995, de 22 de desembre; 172/1990, de 10 de desembre o 68/1999, de 9 de juliol.

²¹⁴ *Vid.* apartat 6 d'aquest treball.

²¹⁵ Els Estatuts (art. 37) de la RFEF limiten les abstencions a raons de força major que ha de ponderar, en cada cas, el CTA.

com la nevera arbitral) d'aquells subjectes en l'actuació dels quals es pugui observar una desviació de poder –una aplicació subjectiva de les regles de joc i contrària a aquestes-.

Autors com Gamero Casado²¹⁶ han justificat aquesta potestat discrecional dels àrbitres sota l'argument que l'actuació arbitral queda inclosa en l'àmbit de la denominada *discrecionalitat administrativa tècnica*; concepte jurídic que ha de ser entès com “el margen de libre apreciación en que se mueve el sujeto singularmente capacitado para aplicar determinadas decisiones”. Si bé al nostre entendre i com ja hem tingut ocasió de manifestar, la funció que exerceixen els àrbitres i jutges no queda inclosa dins l'àmbit del dret administratiu.

Així, aquest autor considera que l'abast d'aquesta discrecionalitat arbitral depèn de cada modalitat esportiva, en funció del caràcter subjectiu o objectiu dels judicis de valoració. Per això, conclou que la gran varietat de modalitats esportives existents exigeix un anàlisi *ad hoc* que permeti determinar fins on pot arribar la modificació de la valoració tècnica arbitral.

Aquesta discrecionalitat dels àrbitres o jutges a l'hora d'aplicar les regles de joc, s'ha vist limitada per l'ús de la tecnologia que en alguns esports s'ha introduït com a eina d'auxili de l'activitat arbitral o inclús en substitució d'aquesta, com veurem a continuació.

2.3. Nous sistemes de decisió arbitral

La tecnologia, poc a poc, s'ha anat introduint en l'activitat esportiva amb la finalitat d'aportar una major seguretat a la competició. En aquest sentit, ens ofereix una percepció més minuciosa dels fets esdevinguts en el transcurs d'una prova o partit, i permet proclamar els vencedors justos d'acord amb les regles de joc o competició. No són pocs els esports en els quals s'han instaurat mitjans tecnològics amb la finalitat de pal·liar els nombrosos errors arbitral inherents (o no) a la pròpia naturalesa de l'àrbitre. Així doncs, la tecnologia que s'ha establert ha estat en dos sentits: per una banda,

²¹⁶ Gamero Casado, E. *Las sanciones... Op. cit.*, p. 447.

millorar la percepció i recolzar la presa de decisions dels àrbitres o jutges, mitjançant la repetició televisiva, la càmera lenta, el vídeo arbitratge, la *foto-finish*..., i per altra, ajudar als àrbitres o jutges a prendre les decisions (com ara els dispositius de reconstrucció de la trajectòria de la pilota o els aparells de senyalització dels tocats en esgrima).

En aquest aspecte, el tennis és l'esport precursor en la instauració de la tècnica i l'electrònica amb l'objectiu de facilitar al jutge la seva tasca en l'aplicació de les regles de joc. L'“ull de falcó” o *hawk-eye* és un sistema informàtic que genera una imatge de la trajectòria de la pilota que permet conèixer quasi amb exactitud el punt d'impacte de la pilota al terra. Amb aquesta finalitat es va crear en aquesta modalitat esportiva una regla de joc anomenada repte o *challenge* que permet a un jugador disputar la decisió del jutge de cadira o dels jutges de línia i sol·licitar la reproducció en vídeo de la trajectòria de la pilota dubtosa.

També destaquen, en la mateixa línia, la reproducció instantània que dóna la possibilitat de revisar les jugades incertes en el beisbol i el bàsquet, o el vídeo arbitratge que s'empra en esgrima i que ofereix a l'àrbitre, abans de prendre cada decisió, veure la repetició de la jugada. Igualment, la *foto-finish* i el cronometratge electrònic automatitzat en atletisme i ciclisme suposen un gran avenç tecnològic en el món de l'esport. No oblidem tampoc, els sistemes i sensors de cronometratge que col·locats en el mur de la piscina permeten registrar de manera més fiable, en un principi, el temps realitzat per cada nedador, o el sistema de GPS utilitzats en les regates o ral·lis i de GPRS en les maratons per calcular els recorreguts i els temps dels atletes o en les competicions de parapent o enduro.

Com hem vist, són moltes les modalitats esportives que han optat per regular en els seus reglaments²¹⁷ mecanismes que permeten la reclamació o revisió immediata de punts o

²¹⁷ El Reglament tècnic (cap. 6) de la Federació Internacional d'Esgrima (en endavant, FIE) estableix l'obligació d'ús del vídeo arbitratge per a determinades competicions; el Reglament de tenis (apèndix V) de la ITF regula la revisió electrònica; les Regles de competició (art. 165) de la IAAF preveuen un sistema de cronometratge elèctric anomenat *foto-finish*; les Regles de joc (art 46.12) de la FIBA un sistema de repetició instantània; o el Reglament de natació (norma 11) de la RFEN regula l'existència d'un equip electrònic de classificació automàtica.

jugades dubtoses, ja sigui a elecció del mateix esportista (tennis, beisbol...) o bé per determinació del mateix subjecte que dirigeix la prova o partit (esgrima).

Amb tot, la implantació d'aquests noves tecnologies a l'esport no ha estat exempta de generar incertesa i, per consegüent, ha estat objecte de crítica, doncs és ben sabut que la perfecció no existeix en l'ésser ser humà, però tampoc en la ciència. Així, el mecanisme de l'"ull de falcó" presenta un marge d'error reconegut de 2-3mm., per aquest marge una pilota que ha tocat la línia pot ser cantada *out* o a la inversa. A més a més, s'ha fet palès que aquest mecanisme, a banda del marge d'error que presenta per defecte, pot cometre errors descomunals amb una major repercussió mediàtica que un simple error arbitral²¹⁸.

És evident que mai plou al gust de tothom, i com en tots els àmbits de la vida, aquestes noves tendències tenen els seus partidaris i els seus detractors. De manera que la introducció de la tecnologia en l'esport no ha estat ben acollida per tots els operadors esportius.

Així mateix, val a dir que en alguns esports s'ha trigat molt en introduir mecanismes tecnològics de revisió o reclamació de les decisions arbitrals, de manera que no sembla que la repercussió esportiva o econòmica de la competició sigui un factor determinant per tal que les entitats organitzadores d'esdeveniments esportiu es decideixin a adoptar aquestes mesures. La FIFA no ha estat procliu, fins fa ben poc, a admetre la necessitat d'instal·lar certs mecanismes que ajudin als àrbitres en l'exercici de la seva funció d'aplicació de les regles de joc o competició per adoptar les decisions correctes. Després de nombrosos escàndols como els que es van viure en el Mundial de Futbol de Sud-Àfrica²¹⁹ i en ocasió dels coneguts "gols fantasma", la FIFA ha aprovat recentment la introducció en el món del futbol del que anomena tecnologia de línia de gol, dos sistemes de detecció automàtica del gol per a ajudar als àrbitres en les jugades més

²¹⁸ En el torneig de tennis d'Indian Wells de 2011, en el partit Almagro-Montañés aquest últim tennista va sol·licitar la revisió de l'"ull de falcó" en una pilota dubtosa. Aquest mecanisme va indicar la pilota havia botat a molta distància de la que realment ho havia fet, tal com es va poder comprovar per vídeo televisió en la repetició de la jugada.

²¹⁹ El gol que no va traspasar la línia de gol i que l'àrbitre va concedir a Frank Lampard en el Mundial de Futbol de 2010 davant Alemanya o el gol de l'ucrainià Marko Devic davant Anglaterra en l'Eurocopa 2012.

dubtoses²²⁰, i de forma més recent ha decidit introduir el sistema de vídeo arbitratge, el qual permet repassar si hi ha hagut alguna acció antireglamentària quan s'ha marcat un gol, decretar si s'ha produït un penal o no, expulsar un jugador i evitar confusions a l'hora d'amonestar a un futbolista²²¹.

Aquesta mesura suposa un revolució en la indústria del futbol, si bé no per això es posarà punt i final al grans debats que sorgeixen arrel de les decisions arbitrals, aquest cop recolzades per la tecnologia esmentada. Debats que de ben segur continuaran essent el tema de moltes converses, i més quan, tal com va anunciar la FIFA²²², l'àrbitre té discrecionalitat a l'hora d'emetre la seva decisió sense estar obligat a acatar el resultat que li indica la màquina; així com perquè els àrbitres són els únics que reben el senyal que indica si la pilota ha creuat o no la línia de gol. Per això, creiem que la polèmica en el món del futbol que tan ens agrada, ja sigui per vici o per convicció, la tenim assegurada²²³.

Els detractors de la introducció de les noves tecnologies en els esdeveniments esportius i, més en concret, en l'àmbit del futbol, basen el seu rebuig en el fet que aquesta modalitat esportiva pot perdre la seva fluïdesa i continuïtat de joc si es paralitza el partit per analitzar les jugades controvertides, a l'hora que consideren que l'àrbitre forma part del joc i que les seves decisions i consegüents errors són tan admissibles como ho són els dels jugadors, de manera que la instal·lació de mesures tecnològiques pot suposar la desnaturalització del joc.

²²⁰ En l'assemblea extraordinària de l'International Futbol Association Board (en endavant, IFAB), que es va celebrar a Zurich el dia 5 de juliol de 2012, es va decidir l'ús de la tecnologia de la línia de gol (*Goal Line Technology –GLT-*), en concret dos sistemes de detecció de gol: per una banda, el *Hawk-eye* (que permet conèixer la posició de la pilota) i, per altra, el *Goal-ref* (quant la pilota traspasa la línia de gol, li envia un missatge al cronòmetre de l'àrbitre).

²²¹ En l'assemblea general de la IFAB, celebrada el 5 de març de 2016, es va decidir introduir aquest sistema en el Mundial de Clubs de 2016.

²²² En la roda de premsa posterior a l'assemblea extraordinària, es va comunicar que la discussió sobre la instal·lació de la tecnologia en el futbol va sorgir del polèmic gol de Frank Lampard, i es va reiterar en múltiples ocasions que la GLT és una simple ajuda per a l'àrbitre, essent aquest qui té l'última paraula. Així mateix, es va posar de manifest que l'adopció d'aquesta decisió sorgeix com a conseqüència de la professionalització del futbol i dels diners que mou aquesta activitat, sobretot a nivell internacional, de manera que les decisions arbitrals són veritablement importants.

²²³ El primer gol assenyalat amb l'ajuda d'aquesta tecnologia va ser en el Mundial de 2014 de Brasil, en el partit França-Hondures.

Segons el nostre parer, la introducció de noves tecnologies en l'àmbit esportiu i en particular en el futbol, com ara la vídeo arbitratge com a sistema més eficient per a la repetició de les jugades i per a realitzar un examen més detallat dels esdeveniments més controvertits, pot implicar implícitament la modificació d'algunes regles de joc, com a mínim en del còmput de temps, ja que pot suposar una gran pèrdua de temps. A més a més, hem de tenir en compte que ni en tots els nivells ni en totes les categories de competició seria possible ni viable econòmicament la instal·lació d'aquests mecanismes tecnològics. Motiu pel qual es podria donar la situació paradoxal, en el seu cas, que fos considerada una modalitat esportiva diferent.

De ben segur que arribarà un moment en què els àrbitres o jutges seran substituïts en totes les seves funcions per mecanismes tecnològics i aquesta controvèrsia desapareixerà, donant pas, això sí, a altres conflictes.

2.4. Conseqüències de la revisió de les decisions arbitrals

Com hem vist, la qüestió sobre la reclamació o revisió de les decisions adoptades pels àrbitres o jutges se circumscriu a determinar quins són els òrgans davant els quals es pretén la revisió. De forma que si la revisió se sol·licita del propi àrbitre o jutge que ha pres la decisió o del jurat de competició com a òrgan tècnic superior la decisió pot ser revisada i, en el seu cas, modificada, amb els matisos que ja hem exposat. En canvi, si es pretén que la decisió arbitral sigui revisada per òrgans no tècnics, és a dir, disciplinaris, aquesta revisió està restringida als supòsits de la comissió d'un error arbitral evident, si bé, com ja hem reiterat, tan sols pel que fa a la sanció immanent a la infracció de la regla de joc o competició que ha donat lloc a la decisió arbitral i que ha estat imposada per part dels comitès disciplinaris de la corresponent federació.

A partir d'aquí i pel que fa a la revisió de les decisions arbitrals per part del mateix àrbitre o jutge o per l'òrgan tècnic superior, hem de diferenciar les conseqüències que deriven de la revisió i modificació de les decisions arbitrals en les proves en les quals les decisions es prenen un cop finalitzat l'enfrontament i les dels partits en què les decisions es prenen durant el transcurs d'aquests. En aquest cas, acollim la distinció que fa l'article 33.1.a) del Reial decret de disciplina esportiva respecte les proves i els partits.

En el primer supòsit, quan una decisió es adoptada amb posterioritat a la finalització de la prova (atletisme, natació, piragüisme...) la conseqüència directa de la revisió de les decisions arbitrals, en cas que siguin declarades contràries a les regles de joc o competició, només pot tenir dos efectes, la repetició de la prova o bé la declaració directa del vencedor just. En ambdós casos, entenem que els reglaments de la modalitat esportiva en concret, han de preveure aquests efectes perquè es puguin dur a terme, com per exemple en el cas de la vela,

En el segon cas, quan les decisions arbitrals s'adopten durant el transcurs del partit, la conseqüència de la revisió de les decisions és la modificació, si s'escau, de la decisió just després d'haver-se adoptat, de manera que es paralitza el joc en el moment en què es fa la reclamació a instància de l'interessat o del mateix àrbitre i es reinicia novament quan s'ha resolt aquesta, com per exemple en el tennis.

No obstant això, en aquests casos ens qüestionem si la revisió de la decisió adoptada pels àrbitres durant un partit pot ser duta a terme amb posterioritat a aquest, és a dir, un cop ha finalitzat la confrontació i s'ha determinat el resultat. En cas que aquesta opció es regulés en els reglaments federatius, veiem tres possibles conseqüències d'aquesta revisió *a posteriori*.

Per una banda, modificar el resultat del partit i concedir la victòria a l'equip perjudicat per les decisions arbitrals errònies, si bé aquest efecte creiem que no seria una solució justa ni raonable perquè l'afavorit per aquestes mateixes decisions veuria truncats els seus esforços per circumstàncies totalment alienes al seu joc i a la seva capacitat d'incidir en aquest. Per exemple, donar un gol com a vàlid un cop ha acabat el partit, ja que un equip no juga igual quan està guanyant, perdent o empatant un partit. Igualment, seria necessari evidenciar sense cap mena de dubte que un error arbitral ha estat la causa directa i eficient de l'obtenció d'un resultat, ja que en una competició esportiva influeixen infinitat de factors, de manera que s'hauria de poder individualitzar i identificar l'error arbitral com l'única causa del resultat.

D'altra banda i quan les circumstàncies del joc ho permetin, una altra conseqüència seria anul·lar els punts anotats com a conseqüència directa de la decisió arbitral errònia i determinar el resultat a partir dels punts anotats sense vulnerar les regles de joc o

competició (p. e. un triple anotat trepitjant la línia de 6,25m) ²²⁴. No obstant això, en aquest cas també cal tenir en compte que un equip adopta una estratègia o una altra en funció del marcador, per tant, podria ser una solució poc justa.

Finalment, com a conseqüència més mediàtica de la revisió de decisions arbitrals tenim la repetició dels partits. Si bé aquesta conseqüència derivada no es ben acollida per l'opinió doctrinal majoritària com hem exposat en els apartats precedents, la FIFA, per sorpresa de molts professionals i aficionats, va acordar la nul·litat d'un partit de classificació per a un mundial de futbol i va ordenar la seva repetició com a conseqüència de la comissió d'un error en l'aplicació de les regles de joc per part de l'àrbitre ²²⁵. El que ens provoca més admiració no és el fet en sí, sinó que aquesta mesura de repetició de partits no estava prevista en les regles de joc ni en els reglaments d'aquesta modalitat esportiva.

Tot i que en el pla teòric sembla una mesura viable, en la pràctica, si deixem a part la insòlita decisió de la FIFA, no veiem l'aplicació d'aquesta mesura que consisteix en la repetició de partits com a conseqüència dels errors comesos pels àrbitres o jutges, ja que les competicions esportives serien infinites pels participants i avorrides pels espectadors. De forma que, al nostre entendre, s'han de buscar sistemes alternatius de compensació dels danys que poden causar els errors arbitrals, no tant en la vessant esportiva que al cap i a la fi és un mitjà per obtenir un fi, si no en la vessant econòmica, com a finalitat en si mateixa.

²²⁴ En aquest aspecte, és interessant però un tant excessiva la redacció de l'article 51 de la Llei 14/1998, d'11 de juny, de l'esport del País Basc, que faculta als òrgans disciplinaris per alterar els resultats de les competicions esportives quan les infraccions sancionades així ho determinin. També preveu la possibilitat de modificar resultats quan es produeixin accions o omissions encaminades a predeterminar els resultats de la competició. En aquest cas sembla més raonable la modificació d'un resultat. Una altra qüestió és que siguin les mateixes federacions les que prevegin aquestes mesures.

²²⁵ Partit Uzbekistan-Bahrain (Mundial 2006), amb el marcador 1 a 0 a favor de l'Uzbekistan l'àrbitre assenyala un penal a favor d'aquest. L'executor del tir el va transformar en gol, però l'àrbitre el va anul·lar perquè un company seu havia entrat a l'àrea penal i va concedir un tir lliure indirecte a favor de Bahrain, en comptes d'ordenar la repetició del tir, tal com indiquen les regles de joc. Uzbekistan, finalitzat el partit, va sol·licitar a la FIFA que se li donés el partit per guanyat 3-0, i aquesta, contra tot pronòstic, va resoldre a favor de la repetició del partit.

2.5. L'error arbitral

És obvi que un àrbitre com a ser humà es pot equivocar, però no només això, si no que la realitat ens demostra que aquest fet ocorre amb gran freqüència. Podem afirmar que en quasi cada esdeveniment esportiu sorgeixen disputes en relació amb les decisions procedents de l'aplicació de les regles de joc o competició per part dels àrbitres o jutges. Aquesta possibilitat d'error és consubstancial a la naturalesa humana; en definitiva, *errare humanum est*.

Davant aquesta evidència, podem definir l'error arbitral com l'equivocació basada en l'aplicació d'unes conseqüències contràries a les estipulades per les regles de joc o competició respecte una conducta determinada o l'apreciació d'uns fets que s'allunyen d'allò realment succeït, ja sigui per voluntat del subjecte que el comet ja sigui de forma involuntària fruit de circumstàncies alienes a aquest. En aquest sentit, podem distingir dos tipus d'errors arbitrals, l'objectiu i el subjectiu, els quals coincideixen amb els dos tipus de decisions arbitrals que hem vist.

Els errors comesos pels àrbitres o jutges no tenen les mateixes conseqüències, ni a nivell esportiu ni a nivell econòmic, en l'àmbit aficionat que en el professional. En aquest treball ens centrarem en la repercussió que poden tenir aquest tipus d'errades en l'àmbit de l'esport professional, ja que creiem que és en aquest en el qual l'equivocació d'un àrbitre pot tenir més transcendència. Si bé això no significa cap desconsideració vers l'esport aficionat, en el marc del qual no hi té cabuda l'objecte d'aquest treball, sobretot si tenim en compte que en la majoria d'ocasions el dany o perjudici que provoca una decisió arbitral contrària a les regles de joc o competició i per tant errònia, en l'esport aficionat pot tenir una rellevància més moral que econòmica, la qual, com veurem, és molt difícil d'avaluar.

CAPÍTOL V. RESPONSABILITAT DERIVADA DE L'ERROR ARBITRAL

1. Responsabilitat civil derivada de l'error arbitral

Les decisions arbitrals preses durant el transcurs d'un partit o prova esportiva no són revisables, com hem vist, davant els òrgans disciplinaris competents de cada federació esportiva, de manera que la postura que adopta l'àrbitre o jutge davant una determinada conducta no pot ser modificada per un òrgan que no sigui el mateix emissor de la decisió o un òrgan tècnic superior, en el cas que així ho contempli la normativa de la modalitat esportiva en concret.

Partint d'aquí, què pot fer un participant en una competició que es veu perjudicat per una decisió arbitral errònia, adoptada en el marc d'una prova o partit com a resultat de l'aplicació de les regles de joc o competició i que no pot ésser modificada?

La responsabilitat està present en tots els àmbits de la vida i, com no podia ser d'una altra manera, també en l'esportiu, el qual ha tendit en termes generals cap a una forta mercantilització, essent el futbol la màxima expressió d'aquesta tendència. Aquest fet fa que valorem si l'àrbitre o jutge esportiu, com a element indispensable de qualsevol competició, ha de respondre pels danys o perjudicis causats en l'exercici de les seves funcions als participants d'aquestes. Responsabilitat que en aquest cas es tradueix en l'obligació de rescabalar el dany ocasionat com a conseqüència d'una errada arbitral – responsabilitat civil- i, alhora, determinar quin subjecte està obligat a reparar el dany, si només el causant directe del perjudici –àrbitre o jutge- o bé altres subjectes amb els quals aquest hi té un vincle més o menys immediat. Dit d'una altra manera, si l'esportista o associació esportiva (emprem indistintament els termes esportista, associació esportiva i club, ja que no és transcendent l'ús d'un terme o d'un altre) com a participant d'una competició que ha sofert un dany o perjudici jurídicament tutelable com a resultat de la conducta o activitat d'un tercer –l'àrbitre o jutge- té dret a exigir que el dany sigui reparat, ja sigui per aquest tercer o per una persona que tingui un

determinada relació amb aquest²²⁶. Trobar una resposta a aquestes qüestions és la finalitat a la qual dedicarem les línies següents.

Dins l'àmbit de la responsabilitat civil podem diferenciar-ne dos tipus: la responsabilitat contractual i la responsabilitat extracontractual. Per tal de delimitar si en l'exercici de l'activitat arbitral concorre la responsabilitat contractual o bé l'extracontractual, veurem els pressupòsits en què poden sorgir una i l'altra. Per una banda, la responsabilitat contractual té lloc quan es produeix l'incompliment en general de les obligacions derivades d'un contracte, i quan, a més a més, aquest incompliment causa un dany o perjudici al creditor de l'obligació. En canvi, la responsabilitat extracontractual es basa en què entre el subjecte que ha causat el dany i el subjecte que l'ha suportat no existeix una relació contractual prèvia.

Segons l'opinió de la major part de la doctrina, com hem vist en apartats precedents, els àrbitres i jutges no mantenen cap vincle contractual amb els subjectes amb els quals es relacionen en l'exercici de la seva activitat i, en concret, amb els participants d'una competició esportiva –ja siguin persones físiques o jurídiques-. En conseqüència el dany o perjudici ocasionat per un àrbitre o jutge derivat de l'adopció de decisions que són contràries a les regles de joc o competició, pot comportar una responsabilitat civil extracontractual o aquiliana d'aquest subjecte.

D'aquesta manera, excloem la responsabilitat contractual, sens perjudici que cert sector doctrinal advoqui per l'aplicació d'un règim jurídic únic a ambdós tipus de responsabilitat, així com de l'existència del principi d'unitat de culpa civil, respecte l'aplicació del qual el Tribunal Suprem²²⁷ s'ha mostrat favorable en moltes de les seves

²²⁶ Punt de vista que ja va posar de manifest González Grimaldo per a qui “la imposición de una sanción derivada de la infracción derivada de una regla de juego puede suponer para un jugador o un para una entidad deportiva, una lesión económica muy grave [...] que no puede quedar al arbitrio de una decisión de los órganos deportivos, y que por afectar a derechos e intereses que trasciendan la mera esfera interna de la relación jurídico-deportiva, requiere su enjuiciamiento, al menos arbitral, por los órganos independientes y no vinculados exclusivamente a la propia organización deportiva”. González Grimaldo, M.C. (1974). *El ordenamiento jurídico del deporte*. Madrid: Civitas, p. 182.

²²⁷ Per totes, la STS, sala 1a, núm. 108/1997, de 18 de febrer, rec. 892/1993, que estableix que: “la doctrina civilista actual sostiene que sería erróneo considerar que si el perjudicado ha fundamentado su demanda de indemnización sólo en normas de responsabilidad extracontractual o sólo en normas de responsabilidad contractual, el órgano jurisdiccional incurre en incongruencia per cambio de la causa de pedir si funda la decisión en normas de culpa distintas de las invocadas. La "causa petendi" que con el

sentències. En virtut d'aquest principi, la fonamentació jurídica al·legada per les parts no vincula al tribunal que ha de jutjar, ni pel que fa a la qualificació de la relació jurídica ni pel que fa a les normes d'aplicació, sempre, això sí, que existeixi una conducta culposa.

Per tant, en el cas que és consideri que entre l'associació esportiva o club –com a subjectes eventualment perjudicats per una decisió arbitral- i l'àrbitre o jutge existeixi una relació contractual, basada en la contraprestació que paguen els clubs als àrbitres a canvi de la seva intervenció en els partits, com entenen alguns autors, i sempre que de la conducta culposa d'aquest es derivi un dany o perjudici, aquest caràcter contractual de la relació no alteraria el règim de responsabilitat a què està sotmès l'àrbitre o jutge en el desenvolupament de les seves funcions, en base al principi d'unitat de culpa civil que ha adoptat la jurisprudència. Com veiem, l'aplicació d'un règim jurídic o un altre se circumscriu a una qüestió de qualificació jurídica, que no afecta en cap cas a l'obligació eventual de rescabament del dany o perjudici ocasionat.

En aquest treball analitzarem la concurrència de la responsabilitat civil extracontractual o aquiliana, perquè, seguint part de l'opinió doctrinal²²⁸, considerem que no existeix una relació contractual entre l'àrbitre i l'associació esportiva a la qual aquell presta els seus serveis de manera directa.

Tanmateix, hem de ressaltar que el Codi civil espanyol (en endavant, CC) estableix un règim jurídic diferent per a ambdós tipus de responsabilitats, i a més les ubica en títols diferents del text legal. En qualsevol cas i tal com hem manifestat, això no té una transcendència efectiva en l'aplicació pràctica d'aquestes normes davants els tribunals.

"petitum" configuran la pretensión procesal se define per el relato de hechos y no per la fundamentación jurídica, que, en casos de culpa, no vincula al Tribunal ni en la calificación de la relación jurídica controvertida, ni en las normas de aplicación, de manera que el órgano jurisdiccional actúa dentro de los límites de la congruencia, aunque cambie el punto de vista jurídico. La jurisprudencia de esta Sala se ha decantado en esta línea, conforme al concepto de unidad de culpa. Sostiene, en efecto, la Sentencia de esta Sala de 1 de abril de 1994 que debe reconocerse como aplicable el principio inspirador de la jurisprudencia acerca de la llamada *unidad de la culpa civil*".

²²⁸ Vid. apartat 1.3 d'aquest treball.

Tot seguit i en primer lloc, analitzarem el règim jurídic de la responsabilitat extracontractual, examinarem els elements que han de concorre per tal que sorgeixi aquest tipus de responsabilitat i els efectes que se'n deriven.

Així, la responsabilitat extracontractual ve regulada en l'article 1902 del CC, el qual estableix l'obligació de reparar el dany causat com a conseqüència d'una acció o d'una omisió, en la qual intervingui culpa o negligència.

La Llei exigeix, doncs, perquè tingui lloc la responsabilitat civil extracontractual la concurrència dels següents elements: una conducta activa o omissiva de l'agent causant del dany –àrbitre o jutge-; un criteri d'imputació, basat en la culpa o la negligència; l'existència d'un dany que la víctima –participant- no tingui el deure de suportar i que afecti a un dret jurídicament tutelable²²⁹, i una relació de causalitat entre la conducta i el dany ocasionat.

A continuació veurem si aquests elements propis de la responsabilitat civil extracontractual poden concórrer en la potestat disciplinària esportiva exercida pels àrbitres o jutges durant les proves o partits en aplicació de les regles de joc o competició.

1.1. L'acció o l'omissió

En primer lloc, ha de tenir lloc una conducta per part del subjecte, ja sigui d'acció o d'omissió, és a dir, un acte humà realitzat voluntàriament i que pot ser positiu o negatiu, o sigui, un fer o un no fer. Així, un àrbitre o jutge, davant d'una falta comesa dins de l'àrea pot assenyalar (acció) o no (omissió) un penal; davant un falta en posició de tir pot assenyalar falta personal o no assenyalar-la.

Tot i que pot semblar més habitual que la responsabilitat sorgeixi com a conseqüència d'una conducta activa, és a dir, d'“un fer”, en la pràctica arbitral són tan o més habituals les conductes omissives com les d'acció. Les conductes per omissió les hem d'entendre

²²⁹ Segons Reglero Campos un dret tutelable jurídicament “es aquél cuya lesión otorga a su titular una pretensión invocable ante los tribunales”. Reglero Campos, L.F. (2002). Conceptos generales y elementos de delimitación. Dins L.F. Reglero Campos (p. 46-163). *Tratado de responsabilidad civil.*, p. 49.

com aquelles “conductas que no se llevan a cabo cuando sobre el sujeto pesa el deber jurídico de actuar o llevar a cabo una determinada actividad en las relaciones sociales y en la actividad económica”²³⁰. En moltes ocasions veiem com l'àrbitre o jutge davant una conducta determinada no adopta cap decisió, quan segons les regles de joc constitueix una infracció i l'àrbitre té el deure de prendre una decisió concreta. Per exemple, en el llançament d'un tir lliure, quan un company s'avança al llançament, les regles de joc indiquen que s'ha de repetir aquest.

Per una banda, en les accions, la conducta del subjecte està representada pel criteri de previsibilitat. Aquest criteri o judici de previsibilitat consisteix en determinar si el subjecte que va ocasionar el dany podia preveure o no les conseqüències de la seva conducta. Així mateix, es considera que no s'ha adoptat la diligència suficient no només quan el subjecte hauria hagut de preveure els danys que podia causar amb la seva conducta, sinó també quan “según las reglas de la experiencia humana ordinaria debió prever el acaecimiento de un hecho o de un suceso dañoso, o cuando era razonable que lo hubiera previsto bajo particulares circunstancias”²³¹. De manera que, s'ha de determinar si un àrbitre o jutge que adopta una decisió que no és conforme a les regles de joc o competició podia preveure les conseqüències que es podien derivar de la seva conducta o que d'acord amb l'experiència humana hauria hagut de preveure la generació d'un dany o que fos raonable que l'hagués previst en les circumstàncies concretes del joc.

Aquest judici de previsibilitat permet determinar la intensitat del criteri subjectiu d'imputació, com veurem més endavant.

Per altra banda, en la conducta per omissió intervén, a més a més, el criteri de l'exigibilitat, entès aquest com “la conducta que está obligada a observar una persona para evitar o aminorar situaciones de riesgo en el marco de las relaciones sociales o de la actividad económica. En buena lógica el grado de exigibilidad es proporcional al

²³⁰ Reglero Campos, L.F. El nexo causal. Las causas de exoneración de responsabilidad: culpa de la víctima y fuerza mayor. La concurrencia de culpas. Dins *Ídem*. (p. 285-389), p. 308 i ss., on cita a Prosser i Keeton. (1984). *On Law of Torts*. St. Paul: Minn, p. 265.

²³¹ Reglero Campos, L.F. Los sistemas de responsabilidad civil. Dins *Ídem*. (p. 163-197), p. 191, on cita a Prosser i Keaton. *Op. Cit.*, p. 303.

riesgo ínsito a esa conducta o actividad”²³². Per tant, la reducció del risc a zero només l’obtidrem amb la inactivitat del subjecte, cosa impossible i impensable en el marc d’una competició esportiva en la qual l’àrbitre s’erigeix en una de les figures clau de l’esdeveniment en tant que director d’aquest, la inactivitat del qual suposa la no celebració de la competició o bé que aquesta perdi el seu caràcter. En aquest sentit, la reducció del risc de manera significativa -ja que a zero només és possible amb la no actuació- és viable, i així s’ha demostrat en un gran nombre de modalitats esportives, amb la implantació de sistemes de reclamació o revisió immediata de les decisions arbitrals, fet que suposa, això sí, un increment del cost per a l’ens organitzador de la competició i, en opinió d’alguns autors, desvirtuar el caràcter intrínsec d’aquesta. Per la qual cosa, al nostre entendre s’ha de tenir en compte la naturalesa de les necessitats que està destinada a cobrir l’activitat en concret en funció de la seva professionalitat o no, la seva repercussió social, mediàtica, econòmica...

En relació amb l’adopció de mesures que redueixin el risc -l’error arbitral-, és nombrosa la jurisprudència²³³ que es decanta per considerar que no és exigible l’adopció de les mesures, en paràmetres de normalitat, quan impliquen un cost insuportable o desproporcionat en relació amb l’entitat econòmica de l’activitat (competició esportiva). És cert que la majoria de la jurisprudència recaiguda en aquesta matèria, ha estat en altres àmbits socials, diferents de l’esportiu, però considerem que és viable la seva aplicació per analogia en el nostre cas.

Per consegüent, hem de tenir en compte, com és habitual, les circumstàncies del cas concret. Atès que la proporcionalitat en la instauració de mesures que permeten reduir els errors arbitrals passa per la repercussió econòmica i mediàtica –solen anar juntes- que l’esport en qüestió té.

²³² Reglero Campos, LF. El nexu causal... *Op. cit.*, p. 308 i ss.

²³³ STS, sala primera, de 14 d’abril de 1999, núm. 306/1999 (EDJ 1999/5840). En relació amb els serveis mèdics: “hay que añadir que la organización sanitaria debe proporcionar en general todos los medios a su alcance para proporcionar una asistencia médico-sanitaria, pero concretando que dichos medios han de estar disponibles de un modo y para un caso, dentro de un parámetro de normalidad, lo que no se puede exigir utopías en relación a prestaciones de cualquier centro hospitalario, que, en todo caso, estarán determinadas per la finalidad específica del mismo y les limitaciones presupuestarias”.

Finalment, respecte la conducta activa o omissiva, si bé la llei no ho exigeix, la jurisprudència ha afegit que ha de ser il·lícita, és a dir, en paraules de l'Audiència Provincial de Madrid, en la seva sentència de data 21 de desembre de 2000, ha de consistir en:

Un obrar humano controlable per la voluntad y consciente y en consecuencia, imputable subjetivamente al agente, el cual habrá de responder jurídicamente incluso de aquellos efectos de su actuación relacionados directamente con su intervención, e incluso de aquéllos que no haya previsto ni aún querido, pero con los cuales, según la ordinaria previsión humana, debió contar, y que por lo mismo han de considerarse sometidos al imperio de su control y al señorío de su voluntad.

El nostre ordenament jurídic no exigeix aquest requisit d'il·licitud o antijuricitat en la conducta com a pressupòsit perquè sorgeixi la responsabilitat civil, sinó que ha estat la jurisprudència qui l'ha introduït. No obstant això, l'exigència d'il·licitud en la conducta per al naixement de responsabilitat és una qüestió controvertida entre la doctrina. Els partidaris d'exigir aquesta antijuricitat en la imputació del dany conclouen que la conducta antijurídica està constituïda per la violació de la norma secundària, és a dir, del principi genèric *alterum non laedere*, fet que equival, en opinió d'autors com Reglero Campos²³⁴, a confondre la antijuridicitat amb el dany, ja que des del moment en què la responsabilitat pot sorgir com a conseqüència d'una conducta lícita -no proscriu normativament-, no es pot parlar d'una conducta antijurídica.

1.2. El dany

En segon lloc, la llei exigeix que l'acció o l'omissió produeixi un dany, requisit primordial perquè es posi en funcionament el mecanisme de la responsabilitat civil, ja que sense dany no existeix l'obligació de reparar. A més, el dany ha d'afectar a un dret jurídicament tutelable i la víctima que el pateix no ha de tenir el deure de suportar-lo.

Si bé el dany, com veiem, és constitueix en la peça clau del sistema de responsabilitat, no trobem en la legislació espanyola un concepte de dany, de manera que ha estat la

²³⁴ Reglero Campos, L.F. Conceptos generales... *Op. cit.* p. 52 i ss.

doctrina l'encarregada de confeccionar-ne una definició. Així, Larenz²³⁵ defineix el dany com “todo menoscabo que a consecuencia de un acaecimiento o evento determinado sufre una persona ya en sus bienes vitales o naturales, ya en su propiedad o en su patrimonio”. La doctrina jurisprudencial, como era d'esperar, també ha adoptat el seu concepte de dany, així l'Audiència Provincial de Madrid, en la Sentència esmentada de 21 de desembre de 2000, entén el dany com “el menoscabo material o moral infligido contraviniendo una norma positiva en la esfera jurídica patrimonial o extra patrimonial de alguna persona, susceptible de resarcimiento por su causante”.

Per tant, per molt que una decisió arbitral sigui clarament errònia, l'esportista o club que s'ha vist desafavorit per la decisió no té dret al rescabament, si tal decisió no li suposa un perjudici o detriment. Si un àrbitre no concedeix un gol quan la pilota ha traspasat la línia de gol, però la concessió del gol no hagués estat rellevant pel resultat final, en aquest cas l'error arbitral no ha produït cap dany²³⁶ a l'entitat esportiva –sens perjudici que el jugador protagonista sí que hagi sofert un dany personalment-, i, per tant, tampoc entra en joc la responsabilitat civil de l'autor de la decisió, és a dir, atès que no existeix cap perjudici que s'hagi de reparar no sorgeix l'obligació de rescabalar.

A més, segons la reiterada jurisprudència del Tribunal Suprem²³⁷, el dany causat -en aquest cas per la decisió arbitral errònia- ha de ser efectiu, avaluable econòmicament i individualitzable.

El Tribunal Suprem considera que el dany ha de ser efectiu o real en el moment de fer la reclamació, és a dir, que el dany s'hagi produït. És difícil determinar que una acció o omissió arbitral errònia hagi produït un perjudici real a l'equip o esportista que ha patit

²³⁵ Vicente Domingo, E. El daño. Dins *Tratado de responsabilidad...* (p. 301-443). *Op. cit.*, p. 207, on cita a Larenz, L. (1959). *Derecho de obligaciones*. Madrid: Revista de Derecho Privado, vol. I, p. 193.

²³⁶ En els Jocs Olímpics de Londres 2012, en el partit de waterpolo entre Espanya i Croàcia, la primera va marcar un gol que l'àrbitre no va concedir i va evitar que Espanya empatés contra Croàcia. Aquesta decisió va suposar la derrota d'Espanya, tenint en compte que el punt que li hagués donat l'empat era important per al posicionament en el creuament de quarts de final. En aquest cas, en la revisió de la jugada a les pantalles del recinte es va veure com la pilota havia traspasat completament la línia de gol i, a més a més, l'àrbitre assistent de porteria així li va indicar a l'àrbitre principal, no obstant això, aquest va persistir en la seva decisió. La Federació Internacional de Natació va inhabilitar l'àrbitre per a la resta dels Jocs Olímpics.

²³⁷ STS sala 1a, de 25 de maig de 1999, núm. 444/1999, rec. 3304/1996 (EDJ 1999/13360) o STS sala 1a, de 16 d'abril de 2003, núm. 420/2003, rec. 2846/1997 (EDJ 2003/9874).

l'error. Així, en l'exemple anterior en que un àrbitre no concedeix un gol quan en realitat ho ha estat, en un partit transcendental per a la classificació per la següent ronda, l'equip desafavorit per la decisió es classifica en segona posició i en el supòsit que perdi en el següent partit contra un rival suposadament superior al qual no s'hagués enfrontat en el cas d'haver-se classificat en primera posició. No podem afirmar rotundament, i a més mai se sabrà, que en el cas de quedar primer hagués supera al rival suposadament inferior. Per tant, en aquest cas, i en molts altres, no es pot acreditar que la decisió de l'àrbitre ha causat un perjudici real i efectiu.

Ara bé, hi ha situacions en què resulta més clar determinar que un error arbitral, ateses les circumstàncies i el context de la competició, realment ha influït en el resultat final del partit. Per exemple, que aquest error s'hagi comès a l'últim minut en una final amb un empat al marcador.

Aquestes suposicions les hem d'entendre en el marc d'una competició a nivell professional²³⁸, ja que en l'esport amateur la transcendència d'un error arbitral majoritàriament no va més enllà de l'afany de victòria i, per tant, els seus efectes se circumscriuen en l'àmbit estrictament moral i són pràcticament impossibles de quantificar econòmicament, tal com veurem més endavant.

Igualment, el Tribunal Suprem ha requerit repetidament que el dany sofert ha de ser avaluable econòmicament i individualitzable, en el sentit de determinar-ne la quantia i poder identificar i singularitzar el patrimoni que suporta el perjudici ocasionat. Com veurem després és molt complex avaluar econòmicament el dany causat per un error arbitral.

En aquest aspecte, hem de diferenciar dues classes de danys en funció de la seva naturalesa segons el tipus d'interès sobre el qual recauen. Així, hem de distingir els danys patrimonials i els danys no patrimonials. Respecte els primers, són danys patrimonials els que afecten a interessos de naturalesa patrimonial, és a dir, aquells que

²³⁸ Quan parlem de competicions professionals, si no diem el contrari, fem referència a totes aquelles competicions en les quals està en joc una contraprestació econòmica pels mèrits esportius i que constitueixen el mitjà de vida dels esportistes, no només d'aquelles competicions que han estat qualificades pel CSD com a professionals (futbol i bàsquet).

són susceptibles d'ésser valorats pecuniàriament i que responen a una necessitat econòmica. Per contra, són danys no patrimonials aquells que manquen d'aquestes característiques, és a dir, que no són susceptibles de valoració econòmica i que no responen a una necessitat d'aquesta condició. De manera que l'interès extra patrimonial “estará constituido así por la utilidad no económica (física, espiritual, intelectual, emocional...) que un bien puede reportar a una persona”²³⁹.

Davant la dificultat que presenta la delimitació dels danys extra patrimonials, creiem que es interessant fer una breu referència a la jurisprudència del Tribunal Suprem, sala primera, en la Sentència núm. 139/2001, de 22 de febrer (EDJ 2001/2025), entén per dany moral:

Aquellas manifestaciones psicológicas que padece o sufre el perjudicado -o persona allegada al mismo por vínculos afectivos o parentales-, por el acaecimiento de una conducta ilícita, y que por su naturaleza u ontología, no son traducibles en la esfera económica; en un intento de aproximación, y al amparo de una jurisprudencia que ha tratado progresivamente en acotar esas líneas integradoras: [...] lo importante es que se demuestre o pruebe la realidad de tales daños tanto económicos como morales; y esta Sala (Sentencia T.S. de 22 de mayo de 1995) no tiene sino que resaltar el acierto de sustantivizar *nominatim* el Tribunal *a quo* para integrar la siempre dificultosa noción del daño moral.

Així doncs, en un esdeveniment esportiu l'interès protegit sobre el qual recau l'eventual dany, pot ser de tipus extra patrimonial i, en ocasions, patrimonial. És habitual que el dany patrimonial solament es produeixi en competicions esportives de caràcter professional. En canvi, el dany extra patrimonial pot esdevenir tant en competicions professionals com en competicions amateur. Un error arbitral que suposa l'eliminació d'un torneig, per una banda, és susceptible d'ocasionar un dany econòmic per la manca d'ingressos que suposa passar de ronda (continuar en la competició, romandre en una categoria determinada...) i, per altra, un dany moral per al perjudicat, que com a

²³⁹ Naveira Zarra, M. M. (2006). *El resarcimiento del daño en la responsabilidad civil extracontractual*. Madrid: Editoriales de Derecho Reunidas, p. 79 i ss.

conseqüència de la conducta de l'àrbitre ha vist truncats els seus objectius i frustrats els seus sentiments, fet que li pot ocasionar un dany psicològic²⁴⁰.

Si bé com, com hem exposat, considerem que una decisió arbitral errònia és susceptible de causar tant danys patrimonials com extra patrimonials²⁴¹, centrarem la nostra exposició en els primers, degut a la dificultat de concreció i constant ampliació per part de la jurisprudència dels valors o situacions la vulneració dels quals es considera constitutiva d'un dany immaterial rescabable.

En aquest sentit respecte els danys patrimonials i pel que fa a la seva determinació, valoració i reparació, hem de fer referència a dos conceptes. D'una banda, el dany emergent i, d'altra, el lucre cessant, si bé hem d'advertir d'entrada que no sempre concorren els dos.

1.2.1. El dany emergent i el lucre cessant

L'article 1106 del CC, que recull tant el dany emergent com el lucre cessant, determina que "la indemnització de danys i perjudicis comprèn, no només el valor de la pèrdua que hagi sofert, sinó també el guany que hagi deixat d'obtenir el creditor".

Si bé aquests dos conceptes que venen regulats en el mateix article, es troben regulats en el títol primer del llibre quart relatiu a les obligacions (responsabilitat civil contractual), la doctrina i la jurisprudència del Tribunal Suprem²⁴² no tenen cap dubte a l'hora d'aplicar-los a l'àmbit de la responsabilitat civil extracontractual, en virtut de l'aplicació analògica prevista en l'article 4 del mateix CC.

²⁴⁰ Recordem, en els Jocs Olímpics de Londres, la imatge de la tiradora d'esgrima sud coreana Shin A-lam que va romandre asseguda durant una hora a la pista, plorant, després de veure com es va repetir diverses vegades l'últim segon del combat degut a un error de cronometratge, en el qual va quedar eliminada. Minuts després va competir per la medalla de bronze i va perdre davant una tiradora xinesa.

²⁴¹ En reclamació per danys morals, uns aficionats del València van interposar una demanda de responsabilitat civil contra dos àrbitres de primera divisió de futbol i la RFEF com a conseqüència d'errors arbitrals. El Jutjat de primera instància 21 de València es va declarar incompetent i va considerar, d'acord amb la declinatòria plantejada pels demandats, que la jurisdicció competent era la contenciosa administrativa.

²⁴² SSTS núm. 469/1995 de 22 maig (RJ 1995\4086), núm. 1009/1998 de 5 novembre (RJ 1998\8404) o més recent la núm. 756/2012 de 13 desembre (RJ 2013\1250).

El dany emergent consisteix en la pèrdua econòmica soferta en els béns del perjudicat. En paraules de Roca Trías²⁴³ “la disminució de los valores patrimoniales que el perjudicado tenía en su haber” i “incluye todos los gastos necesarios para colocar a la víctima en el estado anterior a la producción del daño”. El lucre cessant és configura com el guany que el perjudicat ha deixat d’obtenir com a conseqüència del dany causat. Així doncs i segons Naveira Zarra²⁴⁴ “la conducta causante del daño puede suponer no sólo el menoscabo o destrucción de un bien propiedad del perjudicado, sino que puede implicar la falta de materialización de una ganancia que habría ingresado en su patrimonio de no haber tenido lugar el hecho lesivo, resultando dañado en ambos casos el interés patrimonial del perjudicado”.

Un cop hem establert la distinció entre el dany emergent i el lucre cessant, tot seguit veurem com podem aplicar ambdós conceptes al dany produït per una decisió arbitral errònia.

Respecte el primer, és difícil admetre que un error arbitral conseqüència de l’aplicació incorrecta de les regles de joc o competició, pugui generar un dany emergent a la persona desafavorida per l’error. Una decisió arbitral errònia, en escasses ocasions, provoca la pèrdua o detriment d’un bé per a algun dels perjudicats, ja sigui un club esportiu ja sigui un esportista individual, ja que habitualment no resulta danyat l’interès patrimonial d’aquests subjectes. En poques situacions el patrimoni preexistent del subjecte afectat per una decisió arbitral errònia pot resultar deteriorat. Ens trobaríem davant una dany emergent quan un àrbitre no atura un combat de boxa quan té l’obligació –segons l’article 10 del reglament de boxa-, d’impedir que un boxejador en inferioritat rebi un càstig excessiu o innecessari i es causin lesions greus a aquest boxejador.

Per contra, si que és habitual que un error arbitral ocasioni un dany per lucre cessant, és a dir, que una decisió adoptada per una àrbitre o jutge manifestament errònia provoqui

²⁴³ Roca Trías, E., i Navarro Michel, M. (2011). *Derecho de daños* (6a ed.). València: Tirant lo Blanch, p. 196.

²⁴⁴ Naveira Zarra, M.M. *Op. cit.*, p. 85 i ss.

la privació d'un guany patrimonial per al club o esportista²⁴⁵ desfavorit per la decisió, i, com a conseqüència, aquest deixi d'obtenir uns ingressos que la inexistència de l'error li hauria generat. Així, un tennista que per passar de ronda en un *Grand Slam* obté una quantitat important de diners, un error del jutge pot comportar-li un gran perjudici econòmic que el priva d'un guany patrimonial significatiu, o bé un descens de categoria produït com a resultat d'un error arbitral, pot implicar una disminució dels simpatitzants amb la correlativa minva d'ingressos derivats dels abonaments i entrades, o la comercialització d'altres productes i serveis (màrqueting), la pèrdua de drets televisius, de contractes de patrocini..., de forma que el perjudici ocasionat per l'error arbitral no sempre serà directe i immediat a l'activitat, sinó que pot incidir en altres fonts d'ingressos que no són l'esportiva purament.

Tot i que sembla clar el perjudici sofert per un lucre cessant, hi ha una gran problemàtica entorn a la seva prova o determinació, atès que el lucre cessant és posterior en el temps en relació amb el moment en què es produeix el dany. En aquest sentit, hem de fer referència a la jurisprudència del Tribunal Suprem²⁴⁶ que ha establert el criteri per determinar aquest dany i segons el qual:

El principio básico de la determinación del lucro cesante es la que se delimita por un juicio de probabilidad, y no es suficiente la posibilidad simple de realizar la ganancia sino que debe existir una probabilidad cierta objetiva que resulte del decurso normal de las cosas y de las circunstancias especiales del caso concreto, hay que probar rigurosamente que se han dejado de obtener las ventajas, sin que éstas sean dudosas o contingentes y solo fundadas en esperanzas.

Així doncs, la determinació de l'existència del lucre cessant requereix la reconstrucció dels esdeveniments que haurien tingut lloc, si no s'hagués produït la conducta causant del perjudici.

²⁴⁵ Una decisió arbitral inclús pot perjudicar al jugador d'un club –treballador- de forma individual, si per obtenir un premi o una contraprestació econòmica havia de realitzar una acció que l'àrbitre no li ha permès com a conseqüència d'una incorrecta aplicació de les regles de joc (fer tres gols en un partit, jugar un determinat número de minuts...).

²⁴⁶ Per totes la STS, sala 1a, de 22 de juny de 1967.

En l'àmbit esportiu, considerem que en la majoria d'ocasions en les qual es produeix un error arbitral que implica un dany per al perjudicat, aquest dany es manifesta mitjançant un lucre cessant. En la major part dels casos el dany està estrictament relacionat amb l'eliminació del club o esportista de la competició, fet que implica una frustració econòmica més que evident. En aquest cas, entenem que existeix una versemblança raonable i es pot determinar amb una certesa absoluta que la falta d'ingrés del be en el patrimoni del perjudicat no s'hauria produït si no s'hagués generat el dany, afirmació que no pot ser considerada dubtosa ni contingent. De manera que, davant l'absència del fet causant del dany –la conducta arbitral errònia- el guany patrimonial hauria ingressat en el patrimoni del perjudicat. Això sí, hem de tenir en compte novament les circumstàncies del cas concret i cenyir-nos en l'àmbit de l'esport professional. Així mateix, també és necessari constatar l'existència del nexa causal, la determinació del qual no és una tasca fàcil, com veurem més endavant.

Finalment i pel que fa a la determinació de la quantia del dany causat, s'ha exigít que aquesta es regeixi per criteris d'objectivitat. El Tribunal Suprem estima que el pronòstic ulterior dels fets en ordre a la concreció dels guanys frustrats no pot ser fet, lògicament i per tal que tingui efectes jurídics, pel mateix perjudicat. Això, implica que s'ha de rebutjar el criteri merament subjectiu i que s'ha de seguir un punt de vist objectiu, que és generalment el del jutge o d'un perit imparcial qui ha de determinar el guany frustrat tenint en compte el curs ulterior dels fets en la seva decisió.

1.2.2. La pèrdua d'oportunitat

Davant la dificultat que suposa la concreció dels guanys deixats de percebre (lucre cessant), almenys en determinades ocasions, el Tribunal Suprem de forma més o menys recent ha adoptat una postura menys rigorosa que la que estava acollint des de la Sentència de 22 de juny de 1967 esmentada. Així, en la precursora Sentència de 8 de juliol de 1996, recurs 3542/1992 (RJ 1996/5662) aquest Tribunal determina que han d'excloure's de l'àmbit dels guanys que constitueixen un lucre cessant “las simples expectativas, pero no consolidadas por presentar dudas, al responder a supuestos carentes de realidad y de resultado inseguro por estar desprovistas de constatada certidumbre”, per la qual cosa “las ganancias que pueden reclamarse son aquéllas en las

que concurre verosimilitud suficiente para poder ser reputadas como muy probables, en la mayor aproximación a su certeza”. Per tant, segons la jurisprudència més recent, és suficient amb acreditar la probabilitat que els guanys haurien tingut lloc, sense que s'exigeixi l'existència d'una certesa absoluta. Parlem de la denominada “pèrdua d'oportunitats o de probabilitats”. Es tracta d'un concepte que es caracteritza per la manca de certesa sobre la consecució del resultat esperat o perseguit i que no fa referència a la frustració de guanys esperats com el lucre cessant, sinó a la frustració de meres expectatives de guanys.

L'aplicació del concepte de pèrdua d'oportunitat als danys ocorreguts com a conseqüència d'un error arbitral genera certs dubtes. Per exemple, en futbol, un àrbitre que assenyala un penal en una infracció de les regles de joc castigada amb aquesta pena en un partit amb un empat al marcador, al no llançar-se el penal mai sabrem si, d'haver-se assenyalat, s'hauria transformat en gol o no. En canvi, sí que és evident que, com a conseqüència de l'error arbitral, l'equip desafavorit per la decisió ha perdut l'oportunitat de marcar un gol i consegüentment proclamar-se vencedor.

Quan a la pèrdua d'oportunitat trobem dues línies jurisprudencials respecte la naturalesa dels interessos vulnerats pel dany o perjudici eventual. Val a dir que la major part de supòsits de pèrdua d'oportunitat resolts pels tribunals fan referència a supòsits de responsabilitat professional, i més en concret, responsabilitat imputable a prestadors de serveis jurídics, advocats i procuradors. L'extrapolació d'aquesta doctrina al nostre objecte d'estudi resulta difícil, i més si tenim en compte que no hem trobat cap situació anàloga entre la jurisprudència.

La primera línia jurisprudencial considera que les pèrdues d'oportunitat derivades de conductes negligents poden causar als perjudicats, a més a més del dany moral que els hi provoca la frustració de l'objectiu que persegueixen, perjudicis econòmics derivats de la impossibilitat d'aconseguir les pretensions plantejades. En aquests casos és necessari examinar les possibilitats d'èxit, en el sentit d'aconseguir la pretensió en el cas que el fet danyós no s'hagués produït.

La segona línia jurisprudencial considera que el dany que la pèrdua d'oportunitat produeix al perjudicat té naturalesa exclusivament moral i es basa en la frustració de la pretensió del subjecte afectat²⁴⁷.

Finalment, si extrapolem les tesis plantejades per la jurisprudència a l'àmbit esportiu que ens interessa i seguint l'exemple anterior, en el cas de l'àrbitre que no concedeix el penal quan d'acord amb les regles de joc una acció comporta indefectiblement aquest càstig, segons la primera de les tesis, s'hauria d'examinar les possibilitats que en el cas de llançar-se el penal es transformés en gol. Al nostre entendre és inimaginable fer aquest examen de possibilitats, ja que en el xut d'un penal concorren moltes circumstàncies que són alienes a les persones implicades i altres factors aleatoris que la ment humana no pot arribar a valorar. Com a màxim, considerem que el dany produït per la pèrdua d'oportunitat de fer un gol com a conseqüència de la conducta arbitral esmentada ha de considerar-se com un dany de naturalesa moral. Tanmateix, si fem un examen de possibilitats respecte de l'oportunitat de guanyar el partit, en el supòsit que un àrbitre no concedeix un gol quan la pilota realment traspassa la línia de gol, és més evident la possibilitat d'aconseguir l'objectiu plantejat si l'error arbitral no hagués tingut lloc.

1.3. La relació de causalitat

En tercer lloc, perquè tingui lloc la responsabilitat civil, la legislació exigeix l'existència d'una relació de causalitat entre la conducta generadora del dany i el dany en sí mateix, és a dir, que la conducta -decisió arbitral errònia- sigui la causa eficient del resultat perjudicial –pèrdua d'un partit-.

És obvi, i és llavors quan sorgeixen els problemes, que en el marc d'un partit o prova esportiva, és difícil atribuir jurídicament el mal resultat d'un equip a un simple error arbitral, atès que, com és sabut i reconegut per la nostra doctrina, com veurem més endavant, l'efecte danyós no sol ser conseqüència d'una única causa, ja que tota conseqüència és normalment el resultat d'una pluralitat de causes i totes aquestes, ja

²⁴⁷ Naveira Zarra, M.M. *Op. cit.* p. 91 i ss.

siguin directes o indirectes, constitueixen un antecedent sense el qual aquella no s'hagués originat.

Així, l'error arbitral pot ser una de les múltiples causes que ocasionin l'obtenció d'un resultat determinat, juntament amb la més que probable desencertada actuació dels propis participants o inclús la mala situació del terreny del joc, entre altres molts factors que poden contribuir a la generació del resultat.

Per tant, quan concorren diverses causes generadores d'un dany, s'ha d'apreciar quina d'aquestes té la suficient entitat com per a produir individualment el dany i establir, d'aquesta forma, una relació de causalitat entre la causa i el dany.

Està clar que també és possible que existeixi una única causa del dany, per la qual cosa, en aquest supòsit, la qüestió se centra en determinar si l'acció o omissió del subjecte presumptament responsable té la transcendència suficient per a ocasionar el resultat perjudicial. En aquest cas, el dilema que sorgeix és determinar quan es considera que la conducta activa o passiva del subjecte té entitat suficient com per a provocar la presència de la relació causal.

Al respecte, la doctrina²⁴⁸ ha desenvolupat una sèrie de teories, entre les quals hi ha la teoria de la causalitat adequada, a la qual farem referència, ja que aquest és també el criteri que segueix la nostra jurisprudència actualment. Si atenem a aquesta teoria, s'ha de considerar com a causa en sentit jurídic solament aquells fets dels quals es pugui esperar *a priori* i segons criteris de seguretat raonable o de versemblança estadística la producció d'un resultat.

Pel que fa a aquesta teoria, el Tribunal Suprem indica en la seva Sentència núm. 167/2006, de 15 de febrer, que la causalitat adequada o eficient:

Exige, para anudar una responsabilidad al suceso lesivo, que el resultado sea una consecuencia natural, adecuada y suficiente valorada conforme a las circunstancias que el buen sentido impone en cada caso y que permite eliminar todas aquellas hipótesis lejanas o muy lejanas al nexo causal so pena de conducir a un resultado

²⁴⁸ Reglero Campos, F.L. El nexo causal... *Op. cit.* p. 293, on cita a Yzquierdo Tolsada, M. (2001). *Sistema de responsabilidad civil contractual y extracontractual*. Madrid: Dykinson, p. 191.

incomprensible o absurdo o de objetivar absolutament la responsabilitat extracontractual en la que se sustenta la acció, lo que no es possible en un sistema que descansa en un principi culpabilístic, com és el que sanciona el article 1902 del CC, que reclama la causació de un acte il·lícit i la producció de un dany real que connecte con el desenvolupament normal de les coses.

Així, segons el Tribunal Suprem²⁴⁹ el principi de la causalitat adequada exigeix que, per a apreciar la culpa de l'agent, el resultat sigui una conseqüència natural, adequada i suficient de la determinació de la voluntat, “debiéndose entender por consecuencia natural, aquélla que propicia entre el acto inicial y el resultado dañoso, una relación de necesidad, conforme a conocimientos normalmente aceptados; debiendo de valorarse en cada caso concreto, si el acto antecedente, que se presenta como causa, tiene virtualidad suficiente como para que del mismo se derive, como consecuencia necesaria, el efecto lesivo producido”; com afirma el Tribunal Suprem no són suficients “las simples conjeturas o la existencia de datos fácticos que por una mera coincidencia, induzcan a pensar en una posible interrelación de esos acontecimientos, sino que es precisa la existencia de una prueba terminante relativa al nexo entre la conducta del agente y la producción del daño, de tal forma que haga patente la culpabilidad que obliga a repararlo”.

Per tant, per una banda, hem de cenyir-nos a les circumstàncies de cada partit o prova en concret (moment en què es produeix la decisió arbitral, resultat en el marcador, situació dels equips en la classificació, tipus de competició...); i, per altra, perquè una conducta determinada (decisió arbitral errònia) sigui considerada com la causa d'un resultat ha de tenir la importància suficient per tal que es consideri com a desencadenant del resultat obtingut. Si un àrbitre de bàsquet concedeix tres punts a un equip per un tir realitzat trepitjant la línia de 6,25m, ha de tenir-se en compte el resultat final en el marcador. No té la mateixa entitat una decisió d'aquest tipus adoptada en un partit on la diferència en el marcador és àmplia i en què els equips no es juguen cap eliminatòria, que si és la final d'un campionat i el marcador indica una diferència d'un punt. . Podem entendre, en aquest cas, que la conducta arbitral pot ser la causant del resultat perjudicial.

²⁴⁹ STS sala 1a, de 23 de setembre de 1991, rec. 1976/1989 (EDJ 1991/8842), STS sala 1a, d'1 d'abril de 1997, núm. 255/1997, rec. 1501/1993 (EDJ 1997/2378) o STS sala 1a, d'11 de març de 1988.

Tanmateix, la determinació de la causa generadora del resultat perjudicial és més fàcil quan existeixen diverses causes i totes aquestes són imputables a un mateix agent – àrbitre-. De manera que el conjunt de totes aquestes causes és l'antecedent sense el qual no s'hagués produït el resultat. No existeix en aquest cas, la complexitat d'haver de delimitar i individualitzar quina de les causes ha estat suficientment determinant com per a provocar el dany. És el cas d'un àrbitre que, durant el transcurs d'un partit, comet diverses errades arbitrals manifestes (no assenyala un penal en una falta dins de l'àrea, expulsa un jugador que no ha comès cap infracció, concedeix un gol directe en un tir lliure indirecte, etc.)

Per últim, creiem que és necessari indicar que la magnitud de l'error arbitral i, per tant, la dificultat de determinar la causa imperativa del dany ocasionat, serà major o menor depenent de l'existència o no de mitjans tècnics de revisió de les decisions arbitrals que en cada modalitat esportiva estiguin instaurats.

1.4. La culpa

Finalment, l'últim requisit que exigeix la legislació espanyola per tal que concorri la responsabilitat civil extracontractual, d'acord amb el que preveu l'article 1902 del CC esmentat, com a criteri subjectiu d'imputació, és que en la causació del dany hi hagi intervingut culpa o negligència per part del subjecte causant. Aquest article no menciona el dol com a causa d'imputació, no obstant això creiem, seguint l'opinió de la doctrina²⁵⁰, que és obvia la imputació de responsabilitat per dol. D'altra banda, en seu de responsabilitat contractual, l'article 1101 CC sí que fa referència al deure d'indemnitzar els danys i perjudicis causats per aquells qui en el compliment de les seves obligacions incorrin en dol, negligència o morositat, de manera que l'aplicació analògica en aquest àmbit es torna a fer palesa.

En l'àmbit de la responsabilitat civil extracontractual el CC no dona un concepte de culpa, per la qual cosa tant la jurisprudència com la doctrina han acudit novament a la noció que preveu la mateixa norma en el camp de la responsabilitat contractual. Així, l'article 1104 del CC estableix que “la culpa o negligència del deutor consisteix en

²⁵⁰ Reglero Campos, F.L. Los sistemas de responsabilidad... *Op. cit.*, p. 186 i ss.

l'omissió de la diligència que exigeix la naturalesa de l'obligació i que correspon a les circumstàncies de les persones, del temps i del lloc. Quan l'obligació no expressi la diligència que ha de prestar-se en el seu compliment, s'ha d'exigir la que correspon a un bon pare de família”.

Com veiem el CC per definir la culpa o negligència utilitza el terme oposat “diligència”, i a més a més, no ens ofereix cap definició del que hem d'entendre per diligència. Si bé subordina la diligència exigible a la naturalesa de l'obligació i estableix una clàusula genèrica subsidiària que determina que pel cas que les parts no fixin la diligència exigible al cas concret, s'ha d'exigir la que correspon a “un bon pare de família” en relació amb el subjecte que desenvolupa adequadament les seves obligacions.

Per Morillas Jarillo²⁵¹ existeixen dos significats del terme diligència: per una banda, un significat subjectiu: diligència, en el que la diligència és equivalent a esforç, dedicació, interès i atenció; i, d'altra, un significat objectiu, en virtut del qual la diligència es conceptualitza com un esquema, una guia, una proposta de conducta en relació amb una activitat.

Al respecte, el Tribunal Suprem²⁵² sobre la base de l'article 1104 del CC ha diferenciat entre la diligència exigible a un deutor normal i la diligència exigible a un deutor professional, quan afirma que aquesta última “no cabe confundirla con la simple negligencia de un hombre cuidadoso, sino que es aquella diligencia obligada por la especialidad de sus conocimientos y la garantía técnica y profesional que implica su intervención.”

Conseqüentment, en matèria de responsabilitat extracontractual la jurisprudència és l'encarregada de determinar, en cada cas concret, quina és la diligència exigible al presumpte autor del resultat danyós, tenint en compte les circumstàncies de les persones, del temps i del lloc que concorren en cada cas, si bé en la majoria de supòsits ho fa de forma tan abstracta que no permet obtenir un paràmetre precís del que hem

²⁵¹ Morillas Jarillo, M. J. (2002). Las normas de conducta de los administradores de las sociedades de capital. Madrid: La Ley, p. 337-339.

²⁵² Per totes, la STS de 2 de febrer de 1989 (RJ 1989\657).

d'entendre per diligència, fet que fa evident el seu caràcter de concepte jurídic indeterminat.

Si traslладem el concepte de diligència d'un bon pare de família a l'àmbit esportiu, veiem que s'ha encunyat el concepte de la diligència d'un bon esportista. En aquest àmbit, davant la manca de determinació legal, la jurisprudència ha diferenciat la diligència exigible a un bon esportista en l'àmbit de l'esport com a activitat de lleure i en el de l'esport com a activitat lucrativa. Així, pel que fa les activitats esportives d'oci, el Tribunal Suprem²⁵³ ha establert que el nivell o grau de culpa per considerar una conducta il·lícita generadora d'un dany ha de ser de culpa greu, fet que suposa l'exigència d'un grau de diligència menor de manera que només es respon pels danys que es causen amb la intervenció de negligència greu o dol. En canvi, respecte l'esport com a activitat lucrativa, el Tribunal Suprem exigeix una diligència específica més alta, sense excloure, això sí, la concurrència d'una responsabilitat culposa o negligent.

A partir d'aquesta diferenciació que ha fet la jurisprudència, i atesa l'actuació dels àrbitres o jutges en les competicions esportives, intentarem donar la nostra visió en

²⁵³ Per totes, la STS, sala civil, de 22 d'octubre de 1992 (RJ 1992\8399), la qual considera que: "Como muy bien señaló la sentencia recurrida, no existe doctrina jurisprudencial en el marco del derecho civil sobre la materia, ni tampoco una específica regulación no ya normativa sino tampoco reglamentaria, a salvo la Ley del Deporte 10/1990, de 15 octubre, que no toca temas de este tipo, circunstancia esta que da lugar a que este tipo de cuestiones hayan de reconducirse al art. 1902 CC, precepto que aun cuando considerablemente objetivizado por esta Sala, especialmente cuando su aplicación se proyecta sobre actividades, aspectos o conductas de clara y patente trascendencia social ha conducido a una llamada socialización de responsabilidades, lo que no es, en principio al menos de aplicación a las competiciones deportivas, dado que el riesgo particular que del ejercicio de una actividad de ese género pueda derivar y va implícito en el ejercicio de la misma, no puede equipararse a la idea del riesgo que como objetivación de la responsabilidad ha dado lugar a la aparición de una especial figura responsabilicia, en cuanto ésta se encuentra fundada en la explotación de actividades, industrias, instrumentos o materias que si bien esencialmente peligrosos, el peligro que su puesta en funcionamiento lleva implícito se ve compensado en primer y fundamental lugar por el beneficio que como consecuencia de ello recibe la Sociedad en general, y en cuanto al directamente exportador del medio, por los beneficios que a través de ello obtiene, nada de lo cual acontece en casos como el presente en el que concretamente y por lo que a él se refiere, no era un deporte de masas, ni siquiera cultural, sino al igual que acontece con otros deportes como el tenis a estos niveles, la natación, etc., no son otra cosa que aspectos deportivos propios de la Sociedad actual que a nivel individual vienen a constituir una faceta lúdico-sanitaria en cuanto dirigida a paliar en cierta medida las consecuencias psíquicas que las agotadoras horas de servicio o trabajo diario, en medios lo suficientemente ásperos y en ocasiones hasta agresivos, como suelen ser aquellos en que se desenvuelven actualmente las tareas laborales, provoca en la persona la necesidad de acudir a manera de «válvula de escape» a la práctica de ciertos deportes de carácter más bien individualista, cual acontece con el aquí contemplado".

relació amb la diligència exigible a un àrbitre o jutge com a conseqüència de la conducta observada en aplicació de les regles de joc durant el desenvolupament d'una prova o partit.

Al respecte, i en un intent de determinar aquesta diligència, d'acord amb el que hem exposat, la diligència exigible a un bon àrbitre pot venir determinada pel deure per part d'aquest de mantenir una bona condició física, una bona preparació tècnica i un bon coneixement i observança de les regles de joc i competició establertes pels diferents reglaments de cada modalitat esportiva, ja que és presumeix que l'àrbitre és el màxim coneixedor d'aquestes normes, fins al punt que alguns reglaments esportius li atorguen la condició de màxima autoritat dins del terreny de joc, sense que les seves decisions puguin ser recorregudes davant de cap instància superior.

Així mateix, com dèiem en apartats anterior i segons una part de la doctrina²⁵⁴, la intensitat del criteri d'imputació objectiva ve determinada pel judici de previsibilitat. De manera que, el dol suposa la màxima representació del desig del subjecte de produir el resultat danyós. En la culpa greu o el dol eventual, l'autor no desitja el dany, però assumeix que existeix una probabilitat elevada de que es produeixi. En la culpa lleu, la previsibilitat del resultat és pràcticament inexistent. I en el comportament diligent la previsibilitat és totalment nul·la.

Per altra banda, el nivell d'exigibilitat de la diligència ha d'adequar-se a les circumstàncies de les persones, del temps i del lloc, de manera que si ho apliquem a l'àmbit esportiu, la diligència arbitral s'ha de concretar en cada cas en la modalitat esportiva, la categoria, la transcendència social i econòmica de la competició, etc. Per la qual cosa, la diligència exigible als àrbitres o jutges ha de venir determinada pel seu grau de professionalització.

D'aquí es deriva la qüestió de quin ha de ser el grau o estàndard de diligència que es pot requerir a un àrbitre o jutge esportiu en l'exercici de les seves funcions d'aplicació de les regles de joc o competició: el mateix que un bon pare de família, de manera que l'àrbitre ha de respondre per culpa lleu; o bé li resulta aplicable el grau de culpabilitat

²⁵⁴ Reglero Campos, F.L. Los sistemas de responsabilidad... *Op. cit.*, p. 193.

del bon esportista, pel qual només respon en el cas d'una conducta culposa greu o dolosa.

En aquesta línia, en la conducta arbitral generadora d'un dany, hem de diferenciar un doble comportament: per una banda, una conducta que podem qualificar com a volitiva, que suposa l'aplicació incorrecta i voluntària de les regles de joc per part de l'àrbitre, la qual cosa si presumim que és un bon coneixedor de les regles de joc, hem d'arribar a la conclusió que el resultat obtingut amb aquella conducta és el que l'àrbitre desitja i, per tant, que en aquesta conducta ha intervingut dol. Per altra banda, una conducta derivada del desconeixement de les regles de joc, que implica en conseqüència una negligència arbitral greu. Tot i que l'àrbitre no desitja el resultat danyós és conscient de l'alta probabilitat que es produeixi el dany, atès que desconeix les regles de joc i és molt probable que en l'adopció d'alguna de les seves decisions s'equivoqui i causi, així, un perjudici per a alguna de les parts implicades. Una altra qüestió és que l'àrbitre no tingui consciència de desconèixer les regles de joc adequadament, en aquest cas, com veurem més endavant, la responsabilitat es pot derivar a altres agents relacionats amb aquest.

També ens trobem davant un cas de negligència greu en el supòsit que un àrbitre, tenint coneixement que no es troba en les condicions òptimes per dur a terme la seva activitat correctament (per exemple, en cas de malaltia que afecti a les seves facultats físiques o perceptives) decideixi participar en la prova esportiva i com a resultat del seu estat físic no pot seguir el joc adequadament i incorre en errors manifestos.

En aquest punt és en el que la classificació que realitza la doctrina a propòsit de les decisions arbitrals en objectives i subjectives, té una aplicació pràctica.

Des del nostre punt de vista, la responsabilitat civil extracontractual només pot ser imputada a un àrbitre o jutge, sempre que es donin les circumstàncies necessàries, quan l'error arbitral deriva de decisions de tipus objectiu, és a dir, aquelles decisions que no depenen de l'apreciació subjectiva de l'àrbitre o jutge, sinó aquelles que són conseqüència directa de l'aplicació de les regles de joc. De manera que l'àrbitre, ja sigui de forma voluntària o per ignorància, les aplica de forma incorrecta.

El fet que l'àrbitre o jutge s'equivoqui en la presa de decisions subjectives, és acceptable o hauria de ser-ho, si bé tots hem estat testimonis de les opinions poc afables respecte l'activitat arbitral, a més a més, considerem que aquest tipus d'errades formen part de l'assumpció del risc per part dels esportistes i clubs (com veurem), ja que inclús en la repetició televisiva és difícil apreciar la comissió o no d'una infracció i, per tant, la correcta aplicació de les regles de joc. Appreciar determinades accions o actituds en el terreny de joc és humanament impossible i imprevisible, en un lapse de temps tan curt, que considerem que la imputació de responsabilitat per aquest tipus de decisions és absolutament desproporcionada a no ser que siguin resultat d'altres situacions, com ara una incapacitat física manifesta de l'àrbitre. Així mateix, en moltes ocasions no depèn solament de la diligència que l'àrbitre o jutge adopti durant una prova o partit, sinó que intervenen altres factors totalment aliens a la seva persona que dificulten encara més el desenvolupament de la tasca arbitral.

En aquest sentit, creiem que és imprescindible creure en la bona fe arbitral, així com creiem en la d'altres col·lectius professionals, ja que l'activitat arbitral constitueix en ocasions el mitjà de vida de moltes persones. Pensar que els àrbitres no actuen amb la imparcialitat que requereix la seva activitat és dubtar del propi sistema. Cal advertir, també, les nombroses importunitats que es difonen respecte de les classificacions arbitral que poden dur als àrbitres a prendre decisions no ajustades a la realitat dels fets.

En definitiva, la responsabilitat civil extracontractual dels àrbitres o jutges únicament ha d'entrar en funcionament quan intervingui, en l'adopció de la decisió arbitral, negligència o culpa greu, i, per suposat, dol. Aquesta afirmació genera un problema probatori important que és la justificació de l'actitud negligent o dolosa de l'àrbitre en l'adopció de la decisió causant del dany. Al nostre entendre, per aquest objectiu, hem d'apel·lar a la prova de les presumpcions, derivada del fet de considerar a l'àrbitre un coneixedor absolut de les regles de joc i la màxima autoritat dins de l'espai esportiu, de forma que l'observança inadequada de les regles de joc pressuposa una actitud negligent. La jurisprudència ha considerat les presumpcions com a mitjans legals de prova de caràcter indirecte; així mateix, no existeix cap norma legal ni jurisprudència

que excloguin la seva eficàcia en l'àmbit de la responsabilitat, si bé estan subjectes al compliment del que preveu el CC en els seus articles 1249 i 1253²⁵⁵.

En relació amb aquesta exigència de culpabilitat, conforme a la jurisprudència consolidada, el CC acull un sistema de responsabilitat basat en la culpa, que exigeix com un requisit de concurrència ineludible. Al responsable eventual se li ha de retreure culpabilísticament el fet que ha ocasionat el dany per poder generar la responsabilitat d'aquest, ara bé, hem de remarcar que hi ha certa tendència a objectivitzar la responsabilitat civil. Així, s'ha avançat cap a un sistema que, tot i que no es fa plena abstracció del factor moral o psicològic i del judici de valor sobre la conducta de l'agent, accepta solucions quasi objectives, tendència que es fonamenta per les necessitats de justícia derivades de l'increment d'activitats perilloses i del benefici econòmic obtingut en el desenvolupament de l'activitat. Per aquest motiu, s'ha anat reduint la importància del requisit de la plena demostració de la culpa de l'agent causant del dany²⁵⁶.

Aquesta evolució de l'objectivització de la responsabilitat civil extracontractual s'ha dut a terme a través de diferents vies, como ara la teoria del risc o la inversió de la càrrega de la prova, en virtut de la qual es presumeix la negligència en el subjecte que causa el dany, a no ser que aquest acrediti que ha actuat amb la diligència exigible. En aquest sentit, també és freqüent que, per part de la jurisprudència, s'exigeixi una diligència específica més alta que la administrativament reglada tenint en compte les circumstàncies concretes de l'activitat que genera el risc. Cal recordar que aquesta objectivització de la responsabilitat ha tingut un dels seus màxims exponents en l'àmbit esportiu i sobretot en la pràctica d'esports d'un risc elevat evident, com ara els esports que es practiquen en el medi natural (esquí, escalada, alpinisme, ràfting...), els esports de contacte (boxa, judo...) o els esports amb implements o armes (hoquei, esgrima, beisbol, caça...).

²⁵⁵ STS sala 1a, núm. 32/2000, de 26 de gener (EDJ 2000/329).

²⁵⁶ STS de 12 de novembre de 1993 (RJ 1993\8760) i STS de 21 de novembre de 1997 (RJ 1997\8093).

1.5. Teoria del risc

Com dèiem, la doctrina jurisprudencial ha evolucionat cap a una minoració del culpabilisme, cap a un sistema que prové d'acceptar solucions quasi objectives, demandades per l'increment de les activitats perilloses pròpies de l'evolució de la societat i basada en el principi en virtut del qual qui obté el benefici o profit d'una activitat, ha de carregar amb la indemnització del dany que pugui ocasionar, fins arribar així a la denominada responsabilitat per risc.

Aquest responsabilitat civil per risc requereix el desplaçament de la càrrega de la prova, de manera que la persona que ha causat el risc és qui ha de demostrar que la culpa del dany recau en la víctima i quedar, així, exempt de responsabilitat.

Al respecte, és interessant reproduir les paraules del Tribunal Suprem en la seva Sentència de 17 de maig de 2001, en la qual afirma que la teoria del risc no és aplicable en els casos en què "no se da una relación de causalidad entre la omisión que se imputa y el resultado producido", i adverteix sobre les peculiaritats de la teoria exposada, que, desconnectada de les circumstàncies casuístiques especials, "podría conducir a un sistema de responsabilidad objetiva pura que no cabe incluir en el artículo 1902 del Código civil".

En conclusió, a falta d'una acció o omissió per part de l'agent directament causant del dany, l'aplicació de la doctrina del risc requereix la presència d'una activitat perillosa per als demés, lucrativa per a qui la duu a terme i una relació de causalitat entre l'activitat perillosa i el dany sofert pel perjudicat.

Així mateix, hem d'assenyalar, com fa el mateix Tribunal Suprem²⁵⁷, que la jurisprudència mai ha arribat a l'extrem d'erigir el risc com a font única de la responsabilitat regulada a l'article 1902 CC, ja que aquest exigeix inequívocament la intervenció de culpa o negligència en el subjecte l'acció o omissió del qual causa el dany, però atenua l'element culpabilístic mitjançant l'exigència d'un grau de diligència molt més alt. A més a més, en opinió d'aquest Tribunal ha d'excloure's com a font

²⁵⁷ STS sala civil, de 17 de juliol de 2012 i STS sala civil, de 17 de desembre de 2012.

STS sala civil, núm. 1176/2002, de 10 de desembre (EDJ 2002/54093).

autònoma de responsabilitat i ha de considerar-se com un criteri d'imputació del dany a qui el pateix, el risc general de la vida, els riscos petits que la vida obliga a suportar, o els riscos no qualificats, ja que en totes les activitats de la vida hi ha riscos.

La conclusió a la qual s'arriba de tot el que hem exposat és que aquesta objectivització de la responsabilitat en les activitats de risc, com és la pràctica d'algunes modalitats esportives, no exigeix la concurrència dels elements que defineixen la responsabilitat civil i, per consegüent, l'existència de la culpa o negligència del subjecte causant del dany.

Així mateix, la major part de la jurisprudència sobre accidents esportius rebutja l'aplicació d'aquesta teoria, perquè considera que en moltes activitats esportives no existeix un benefici especial pel seu titular i l'esportista se sotmet de forma voluntària a un risc conegut d'antuvi i es contraresta amb el benefici social que aporten a la societat. Considera, a més a més, que molts dels accidents que es produeixen en la pràctica esportiva són conseqüència d'un risc general de la vida²⁵⁸.

Pel que fa a l'aplicació de la teoria del risc a l'activitat arbitral, entenem que no li és aplicable ja que l'àrbitre o jutge en l'exercici de les seves funcions durant el desenvolupament d'un partit o prova no genera cap situació de risc considerablement anormal, tenint en compte que l'error arbitral és un risc no qualificat atesa la condició de la pròpia figura arbitral i de la competició en sí mateixa, i creiem que és un risc general de la vida la convergència del qual és absolutament previsible. Per la qual cosa la càrrega de la prova ha de recaure sobre qui exigeix la responsabilitat i no sobre l'àrbitre o jutge, com a presumpte causant del dany, sense que se li pugui atribuir una responsabilitat objectiva.

1.6. Causes d'exoneració de la culpabilitat

Pel que fa a la relació de causalitat o de la culpabilitat en la responsabilitat de l'agent, hem de tenir en compte que l'aparició de determinats factors interromp el nexa causal necessari entre l'acció o omissió de l'agent i el dany ocasionat, de manera que l'agent

²⁵⁸ Piñeiro Salgado, J. (2009). *Responsabilidad civil. Práctica deportiva y asunción de riesgos*. Madrid: Civitas, p. 93 i ss.

causant del dany queda exonerat de reparar-lo. Aquests factors són el cas fortuït i la força major.

Al respecte hem de dir que el CC no diferencia entre el cas fortuït i la força major, els regula en un mateix precepte (art.1105) i els defineix com aquells successos que són imprevisibles o bé que essent previsibles no es poden evitar. Davant aquesta referència imprecisa de la llei, la doctrina novament ha configurat una definició que diferencia ambdós elements.

Per una banda, autors com Rodríguez López²⁵⁹ han definit el cas fortuït com:

Aquel suceso no imputable al sujeto, imprevisible o previsto pero inevitable que determina la causación de un daño, de manera que para que podamos hablar de caso fortuito tendrá que tratarse: a) de un hecho o acontecimiento independiente de la voluntad del agente causante y, por lo tanto, no imputable a él; b) que el acontecimiento sea imprevisible, o bien previsto pero inevitable, y c) que entre el mencionado acontecimiento y el subsiguiente evento dañoso exista un necesario vínculo de causalidad, sin que intervenga en esta relación como factor apreciable la actividad dolosa o culposa del agente.

No obstant això, i com a conseqüència del tractament indistint d'ambdues institucions que realitza el CC, per a Lasarte Álvarez el cas fortuït i la força major són dues figures sinònimes i les descriu com “aquellos hechos o circunstancias que, siendo absolutamente extraños a su voluntad (fenómenos meteorológicos, guerras, robos, etc.), hacen que el deudor, aunque no pueda llevar a cabo el cumplimiento de la obligación, quede exonerado del incumplimiento”²⁶⁰. Si bé, aquesta opinió és abundant entre la doctrina, hi ha autors²⁶¹ que segons el nostre parer han encertat al diferenciar el cas fortuït de la força major per la interioritat o exterioritat de l'esdeveniment en relació amb l'activitat. Per la qual cosa, es considera cas fortuït l'esdeveniment que té lloc dins de l'àmbit de risc o de l'activitat en concret, mentre que la força major és manifesta

²⁵⁹ Rodríguez López, P. (2010). *Manual sobre responsabilidad en el Derecho Español*. Madrid: Edisofer, p. 58.

²⁶⁰ Lasarte Álvarez, C. (2010). *Derecho de obligaciones (14a ed)*. Madrid: Marcial Pons, p. 149.

²⁶¹ Reglero Campos, F. El nexu causal... *Op. cit.*, p. 346 i ss.

quan el fet o la circumstància que intervé en la generació del dany és exterior a l'activitat. En qualsevol cas, no podem oferir una definició més concreta de què entén la doctrina o la jurisprudència per força major, ja que és habitual que s'apel·li indistintament a qualsevol de les dues institucions per acceptar una exoneració de l'agent causant del dany.

Al respecte i en relació amb la pràctica arbitral, al nostre entendre, només és possible l'exoneració de responsabilitat d'un àrbitre o jutge que ha causat un dany com a conseqüència de l'aplicació errònia de les regles de joc, en els supòsits de cas fortuït, és a dir, quan la circumstància o el fet que determinen la causació del dany es produeixen en el mateix terreny de joc. Tanmateix, aquest factor d'exoneració de la responsabilitat no sempre ha d'entrar en funcionament, així que només entrarà en joc únicament en aquells supòsits en els quals l'error arbitral sigui conseqüència d'un error d'apreciació, és a dir, sigui fruit d'una decisió de caràcter subjectiu.

Així mateix, en aquests supòsits d'error d'apreciació, l'àrbitre només ha de quedar exonerat de responsabilitat quan concorri un fet independent a la seva voluntat, que sigui imprevisible o, encara que sigui previsible, sigui inevitable i que com a conseqüència d'aquest fet sorgeixi l'error arbitral, de manera que entre l'esdeveniment imprevisible o inevitable existeixi una relació de causalitat, sense que en aquesta relació intervingui una conducta dolosa o culposa del propi àrbitre el qual no haurà pogut evitar de cap manera la producció d'aquest esdeveniment.

Ens trobem davant de supòsits de cas fortuït, per exemple, quan un jugador s'interposa entre la trajectòria de la pilota i l'àrbitre, de manera que per l'àrbitre passa desapercebuda una infracció de les regles de joc, com ara el fet que un jugador toqui la pilota amb la mà. En alguns esports, aquest és un fet previsible, tot i que, en moltes ocasions, inevitable per la pròpia dinàmica del joc i la naturalesa humana de l'àrbitre, que no pot estar a dos llocs al mateix temps.

Com ja hem manifestat anteriorment, no considerem oportuna la imputació de responsabilitat a l'àrbitre o jutge per les decisions que adopti com a conseqüència de l'apreciació o la interpretació de les regles del joc. Tanmateix, pel cas en què es pugui considerar el contrari, entenem que és possible l'exoneració de responsabilitat per

determinats errors arbitrals en què intervingui el cas fortuït, de manera que aquest es constitueix una circumstància modificativa de la relació de causalitat.

D'altra banda, pel que fa a la força major, entenem que l'exoneració de responsabilitat per aquesta causa no és aplicable als errors arbitrals, ja que en el cas que durant el transcurs d'una activitat esportiva esdevingui un incident extern de suficient entitat com per induir a l'àrbitre o jutge a cometre un error en l'aplicació de les regles de joc i provocar tot i de forma indirecta un dany, és obligació de l'àrbitre suspendre la prova o el partit. De manera que si en el terreny de joc irromp un element extern (bengala, ampolles, pedres, tempesta...) l'àrbitre ha d'actuar d'acord amb el que indiquen les regles del joc, i ha de paraitzar el joc o suspendre l'esdeveniment, sempre que adverteixi tal situació. Si l'àrbitre no actua d'aquesta forma, ens trobem davant una decisió de caràcter objectiu, en la qual l'àrbitre sempre respon si genera amb la seva conducta –en aquest cas, una omissió- un dany a un tercer.

Finalment, un tercer factor que permet l'exoneració de responsabilitat de l'agent causant del dany, que la doctrina i la jurisprudència han acceptat, és la culpa exclusiva de la víctima. Aquest sistema d'exclusió de responsabilitat entra en funcionament quan la generació del dany és atribuïble únicament i exclusivament a la conducta de la pròpia víctima. Entenem que es pràcticament impossible l'aplicació d'aquest supòsit en l'àmbit de les decisions arbitrals esportives, per la qual cosa no ens estendrem més en aquest aspecte.

1.7. L'assumpció del risc per part dels participants

La creixent professionalització i mercantilització de les activitats esportives, en el ben entès que s'han convertit per a moltes persones en un negoci o mitjà de vida, fa que ens qüestionem quin és l'abast de la responsabilitat dels àrbitres o jutges pels danys ocasionats com a conseqüència de la comissió d'un error arbitral en l'aplicació de les regles de joc o competició, en relació amb l'aplicabilitat en aquest casos de l'anomenada teoria de l'assumpció del risc. En altres paraules i des d'una altra perspectiva, si els participants en una competició han d'assumir el risc que els àrbitres o jutges s'equivoquin a l'hora d'aplicar les regles de joc. Certament, aquesta teoria en moltes ocasions s'utilitza per indultar l'error arbitral.

Pel que fa a la jurisprudència recaiguda en relació amb la responsabilitat civil en l'àmbit de l'esport, hem de dir que la majoria de resolucions fan referència a danys físics patits pels propis esportistes o per terceres persones que no participen a l'esdeveniment pròpiament com ara els espectadors. També fan referència, tot i que en menor mesura, a danys materials.

La jurisprudència és partidària, en els supòsits de danys generats en el marc esportiu, de seguir el criteri tradicional de la culpa i excloure explícitament l'aplicabilitat de l'objectivització d'aquesta, ja que el risc que es deriva de les competicions esportives es intrínsec a aquestes i no es pot equiparar al risc que genera l'explotació de qualsevol altra activitat per mitjà de la qual qui la duu a terme busca un benefici. Aquest criteri el va establir el Tribunal Suprem en la seva Sentència de data 22 d'octubre de 1992, en la qual manifestava el següent:

Lo que no es, en principio al menos, de aplicación a las competiciones deportivas, dado que el riesgo particular que del ejercicio de una actividad de ese género puede derivar y va implícito en el ejercicio de la misma, no puede equipararse a la idea del riesgo que como objetivización de la responsabilidad ha dado lugar a la aparición de una especial figura responsabilicia, en cuanto ésta se encuentra fundada en la explotación de actividades, industrias, instrumentos o materias que si bien esencialmente peligrosos, el peligro que su puesta en funcionamiento lleva implícito se ve compensado en primer y fundamental lugar por el beneficio que como consecuencia de ello recibe la sociedad en general, y en cuanto al directamente explotador del medio por los beneficios que a través de ello obtiene, nada de lo cual acontece en casos como el presente en el que concretamente y por lo que a él se refiere, no era un deporte de masas, ni siquiera cultural, sino al igual que acontece con otros deportes como el tenis a estos niveles, la natación, etcétera, no son otra cosa que aspectos deportivos propios de la sociedad actual que a nivel individual vienen a constituir una faceta lúdico-sanitaria en cuanto dirigida a paliar en cierta medida las consecuencias psíquicas que las agotadoras horas de servicio o trabajo diario, en medios lo suficientemente ásperos y en ocasiones hasta agresivos, como suelen ser aquéllos en que se desenvuelven actualmente las tareas laborales, provoca en la persona la necesidad de acudir a manera de «válvula de escape» a la práctica de ciertos deportes de carácter más bien individualista, cual acontece con el aquí

contemplado [...] debe también señalarse que en materia de juegos o deportes de este tipo la idea del riesgo que cada uno de ellos pueda implicar -roturas de ligamentos, fracturas óseas, etcétera-, va ínsita en los mismos y consiguientemente quienes a su ejercicio se dedican lo asumen, siempre claro es que las conductas de los partícipes no se salgan de los límites normales ya que de ser así podrían incluso entrar en el ámbito de las conductas delictivas dolosas o culposas”.

Segons el criteri del Tribunal Suprem, l'esportista que lesiona a un altre durant el desenvolupament d'una competició no està obligat a reparar el dany causat, en la mesura que aquest sigui conseqüència d'una conducta normal en la pràctica esportiva concreta, i, a més a més, és considera que el risc de sofrir el dany és assumit voluntàriament pel perjudicat. Així, per tal de determinar la normalitat o no d'una conducta s'ha de tenir en compte les circumstàncies concretes del dany produït. Un cop de puny a un rival pot ser considerat dins dels límits de la normalitat en un combat de boxa, on els participants assumeixen el risc de patir certs danys, però aquesta mateixa conducta en un partit de bàdminton, per exemple, és susceptible de generar responsabilitat de l'agent causant del dany.

L'assumpció voluntària del risc també és extensible a determinats danys soferts pels espectadors. Totes els espectadors que assisteixen a un esdeveniment esportiu assumeixen determinats riscos, i així ho ha manifestat la jurisprudència. En un partit de futbol el fet que un espectador rebi una pilotada, és un fet que aquest ha d'assumir, amb l'agreujant en alguns casos, que el propi espectador se situa darrera les porteries i a més a més és un espectador habitual. En canvi, els espectadors no han d'assumir els riscos derivats de conductes alienes a la competició com ara el llançament de petards i bengales, ja que no formen part del joc i l'ús d'aquets surt dels límit del que es pot considerar normal en un recinte esportiu. Així mateix, els espectadors tampoc han de suportar determinades conductes dels participants de la prova esportiva, ja que no és un risc intrínsec a aquesta²⁶².

²⁶² Recordem el cop de peu que Éric Cantona va pegar a un espectador durant el partit entre el Crystal Palace i el Manchester United a la jornada de 25 de gener de 1995 de la Premier League i que ha passat a la història negra del futbol, tot i que per alguns seguidors va estar justificada.

Si bé és cert que els fets ocorreguts en la Sentència transcrita tenen lloc en l'àmbit de l'esport aficionat, considerem extensibles els seus fonaments a l'esport professional però amb determinats matisos.

En concret, si ens centrem a la qüestió plantejada respecte de l'extensió de l'assumpció voluntària del risc als danys soferts com a conseqüència d'errors arbitrals, considerem també imprescindible per resoldre aquest punt la distinció doctrinal entre decisions objectives i decisions subjectives a la qual hem apel·lat de forma recurrent.

Així, respecte les decisions arbitrals de caràcter subjectiu, és a dir, aquelles supeditades a l'apreciació individual de l'àrbitre o jutge sobre els fets esportius, l'assumpció voluntària del risc per parts dels participants ha d'estendre's als danys ocasionats per aquests errors arbitrals, ja que tal com hem dit són errors que tot i ser previsibles són inevitables i en els quals intervenen molts elements aliens a la voluntat de l'àrbitre, que, entenem, formen part del joc. Aquest és el cas que té lloc quan un jugador modifica la seva posició de manera que interromp momentàniament la visió de la pilota per part de l'àrbitre i en aquell precís moment es comet una infracció de les regles de joc que l'àrbitre no ha pogut presenciar o com a conseqüència de l'habilitat de l'esportista d'infringir les regles de forma que l'àrbitre no pugui adonar-se'n. En tots aquests supòsits, els subjectes afectats per la decisió arbitral errònia assumeixen per endavant que hi ha circumstàncies del partit que no poden ser apreciades pels àrbitres o jutges en contra de la seva voluntat.

Pel que fa a les decisions arbitrals objectives, és a dir, aquelles que no depenen de la apreciació de l'àrbitre o jutge, sinó estrictament de l'aplicació de les regles de joc davant una conducta determinada, i per les quals creiem que els àrbitres o jutges han de respondre sempre que concorrin els components d'aquesta responsabilitat, entenem que els participants d'una competició esportiva no estan obligats a assumir el risc pels danys soferts per aquest tipus d'errades arbitrals, atès que els àrbitres i jutges per l'exercici de la seva activitat perceben una contraprestació gens menyspreable en l'àmbit professional.

Aquest darrer incís, exigeix que l'activació de la teoria de l'assumpció del risc s'acomodi, com dèiem, a les circumstàncies de les persones, el lloc i el temps. No és

exigible la mateixa diligència a un jutge que actua en un torneig social de tennis que un que ho fa en un *Grand Slam*, com tampoc és pot comparar l'aptitud esportiva d'un professional amb la d'un aficionat o semi-professional (entès en termes estrictament econòmics), ni tampoc evidentment la repercussió econòmica que tenen uns i altres en tots els sentits.

En conclusió, l'assumpció del risc pels participants d'un esdeveniment esportiu amb ocasió dels perjudicis soferts com a conseqüència d'un error arbitral està directament relacionada amb el grau de diligència que és exigible als àrbitres o jutges, ja que l'interès jurídic protegit no sempre té la mateixa entitat, de manera que anirà vinculat al grau de professionalització de tots les persones que intervenen en la competició i, en concret, el de l'àrbitre o jutge.

1.8. Clàusules de limitació de la responsabilitat civil

És habitual trobar en la diferent normativa reguladora de les competicions esportives, clàusules que tenen per finalitat exonerar de responsabilitat, totalment o parcialment, als organitzadors d'aquestes o al propietaris de les instal·lacions esportives pels danys que poden sofrir els participants al llarg de la competició²⁶³. En virtut d'aquestes clàusules, els participants renuncien anticipadament a la reparació dels danys que se li puguin ocasionar durant el transcurs de la competició, de manera que els danys causats per errors arbitrals es podrien veure afectats per aquest tipus d'estipulacions.

No obstant això, la inclusió d'aquests tipus de clàusules en les relacions contractuals en general i en l'àmbit esportiu en concret, no han estat exemptes de crítica i, òbviament, els tribunals han hagut de fer la seva interpretació.

²⁶³ Clàusules d'exoneració o limitació de responsabilitat (*disclaimers*) com per exemple aquestes: "L'organització declina tota responsabilitat pels danys, perjudicis o lesions que la participació en aquesta prova pugui ocasionar a si mateix, a altres persones i fins i tot en el cas que terceres persones causin danys al participant" o "l'organització declina qualsevol responsabilitat superior als danys que superin la cobertura de l'assegurança. En tot cas, l'organització queda exonerada de tota responsabilitat civil o penal respecte els danys derivats de qualsevol tipus d'accident..

Tal i com posa de manifest Landaberea Unzueta²⁶⁴, l'ús d'aquestes clàusules d'exoneració o limitació de la responsabilitat, segons els seus defensors, es fonamenta en l'article 6.2 del CC, el qual preveu la validesa de l'exclusió voluntària de la Llei i la renúncia als drets que aquesta reconeix sempre que no siguin contràries a l'interès públic ni perjudiquin a tercers. Així mateix, les configuren com l'expressió del principi de l'autonomia de la voluntat que preveu l'article 1255 del CC, en virtut del qual les parts contractants poden establir les clàusules que estimin convenients, sempre que no siguin contràries a la llei, a la moral ni a l'ordre públic. Finalment, el fonament últim que esgrimeixen els partidaris d'aquestes estipulacions, és l'article 1102 del CC que declara nul·la la renúncia de l'acció per fer efectiva la responsabilitat tan sols quan aquesta procedeix del dol, de manera que quan no hi ha dol, la renúncia ha d'entendre's vàlida.

Tot i que aquests arguments poden semblar convincents, els podem compartir sempre que les clàusules exoneradores de la responsabilitat se subscriuïen en el marc d'una relació contractual en la qual les parts tinguin una mateixa posició, ja que podem presumir que han estat pactades lliurement. Per contra, quan una de les parts té una posició dominant respecte l'altra, com és el cas de les competicions esportives, les clàusules contractuals no solen estar negociades de forma individual amb la part més feble –els participants–, sinó imposades com a condició indispensable per poder-hi participar²⁶⁵.

Vegem doncs fins a quin punt pot resultar lícit l'ús de clàusules limitadores o exoneradores de responsabilitat en l'àmbit d'una competició esportiva i, en concret, de la responsabilitat derivada d'errors arbitrals.

En aquest sentit, autors com Landaberea Unzueta²⁶⁶ han equiparat els esportistes o participants en competicions esportives amb els consumidors o usuaris²⁶⁷, sota el

²⁶⁴ Landaberea Unzueta, J. A. (2009). *Op. cit.*, p. 367-396.

²⁶⁵ De Verda y Beamonte, J. R. (2005). Las cláusulas de exoneración de responsabilidad en el derecho español. *Revista chilena de derecho privado*(4), p. 2-3. Aquest autor distingeix l'ús d'aquest tipus de clàusules en funció de la posició de cadascuna de les parts i la subjecció dels contractes al CC i a la Llei general de defensa dels consumidors i usuaris.

²⁶⁶ Landaberea Unzueta, J. A. *Op. cit.*, p. 388.

raonament que els esportistes actuen en un àmbit aliè a l'activitat de l'ens organitzador de l'esdeveniment esportiu, en el sentit que la finalitat perseguida per tots dos subjectes és totalment diferent, de manera que els esportistes reben els serveis de les entitats esportives que les organitzen. Per la qual cosa i en l'àmbit del dret de consum, seguint l'opinió d'aquest autor, podem qualificar com a abusives les clàusules d'exoneració o limitació de la responsabilitat, d'acord amb el que preveu l'article 8 del Reial decret legislatiu 1/2007, de 16 de novembre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei general per a la defensa dels consumidors i usuaris (en endavant, RDL 1/2007), que reconeix com a drets bàsics dels consumidors i usuaris, entre d'altres, la indemnització dels danys i la reparació dels perjudicis soferts. Això en relació amb l'article 86 del RDL 1/2007 que determina que "en qualsevol cas són abusives les clàusules que limitin o privin el consumidor i usuari dels drets reconeguts per normes dispositives o imperatives (queda inclòs aquí el dret bàsic d'indemnització dels danys i reparació dels perjudicis) i, en particular, aquelles estipulacions que prevegin:

1. L'exclusió o limitació de forma inadequada dels drets legals del consumidor i usuari per incompliment total o parcial o compliment defectuós de l'empresari.

En particular les clàusules que modifiquin, en perjudici del consumidor i usuari, les normes legals sobre conformitat amb el contracte dels béns o serveis posats a la seva disposició o limitin el dret del consumidor i usuari a la indemnització pels danys i perjudicis ocasionats per aquesta falta de conformitat.

2. L'exclusió o limitació de la responsabilitat de l'empresari en el compliment del contracte, pels danys o per la mort o per les lesions causades al consumidor i usuari per una acció o omissió d'aquell.

Si bé és cert que part dels participants en una competició –esportistes aficionats- poden ser considerats sens dubte consumidors o usuaris d'acord amb la normativa vigent, també és cert que resulta més difícil incloure en aquest concepte altres tipus de participants com són els esportistes que es dediquen professionalment a la pràctica de l'esport.

²⁶⁷ Consideració que ha adoptat la jurisprudència, entre altres, la SAP de València, secció 11a, de 4 de novembre de 2011, núm. 652/2011 (EDJ 2011/342409). En aquesta Sentència es reconeix el caràcter de consumidor dels abonats d'un club de golf respecte una tercera societat que explota un camp de golf.

El RDL 1/2007 quan defineix que s'ha d'entendre per consumidor exigeix que sigui una persona física que actuï amb un propòsit aliè a la seva activitat comercial, empresarial, ofici o professió. Per la qual cosa, tots els esportistes que participen en una competició en exercici de la seva professió amb la qual persegueix un benefici, entenem que no queden emparats pel RDL 1/2007 i, en conseqüència, protegits pel dret de consum. Pel que fa a les persones jurídiques, queden excloses totes aquelles que tinguin afany de lucre i les que sense tenir-lo actuïn en l'àmbit d'una activitat comercial o empresarial. Per la qual cosa, d'entrada totes les societats anònimes esportives, com a societats mercantils que actuen en el marc d'una activitat empresarial amb afany de lucre, quedarien excloses de l'aplicació d'aquesta norma²⁶⁸.

Per tant, la qüestió de determinar si estem davant un consumidor o no es basa en l'àmbit d'actuació d'aquest, de manera que si la seva activitat –participació en una competició– té com a objectiu l'obtenció d'ingressos, tant si estem davant d'una persona física com jurídica, no podem considerar un dret bàsic d'aquests la indemnització dels danys i la reparació dels perjudicis sofert per aquests en el marc d'una competició esportiva com a conseqüència d'una errada arbitral.

D'altra banda, i pel que fa al concepte d'empresari, el RDL 1/2007 considera com a tal tota persona física o jurídica, pública o privada, que actuï amb un propòsit relacionat amb la seva activitat comercial, empresarial, ofici o professió.

Pel que fa a la jurisprudència, tant major com menor, ha negat en diverses ocasions la validesa de les clàusules d'exoneració generalitzada o limitadores de la responsabilitat, si bé no ha estat en l'àmbit esportiu sí que és ben clar el seu criteri. Així, el Tribunal Suprem, en la Sentència de 20 d'octubre de 1984 ens diu que “ni a la pretendida clàusula exoneradora de responsabilidad por la que la entidad mercantil vendedora no garantiza la mercancía servida contra defectos [...] ni en general se responsabiliza del género vendido, cláusula de evidente contenido desmesurado”. Per la seva banda,

²⁶⁸ Si bé les diferents directives europees (Directiva 2011/83/UE del Parlamento o Directiva 93/13 / CEE del Consell, de 5 d'abril de 1993, sobre les clàusules abusives en els contractes celebrats amb consumidors) només inclouen a les persones físiques en el concepte de consumidors, el RDL 1/2007 inclou també les persones jurídiques sense ànim de lucre que actuïn en un àmbit aliè a una activitat comercial o empresarial.

l'Audiència Provincial d'Oviedo en la Sentència de data 6 juliol 1988, en relació amb la del Tribunal Suprem de data 23 novembre 1953, assenyala que:

Al amparo del principio de libertad de pactos del artículo 1255 CC se puede convenir la limitación e, incluso, la exoneración de responsabilidad contractual, pero siempre dentro de los límites del artículo 1102 CC, es decir, que nunca será lícita la renuncia anticipada a exigir la responsabilidad cuando concurra dolo, según el tenor literal del precepto, o culpa lata, según la Jurisprudencia, sobre todo en los contratos de adhesión.

En aquest sentit, la posició dels organitzadors d'una competició esportiva no és la mateixa que els participants, els quals per poder participar-hi queden sotmesos a l'acceptació íntegrament d'una sèrie de clàusules que no han estat negociades individualment, de manera que és habitual que en l'organització d'aquestes competicions la participació a les mateixes es dugui a terme mitjançant la subscripció dels anomenats contractes d'adhesió. Aquests contractes es caracteritzen perquè les seves clàusules estan redactades per una sola de les parts (l'ens organitzador) i l'altra (participant) es limita a acceptar o rebutjar el contracte en la seva integritat, quedant plasmada en el mateix document la submissió a totes les clàusules que contingui, de manera que per participar en l'esdeveniment esportiu s'han d'acceptar totes i cadascuna de les clàusules establertes per l'organització sense que hi hagi marge de negociació per part del participant²⁶⁹.

Si considerem que la participació en competicions esportives es fa mitjançant la subscripció d'un contracte d'adhesió, ja que es predisposen totes les clàusules de manera que no es produeix una negociació individual d'aquestes entre els participants i l'organització, resulta aplicable la Llei 7/1998, de 13 d'abril, sobre condicions generals de la contractació (en endavant, Llei sobre condicions generals).

En aquest sentit, d'acord amb la Llei sobre condicions generals, les clàusules exoneradores o limitadores de la responsabilitat són condicions generals de la contractació atès que són estipulacions predisposades que han estat incorporades al

²⁶⁹ Landabera Unzueta, J. *Op. cit.*, p. 18.

contracte per imposició de l'organització i amb la finalitat de ser incorporades a una pluralitat de contractes.

Aquestes condicions generals de la contractació es poden donar tant en les relacions entre professionals o entre aquests i els consumidors, per la qual cosa el caràcter de professional o no dels participants no limita l'aplicació d'aquesta Llei.

Si bé és cert que el caràcter abusiu d'una clàusula es reserva a l'àmbit del dret de consum, això no vol dir que en les relacions contractuals entre professionals no pugui declarar-se l'abús per part de la posició dominant, de qui preestableix el clausulat, és a dir, en aquest cas, l'organització de la competició. No obstant, la nul·litat d'aquestes clàusules s'haurà d'instar d'acord amb les normes generals que regulen les obligacions i contractes, les quals poden ser declarades abusives per ser contràries a la bona fe o perquè causin un desequilibri important entre els drets i obligacions de les parts, com és el cas que ens ocupa. Així ho recull el preàmbul de la Llei sobre condicions generals, el qual pregona la protecció de la igualtat dels contractants, i la seva voluntat de protegir qualsevol que contracti amb una persona que utilitzi condicions generals en la seva activitat contractual.

La doctrina jurisprudencial ha reproduït aquesta possibilitat d'instar la nul·litat de les clàusules que impliquin un abús de la posició dominant en contractes subscrits entre professionals. Entre moltes altres, la Sentència de la secció tercera de l'Audiència Provincial de Córdoba núm. 114/2013, de 18 de juny, recurs 162/2013 (EDJ 2013/201011), de forma molt clara afirma que:

Téngase en cuenta que, como ha precisado el Auto de la Sala 1ª del Tribunal Supremo de 3 de junio de 2013, aclaratorio de la Sentencia 241/13, "la cláusula tiene por finalidad exclusiva proteger los intereses de la prestamista frente a las bajadas del índice de referencia"; es decir, se predispone exclusivamente a favor de una de las partes, aprovechando su posición contractual de dominio, puesto que la prestamista no puede realmente optar por otras condiciones y la única manera de obtener el préstamo que necesita es pasar por la horca caudina de la cláusula-suelo. Como consecuencia de todo lo cual debe confirmarse la nulidad de la cláusula impugnada y su eliminación del contrato celebrado entre las partes, conforme a los

artículos 9.2 y 10.2 de la Ley de Condiciones Generales de la Contratación , en relación con los artículos 1.256, 1.261 y 1.300 del Código Civil.

En la mateixa situació es troba un participant d'una competició esportiva, l'organitzador de la qual introdueix un clàusula de limitació o exoneració de la responsabilitat, que té per finalitat exclusiva protegir els interessos de l'organització i es predispone exclusivament a favor seu, sense que la persona participant pugui negociar-la i que l'única manera de participar-hi és acceptant totes les condicions.

A la vista de la legislació vigent i de les resolucions judicials esdevingudes al respecte, tota clàusula d'exoneració o limitació de responsabilitat civil de l'ens organitzador d'una competició pels danys ocasionats als participants, inclòs els danys derivats d'una decisió arbitral, han de ser considerades abusives i en conseqüència nul·les de ple dret.

Un bon exemple d'aquestes clàusules d'exoneració de la responsabilitat el trobem en les Regles de joc de la FIFA, la regla cinquena de les quals, relativa a la responsabilitat dels àrbitres en l'aplicació de les regles del joc durant un partit, estableix que: "l'àrbitre (o, en el cas que sigui procedent, l'àrbitre assistent o un quart àrbitre) no serà responsable de: qualsevol tipus de lesió que pateixi un jugador, funcionari oficial o espectador; qualsevol dany a tota mena de propietat, qualsevol altra pèrdua soferta per un persona, club, companyia, associació o entitat similar, la qual es degui o pugui ser deguda a alguna decisió que hagi pogut prendre d'acord amb les Regles de Joc o amb respecte al procediment normal requerit per celebrar, jugar i controlar un partit".

Com veiem, la FIFA estableix una clàusula d'exoneració de la responsabilitat dels àrbitres, de manera que els eximeix de respondre per una sèrie de danys ocasionats durant el transcurs d'un partit, sempre que la decisió de l'àrbitre s'hagi pres d'acord amb les regles de joc o sigui conseqüència del procediment normal que s'ha de seguir en un partit.

L'ambigüitat de la redacció d'aquesta regla de joc, no ens permet obtenir una conclusió clara. Per una banda, podem interpretar que no es tracta d'una exclusió general de la possible responsabilitat dels àrbitres per qualsevol de les seves actuacions, sinó que se cenyeix als possibles efectes adversos que pugui tenir una decisió adoptada d'acord amb

les regles del joc, és a dir, una decisió correcta. No obstant això, no ens queda clar sí la decisió arbitral ha de ser ajustada a les regles o bé, que qualsevol decisió que adopti l'àrbitre en aplicació de les regles de joc, tot i que aquesta sigui errònia, està exempta de generar responsabilitat. Ens decantem cap aquesta última interpretació, ja que la regla no fa una referència explícita a les decisions errònies ni desviades del que estipulen les regles de joc, sinó a totes aquelles que s'hagin pres d'acord amb aquestes regles o que siguin conseqüència del procediment normal requerit per jugar, celebrar o controlar un partit.

Així, al nostre entendre es preveu una exoneració de responsabilitat pels danys causats per qualsevol conducta arbitral, sigui o no ajustada a les regles de joc, que impedeix *a priori* la imputació de responsabilitat als àrbitres pels danys causats durant un partit o competició. Així mateix, tampoc no es fa cap referència a la responsabilitat de l'organitzador de la competició, de manera que també es podria exigir responsabilitats a aquest d'acord amb la previsió de l'article 1903 del CC, que analitzarem a l'apartat següent.

1.9. Responsabilitat civil per un acte d'un tercer

El CC en el paràgraf primer de l'article 1903 preveu la possibilitat d'exigir responsabilitat a una persona diferent de la que ha causat el dany. Així, estableix que l'obligació de reparar el dany causat per una acció o omissió en què intervé culpa o negligència és exigible “no només pels actes o omissions propis, sinó pels d'aquelles persones de qui s'ha de respondre”.

De manera que ens trobem en situacions en què l'obligació d'indemnitzar o reparar el dany causat correspon a una persona diferent de qui l'ha produït, és a dir, sorgeix l'obligació de reparar un dany causat per un fet aliè. Aquesta obligació té lloc quan es produeix un dany per persones de les quals s'ha de respondre, es parteix de la presumpció de culpa dels subjectes a qui correspon la seva vigilància o elecció, en base a la idea de que qui està al benefici, també ha d'estar al perjudici.

En virtut d'aquest article del CC, els pares han de reparar el dany causat pels fills que tenen sota la seva guarda; els tutors, el dany que causi qui està sota la seva tutela; el

titular o director d'un establiment o empresa, el dany que ocasionin els seus treballadors en el servei en què els tingui ocupats; i el titular d'un centre d'ensenyament no superior, el que causin els alumnes menors d'edat mentre es trobin sota el control del professorat i duguin a terme activitats pròpies del centre o vinculades a aquest. No obstant això, la raó per la qual aquestes persones han de respondre la trobem en la seva pròpia conducta culposa, determinant del dany, ja sigui de forma indirecta. Per això, l'opinió majoritària en la doctrina²⁷⁰ és que la responsabilitat que recull l'article 1903 del CC és una responsabilitat per actes propis, vinculats als d'una altra persona.

Aquesta responsabilitat per un fet aliè es manifesta quan entre l'autor material del fet i qui n'ha de respondre hi ha un vincle de tal entitat que la Llei presumeix que si s'ha causat un dany, aquest ha d'atribuir-se, no tant a l'autor material, sinó al descuit o defecte de vigilància per part d'una altra persona a la qual està vinculada directament. Aquesta responsabilitat es fonamenta en la presumpció de culpa o falta de diligència d'aquesta tercera persona, de manera que es presumeix que la persona responsable tenia l'obligació de vigilar o supervisar a l'autor material dels danys (*culpa in vigilando*) o bé en un elecció desencertada d'aquest (*culpa in eligendo*), de manera que es presumeix que l'actuació negligent en aquestes conductes és la causa del dany ocasionat.

Així mateix, l'últim paràgraf de l'article citat admet que aquesta responsabilitat cessa quan el presumpte responsable acredita que va emprar tota la diligència d'un bon pare de família per evitar el dany, de manera que s'inverteix així la càrrega de la prova de la culpa. Per consegüent, la presumpció que estableix aquest precepte és una presumpció *iuris tantum* de culpa, presumpció que, en conseqüència, admet una prova en contra i que l'ha d'aportar el responsable eventual per tal d'acreditar l'ús de tota la diligència que se li pot requerir.

En aquest aspecte, la jurisprudència ha manifestat clarament que la responsabilitat exigible als empresaris per la conducta culposa o negligent dels seus treballadors en la generació de danys a terceres persones no té caràcter de subsidiària, sinó que és una responsabilitat directa, sorgida de la relació jurídica material que hi ha entre l'empresa i

²⁷⁰ Gómez Calle, E. Los sujetos de la responsabilidad civil. La responsabilidad por hecho ajeno. Dins L.F. Reglero Campos, *Tratado de responsabilidad...* (p. 395-441). *Op. cit.*, p. 424 i ss.

la víctima del dany i derivada de la responsabilitat de la culpa *in eligendo* o *in vigilando*.

A part de considerar que la responsabilitat de l'empresari és directa, la jurisprudència ha admès la solidaritat entre aquells que estan obligats a respondre en base a l'article 1902 del CC i els obligats *ex art.* 1903 del CC, sens perjudici de la possibilitat que tenen aquests últims de repetir contra l'autor material de la conducta danyosa. La doctrina ha acceptat aquest criteri tot i que té una perspectiva diferent respecte la conducta causant del dany, en virtut de la qual només un d'aquests subjectes és l'autor material del fet, si bé ambdós són considerats responsables directes i en cap cas pot determinar-se una responsabilitat subsidiària.

El Tribunal Suprem, sala primera, Sentència de 28 de gener de 1983 (RJ 1983\393), al respecte, ha manifestat que:

QUINTO.- [...] la responsabilidad impuesta por el artículo mil novecientos tres del Código Civil al empresario no es subsidiaria, sino directa, ya que se establece por razón del incumplimiento de los deberes que imponen las relaciones de convivencia social de vigilar a las personas que están bajo la dependencia de determinadas personas y de emplear la debida cautela en la elección de servidores y en la vigilancia de sus actos, a causa de presunción de culpa "in eligiendo" de naturaleza autónoma, distinta e independiente de la que por razón "in operando" atribuye el artículo mil novecientos dos del mencionado Cuerpo Legal sustantivo al autor material, y concretamente al dependiente.

També és interessant destacar que la jurisprudència ha tendit a objectivitzar la responsabilitat de l'empresari, de manera que novament ens trobem davant una responsabilitat per risc.

Si traslладem l'essència de l'article 1903 del CC a l'activitat arbitral, se'ns planteja la qüestió sobre si és possible la imputació de responsabilitat civil a algun altre subjecte diferent de l'àrbitre o jutge com a autor material, pel dany produït com a conseqüència d'una errada arbitral.

Primerament, per determinar quins subjectes poden resultar responsables, és necessari indicar que la jurisprudència no exigeix una relació de dependència entre l'autor material del dany i la tercera persona que pugui resultar eventualment responsable, perquè concorri la responsabilitat per un fet aliè prevista en el CC, sinó que declara que és suficient l'atribució a l'empresa de facultats de fiscalització, vigilància i control, i la correlativa obligació per part de l'agent generador del dany d'atendre i seguir les instruccions d'aquella.

Tanmateix, pel cas en que sí que existeixi una relació de dependència, la jurisprudència no circumscriu l'existència d'una relació de caràcter laboral entre ambdós subjectes per determinar la dependència o no de l'autor material del fet perjudicial a l'empresa presumptament responsable, sinó que aquesta dependència pot derivar d'altres relacions jurídiques. La doctrina jurisprudencial afegeix, a més, que la responsabilitat per un fet aliè concorre sempre que “se haya reservado o le corresponda a la entidad a quien se atribuye la culpa *in vigilando*, la vigilancia, intervención, control, o cierta dirección en los trabajos efectuados o a efectuar por el agente causante del daño, o empresa a que éste pertenece o para quién actúa, y que el acto lesivo haya sido realizado en la esfera de actividad del responsable”²⁷¹.

Per la qual cosa, la discrepància entre els partidaris i detractors de l'opinió que l'àrbitre manté una relació laboral amb la respectiva federació esportiva, amb tots els matisos que això comporta, a aquests efectes la relació de dependència entre ambdós subjectes existeix independentment del caràcter laboral o no de la relació.

En segon lloc, en determinades ocasions, la jurisprudència ha justificat la responsabilitat directa de l'empresari en base al sistema de culpa *in vigilando* o *in eligendo*, en el fet que és aquest qui s'aprofita de l'activitat del treballador de manera que obté una “ampliación beneficiosa de su esfera empresarial o negocial”²⁷².

En aquest sentit i tenint en compte les relacions que manté l'àrbitre o jutge en l'exercici de la seva activitat durant les proves o partits en aplicació de les regles de joc o

²⁷¹ SAP de Sevilla, secció 5a, de 21 de maig de 2004 (EDJ 2004/77094) en relació amb la STS núm. 1012/2001, sala 1a, de 2 de novembre (EDJ 2001/37640).

²⁷² Per totes, la STS, sala 1a, de 16 de febrer de 1988 (RJ 1988/1994).

competició, a continuació analitzarem l'eventual responsabilitat de les federacions esportives i de les lligues professionals pels danys o perjudicis causats per una decisió arbitral errònia, per la seva culpa *in vigilando* o *in eligendo*.

Al respecte, distingirem les competicions professionals de les no professionals, ja que el tractament de l'arbitratge esportiu és diferent en ambdós tipus de competicions i, per tant, les conseqüències d'un error arbitral poden ser diferents pel que fa als subjectes responsables.

Veiem doncs quin és el procediment i quins òrgans intervenen en la designació dels àrbitres i jutges en les competicions esportives oficials, tant en el marc de les competicions professionals com de les no professionals.

En relació amb les competicions no professionals, l'article 22 del Reial decret de federacions disposa la constitució imperativa d'un CTA²⁷³ en el si de les federacions esportives espanyoles, el qual està constituït per membres designats per la mateixa federació, i se li atribueix les següents funcions: establir els nivells de formació arbitral, classificar tècnicament als jutges o àrbitres a través de l'adscripció a les categories corresponents, proposar els candidats a jutge o àrbitre internacionals, aprovar les normes administratives que regulen l'arbitratge, coordinar amb les federacions territorials els nivells de formació, designar als col·legiats en les competicions d'àmbit estatal no professionals, entre altres funcions atribuïdes pels reglaments de cada modalitat esportiva.

Com veiem, aquesta norma condiona la funció del CTA, a efectes de designació d'àrbitres, al caràcter o naturalesa de la competició. Així, el CTA és competent per escollir els àrbitres de les competicions d'àmbit estatal i sempre que no siguin professionals. D'això resulta que el CTA elegeix els àrbitres que han de participar en totes les competicions estatals excepte en dues, que són la primera divisió i la segona divisió A de la LNFP i l'ACB, que són les úniques que han estat qualificades com a

²⁷³ Depenent de la modalitat esportiva, aquest òrgan té diferents noms, per exemple, Comitè Nacional d'Àrbitres (natació), Comitè Tècnic de Jutges (gimnàstica), Comitè Tècnic Nacional de Jutges i Àrbitres (esgrima) o Comitè Tècnic de Regles i Jutges-Àrbitres (golf). Nosaltres seguirem el Reial decret i utilitzarem el terme CTA.

professionals pel CSD²⁷⁴. Igualment, els estatuts i reglaments de les federacions preveuen l'existència d'un CTA i li atribueixen les funcions de classificar tècnicament als d'àrbitres o jutges i adscriure'ls a les categories corresponents i designar-los en les competicions no professionals²⁷⁵.

Pel que fa a les competicions professionals, l'article 41.1 de la Llei 10/90, el qual preveu la constitució obligatòria de les lligues professionals, estableix com a competència pròpia d'aquestes lligues l'organització de les seves competicions en coordinació amb la federació respectiva, coordinació que d'acord amb l'article 28 del Reial decret de federacions s'ha de dur a terme mitjançant la subscripció d'un conveni. A més a més, aquest article regula el contingut que poden tenir els convenis de coordinació i inclou, entre altres extrems, l'arbitratge esportiu.

Així mateix, la disposició addicional segona del Reial decret de federacions, amb caràcter subsidiari per al cas que no se subscriguin els convenis als quals es refereix l'article 28 esmentat, preveu la constitució d'un comitè arbitral de la competició professional, compost per un representant de la federació espanyola, un representant de la lliga professional i un component del col·lectiu arbitral que no estigui en actiu, nomenat de comú acord entre ambdues entitats. A aquest comitè li atribueix, entre altres, la tasca de designar els col·legiats (en paraules del Reial decret) que dirigeixen els partits.

Les dues lligues professionals han subscrit sengles convenis de coordinació amb les federacions esportives respectives per tal d'instrumentar l'organització de les seves competicions i, en concret, en virtut de la potestat de regulació que els ofereix l'article 28 del Reial decret de federacions en l'apartat 1.c) han regulat l'arbitratge esportiu, de manera que no resulta aplicable la disposició addicional de referència. A continuació analitzarem el contingut dels dos convenis signats entre la LNFP i l'ACB amb les federacions respectives, en matèria d'arbitratge.

²⁷⁴ Els articles 8.e) i 46.2 de la Llei 10/90 estableixen que és competència del CSD qualificar les competicions oficials de caràcter professional i àmbit estatal. L'article 46.2 fixa com a criteris per a la qualificació de competicions de caràcter professional, entre d'altres, l'existència de vincles laborals entre clubs i esportistes i la importància i dimensió econòmica de la competició.

²⁷⁵ Art. 37 dels Estatuts i art. 28 del Reglament de la RFEF, art. 45 dels Estatuts i art. 58 del Reglament de la FEB, art. 64 dels Estatuts de la RFEG o art. 65 dels Estatuts de la RFEGM.

En primer lloc, pel que fa a la LNFP en relació amb la designació d'àrbitres per a les competicions professionals, el conveni de coordinació subscrit entre la RFEF i la LNFP²⁷⁶ preveu que en el si del CTA de la RFEF es constitueixi una Comissió Arbitral per a la competició oficial d'àmbit estatal i caràcter professional, composta per tres membres, designats un pel President de la RFEF, un altre pel President de la LNFP, i el tercer de mutu acord entre ambdues associacions esportives. En el cas que es produeixi la vacant d'aquest tercer membre perquè hi hagi desacord per a designar-lo, transcorregut un mes, és el CSD qui l'ha de designar, previ requeriment de qualsevol de les dues parts. El President d'aquesta comissió és el membre que designa la RFEF.

Així doncs, correspon a aquesta Comissió designar els àrbitres que han de dirigir els partits de primera i segona divisió de futbol, un cop escoltada l'assemblea general de la LNFP, si bé correspon al mateix CTA classificar tècnicament als àrbitres i proposar la seva adscripció a les categories corresponents²⁷⁷.

En segon lloc, en relació amb l'ACB, segons el conveni de coordinació subscrit amb la FEB, correspon a la Lliga la gestió, direcció i formació dels àrbitres. En virtut d'aquest conveni es va crear en el si de l'ACB la figura del director d'arbitratge, el qual té com a funció, entre altres, la designació dels àrbitres per a cada partit²⁷⁸.

1.10. Responsabilitat de les federacions esportives

La responsabilitat de les federacions esportives com a conseqüència de la comissió d'un error arbitral la podem analitzar des de tres punts de vista diferents: responsabilitat per culpa *in eligendo o in vigilando* (art. 1903 del CC), com a autor material del dany (art. 1902 del CC) i la derivada de la imposició d'una sanció disciplinària.

²⁷⁶ Conveni de coordinació d'11 d'agost de 2014 amb vigència fins el 30 de juny de 2018, seguint la línia dels anteriors convenis de coordinació subscrits entre les dues entitats.

²⁷⁷ Respecte de l'existència del CTA i la Comissió Arbitral, l'article 37 dels Estatuts i l'article 32 del Reglament de la RFEF. Aquest darrer article empra la paraula Comitè i Comissió indistintament per referir-se al mateix òrgan.

²⁷⁸ Queraltó Tolsau, E. Las ligas profesionales en España: la Asociación de Clubes de Baloncesto (ACB) Dins Millán Garrido, A. *La reforma del régimen...* (p. 153-173). *Op. cit.*, p. 162 i ss.

1.10.1. Responsabilitat de les federacions per la via de l'article 1903 del Codi Civil

Pel que fa a les competicions oficials no professionals i la competició professional de futbol²⁷⁹ els àrbitres o jutges mantenen amb la federació esportiva corresponent un veritable vincle. Doncs estan subjectes a una fiscalització, vigilància i control reals per part de la federació, de forma que tenen la correlativa obligació d'atendre i seguir les instruccions d'aquella. Així, com a exemple, els àrbitres o jutges han d'acceptar els partit o proves que se'ls hi hagin assignat, han de sotmetre's periòdicament a proves mèdiques, físiques o tècniques, han d'assistir a jornades formatives, tenen determinat l'equipament arbitral i la publicitat en aquest, la seva actuació està sotmesa al control i qualificació per part dels delegats-informadors, etc.; així mateix, tots els extrems sobre la seva actuació en el terreny de joc durant el transcurs de l'esdeveniment esportiu, inclús amb anterioritat a aquest –han d'estar unes hores abans o el dia anterior a la celebració en el lloc de l'encontre-; a l'hora contribueixen a la formació de la voluntat de les federacions (són electors i elegibles als òrgans de govern), estan sotmesos a la potestat disciplinària interna de les federacions, finalment i com a nota més significativa els àrbitres o jutges, tot i que no en totes les modalitats esportives, necessiten autorització federativa per a participar en competicions no organitzades per la pròpia federació.

Totes aquestes obligacions, derivades de la facultat de fiscalització, vigilància i control de les federacions sobre els àrbitres i jutges, estan supervisades, de forma general, per part del CTA, com a òrgan que atén directament el funcionament de l'estament arbitral nacional, i li correspon, amb subordinació al president de la federació, el govern, representació i administració d'aquest col·lectiu. Així mateix, tant la legislació esportiva com la normativa interna de les federacions atribueixen al CTA (en la LNFP a la Comissió Arbitral constituïda en el si del CTA) una sèrie de funcions respecte el col·lectiu arbitral. Entre les funcions que té atribuïdes el CTA derivades del control sobre els àrbitres i jutges, ara ens interessa destacar-ne dues: la classificació tècnica dels àrbitres i jutges i la seva adscripció a les categories corresponents, i la designació

²⁷⁹ Com hem vist en bàsquet el conveni de coordinació exclou a la federació i es reserva a la lliga la gestió, direcció i formació dels àrbitres, per tant, *a priori* entenem que la FEB no queda subjecta a responsabilitat pels danys ocasionats pels àrbitres en l'exercici de la seva potestat disciplinària en aplicació de les regles de joc durant els partits, en base a la culpa *in vigilando* o *in eligendo*.

d'aquests professionals per a cada partit en les competicions d'àmbit estatal²⁸⁰. Ambdues funcions impliquen una cautela per part d'aquest òrgan a l'hora d'escollir els àrbitres i jutges que prestaran el seu servei durant les proves i partits, de manera que si no les exerceix de forma diligent pot resultar responsable dels danys causats com a conseqüència dels errors arbitrals, ja que la classificació tècnica dels àrbitres o jutges es duu a terme d'acord amb un criteris objectius (proves físiques o psicotècniques, coneixement dels reglaments, experiència mínima i edat) el compliment dels quals ha d'ésser verificat pel CTA qui decideix en funció d'aquesta classificació l'adscripció a una determinada categoria i, en conseqüència, la designació per actuar en cada partit o prova.

Per tant, la negligència en el compliment de les funcions per part del CTA, pot donar lloc a la responsabilitat regulada en l'article 1903 del CC, responsabilitat per acte d'un tercer, derivada per tant d'una culpa *in vigilando* o *in eligendo* del CTA respecte de l'àrbitre com a autor material del dany.

Ara bé, com sigui que el CTA manca de personalitat jurídica pròpia, en tant que està fora del marc previst pel CC²⁸¹, tenint en compte que està constituït per un mandat imperatiu del Reial decret de federacions el qual no li atorga explícitament personalitat jurídica, aquest òrgan no pot ser subjecte d'obligacions i, per tant, no pot resultar responsable ni pels seus actes ni pels d'un tercer, per la qual cosa és la federació en el si de la qual es constitueix el CTA la responsable per culpa *in eligendo* o *in vigilando* pels danys ocasionats per una decisió arbitral.

D'altra banda, pel que fa al requisit que la jurisprudència exigeix perquè sorgeixi la responsabilitat per acte d'un tercer, en relació amb l'obtenció d'un benefici per part de l'empresari, entenem que aquesta premissa en el cas de les federacions es compleix, ja

²⁸⁰ A nivell autonòmic es reproduïx en gran mesura la regulació estatal. Per exemple, el Decret 7/2000, de 24 de gener, d'entitats esportives d'Andalusia (art. 52), el Decret 58/2010, de 4 de maig, de les entitats esportives de Catalunya (art. 94) o el Decret 72/2002, de 20 de juny, de desenvolupament de la Llei 2/2000, de 3 de juliol, de l'esport de Cantàbria (art. 55).

²⁸¹ Art. 35 CC: "Són persones jurídiques: 1) Les corporacions, associacions i fundacions d'interès públic reconegudes per la Llei. La seva personalitat comença des del mateix instant en què, d'acord amb el dret, estiguin vàlidament constituïdes. 2) Les associacions d'interès particular, ja siguin civils, mercantils o industrials, a les quals la Llei concedeix personalitat pròpia, independent de la de cada un dels associats".

que obtenen un benefici derivat del servei arbitral que presten als clubs mitjançant els àrbitres o jutges, per la qual cosa han d'assumir les conseqüències negatives d'un possible dany derivat de la seva actuació. Així, per exemple, les federacions obtenen un benefici a través de l'expedició de les llicències indispensables per a participar en les competicions oficials, dels drets d'explotació de continguts audiovisuals en les competicions de futbol professional, etc.

Aquest benefici que les federacions obtenen, *a priori*, pot semblar contrari a la pròpia naturalesa d'aquestes en la seva condició d'associacions privades sense afany de lucre. Com indica Camps²⁸², si bé l'afany de lucre és l'element diferenciador entre les societats i les associacions, aquest ha estat matisat de manera que s'ha d'interpretar com l'impediment de repartir beneficis derivats de la l'activitat pròpia, i no com la impossibilitat d'exercir activitats lucratives. En aquest sentit, tot i que la Llei 10/90, en la mateixa línia que l'anterior LGCFE, no fa cap referència a l'existència o no d'afany de lucre en les federacions esportives espanyoles, sí, en canvi, prohibeix expressament la impossibilitat de repartir beneficis entre els seus membres i estableix l'obligació d'aplicar els beneficis econòmics, si n'hi ha, al desenvolupament del seu objecte social (art. 36).

Aquest criteri és el que segueix la Llei 10/90, tanmateix, com en molts altres aspectes, algunes comunitats autònomes han optat per una altra redacció i en les respectives legislacions han qualificat expressament a les federacions esportives com a entitats privades sense afany de lucre (País Basc, Navarra, València, Catalunya, etc.). En la nostra opinió, creiem que és més encertat el tractament que sobre l'afany de lucre fa la Llei 10/90, la qual no ens deixa lloc a cap dubte sobre la possibilitat de tenir beneficis per part de les federacions, no així la de les comunitats autònomes que es limiten a dir que les federacions són entitats privades sense afany de lucre o finalitat lucrativa.

Finalment, respecte la càrrega de la prova en aquest supòsit, d'acord amb el CC, és la federació qui ha d'acreditar haver adoptat tota la diligència d'un bon pare de família per evitar el dany causat, és a dir, acreditar que la classificació i adscripció a una categoria determinada i, per consegüent, la designació d'un àrbitre o jutge per actuar en un partit

²⁸² Camps Povill, A. *Las federaciones...* Op. cit. p. 135 i 136.

en concret va ser duta a terme de forma correcta i d'acord amb els criteris objectius establerts. No obstant això, com hem vist, la jurisprudència tendeix a objectivitzar la responsabilitat de la persona que ha de vigilar, intervenir, controlar o dirigir l'actuació de l'agent causant del dany o de la persona a l'esfera d'activitat de la qual actua aquest –àrbitre o jutge–.

En definitiva, en base a la teoria de la responsabilitat per actes d'un tercer, entenem que les federacions són subjectes susceptibles de ser considerats responsables directes i solidaris dels danys causats pels errors arbitrals juntament amb el causant material del dany, l'àrbitre. L'element que determina aquesta responsabilitat és la relació estricta de dependència entre l'entitat i l'àrbitre o jutge designat per a intervenir en l'esdeveniment esportiu, i el benefici que obté la primera d'aquesta activitat. Això no obstant, no perjudica la possibilitat, que preveu l'article 1904 del CC, de la federació d'exercir el dret de repetició contra l'agent que efectivament ha ocasionat el dany –àrbitre– amb la seva conducta –error arbitral– i, per tant, rescabalar-se de les indemnitzacions que ha satisfet per neutralitzar el dany.

D'altra banda, les federacions quedarien obligades també *ex* article 1903 del CC a rescabalar el dany causat, en els casos en què l'error arbitral sigui conseqüència de l'ús, ja sigui per prescripció legal ja per voluntat de la pròpia federació, d'un sistema tecnològic de revisió immediata de les decisions dels àrbitres i jutges, amb la finalitat d'evitar o disminuir els errors arbitrals.

En aquest sentit, quan l'error arbitral sigui conseqüència d'un error comès pel sistema de revisió, de manera que la decisió que adopti l'àrbitre o jutge es basi en la decisió emesa per aquest mecanisme, entenem que l'àrbitre no ha de respondre pels danys i perjudicis causats i si que ho ha de fer la federació, sens perjudici novament de l'exercici de l'acció de repetició contra la persona encarregada de prestar aquest servei a l'ens federatiu. Sempre, és clar, que el dany causat reuneixi els requisits per ser considerat rescabalable.

1.10.2. Responsabilitat de les federacions per la via de l'article 1902 del Codi Civil

La responsabilitat de les federacions *ex* article 1902 del CC es basa en la culpa o negligència d'aquestes entitats respecte la seva obligació d'establir els mitjans suficients per evitar o minimitzar els errors arbitrals, determinada en l'article 82.1.a) de la Llei 10/90 en relació amb l'article 33.1.a) del Reial decret de disciplina esportiva²⁸³.

Al respecte, alguns autors com Soriano Ortín²⁸⁴ opinen que l'ens organitzador de la competició és responsable pel fet de no haver adoptat les mesures o sistemes tècnics que permeten reduir el risc d'error arbitral. En concret, aquest autor opina que les federacions esportives són responsables directes dels perjudicis que per un error arbitral es causen als esportistes i clubs als quals sotmet a l'aplicació de les regles de joc o competició. Aquesta imputació de responsabilitat la basa en la falta de diligència que implica el fet que la federació respectiva no implanti un sistema adequat de reclamacions durant el desenvolupament del partit o prova, en virtut del que preveu l'article 82.1.a) de la Llei 10/90²⁸⁵. Així mateix, aquest autor nega que l'àrbitre pugui resultar responsable, ja que només li és imputable responsabilitat en els casos de dol o culpa greu que suposin la comissió d'un il·lícit penal.

Així doncs, pel cas que considerem que l'article 82.1.a) de la Llei 10/90 quan determina l'obligació de preveure un adequat sistema posterior de reclamacions, es refereix a l'adopció de sistemes de revisió *in situ* durant el transcurs del partit o la prova que minimitzarien -no eliminarien, insistim- l'error arbitral, resulta que no totes les federacions esportives estan vinculades per aquest precepte, i, per tant, si seguim aquest criteri, no és viable per aquest motiu el naixement de la responsabilitat civil extracontractual d'aquests òrgans federatius.

²⁸³ Vid. apartat 9 d'aquest treball.

²⁸⁴ Soriano Ortín, E. (2011). La responsabilidad por error arbitral. *Revista Española de Derecho Deportivo*(27), 93-110.

²⁸⁵ Aquest article estableix que: "Els jutges o àrbitres exerceixen la potestat disciplinària durant el desenvolupament dels partits o proves, de forma immediata, i s'ha de preveure, en aquest cas, un adequat sistema posterior de reclamacions".

A més a més, si tenim en compte l'article 33.1.a) del Reial decret de disciplina esportiva, que desenvolupa l'article 82.1.a) de la Llei 10/90, ens donem compte que només és exigible un sistema posterior de reclamacions, respecte d'aquelles modalitats esportives en les quals l'adopció de les decisions té lloc estrictament amb posterioritat a la finalització de la prova. Pels partits en els quals les decisions es prenen durant els seu transcurs, el Reial decret convida a les federacions esportives espanyoles a preveure els sistemes de reclamació front les decisions adoptades en el transcurs d'aquests, en funció de les característiques pròpies de cada esport.

Per això, les federacions de modalitats esportives que no estan obligades per la normativa de referència a adoptar un sistema adequat de reclamacions contra les decisions arbitrals, no incorrerien tampoc en responsabilitat per falta de diligència en l'exercici de les seves funcions, ja que no recau sobre aquests ens l'obligació d'implantar tal mesura.

D'aquesta manera, per a que tingui lloc la imputació de responsabilitat a les federacions esportives per la manca de previsió de sistemes tècnics que permetin la revisió de les decisions arbitrals de forma immediata i evitar així els danys causats com a conseqüència d'un error arbitral, s'ha de tenir en compte la naturalesa de cada modalitat esportiva i, més en concret, de cada especialitat.

Finalment, en aquest sentit, si bé no és en l'àmbit esportiu, el Tribunal Suprem, sala civil, Sentència núm. 920/1994, de 6 d'octubre (RJ 1994\7465), s'ha pronunciat a favor de la imputació de responsabilitat a un centre sanitari per la falta de diligència en la instal·lació de mitjans tècnics en base a l'article 1902, ja que "la responsabilidad del aquí recurrente no sólo está incurso, como se dijo en el artículo 1903.4.º, sino también en el artículo 1902 ya que son actos propios los correspondientes a la falta de medios adecuados e incluso organizativos de la operatividad de los mismos, es decir, del instrumental técnico con la intermediación suficiente para la corrección y evitación en definitiva de las consecuencias funestas". Aquest criteri jurisprudencial és aplicable, segons el nostre parer, als danys causats com a conseqüència d'un error arbitral sempre que d'acord amb la normativa, les federacions tinguin l'obligació d'adoptar els mecanismes necessaris per revisar les decisions arbitrals i, en definitiva, evitar o minimitzar aquests danys.

1.10.3. Responsabilitat derivada de la imposició d'una sanció disciplinària

Una sanció disciplinària imposada per una federació esportiva, a través dels seus òrgans disciplinaris, com a conseqüència o no d'una decisió arbitral errònia, suposa en alguns casos greus perjudicis, no només esportius sinó també econòmics. Quan aquesta sanció és impugnada per la persona sancionada i tant l'òrgan administratiu com l'òrgan jurisdiccional ratifiquen la sanció, és evident que no existeix un dany rescabable en els termes de la legislació en matèria de responsabilitat. No obstant això, quan la sanció ha estat revocada per qualsevol de les dues instàncies posteriors, sí que es produeix un perjudici que pot ser susceptible de reparació per part de la persona causant del dany, és a dir, la federació esportiva.

La imputació de responsabilitat a les federacions pels danys ocasionats com a conseqüència de la imposició d'una sanció per part dels òrgans disciplinaris federatius, que posteriorment ha estat revocada en via administrativa per l'òrgan administratiu competent o, en via jurisdiccional, pels tribunals de l'ordre contenciós administratiu, ha estat tractada per la jurisprudència.

Si bé d'entrada la jurisdicció competent entenem que és la civil, no és en aquesta on han recaigut les sentències que es pronuncien al respecte. Són els jutjats i tribunals de l'ordre contenciós administratiu, declinant la seva competència en matèria de responsabilitat patrimonial de l'administració, els que han declarat competent la jurisdicció civil.

Com tindrem ocasió de veure més endavant amb major detall, els tribunals contenciosos administratius han entès que l'autora de l'acte que ha causat el dany és una entitat privada amb personalitat jurídica pròpia que per bé que exerceix una funció pública delegada, l'acte només és imputable a la federació i que la instància privada és la competent per resoldre els conflictes que els seus actes generin.

Així, entenem que sempre que concorrin els requisits de la responsabilitat civil, les federacions esportives hauran de respondre pels danys i perjudicis derivats de les sancions disciplinàries imposades en el marc d'un expedient sancionador pels seus òrgans disciplinaris. Tanmateix, haurem d'esperar a que es dugui a terme una

reclamació d'aquest tipus davant la jurisdicció civil per conèixer el parer d'aquest ordre jurisdiccional.

1.11. Responsabilitat de les lligues professionals

Pel que fa a la LNFP, com hem vist, l'encarregat de designar els àrbitres i jutges que dirigeixen els partits és la Comissió Arbitral constituïda en el si del CTA i formada per tres membres dels quals un el nomena la mateixa Lliga, un altre la RFEF i el tercer de mutu acord entre ambdues institucions. Si no arriben a un acord per designar aquest tercer membre en un termini determinat, el seu nomenament correspon al CSD.

Així doncs, seria necessari examinar l'eventual responsabilitat per culpa *in eligendo* de la LNFP, ja que aquesta escull un dels membre que conforma la Comissió Arbitral, que és l'encarregada de designar als àrbitres en aquesta competició. Aquesta Comissió, no obstant, designa els àrbitres un cop escoltada l'assemblea general de la LNFP.

En aquest sentit, no podem acceptar la responsabilitat, almenys directa i solidària, de la LNFP, ja que és la Comissió Arbitral qui designa finalment els àrbitres i ho fa a partir de la classificació tècnica i proposició d'adscripció a les categories que d'aquest col·lectiu duu a terme el mateix CTA. No oblidem, tampoc, que la Comissió està constituïda en el si del CTA i alhora aquest en el de la RFEF i que totes dues manquen de personalitat jurídica per ser subjecte de drets i obligacions. De manera que la responsabilitat derivada dels actes d'aquests òrgans entenem que és la mateixa RFEF.

En el cas de l'ACB és aquesta qui s'encarrega de la gestió, direcció i formació dels àrbitres, i contracta directament els àrbitres per a la prestació del servei d'arbitratge, i abona a aquests els seus honoraris i despeses de desplaçament i manteniment. L'ACB subscriu amb cadascun dels àrbitres un contracte d'arrendament de serveis, en virtut del qual aquests presten els seus serveis arbitral a canvi d'una contraprestació, de manera que a ambdós subjectes els uneix un vincle contractual, d'acord amb l'AIP que van signar l'ACB amb el col·lectiu arbitral²⁸⁶.

²⁸⁶ Vid. apartat 4.1.1.2. d'aquest treball.

En aquest sentit, el Tribunal Suprem, sala civil, en la seva Sentència núm. 129/2015, de data 6 de març, recurs núm. 129/2015 (EDJ 2015/26766), ha acceptat la responsabilitat civil *ex* article 1903 del CC per la relació existent entre l'autor material del dany i la persona de la qual depèn, independentment de que entre aquests dos existeixi una relació laboral o un contracte d'arrendament de serveis, com és aquest cas.

Per la qual cosa, l'ACB és susceptible que se li imputi responsabilitat per culpa *in vigilando* o *in eligendo*, atès que no és aquesta l'autora material del dany, sinó els professionals que ha contractat, i si bé no se li pot retreure cap conducta que estigui vinculada causalment amb el dany ocasionat, si una manca de diligència a l'hora de contractar els professionals de l'arbitratge. Tot això, sens perjudici, és clar, de la facultat que té aquesta entitat per exercitar front l'àrbitre causant del dany el dret de repetició de l'article 1904 del CC.

2. Responsabilitat patrimonial de l'administració

La institució restitutòria de caire administratiu ve establerta en l'article 106.2 de la Constitució Espanyola, el qual estableix que “els particulars, en els termes establerts per la llei, tenen dret a ser indemnitzats per tota lesió que pateixin en qualsevol dels seus béns i drets, llevat dels casos de força major, sempre que la lesió sigui conseqüència del funcionament dels serveis públics”.

Segons una bona part de la doctrina²⁸⁷, aquest precepte consagra a nivell constitucional un sistema de responsabilitat de caràcter directe i objectiu, sense tenir en compte l'element culpabilístic en la conducta de l'agent causant del dany. Si bé en opinió d'aquests autors el fet que la Constitució traslladi al legislador estatal, per ser una competència exclusiva de l'Estat, la facultat de configurar el règim de la responsabilitat patrimonial per danys que siguin conseqüència del funcionament dels serveis públics, dóna a aquest l'opció d'establir un règim objectiu o bé un règim basat en la culpa o la coexistència d'ambdós, com ha succeït.

²⁸⁷ De Ahumada Ramos, F. J. (2009). *La responsabilidad patrimonial de las administraciones públicas* (3a ed.). Cizur Menor: Aranzadi, p. 56 i ss. Garrido Falla posa de manifest l'oscil·lació, en aquest sentit, del criteri del Tribunal Suprem entre interpretacions més restrictives i més generoses vers el reclamant. Garrido Falla, F. (1992). *Tratado de derecho administrativo* (10a ed.). Madrid: Tecnos, p. 262.

Actualment, la responsabilitat patrimonial de les administracions públiques ve regulada en la Llei 40/2015, l'article 32 de la qual estableix com a principis o requisits bàsics perquè sorgeixi responsabilitat de l'administració l'existència de dos elements: a) una lesió a un bé o dret sofrida per un particular i b) un nexa causal entre la lesió i el funcionament normal o anormal dels serveis públics.

La inclusió en aquest precepte, ja en les anteriors lleis, del fet que la indemnització pugui tenir lloc pel funcionament normal dels serveis públics va provocar, com assenyala de Ahumada Ramos²⁸⁸, que s'eliminés qualsevol exigència de culpa en el comportament de l'administració i, per tant, una responsabilitat directa i objectiva d'aquesta institució, de manera que per aquest autor aquest règim de responsabilitat patrimonial “no pretende ser, en ningún caso, la sanción a una conducta de la Administración (o de sus agentes) por el reproche social o moral que pueda merecer, sino que constituye un mecanismo objetivo de protección integral de la esfera jurídica de los ciudadanos, que deberá ser aplicado siempre que se haya producido su lesión o menoscabo como consecuencia del funcionamiento de los servicios públicos”. Si bé matisa, que en la seva opinió, l'actuació diligent o negligent de l'administració en ocasions ha d'ésser valorada.

Per a Garrido Falla²⁸⁹ en el dret administratiu espanyol coexisteixen dos sistemes de responsabilitat: “la responsabilidad por *mal funcionamiento del servicio* (que es una forma evolucionada de la responsabilidad *por culpa*), y la responsabilidad por *riesgo creado* que genera el funcionamiento *normal* de los servicios públicos cuando se dan determinadas circunstancias que justifican esta responsabilidad objetiva”. Segons aquest autor, en el primer cas, el perjudicat ha d'acreditar el mal funcionament de l'administració, i en el segon, és suficient que acrediti que el dany s'ha produït.

Segons García de Enterría²⁹⁰ el fonament del sistema de responsabilitat civil “está en la protección y garantía del patrimonio de la víctima” i “pretende ante todo, preservar frente a todo daño no buscado, no querido, ni merecido por la persona lesionada que, sin

²⁸⁸ De Ahumada Ramos, F.J. *Op. cit.*, p. 66.

²⁸⁹ Garrido Falla, F. *Op. cit.*, p. 247.

²⁹⁰ García de Enterría, E., i Fernández, T. R. (2013). *Curso de derecho administrativo II* (13a ed.). Cizur Menor: Aranzadi, p. 389.

embargo, resulte de la acción administrativa”. Per aquest autor queden inclosos no només el danys il·legítims derivats d’una activitat culpable de l’administració, sinó també aquells ocasionats per una activitat lícita d’aquesta.

El Tribunal Suprem ha reafirmat aquest caràcter objectiu de la responsabilitat patrimonial, en el sentit de no exigir un grau de culpa en l’actuació administrativa. Per aquest Tribunal²⁹¹ la responsabilitat de l’administració:

Es de carácter objetivo y directo. Al afirmar que es objetiva se pretende significar que no se requiere culpa o ilegalidad en el autor del daño, a diferencia de la tradicional responsabilidad subjetiva propia del derecho civil ya que se trata de una responsabilidad que surge al margen de cuál sea el grado de voluntariedad y previsión del agente, incluso cuando la acción originaria es ejercida legalmente, y de ahí la referencia al funcionamiento normal o anormal de los servicios públicos en la dicción del artículo 40 de la Ley antes citada, pues cualquier consecuencia dañosa derivada de tal funcionamiento debe ser, en principio, indemnizada, porque de otro modo se produciría un sacrificio individual en favor de una actividad de interés público que, en algunos casos, debe ser soportada por la comunidad. Y es directa por cuanto ha de mediar una relación de tal naturaleza, inmediata y exclusiva de causa a efecto entre el actuar de la Administración y el daño producido, relación de causalidad o nexo causal que vincule el daño producido a la actividad administrativa de funcionamiento, sea éste normal o anormal, que la Jurisprudencia de esta Sala viene reiteradamente exigiendo.

Perquè naixi doncs la responsabilitat patrimonial de l’administració, la Llei requereix, en primer lloc, que l’activitat administrativa causi un dany o lesió en els béns o drets del particular, un dany que ha de ser antijurídic, és a dir, que el perjudicat no tingui el deure jurídic de suportar. Segons García de Enterría i Fernández²⁹² existeix lesió “siempre que no existan causas de justificación capaces de legitimar el perjuicio material producido, esto es, siempre que no concurra un título jurídico que determine o imponga como rigurosamente querido o, al menos, eventualmente aceptado el perjuicio contemplado”.

²⁹¹ STS, sala contenciosa administrativa, secció 6a, de 6 de novembre de 1998 (RJ 1998/9525) o la STS de la mateixa sala i secció, de 28 de novembre de 1998 (RJ 1998/9967).

²⁹² García de Enterría, E. i Fernández, T.R. *Curso de derecho administrativo II. Op. cit.*, p. 392.

Per aquests autors és legalment inexcusable el compliment de qualsevol obligació imposada per la llei o les càrregues generals de la vida individual i col·lectiva “de las que nadie puede estar, ni está liberado”. La jurisprudència ha exigít aquesta antijuridicitat com requisit indispensable de la responsabilitat patrimonial. Així, el Tribunal Suprem²⁹³ considera que:

El punto clave para la exigencia de la responsabilidad no está, pues, en la condición normal o anormal del actuar administrativo, sino en la lesión antijurídica sufrida por el afectado y que éste no tiene el deber jurídico de soportar, por lo que la antijuridicidad desaparece cuando concurre una causa justificativa que legitime el perjuicio, «un título que imponga al administrado la obligación de soportar la carga» -Sentencia del Tribunal Supremo de 3 enero 1979- o algún precepto legal que imponga al perjudicado el deber de sacrificarse por la sociedad -Sentencia del Tribunal Supremo de 27 septiembre 1979-.

A l'antijuridicitat del dany s'hi afegeix que aquest sigui efectiu, avaluable econòmicament i individualitzat en relació amb una persona o un grup de persones. Requisits que ja hem analitzat en l'àmbit de la responsabilitat civil, de manera que no ens estendrem en la seva explicació.

L'efectivitat del dany pressuposa que només són indemnitzables els danys reals, certs o actuals, de manera que s'exclouen les simples expectatives o els danys potencials. Tot i que s'ha admès entre la doctrina i la jurisprudència aquells danys que si bé no s'han produït hi ha una certesa absoluta que es produiran²⁹⁴.

Per altra banda, el dany ha de ser avaluable econòmicament, és a dir, ha de tenir una transcendència patrimonial, i inclou tant els danys patrimonials com els extrapatrimonials o morals, que sí bé aquests últims són difícils de valorar, la jurisprudència ha acceptat la seva indemnització. En aquest sentit, la Llei 40/2015 (art. 34.2) estableix uns criteris de valoració dels danys patrimonials i, com a novetat

²⁹³ Per totes, la Sentència del Tribunal Suprem, sala contenciosa administrativa, secció 3a, de 10 d'octubre de 1997 (RJ 1997/7437).

²⁹⁴ De Ahumada Ramos, F. J. *Op. cit.*, p. 195-196.

respecte la Llei 30/1992, també ho fa respecte els danys morals o extrapatrimonials²⁹⁵. Igualment, el dany s'ha admès també en la doble vessant de dany emergent i lucre cessant.

Pel que fa la individualització del dany en relació amb una persona o un grup de persones, la doctrina²⁹⁶ entén que ha de tractar-se d'un dany concret que afecti directament el patrimoni del perjudicat i considera que amb l'exigència d'aquest requisit, es pretén excloure l'obligació d'indemnitzar els danys derivats de disposicions generals que, per afectar a un gran nombre de persones, seria impossible el seu rescabament per part de l'administració. Per al Tribunal Suprem, sala contenciosa administrativa, Sentència de 7 de desembre de 1981 (RJ 1981/5370), la individualització del dany “equivale a decir, que se trate de un daño concretado en el patrimonio del afectado y que no constituya una carga común que todos los administrados tengan el deber de soportar”.

Així, el Tribunal Suprem, sala contenciosa administrativa, secció 6a, Sentència de data 29 de juliol de 2013 (RJ 2013/6313), deixa clar el seu criteri a l'hora d'exigir els requisits d'imputació de responsabilitat patrimonial a l'administració:

La jurisprudencia, reiteradamente, ha exigido determinados requisitos para apreciar la existencia de responsabilidad patrimonial: la efectiva realidad del daño o perjuicio, evaluable económicamente e individualizado en relación a una persona o grupo de personas; que el daño o lesión patrimonial sufrida por el recurrente sea consecuencia del funcionamiento normal o anormal de los servicios públicos; relación causal directa e inmediata y exclusiva entre aquél funcionamiento y la lesión producida; ausencia de fuerza mayor; y que el reclamante no tenga el deber jurídico de soportar el daño. Por otra parte, el Tribunal Supremo, tiene que en cuenta la antijuridicidad del año, de modo que si la resolución administrativa adopta un

²⁹⁵ Art. 34.2 de la Llei 40/2015: “La indemnització es calcula d'acord amb els criteris de valoració establerts en la legislació fiscal, d'expropiació forçosa i altres normes aplicables, ponderant, si escau, les valoracions predominants en el mercat. En els casos de mort o lesions corporals es pot prendre com a referència la valoració inclosa en els barems de la normativa vigent en matèria d'assegurances obligatòries i de la Seguretat Social”.

²⁹⁶ García de Enterría, E. i Fernández, T.R. *Curso de derecho administrativo II. Op. cit.*, p. 397; Parada Vázquez, R. *Op. cit.*, p. 523.

acuerdo que se produce dentro de los márgenes de lo razonable y así se motiva, desaparece así la antijuridicidad de la lesión y el administrado debe soportar las consecuencias perjudiciales que derivan de la actuación administrativa.

Finalment, l'altre requisit perquè naixi la responsabilitat patrimonial de l'administració és l'existència d'una relació de causalitat entre la lesió i el funcionament normal o anormal dels serveis públics, és a dir, que la lesió o dany sigui conseqüència de l'activitat administrativa.

La jurisprudència ha estat l'encarregada de determinar la concurrència d'aquest nexa causal i ho ha fet en base a dues teories: la causalitat adequada i l'equivalència de les condicions.

Respecte la primera, la teoria de la causalitat adequada, emprada també per la jurisprudència en el marc de la responsabilitat civil, consisteix com hem vist i segons el Tribunal Suprem²⁹⁷ “en determinar si la concurrencia del daño era de esperar en la esfera del curso normal de los acontecimientos, o si, por el contrario, queda fuera de este posible cálculo, de tal forma que sólo en el primer caso si el resultado se corresponde con la actuación que lo originó, es adecuado a ésta, se encuentra en relación causal con ella y sirve como fundamento del deber de indemnizar”, és a dir, que l'acte administratiu sigui una *conditio sine quan non* del dany causat. A més, el Tribunal ha exigít que aquesta condició:

Resulte normalmente idónea para determinar aquel evento, o resultado, tomando en consideración todas las circunstancias del caso; esto es, que exista una adecuación objetiva entre acto y evento, lo que se ha llamado la verosimilitud del nexo y sólo cuando sea así, dicha condición alcanza la categoría de causa adecuada, causa eficiente o causa próxima y verdadera del daño, quedando así excluidos tanto los actos indiferentes como los inadecuados o inidóneos y los absolutamente extraordinarios.

Pel que fa a la teoria de l'equivalència de les condicions, per la qual s'atribueixen valor

²⁹⁷ Per totes, la Sentència del Tribunal Suprem, sala contenciosa administrativa, secció 6a, de 28 de novembre de 1998 (RJ 1998/9967).

a totes les causes que han incidit en la producció del resultat danyós, té lloc quan en la generació del dany intervé la conducta d'una tercera persona o del propi perjudicat i que sigui de tal intensitat que es declari una responsabilitat solidària entre tots les persones que han intervingut en la causació del dany²⁹⁸.

A diferència de la responsabilitat civil, la Llei 40/2015 només preveu com a causes d'exoneració de la responsabilitat patrimonial, els casos de força major, és a dir, els supòsits exteriors a l'organització administrativa que encara que siguin previsibles són inevitables. En paraules de la Llei, “els fets o circumstàncies que no s'hagin pogut preveure o evitar segons l'estat dels coneixements de la ciència o de la tècnica existents en el moment de producció d'aquells” (art. 34). En aquest moment es trenca la relació causa-efecte entre el dany produït i l'activitat de l'administració, de forma que s'exclou la responsabilitat d'aquesta.

Així, la Llei exclou tàcitament, com a causa d'exoneració de responsabilitat, el cas fortuït, caracteritzat per la interioritat de l'esdeveniment en relació amb l'activitat administrativa causant del dany. Així ho ha acceptat la doctrina i la jurisprudència, que han entès que el cas fortuït atribueix a l'administració “el deber de resarcir aquéllos (daños) que sean consecuencia de accidentes producidos por o dentro de la organización administrativa que no sean debidos a una causa extraña a la misma”²⁹⁹.

Igualment, a la força major la jurisprudència³⁰⁰ hi ha sumat un altre element que determina la ruptura del nexa de causalitat, excloent així la responsabilitat patrimonial de l'administració quan intervé intencionalitat per part de la víctima en la producció del dany o una negligència greu per part d'aquesta, “siempre que estas circunstancias hayan sido determinantes de la existencia de la lesión y la consiguiente obligación de soportarla”.

El Tribunal Suprem, tal com recull en la seva Sentència de data 29 de juliol de 2013,

²⁹⁸ Sentència del Tribunal Suprem, sala contenciosa administrativa, secció 6a, de 12 de desembre de 2006 (RJ 2006/9498).

²⁹⁹ García de Enterría, E. i Fernández, T.R. *Curso de derecho administrativo II. Op. cit.*, p. 409-411.

³⁰⁰ Sentència del Tribunal Suprem, sala contenciosa administrativa, secció 6a, de 4 d'octubre de 1999 (RJ 1999/8539).

secció 6a, sala contenciosa administrativa (RJ 2013/6313), ha elaborat una jurisprudència entorn la responsabilitat patrimonial de l'administració en la qual distingeix la que es produeix pel funcionament dels serveis públics i la derivada de resolucions administratives anul·lades.

A partir d'aquí, la qüestió a resoldre és si els danys o perjudicis causats com a conseqüència d'una decisió arbitral adoptada durant el desenvolupament d'un partit o prova, en el marc d'una competició oficial, poden originar l'obligació de reparar el dany causat per part de l'administració, tenint en compte la naturalesa de funció pública que la Llei 10/90 atorga a la potestat disciplinària esportiva i l'atribució també *ex lege* del seu exercici als àrbitres i jutges en aplicació de les regles de joc de cada modalitat esportiva.

En aquest sentit, hem d'analitzar la possibilitat d'exigir responsabilitat patrimonial a l'administració derivada de les decisions adoptades pels jutges i àrbitres en aplicació de les regles de joc o competició durant una competició oficial des d'una doble perspectiva. Per una banda, la responsabilitat derivada de considerar l'activitat exercida pels àrbitres i jutges com un servei públic, i per l'altra, la responsabilitat derivada de l'anul·lació no tant de les decisions arbitrals en sí mateixes, que com hem vist no són susceptibles de ser anul·lades ni modificades, sinó de les resolucions dictades pels òrgans disciplinaris federatius com a conseqüència d'una decisió arbitral.

2.1. Responsabilitat pel funcionament dels serveis públics

Si partim de la interpretació àmplia de disciplina esportiva, en virtut de la qual els àrbitres exerceixen la potestat disciplinària esportiva durant el desenvolupament dels partits o les proves, amb subjecció a les regles establertes en les disposicions de cada modalitat esportiva, els àrbitres són agents col·laboradors de l'Administració pública. Així ho ha interpretat part de la doctrina i ho ha manifestat la jurisprudència.

Si bé aquesta no és una opinió majoritària entre la doctrina, la jurisprudència ho ha reiterat en diverses ocasions i, com hem vist, en l'àmbit de diverses modalitats esportives.

Ara bé, es desprèn d'aquesta interpretació que l'actuació dels àrbitres i jutges pot donar lloc a responsabilitat patrimonial de l'administració, o dit d'una altra manera, l'actuació arbitral es pot considerar un servei públic de forma que l'administració resulti responsable pels danys causats per aquest servei?

La doctrina ha plantejat un concepte ampli i un concepte estricte de servei públic. El primer, entén com a servei públic tota actuació administrativa. Mentre que el segon, el concepte estricte, entén que la titularitat dels serveis públics representa a vegades l'exercici d'una potestat pública i altres, activitats tècniques, materials... que es posen a disposició dels particulars, considerant com a tal aquella activitat dirigida a procurar una utilitat als particulars, ja sigui en un àmbit jurídic ja en un àmbit social econòmic³⁰¹. La doctrina espanyola ha acceptat el sentit estricte de servei públic i per a Garrido Falla³⁰² el concepte de servei públic té les següents característiques:

1ª Viene a sistematizar aquella parte de la actuación administrativa que se concreta en prestaciones ofrecidas al público por la Administración a través de una organización montada por razones de interés público. 2^a No comprende las explotaciones que conserva el Estado en sus manos única y exclusivamente por motivos fiscales. 3^a No prejuzga el carácter público o privado del régimen jurídico al que está sometida esta actuación administrativa.

Per la seva banda, el Tribunal Suprem ha interpretat en un sentit ampli el concepte de servei públic en relació amb la responsabilitat patrimonial. Així, en la Sentència de data 22 de març de 1995, sala tercera, secció 6a (EDJ 1995/1445) ens recorda que:

El amplio sentido que según la jurisprudencia ha de darse al concepto de servicio público a efectos de la responsabilidad patrimonial derivada de su funcionamiento, habiéndose llegado por la jurisprudencia (Sentencia de 5 de junio de 1989) a homologar como servicio público "toda actuación, gestión, actividad o tareas propias de la función administrativa que se ejerce, incluso con la omisión o pasividad, con resultado lesivo", [...] lo racionalmente determinante es que se actúen las facultades administrativas propias del desenvolvimiento del servicio público de

³⁰¹ Garrido Falla, F. *Op. cit.*, p. 326-328.

³⁰² Garrido Falla, F. *Ídem.*, p. 329.

que se trate, con independencia de la condición o cualidad de quien ejerza tales facultades.

Justificada la intervenció de l'Estat en la matèria esportiva i la publicació d'algunes de les funcions federatives, per l'interès públic d'aquesta, i davant la interpretació que el Tribunal Suprem fa de servei públic, hauríem de concloure *a priori* que l'actuació arbitral és un servei públic i, per tant, tot dany causat per aquest servei, seria susceptible de rescabament per part de l'administració. Si bé creiem que seria prudent delimitar la responsabilitat, igual que en l'àmbit civil, en funció de la classificació de les decisions arbitral en subjectives i objectives, el que es podria equiparar al concepte de funcionament normal i anormal, respectivament.

No obstant això, seguint el nostre criteri, tenint en compte que la potestat disciplinària esportiva que exerceixen els àrbitres i jutges durant les proves o partits no es configura com una funció pública, sinó com l'exercici d'una funció estrictament privada, no podem sostenir que l'actuació arbitral durant aquestes competicions oficials pugui ser considerada servei públic. Per la qual cosa, la responsabilitat patrimonial de l'administració per aquest motiu ha de decaure forçosament.

Igualment, autors com Camps³⁰³ han negat la qualificació de servei públic de les activitats de les federacions esportives i per tant l'aplicació de l'article 106.2 de la Constitució Espanyola, equiparant-les a les activitats dels col·legis professionals, respecte les quals els tribunals no s'han mostrat favorables a considerar-los actes imputables a l'administració ni qualificables com a serveis públics.

Sainz Moreno³⁰⁴, si bé admet la concurrència d'elements públics i d'elements privats entre les relacions d'aquells subjectes privats que exerceixen funcions públiques i els particulars, afirma que “la responsabilidad del «ejerciente privado de funciones públicas» no es, por tanto, administrativa, sino civil. El «ejerciente» no se encuentra encuadrado dentro de la organización administrativa y sus actos no se imputan a la Administración”.

³⁰³ Camps Povill, A. *Las federaciones...* *Op. cit.*, p. 401.

³⁰⁴ Sainz Moreno, F. (1983). *Op. cit.*, p. 1783.

Tanmateix, Camps³⁰⁵ ha posat de relleu que la doctrina i la jurisprudència franceses si que ha han acceptat la imputació de responsabilitat administrativa quan el dany és conseqüència de l'exercici d'una potestat de poder públic i ho han adoptat a les federacions esportives, en aplicació de la teoria del col·laborador ocasional de l'administració.

2.2. Responsabilitat patrimonial derivada de l'anul·lació d'actes o resolucions administratives

Per bé que actualment sembla normalitzada la responsabilitat patrimonial de l'administració pels danys causats per actes administratius que han estat declarats nuls, i així era concebut per la doctrina, la jurisprudència, amb més reticències, no va ser procliu a reconèixer aquesta responsabilitat fins a la dècada dels anys vuitanta del segle passat en que es va consolidar una jurisprudència favorable a declarar a l'administració com a responsable dels seus actes amb la corresponent obligació de rescabalar el dany causat. Fins aquell moment, els Tribunals consideraven que amb l'anul·lació o revocació (termes emprats indistintament per la llei i la jurisprudència) dels actes i restabliment de la posició jurídica del perjudicat, el dany desapareixia i es complia així amb un efecte reparador³⁰⁶.

Actualment i en la línia de l'anterior Llei 30/1992, l'apartat 2 de l'article 32.1 de la Llei 40/2015 estableix la possibilitat dels particulars d'obtenir una indemnització com a conseqüència de l'anul·lació en via administrativa o per l'ordre jurisdiccional contenciós administratiu dels actes o disposicions administratives. Si bé matisa que aquesta anul·lació no pressuposa, per sí mateixa, el dret a la indemnització, la doctrina i la jurisprudència han admès aquesta font de responsabilitat de l'administració³⁰⁷.

³⁰⁵ Camps Povill, A. *Las federaciones... Op. cit.*, p. 400.

³⁰⁶ Medina Alcoz, L. (2005). *La responsabilidad patrimonial por acto administrativo*. Cizur Menor: Aranzadi, p. 185-195.

³⁰⁷ En aquest sentit, el Tribunal Suprem considera que la responsabilitat patrimonial de l'administració com a conseqüència de l'anul·lació de resolucions administratives s'origina quan concorren els requisits establerts en la llei i que "no cabe interpretar el precepto reseñado -139- con tesis maximalistas de uno y otro sentido, como si se dijera que de la anulación de una resolución administrativa no cabe nunca derivar responsabilidad patrimonial de la Administración, ni tampoco se puede afirmar que siempre se producirá

En aquest apartat ens centrarem en aquelles decisions arbitrals que donen lloc a l'obertura d'un expedient sancionador i culminen amb la imposició d'una sanció per part dels òrgans disciplinaris de les federacions esportives.

La imputació de responsabilitat s'ha de considerar, és clar, sempre que es donin els requisits que preveu la llei perquè sorgeixi la responsabilitat, ja sigui patrimonial ja civil, i, per tant, per a que es donin aquests requisits la sanció imposada per la federació ha d'haver estat revocada o modificada amb posterioritat per l'òrgan administratiu competent (TAD) o per la jurisdicció contenciosa administrativa, ja que si la sanció és confirmada per totes aquestes instàncies no existeix antijuridicitat.

A continuació diferenciarem les resolucions dictades per les federacions en l'exercici de la potestat disciplinària esportiva entre les que han estat revocades per l'òrgan administratiu competent (TAD) i les que han estat confirmades per aquest òrgan i posteriorment la jurisdicció contenciosa administrativa les ha anul·lat o modificat, encara que sigui, parcialment.

2.2.1. Resolucions federatives anul·lades per l'òrgan administratiu competent

Tenint en compte que les federacions esportives són entitats privades que exerceixen per delegació funcions públiques de caràcter administratiu, moment en què actuen com a agents col·laboradors de l'administració, i ho fan sota la coordinació i tutela d'un òrgan administratiu com és el CSD, hem de valorar si la imposició d'una sanció per part dels òrgans disciplinaris d'una federació esportiva es pot considerar un acte de l'administració, amb la conseqüent responsabilitat patrimonial o, en canvi, si la imposició d'una sanció federativa és un acte derivat de l'activitat d'una entitat privada i només pot reclamar-se a aquesta la reparació dels danys ocasionats, davant la jurisdicció civil.

Per acte administratiu hem d'entendre aquell acte dictat unilateralment per l'administració i sotmès al dret administratiu, que consisteix en una declaració de

tal responsabilidad, dado el carácter objetivo de la misma". Per totes, la STS, sala contenciosa administrativa, secció 4a, de 3 de novembre de 2009 (RJ 2010/1253).

voluntat. García de Enterría i Fernández³⁰⁸ defineixen l'acte administratiu com “la declaración de voluntad, de juicio, de conocimiento o de deseo realizada por la Administración en ejercicio de una potestad administrativa distinta de la potestad reglamentaria”. Aquest autor opina que la declaració formal en què consisteixen els actes administratius pot operar-se de manera directa a través de l'òrgan competent, o bé indirecta, per una persona que no té la condició subjectiva d'administració però que actua amb potestats delegades per aquesta (subjecte previst en l'article 20 de la Llei 29/1998, de 13 de juliol, reguladora de la jurisdicció contenciosa administrativa –en endavant, Llei de la jurisdicció-). Així mateix, configura l'acte administratiu com una expressió d'una potestat, la qual ha d'estar prèviament autoritzada o prevista per una norma, de manera que els actes administratius “son el ejercicio particularizado de estas potestades legales”.

D'entrada i seguint el criteri doctrinal anterior, podríem entendre que les decisions o resolucions emeses per les federacions (en concret, pels seus òrgans disciplinaris) són actes administratius –classificables com actes resolutoris- i, en conseqüència, susceptibles de generar responsabilitat patrimonial de l'administració.

No obstant això, la jurisprudència, en concret l'Audiència Nacional, s'ha pronunciat en diverses ocasions al respecte. Concretament, la sala contenciosa administrativa, secció 3a, Sentència de data 1 de febrer de 2005 (EDJ 2005/4845) ha extret conclusions en ambdós sentits.

D'una banda, la Sala considera que si el legislador ha previst una intervenció pública tan àmplia en l'àmbit esportiu i ha convertit en funció pública la potestat disciplinària esportiva, s'ha d'acceptar també que la responsabilitat que es pugui derivar de l'exercici d'aquesta funció és imputable al titular de la potestat, és a dir, a l'Administració Estatal, que actua mitjançant un agent col·laborador i revisa les seves decisions per mitjà d'una resolució que posa fi a la via administrativa.

D'altra banda, el mateix Tribunal en la Sentència esmentada, com a conclusió definitiva, ha negat la responsabilitat patrimonial de l'administració pels actes de les federacions

³⁰⁸ García de Enterría, E., i Fernández, T. R. *Curso de derecho administrativo I. Op. cit.*, p. 522-526.

tot i que exerceixen funcions administratives, i, per tant, afirma que només són imputables a aquestes les decisions que adoptin. Els arguments que justifiquen aquesta posició són dos. D'una banda, el fet que les federacions esportives no estan enquadrades en cap dels supòsits que l'article 2 de la Llei 30/1992 (actualment, art. 2 de la Llei 40/2015) entén com a administracions públiques. I d'altra banda, la consideració que l'exercici de funcions públiques pugui donar lloc a la responsabilitat patrimonial de l'Estat pot generar efectes desmesurats, i convertiria a l'Estat "en responsable último de las consecuencias del ejercicio y práctica del deporte, actividad esencialmente privada, que en su aspecto disciplinario vendría a ser considerada como prestación de un servicio y la responsabilidad por su funcionamiento normal o anormal, sería exigible por la vía indicada, situación que se agrava más si se tienen en cuenta el carácter cuasi objetivo de este tipo de responsabilidad"³⁰⁹. Per la qual cosa, per aquest Tribunal quan la sanció federativa és anul·lada, de manera que es corregeix així l'ús incorrecte de la potestat disciplinària, és la federació qui ha de respondre pels danys causats.

Pel que fa la doctrina, són diversos els autors³¹⁰ que consideren aplicable la Llei 30/1992 (actualment, Llei 39/2015) als actes realitzats per les federacions esportives en l'exercici de les funcions públiques de caràcter administratiu, si bé amb alguns matisos. Inclús alguns d'aquests autors han afirmat el caràcter administratiu dels actes dictats en exercici de funcions transferides.

Hi ha autors com Moreno Molina³¹¹ que inclús han arribat a la conclusió que a les federacions esportives els hi és d'aplicació la Llei de contractes del sector públic.

³⁰⁹ Sentència de l'Audiència Nacional, sala contenciosa administrativa, secció 3a, d'1 de febrer de 2005 (FJ 7) (EDJ 2005/4845). Criteri reiterat per la mateixa sala i secció en la Sentència de 3 d'octubre de 2007 (JUR 2007/316039).

³¹⁰ Osorio Iturmendi, L. (1994). El ejercicio de funciones públicas por las federaciones deportivas españolas. Régimen aplicable. *Revista Española de Derecho Deportivo*(4), 274-275. Agirreazkuenaga, I. (1998). *Intervención pública... Op. cit.*, p. 264-270, on cita a Fernández, T.R. (1972). *Derecho administrativo, sindicatos y autoadministración*. Madrid, p. 129-130, segons el qual la delegació de funcions públiques a favor de particulars es caracteritza, entre altres, pel caràcter administratiu dels actes dictats en l'àmbit de les funcions transferides.

³¹¹ Moreno Molina, J. A. (2009). La sujeción de la federaciones deportivas a la Ley de Contratos del Sector Público. *Revista Aranzadi de Derecho de Deporte y Entretenimiento*(27), 45-64.

Per a García de Enterría i Fernández³¹² per tal que existeixi una relació jurídica administrativa és necessari que una de les parts sigui una administració pública, entre les que hi inclou els subjectes de l'article 28.4.b) de la Llei de la jurisdicció, és a dir, els particulars quan actuen per delegació o com a mers agents o mandatariis de l'administració –federacions esportives-. “El delegante actúa en el ámbito de la delegación como si fuera la propia Administración Pública delegante. Dentro de este concreto ámbito, las relaciones jurídicas que se traben entre los particulares y el delegado serán, también, administrativas, aunque este último sea formalmente un sujeto privado”.

Tanmateix, aquests autors no són proclius a imputar a l'administració els actes danyosos de determinats subjectes privats que exerceixen funcions públiques, pel fet de no estar integrats en aquesta³¹³.

En aquest sentit, Camps³¹⁴ conclou que en el cas de les federacions esportives no existeix un servei públic, i que tampoc estan integrades o enquadrades a l'administració, de manera que “la Administración no responderá de los daños causados por las Federaciones en el ejercicio de sus funciones, y la responsabilidad de las Federaciones no será nunca de tipo administrativo”.

El problema que troben autors com Agirreazkuenaga³¹⁵ per considerar aplicable la Llei 30/1992 als actes de les federacions és que aquesta delimitava el seu àmbit subjectiu d'aplicació a les administracions públiques i entitats de dret públic, de forma que excloïa les entitats de dret privat i les corporacions de dret públic.

Com posa de manifesta Bermejo Vera³¹⁶ en relació amb el règim aplicable a les federacions quan desenvolupen funcions públiques delegades és un problema que no té

³¹² García de Enterría, E., i Fernández, T. R. (1995). *Curso de derecho administrativo I. Op. cit.*, p. 41-43.

³¹³ García de Enterría, E. i Fernández, T. R. *Curso de derecho administrativo II. Op. cit.*, p. 348-349.

³¹⁴ Camps Povill, A. *Las federaciones... Op. cit.*, p. 402.

³¹⁵ Agirreazkuenaga, I. (1998). *Intervención pública... Op. cit.*, p. 268.

³¹⁶ Bermejo Vera, J. (1994). Entes instrumentales para la gestión de la función pública del deporte: las federaciones deportivas. Dins A. Pérez Moreno (coord.), *Administración instrumental. Libro homenaje a Manuel Francisco Clavero Arévalo* (p. 299-317). Madrid: Civitas, p. 316.

una resposta fàcil. Segons aquest autor:

Una mínima coherencia jurídica exigiría *mutatis mutandis* la aplicación del régimen procedimental de los actos de las Administraciones públicas en la conformación de los actos y resoluciones de estas Entidades instrumentales, dado que, como se ha visto, existe una clara definición normativa a favor de la revisión y control de sus actos por la Administración pública competente y, posteriormente, en consecuencia, por la jurisdicción contencioso-administrativa.

En aquest sentit, tant la Llei 39/2015 com la 40/2015, amplien el seu àmbit subjectiu d'aplicació i hi inclouen el sector públic institucional que està integrat, entre altres, per les entitats de dret privat vinculades o dependents de les administracions públiques quan aquestes exerceixin potestats administratives. Si bé quan la Llei 39/2015 determina els ens integrants del sector públic institucional estatal estableix un *numerus clausus* que exclou definitivament del seu àmbit d'aplicació les federacions esportives. De manera, que en aquest sentit, ens trobem en la mateixa situació que en vigència de la Llei 30/1992.

Al respecte, hem de dir que el fet que la Llei 30/1992 (ara la Llei 40/2015) no inclogui en el seu àmbit subjectiu d'aplicació a les entitats privades que exerceixen per delegació funcions públiques, no pot ser un obstacle per l'aplicació del règim de responsabilitat patrimonial de les administracions als actes federatius, ja que com hem tingut ocasió de veure, la jurisprudència ha estat procliu a aplicar lleis a subjectes que no estaven dins l'àmbit subjectiu d'aplicació d'aquestes, com ara els entrenadors i tècnics respecte el RD 1006/85.

D'altra banda, la justificació que esgrimeix la jurisprudència sobre els efectes desmesurats que la imputació de responsabilitat patrimonial derivada de l'exercici de funcions públiques per part de les federacions pot tenir, no ens sembla de suficient entitat com per excloure l'obligació de rescabalar uns danys que en ocasions poden ser de cabal importància pels particulars, tenint en compte que ha estat la mateixa administració qui ha publicat algunes de les funcions federatives, l'exercici de les quals coordina i tutela mitjançant el corresponent òrgan administratiu.

No obstant això, entenem que perquè pugui tenir lloc la responsabilitat administrativa com a conseqüència de lesions derivades de l'exercici de funcions públiques, en el nostre cas, de les federacions esportives seria necessari un canvi legislatiu. Aquest canvi hauria de produir-se en un dels dos sentits següents: considerar l'activitat dels subjectes privats que exerceixen potestats públiques com un servei públic, el funcionament normal o anormal del qual donaria lloc a aquesta responsabilitat, o a través de la inclusió dins l'àmbit subjectiu d'aplicació de la Llei 40/2015 de les entitats privades que exerceixen funcions públiques.

2.2.2. Resolucions federatives confirmades per l'òrgan administratiu competent

Acceptat el criteri de la jurisprudència, pel qual els danys i perjudicis causats pels actes de les federacions en el marc de la potestat disciplinària esportiva com a funció pública delegada, no pot donar lloc a responsabilitat patrimonial de l'administració, quan aquests hagin estat anul·lats amb posterioritat per l'òrgan administratiu competent, hem d'entrar a analitzar si es pot exigir responsabilitat a l'administració quan l'acte -la resolució sancionadora- de la federació ha estat ratificat pel TAD i la resolució d'aquest òrgan ha estat revocada amb posterioritat pel jutjat contenciós administratiu.

En aquest supòsit, la jurisprudència també ha tingut ocasió de pronunciar-se i amb menys dubtes que en l'anterior. Així, l'Audiència Nacional ha entès que en el cas que l'òrgan administratiu competent per revisar la decisió de la federació que ha causat el dany fa seva la decisió, i la confirma o la modifica en part i “desde luego, cuando actúa directamente la potestad disciplinaria, se convierte en responsable de la misma y le son imputables sus consecuencias cuando, eventualmente, sea anulada por los órganos de esta jurisdicción contenciosa”³¹⁷. Per la qual cosa, serà exigible responsabilitat patrimonial a l'administració quan l'òrgan administratiu –TAD- hagi ratificat la decisió de l'òrgan disciplinari federatiu i, posteriorment, la jurisdicció contenciosa administrativa anul·li la resolució.

³¹⁷ Audiència Nacional, sala contenciosa administrativa, secció 3a, Sentència d'1 de febrer de 2005 (EDJ 2005/4845). També arriben a la mateixa conclusió l'Audiència Nacional, sala contenciosa administrativa, secció 1a, Sentència de 30 de juny de 2011 (JUR 2011/264340) o l'Audiència Nacional, sala contenciosa administrativa, secció 6a, Sentència de 15 d'abril de 2015 (EDJ 2015/59805).

Així mateix, la declaració d'incompetència per part de l'òrgan administratiu (en aquest cas, del CEDD) per conèixer d'un recurs interposat contra una resolució federativa també ha dut a l'Audiència Nacional, en la Sentència de data 22 de gener de 2016 esmentada, a apreciar responsabilitat patrimonial de l'administració, quan la resolució de la federació ha estat revocada per la jurisdicció contenciosa administrativa.

No obstant això, el Tribunal Suprem ha tingut en compte, per determinar la concurrència d'aquesta responsabilitat patrimonial per l'anul·lació dels actes administratius, el seu grau de raonabilitat, és a dir, estableix com a causa d'exoneració de la responsabilitat patrimonial el fet que els actes o resolucions anul·lades hagin estat raonades i raonables, de manera que desapareix l'antijuridicitat del dany. El Tribunal Suprem³¹⁸ conclou que:

La apreciación de que la resolución anulada a que se imputa el daño por responsabilidad patrimonial es razonable y razonada, excluye la obligación de resarcimiento y genera la obligación del perjudicado de soportarlo, conclusión que se funda en que siendo razonada la decisión, aun cuando fuese posteriormente anulada, no puede concluirse la irrazonabilidad de la mera anulación cuando, como concluye la Sala de instancia en el presente caso, la decisión administrativa comporta una interpretación de los preceptos normativos que no pueden generar la responsabilidad reclamada.

Igualment, l'anul·lació d'una resolució federativa per defectes formals, tampoc ha conduït al Tribunal Suprem a apreciar responsabilitat patrimonial de l'administració. En concret, el Tribunal³¹⁹ va negar aquesta responsabilitat quan l'òrgan administratiu (CEDD) no va declarar d'ofici la caducitat del procediment sancionador iniciat per la federació esportiva, caducitat que va ser apreciada amb posterioritat pel Tribunal Superior de Justícia del País Basc. El Tribunal Suprem nega en aquest cas l'existència d'una relació de causalitat entre els danys al·legats i l'anul·lació de la resolució, ja que considera que si s'hagués declarat d'ofici la caducitat del procediment administratiu sancionador iniciat per la federació després dels sis mesos d'iniciar-se, "la consecuencia

³¹⁸ Per totes, la STS, sala contenciosa administrativa, secció 6a, de 16 de setembre de 2009 (RJ 2010/341).

³¹⁹ STS, sala contenciosa administrativa, secció 6a, de 29 de juliol de 2013 (RJ 2013/6313), dictada davant la interposició d'un recurs de cassació per a la unificació de doctrina.

jurídica bien pudo ser la de volver a reanudar el procedimiento administrativo sancionador en caso de no haber transcurrido el plazo de prescripción”, tenint en compte a més a més que la resolució sancionadora era suficientment motivada i els fonaments fàctics i jurídics no van ser desvirtuats per la sentència que va anul·lar la resolució de la federació per caducitat del procediment.

En definitiva, davant la situació jurisprudencial actual i legislació vigent, atesa la reforma legislativa recent que ha deixat el règim jurídic aplicable a l'exercici de funcions públiques delegades a entitats privades en la mateixa situació d'incertesa en què es trobava amb l'anterior Llei 30/1992, a curt termini, ens manca només esperar un gir en el criteri de la jurisprudència que consideri aplicable a aquest exercici de funcions públiques delegades, per part de subjectes privats com les federacions, el règim de responsabilitat patrimonial de les administracions.

CONCLUSIONS

La situació social i econòmica en què es troba l'esport en general, però sobretot el professional, és de realment impressionant. La significació econòmica i mediàtica que ha adquirit en els darrers anys ha fet que figures com l'àrbitre o jutge esportiu s'hagin convertit en un dels epicentres de les competicions esportives no només en un sentit esportiu estrictament sinó també econòmic, essent un professional més que en aquest marc exerceix la seva activitat.

En tota activitat professional, el prestador dels serveis està obligat a desenvolupar-la amb la diligència que li és exigible segons els seus coneixements, l'experiència o el nivell de professionalització i, en aquest sentit, l'àrbitre o jutge no pot constituir una excepció.

El perjudici que una errada arbitral per una conducta negligent de l'àrbitre o jutge pot comportar a un esportista o associació esportiva, no només a nivell esportiu sinó econòmic el qual en ocasions passa desapercebut, no pot quedar exempt d'ésser reparat, ja sigui pel mateix autor material del dany o per una altra persona que per mantenir-hi una relació determinada en pot quedar també obligat.

Al llarg del treball hem anat delimitant i acotant aquesta responsabilitat derivada d'una decisió arbitral i hem arribat a les conclusions següents:

Primera. La situació dels àrbitres i jutges esportius en el marc legislatiu espanyol és absolutament desconcertant. La manca de regulació normativa que pateix aquest col·lectiu genera un gran dubte i conflictivitat entorn al règim jurídic aplicable a la seva activitat.

La doctrina ha elaborat una infinitat de propostes respecte a la naturalesa de l'activitat arbitral, des de considerar que els àrbitres i jutges són treballadors per compte aliè, treballadors per compte propi o inclús esportistes professionals. Tanmateix, la jurisprudència només s'ha pronunciat en un sentit: negant l'existència d'una relació laboral entre els àrbitres i les federacions esportives. No obstant això, considerem que aquesta és la situació *de facto* que encaixa més amb la realitat legislativa i jurisprudencial actual.

Tot i els constants suggeriments fets per la doctrina més autoritzada, el legislador no s'ha donat per al·ludit. Tampoc l'ha fet reaccionar la regulació que dels àrbitres i jutges s'ha dut a terme en altres països del nostre entorn. Per això entenem que aquesta és la situació desitjada pel legislador, per bé que ignorem el motiu que el mou a adoptar aquesta postura de displicència.

No per aquesta situació d'imprecisió jurídica en què es troba aquesta figura, hem d'ignorar la realitat en la qual està immersa, i és que si bé està relegada a la més profunda indefinició jurídica, és un dels principals actors de les competicions esportives. L'actuació dels àrbitres i jutges està en el punt de mira de tots els operadors esportius, des dels espectadors fins als mitjans de comunicació, i sobretot, és clar, dels participants a les competicions que es veuen directament afectats per les seves decisions.

Segona. Les federacions esportives han estat i són una altra font de conflictes en l'àmbit esportiu, tot i que aquesta vegada no es pot reprovar al legislador la seva passivitat, ans al contrari, es podria dir que s'ha excedit en la seva regulació.

L'atribució de funcions públiques a les federacions o, més ben dit segons la doctrina, la conversió en públiques de determinades funcions federatives no ha estat exempta de crítica i alhora de conflictivitat.

Concretament, la potestat disciplinària esportiva com a funció pública delegada, que la Llei 10/90 atribueix a les federacions i el Reial decret de disciplina esportiva desenvolupa, ha estat objecte de nombrosos comentaris que, en bona part, han arribat a la conclusió que el legislador s'ha excedit en l'àmplia publicació d'aquesta matèria.

Com hem posat de manifest, si bé considerem que la regulació de la disciplina esportiva pot ser en certa mesura desproporcionada, entenem que el motiu principal d'aquesta controvèrsia és que el legislador ha incorregut en una sèrie de confusions terminològiques i conceptuals que han donat lloc a aquest situació de desconcert i crítica per part de diversos sectors.

El fet que la Llei 10/90 atorgui als jutges i àrbitres la potestat disciplinària esportiva – durant el desenvolupament de les proves i partits, amb subjecció a les regles establertes

en les disposicions de cada modalitat esportiva- sense concretar si ho fa com a funció pública o no, ha estat en gran part el tema de disputa en aquesta matèria. A aquesta circumstància s'hi ha d'afegir el fet que algunes comunitats autònomes han negat explícitament l'exercici d'aquesta potestat per part dels àrbitres i jutges, tot i que, en el nostre parer, la fórmula emprada no ha estat encertada.

Per bé que trobem en la llei algun indicador que ens podria fer pensar que efectivament els àrbitres i jutges exerceixen una funció pública (com ara les prerrogatives que s'atribueixen a les actes arbitrals), de l'anàlisi de la legislació esportiva així com de la jurisprudència arribem a la conclusió que la potestat disciplinària arbitral és *de facto* una funció privada.

Diversos autors han exposat la dificultat i necessitat de determinar el règim jurídic aplicable a les federacions quan actuen en exercici de les funcions públiques delegades. Circumstància que s'ha fet palesa també amb la jurisprudència que han dictat els nostres tribunals, arrel de les diferents demandes interposades pels perjudicats de les decisions arbitrals o directament de sancions imposades per les federacions esportives en l'exercici d'aquestes funcions administratives, que han acabat desestimant les pretensions i declinant la seva competència a instàncies privades.

Tercera. Les decisions arbitrals no són revisables, i per tant modificables, pels òrgans disciplinaris de les federacions i, evidentment, tampoc per l'òrgan administratiu corresponent, les resolucions del qual esgoten la via administrativa. Només el mateix autor de la decisió o un òrgan tècnic superior pot modificar-la, sempre que així ho prevegi la normativa federativa.

Els àrbitres i jutges estan sotmesos a la disciplina de les federacions i tècnicament és el CTA l'òrgan que supervisa la seva actuació. No obstant això, la reprovació de les conductes arbitrals per part d'aquest òrgan no té un efecte reparador del dany causat per l'error arbitral, de manera que per obtenir una contraprestació pel perjudici ocasionat s'ha de recórrer a la institució restitutòria prevista en la nostra legislació, tant civil com administrativa.

Certament, no defensem que totes i cadascuna de les decisions arbitrals que es desviïn de les regles de joc o competició han de donar dret a obtenir una indemnització. Són aquelles decisions que s'adopten en aplicació directa de les regles de joc (objectives) les que han donat lloc a la imputació de responsabilitat. No, en canvi, les que depenen de l'apreciació o interpretació de l'àrbitre o jutge (subjectives) a les quals s'hi sumen, en moltes ocasions, circumstàncies o factors aliens a la voluntat de qui ha pres o no la decisió i és que el risc de patir un dany com a conseqüència d'aquest tipus de decisions ha de ser assumit voluntàriament pel perjudicat en el marc de la competició esportiva.

L'obligació de reparar el dany causat, sempre que concorrin els requisits exigits per la llei i matisats i complementats per la jurisprudència, no recau només sobre l'autor material del dany, sinó que també pot recaure sobre aquelles persones que exerceixen funcions de fiscalització, vigilància i control sobre aquell, el que s'ha anomenat la responsabilitat per actes d'un tercer per culpa *in vigilando* o *in eligendo*.

La relació entre les federacions esportives i els àrbitres i jutges compleix les exigències de la jurisprudència per apreciar aquesta responsabilitat per actes d'un tercer, la qual no ha exigat l'existència d'una relació laboral sinó que ha acceptat una simple situació de dependència que impliqui facultats de vigilància, intervenció, control o certa direcció en les tasques efectuades per l'agent causant del dany i que la conducta lesiva d'aquest hagi estat realitzada en l'esfera d'activitat del responsable, la federació. Els tribunals han configurat aquesta responsabilitat com a directa i solidària, sens perjudici, és clar, de l'acció de repetició que empara a la federació contra l'àrbitre o jutge causant del dany.

Aquesta responsabilitat per actes d'un tercer no es predica només de les federacions esportives, sinó de les lligues professionals com a entitats que, per una banda, escullen els membres de l'òrgan que designa els àrbitres i jutges per a cada partit (LNFP), i, per altra, com a responsables de contractar els àrbitres, sota fórmules com el contracte d'arrendament de serveis, per a la prestació del servei d'arbitratge (ACB).

Quarta. Finalment, no podem deixar de banda, per un costat que l'àrbitre ha estat qualificat per la jurisprudència com un agent col·laborador de l'administració i la seva relació amb la federació com de caire administratiu; per un altre, el fet que algunes

decisiones arbitrals donen lloc a la imposició de sancions en la tramitació d'expedients disciplinaris per part dels òrgans corresponents de les federacions, els quals actuen en exercici d'una funció pública delegada com és la potestat disciplinària esportiva.

Hem negat la consideració de servei públic de l'activitat arbitral per motius més que evidents, ja que es tracta d'una funció privada en tots els seus aspectes, així com de l'activitat federativa en el marc de les funcions públiques. Hem analitzat també el caràcter administratiu dels actes o resolucions emeses per les federacions en el marc de la potestat disciplinària esportiva.

Si bé la jurisprudència ha dubtat a l'hora d'apreciar la responsabilitat patrimonial de l'administració davant la revocació de resolucions sancionadores federatives per part de l'òrgan administratiu competent, s'ha acabat inclinant per negar de forma sistemàtica la naturalesa administrativa d'aquests actes federatius i, per tant, rebutjant l'obligació de l'administració de rescabalar el dany causat. Ha assenyalat, així, a les federacions com a úniques responsables dels seus actes i la jurisdicció civil com la competent per resoldre els conflictes sorgits d'aquests. Tot i que alguns tribunals han declarat aplicable als actes federatius la legislació administrativa, fet que ens ha fet recelar de la postura jurisprudencial, hem d'acceptar ara per ara aquest criteri.

Menys discrepàncies entre la jurisprudència ha suposat la declaració de responsabilitat patrimonial de l'administració quan l'òrgan administratiu que posa fi a la via administrativa ratifica la decisió de la federació i posteriorment és anul·lada o revocada per la jurisdicció contenciosa administrativa, entenent que l'òrgan administratiu fa seva la decisió i, per tant li, són imputables les conseqüències que se'n derivin.

En definitiva, atesa la situació actual, només podem esperar un gir en el criteri jurisprudencial que consideràriem justificat, ja que el legislador no sembla disposat a posar fi a aquesta situació d'incongruència jurídica en que es troba l'exercici de funcions públiques per entitats privades com són les federacions, així com respecte la figura de l'àrbitre i jutge esportiu que està necessitada d'una urgent atenció i regulació jurídica.

RECURSOS DOCUMENTALS

Bibliografía

Agirreazkuenaga, I. (1998). *Intervención pública en el deporte*. Madrid: Civitas.

Aguiar Díaz, A. (3 de febrer de 2003). *iusport*. Recuperat el 21 de novembre de 2015, de <http://www.iusport.es/aadgolelche2003.htm>

Alonso Gutiérrez, A. (febrer de 1996). Apuntes y reflexiones sobre árbitros y jueces deportivos. *Revista de la Federación de Fútbol de Madrid*(4), p. 12-13.

Arana Garcia, E. (2002). Actuación arbitral y órganos disciplinarios federativos. Una referencia especial a los jurados de competición. *Anuario Andaluz de Derecho Deportivo*, p. 111-122.

Barbieri, P. C. (11 de febrer de 2014). *SAIJ*. Recuperat l'1 de desembre de 2015, de http://www.saij.gob.ar/doctrina/dacf140026-barbieri-arbitros_en_deporte_nuevos.htm#RJ000

Bermejo Vera, J. (1994). Árbitros y jueces deportivos. *Revista Española de Derecho Deportivo*(4), 205-210.

Camps Povill, A. (1996). *Las federaciones deportivas. Régimen jurídico*. Madrid: Civitas.

Carretero Lestón, J. L. (1985). *Régimen disciplinario en el ordenamiento deportivo español*. Málaga: Excma. Diputación provincial y Junta de Andalucía.

Carretero Leston, J. L. (1994). La disciplina deportiva: concepto, contenido y límites. *Revista Española de Derecho Deportivo*(3), p. 12-13.

Carretero Lestón, J. L. (2010). La resolución extrajudicial en el deporte. *Revista Española de Derecho Deportivo*(26), p. 11-34.

Carretero Lestón, J. L., Alons Martínez, R., Bermejo, Vera. J., García Caba, M., García

- Silvero, E., Landaberea Unzueta, J., . . . Vaquero Villa, J. (2009). *El nuevo Derecho deportivo disciplinario*. Murcia: Laborum.
- Carretero Lestón, J. L., López Menudo, F., Sáenz de Santamaría Vierna, A., Souvirón Morenilla, J. M., Crespo Biscarri, C., Marín Hita, L., . . . Camps Povill, A. (1992). *Derecho del Deporte. El nuevo marco legal*. Málaga: Unisport/Junta de Andalucía.
- Cremades Sanz-Pastor, J. A. (2014). *El arbitraje de derecho privado en España*. València: Tirant lo Blanch.
- Cruz Feliu, J., Balagué Bea, G., Blasco Blasco, T., Capdevila Ortís, L., García-Mas, A., Palmi Guerrero, J., . . . Roca i Balasch, J. (2001). *Psicología del deporte*. Madrid: Síntesis.
- De Ahumada Ramos, F. J. (2009). *La responsabilidad patrimonial de las administraciones públicas* (3a ed.). Cizur Menor: Aranzadi.
- De la Iglesia Prado, E. (2003). Errores arbitrales, resarcimiento del daño y responsabilidad civil extracontractual. *Revista Española de Derecho Deportivo*, 3-4, 97-112.
- De la Iglesia Prado, E. (2014). *Derecho privado y deporte: Relaciones jurídico-personales*. Madrid: Reus.
- De Verda y Beamonte, J. R. (2005). Las cláusulas de exoneración de responsabilidad en el derecho español. *Revista chilena de derecho privado*, 4, 33-80.
- Espartero Casado, J. (2000). *Deporte, asociacionismo deportivo y derecho de asociación: las federaciones deportivas*. León: Universidad, Secretariado de Publicaciones.
- Fernández Domínguez, J. J., i Fernández Fernández, R. (2000). Sobre la laboralización de la prestación de servicios de los árbitros de fútbol. *Revista Española de Derecho del Trabajo*(101), 271-286.

- Gamero Casado, E. (2003). *Las sanciones deportivas*. Barcelona: Bosch.
- Gamero Casado, E. (2004). La revisión de las decisiones de árbitros y jueces deportivos. *Revista Española de Derecho Administrativo*(123), 425-456.
- García de Enterría, E., i Fernández, T. R. (1995). *Curso de derecho administrativo I* (7a ed.). Madrid: Civitas.
- García de Enterría, E., i Fernández, T. R. (2013). *Curso de derecho administrativo II* (13a ed.). Cizur Menor: Aranzadi.
- Garrido Falla, F. (1992). *Tratado de derecho administrativo* (10a ed.). Madrid: Tecnos.
- González Grimaldo, M. C. (1974). *El ordenamiento jurídico del deporte*. Madrid: Civitas.
- Guerrero Ostalaza, J. M. (1999). Naturaleza jurídica de la relación de servicios prestada por los árbitros de fútbol. Comentario a la Sentencia del TSJ de Galicia de 4 de febrero de 1999. *Revista Jurídica Española de Doctrina, Jurisprudencia y Bibliografía*(5), 2037-2038.
- Hernanz Angulo, R. (2003). Las relaciones jurídicas de los árbitros y jueces deportivos. *Derecho Deportivo*(5), 87-94.
- Irurzun Ugalde, K. (1999). La prestación de los árbitros: asunto pendiente en la industria del fútbol. *Aranzadi Social*, I(3), 2611-2616.
- Javaloyes Sanchís, V. (2014). *El régimen jurídico del Tribunal Arbitral del Deporte*. Pamplona: Aranzadi.
- Landaberea Unzueta, J. A. (2009). La responsabilidad civil de los árbitros en el deporte. *Anuario Iberoamericano de derecho deportivo*(1), 367-396.
- Lasarte Álvarez, C. (2010). *Derecho de obligaciones* (14a ed.). Madrid: Marcial Pons.
- Mañueco, J. (noviembre de 1996). La distinta culpabilidad de los árbitros. *Revista de la Federación de Fútbol de Madrid*(10), 4-5.

- Mayor Menéndez, P., Arnaldo Alcubilla, E., i del Campo Colas, C. (1997). *Régimen jurídico del fútbol profesional*. Madrid: Civitas.
- Medina Alcoz, L. (2005). *La responsabilidad patrimonial por acto administrativo*. Cizur Menor: Aranzadi.
- Mesa Dávila, F. (s/d). *Iusport*. Recuperat el 22 d'abril de 2012, de Iusport.es/opinion/arbitrosnat.htm
- Millán Garrido, A. (coord.) (2010). *La reforma del régimen jurídico del deporte profesional*. Madrid: Reus.
- Millán Garrido, A. (coord.) (2013). *Estudios jurídicos sobre el fútbol profesional*. Madrid: Reus.
- Monge Gil, Á. L. (1987). *Aspectos básicos del ordenamiento jurídico deportivo*. Zaragoza: Diputación General de Aragón.
- Moreno Molina, J. A. (2009). La sujeción de la federaciones deportivas a la Ley de Contratos del Sector Público. *Revista Aranzadi de Derecho de Deporte y Entretenimiento*(27), 45-64.
- Naveira Zarra, M. M. (2006). *El resarcimiento del daño en la responsabilidad civil extracontractual*. Madrid: Editoriales de Derecho Reunidas.
- Osorio Iturmendi, L. (1994). El ejercicio de funciones públicas por las federaciones deportivas españolas. Régimen aplicable. *Resvista Española de Derecho Deportivo*(4), 273-279.
- Palomar Olmeda, A. (coord.) (2000). *Cuestiones actuales del futbol profesional*. Madrid: Real Federación Española de Fútbol.
- Palomar Olmeda, A. (coord.) (2009). *El deporte profesional*. Barcelona: Bosch.
- Palomar Olmeda, A., i Terol Gómez, R. (2009). *El Deporte en la Jurisprudencia*. Pamplona: Aranzadi.

- Parada Vázquez, R. (1993). *Derecho administrativo II. Organización y empleo público* (7a ed.). Madrid: Marcial Pons.
- Parada Vázquez, R. (2015). *Derecho Administrativo II* (22a ed.). Madrid: Open.
- Pérez Moreno, A. (coord.) (1994). *Administración instrumental. Libro homenaje a Manuel Francisco Clavero Arévalo*. Madrid: Civitas.
- Piñeiro Salgado, J. (2009). *Responsabilidad civil. Práctica deportiva y asunción de riesgos*. Madrid: Civitas.
- Reglero Campos, L. F. (coord.) (2002). *Tratado de responsabilidad civil*. Cizur Menor: Aranzadi.
- Roca Trías, E., i Navarro Michel, M. (2011). *Derecho de daños* (6a ed.). València: Tirant lo Blanch.
- Rodríguez López, P. (2010). *Manual sobre responsabilidad en el Derecho Español*. Madrid: Edisofer.
- Rodríguez Ten, J. (2006). Los árbitros y la organización arbitral en el ordenamiento jurídico-deportivo andaluz. *Anuario Andaluz de Derecho Deportivo*(6), p. 19-57.
- Rodríguez Ten, J. (2010). *Régimen jurídico del arbitraje deportivo*. Barcelona: Bosch.
- Roqueta Buj, R. (1996). *El trabajo de los deportistas profesionales*. València: Tirant lo Blanch.
- Sagardoy Bengoechea, J. A., i Guerrero Ostalaza, J. M. (1991). *El contrato de trabajo del deportista profesional*. Madrid: Civitas.
- Sainz Moreno, F. (1983). Ejercicio privado de funciones públicas. *Revista de Administración Pública*, III(100-102), p. 1699-1783.

Santamaría Pastor, J. A. (1988). *Fundamentos de derecho administrativo I*. Madrid: Centro de Estudios Ramón Areces.

Soriano Ortin, E. (2011). La responsabilidad por error arbitral. *Revista Española de Derecho Deportivo*(27), 93-110.

Tejedor Bielsa, J. C. (2003). *Público y privado en el deporte*. Barcelona: Bosch.

Terol Gómez, R. (1994). La configuración jurídica del acta arbitral en los procedimientos disciplinarios. *Revista Española de Derecho Deportivo*(4), p. 195-204.

Terol Gómez, R. (1998). *Las ligas profesionales*. Pamplona: Aranzadi.

Todolí Signes, A. (2015). La relación jurídica de los árbitros deportivos desde la perspectiva comparada. *Revista Aranzadi de Derecho de Deporte y Entretenimiento*(49), p. 151-178.

Normativa de federacions esportives

Federació Espanyola de Bàdminton (2015). Estatut de la Federació Espanyola de Bàdminton. Aprovats el 23 de desembre de 2015. Madrid.

Federació Espanyola de Bàsquet (2013). Estatut de la Federació Espanyola de Bàsquet. Aprovats el 8 de juny de 2013. Madrid.

Federació Espanyola de Bàsquet (2015). Reglament general i de competicions de la Federació Espanyola de Bàsquet. Aprovats el 26 de maig de 2015. Madrid.

Federació Espanyola de Bàsquet (2012). Reglament disciplinari de la Federació Espanyola de Bàsquet. Aprovats el 26 de setembre de 2012. Madrid.

Federació Espanyola de Boxa (2016). Estatut de la Federació Espanyola de Boxa. Aprovats el 13 d'abril de 2016. Madrid.

Federació Espanyola de Boxa (2007). Reglament de competició de la Federació

Espanyola de Boxa. Aprovats el 24 de juliol de 2007. Madrid.

Federació Espanyola de Rugby (2013). Estatuts de Federació Espanyola de Rugby. Aprovats el 23 de desembre de 2013. Madrid.

Federació Espanyola de Rugby (2015). Reglament general de Federació Espanyola de Rugby. Aprovats el 30 de juny de 2015. Madrid.

Federació Internacional de Bàsquet (2014). Estatuts de la Federació Internacional de Bàsquet. Aprovats el 16 de març de 2014. Istanbul.

Federació Internacional de Futbol Associat (2016). Estatuts de la Federació Internacional de Futbol Associat. Aprovats el 26 de febrer de 2016. Zurich.

Federació Internacional de Judo (2015). Estatuts de la Federació Internacional de Judo. Aprovats el 21 d'agost de 2015. Astana.

Federació Internacional de Pàdel (2017). Estatuts de la Federació Internacional de Pàdel. Aprovats l'1 de gener de 2017. Lausanne.

Reial Federació Espanyola d'Esgrima (2013). Reglament general de la Reial Federació Espanyola d'Esgrima. Aprovats el 27 de juliol de 2013. Madrid.

Reial Federació Espanyola de Futbol (2012). Estatuts de la Reial Federació Espanyola de Futbol. Edició de 2012. Madrid.

Reial Federació Espanyola de Futbol (2016). Codi disciplinari de la Reial Federació Espanyola de Futbol. Edició de 2016. Madrid.

Reial Federació Espanyola de Gimnàstica (2009). Estatuts de la Reial Federació Espanyola de Gimnàstica. Aprovats el 18 de desembre de 2009. Madrid.

Reial Federació Espanyola de Gimnàstica (2014). Reglament de disciplina esportiva de la Reial Federació Espanyola de Gimnàstica. Aprovats el 18 de desembre de 2014. Madrid.

Reial Federació Espanyola de Golf (2012). Estatuts de la Reial Federació Espanyola de Golf. Aprovats el 31 de maig de 2012. Madrid.

Reial Federació Espanyola d'Hoquei (2016). Estatuts de la Reial Federació Espanyola d'Hoquei. Aprovats el 29 de juny de 2016. Madrid.

Reial Federació Espanyola d'Hoquei (2016). Reglament general de la Reial Federació Espanyola d'Hoquei. Aprovats el 23 de desembre de 2013. Madrid.

Reial Federació Espanyola d'Handbol (2006). Estatuts de la Reial Federació Espanyola d'Handbol. Edició de 2006. Madrid

Reial Federació Espanyola de Natació (2014). Estatuts de la Reial Federació Espanyola de Natació. Aprovats l'11 de febrer de 2014. Madrid.

Reial Federació Espanyola de Tennis (2016). Estatuts de la Reial Federació Espanyola de Tennis. Aprovats el 22 de gener de 2016. Barcelona.

Reial Federació Espanyola de Voleibol (2013). Reglament general de la Reial Federació Espanyola de Voleibol. Aprovats el 23 de desembre de 2013. Madrid.

Reial Federació Espanyola de Voleibol (2016). Reglament general de la Reial Federació Espanyola de Voleibol. Aprovats el 21 de març de 2016. Madrid.

Reial Federació Espanyola d'Hoquei (2016). Reglament general de la Reial Federació Espanyola d'Hoquei. Aprovats el 23 de desembre de 2013. Madrid.

Reial Federació Hípica Espanyola (2010). Reglament disciplinari de la Reial Federació Hípica Espanyola. Aprovats l'1 de febrer de 2010. Madrid.

Unió d'Associacions Europees de Futbol (2014). Estatuts de la Unió d'Associacions Europees de Futbol. Aprovats el 27 de març de 2014. Astana.